

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
АЛИШЕР НАВОЙИЙ НОМИДАГИ ТИЛ ВА АДАБИЁТ ИНСТИТУТИ

АЛИШЕР НАВОЙИЙ

Шўла асарлар тўплами

Ун жилдлик

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги
Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент — 2011

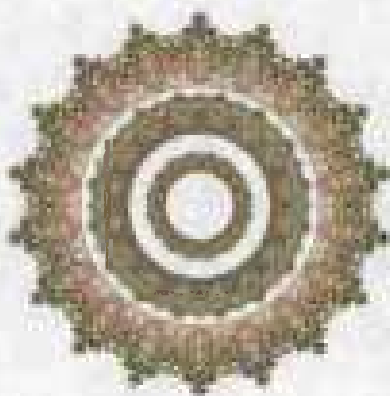
АЛИШЕР НАВОЙ

Шула асарлар тўплами

Учинчи жилд

Хазойин ул-маоний

Бадоеъ ул-васат

Б4(54)1-Узбек грабичи

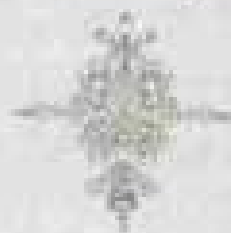
№ 38616/3
42

mk/16
115

Alisher Navoiy
nomidagi
O'zbekiston MK

Тазаруф

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

АЛИФ ҲАРФИНИНГ ОФАТЛАРИНИНГ ИБТИДОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

1

Эй навбаҳори оразинг субҳиға жонпарвар ҳаво,
Андин гулу булбул топиб юз барг бирла минг наво.

Тўбию шохи Сидрадур кўюнг гиёҳи, негаким
Ушшоқ ашку оҳидин ҳар дам топар сую ҳаво.

Заҳри фироқингдин қаю ошиқки бўлди талхком,
Нўши висолинг етмаса, Исо анга топмас даво.

Чун Қозиюл ҳожот сен даъвои маҳринг қилғали,
Дарду фироқ андуҳидин келтурмишам икки гуво.

Қилмай қабул ижоднинг имкони йўқ, сўнгра яна
Мақбулини рад айламак лутфунгдин ўлғайму раво.

Зоҳид, кўнгулнинг хилватин матлуб ғайридин орит,
Сен сайр қилсанг қил, керак кўнглунгга бўлса инзиво.

Десанг, Навоий, жон аро маҳбуб бўлғай жилвагар,
Аввал кўнгул кўзгусидин маҳв айла нақши мосиво.

Не сунъунгдин ажаб юз минг жаҳон бўлмоқ яна пайдо,
Не мулкунгга халал юз минг жаҳондек бўлса нопайдо.

Не поёни жалолу кибриёдурким тафовут йўқ,
Агар юз минг жаҳондек бўлса нопайдо ваё пайдо.

Азал ҳам сен, абад ҳам сен, не аввал бирла охирким,
Анга йўқ ибтидо пайдо, мунга йўқ интиҳо пайдо.

Ироданг бирла тақдирингдин ўлғай икки кавн ичра,
Агар бўлса фано зоҳир вагар бўлса бақо пайдо.

Фалак ҳам ожиз, ахтар ҳам забун, сайру сукун ичра,
Ки сендиндур, не бўлса анжуму афлок аро пайдо.

Баҳона уммаҳот ўлдию обо, йўқса сунъунгдин,
Ато бирла аноға не атову не ано пайдо.

Нечаким баҳр ила кон бўлса, сендин тарбият етмай,
Эмастур мумкин ўлмоқ дурру лаъли бебаҳо пайдо.

Чу баҳри раҳматинг мавж урса, пайдо бўлмағай хасча,
Неча журм аҳлидинким бўлса юз кўҳи хато пайдо.

Навоийнинг тилин шукрунгга гўё айлаким, бўлғай
Анга ҳамдинг гулистонида ҳар дам юз наво пайдо.

Эй, қилиб лутфу ато бирла улус коми раво,
Эй, вужуду адам иккиси вужудингга гуво.

Сен солиб навъи башар хайли мизожи аро заъф,
Сендин афлок тибоида қавий барча қуво.

Офариниш сипоҳида бир эмас юз мингдин
Меҳрим, чекти фалак буржида зарбафт ливо.

Етмаса гарди раҳинг кўҳли бўлуб Рухуллоҳ
Ожиз айлар чоғи хуффош амосиға даво.

Лутфунг оллида кириб Равзаға аҳли исён,
Қаҳринг ўлғанда тушуб вайлға аҳли тақво.

Шарқдин ғарбни бир дам бориб аҳли талабинг,
Ким бўлуб ҳиммат аёғи била ул қавм раво.

Гулшани васлинга ҳар қушки ҳаво кўргузди,
Етмади лек агар етти қилиб эрди ҳаво.

Зотинга гайрни кимса начук этгай ташбиҳ,
Мосиваллоҳ чу саво келдию ул зот сиво.

Ё Раб, ул барг насиб этки, Навоий топқай
Боғи тавҳид гулу булбулидек баргу наво.

Эй, жамолинг жилваси миръот инсу жон аро,
Лек ўлуб ул жилва комил мазҳари инсон аро.

Топмаған бўлса лабингнинг шарбатидин чошни,
Бас бу не жонбахшлиқдур чашмаи ҳайвон аро?

Нега олам ўртади, ҳуснунг ўтидин ламъае,
Тушмаған бўлса жамоли Юсуфи Канъон аро?

Тушмаған бўлса қуёшингдин қўлиға партаве,
Бас не байзо эрди жайби Мусои Имрон аро.

Эсмайин лутфунг риёзидин чаман сори насим,
Гулга булбул қайда волиҳ бўлди бу бўстон аро.

Файз агар олмас вужудунг гулситони атридин,
Шаммаи нақши вужуд имкон эмас имкон аро.

Тортибон солғил Навоийни карам дарёсиға,
Ким бўлубтур ғарқа баҳри бодаи исён аро.

Ё Раб, ўлғон чоғда жоним жисми вайрондин жудо,
Ул бўлуб мундин жудо, сен бўлмағил ондин жудо.

Чун жудо бўлсам мени ғамнок йўқу бордин
Не ғамим, сен бўлмасанг мен зори ҳайрондин жудо.

Нақди жон чиққанда имон гавҳарин кўнглумга сол,
Айлагил жондин жудо, лек этма имондин жудо.

Хонумондин ойириб, қилганда зиндон ичра ҳибс
Қилма лутфунг мен алохону аломондин жудо.

Ҳашр ғавғоси аро осийлиғимга раҳм қил,
Лутф ила илгим тутуб, қил аҳли исёндин жудо.

Гарчи ўлдум кофири ишқ аҳли ислом ичра қот,
Ул замонким бўлғуси кофир мусулмондин жудо

Элга махлас истасанг, етти тамуғни айла кул,
Айлабон бир шуъла бу оҳи дурахшондин жудо.

Жаннат истаб айлаганларни ибодат, қилмағил
Кавсару тўбию қасру ҳуру ризвондин жудо.

Барчадин айру Навоийга қилиб васлинг насиб,
Қилмағил, ё Раб, ани мундин, муни андин жудо.

Эй гулшани рухсоринг ўлуб даҳрға оро,
Рухсор уза сочинг гул уза анбари соро.

Гунг этти Масиҳонию тор этти қуёшни,
Ул нутқи дилором ила ул ҳусни дилоро.

Гесуву юзунг сунбулию барги гулидин,
Девонамену шифта лайлан ва наҳоро.

Ул ердаки рахшинг қилибон жилваи парвоз,
Учмоққа фалак қушлариға анда не ёро?

Заҳм элдин ўлуб зоҳиру сендин бори марҳам,
Эл унф аён айлабу сен барча мадоро.

Лаълингға етиб хора агарчи ушатибдур,
Чун анда етиб лаъл бўлуб қадрда хоро.

Билди чу ҳадисингни саҳиҳ, эмди Навоий,
Маскан чу тилар бўлса не Батҳо, не Бухоро.

Эй, санга муқтадолиқ ики кавн аро,
Анта хайрул башар, анта хайрул варо.

Кимки фавқус Сурайё эди манзили,
Тобеъинг бўлмағач кирди таҳтас-саро.

Зотинга фахр этиб етмиш икки фариқ,
Оразинг шамъидин ёруб икки саро.

Нафсинга раҳмати Ҳақ била иқтирон,
Муъжиз отингга сиҳру фусун ифтиро.

Ҳашрға тегру меърожинг афсонаси,
Хайл-хайл малойик аро можаро.

Ҳам Рафрафингға Арши баринда макон,
Ҳам Буроқингға Хулди баринда чаро.

Ким касофат била қуйди юз наътингга,
Гар қуёш эрдиким, бўлди юзи қаро.

Ё набийаллоҳ, аҳволима қил назар,
Журму исёну ожизлигим мо таро.

То анинг бирла бўлғай, Навоий, сенинг
Наъту ҳамдинг баёнига дostonсаро.

Улки ишқ аҳлини ўлтурмак эрур одат анга,
Жон керак бўлса кўнгул айламагай рағбат анга.

Ҳажр муҳлик эканин мундоқ агар билсам эди,
Тутмағай эрдим агар ўлсам эди улфат анга.

Ул парий суратиға телба кўнгул бўлди асир,
Ишқ аро, войки, юзланди ажаб сурат анга.

Юзи кўзни ёритур, лек қуёш хира қилур,
Билур улким кўзи борким, мунга йўқ нисбат анга.

Тош урарлар мени мажнунғаки, қозмиш Фарҳод,
Ишқ аро менча қачон эрди экин шиддат анга?

Ўлди Мажнун кўрубон дилбарину мен кўрмай,
Менча йўқ эрди экин ўлганида ҳасрат анга.

Дийда побўсин аёғингга магар элтур ашк,
Йўқ эса мунча югурмакда недур суръат анга?

Мени саргаштада ҳижрон ўқидин минг пайкон,
Чархи гардонға мушобиҳ кўрунур ҳайъат анга.

Даҳрнинг гулшанидин бўйи вафо тутма тамаъ,
Ким сабо машшотаси сепмади бу накҳат анга.

Эй хуш ул риндки, муғ дайрини қилди маскан,
Етса ҳам муғбачалар ишқида юз офат анга.

Эй кўнгул, қўйма Навоийники, ҳушёр ўлғай,
Кўп етардек эса даврон элидин меҳнат анга.

Килк эрур жисмимки, тил бўлмиш демакдин лол анга,
Ичда печу тоблиғ ноламни англа, нол анга.

Сунъ килкидин ёзилди гўё ул гўйи зақан,
Нуқталар янглиғ занаҳдонингда икки хол анга.

Кокулунг элга жаҳонни тийра қилгон дуд эрур,
Ҳар сари зулфунг ики ёнида тушкан дол анга.

Кўйида овора кўнглум хаста эрмиш, эй рафиқ,
Лутф этиб маълум қилсангким, не бўлмиш ҳол анга.

Эй мусаввир, топмасанг Лайлию Мажнун чехрасин,
Дилбаримни бил мунга ўхшаш, мени тимсол анга.

Соқие, кўнглумни даврон қилди кўптин-кўп малул,
Бўлғали фориг керак бир жоми молломол анга.

Эй Навоий, кимки қилди ҳажр бедодин қабул,
Раҳбари сарманзили васл ўлди бу иқбол анга.

Лаъли лабингки, жоним эрур мубтало анга,
Махлас демонки, истарам ўлғай фидо анга.

Ҳажринг балосига не илож айлагай Масиҳ,
Ранжедур улки заҳр емакдур даво анга.

Васлинг қушики ашк ила оҳимдин этти рам,
Гўё ярашмади бу су бирла ҳаво анга.

Марям киби ано эди туққонда ул Масиҳ,
Тарсо эмон десамки, ким эрди ато анга.

Дашномим этса шод нечук бўлмайинки, мен
Андоқ ҳақирменки, дей олмон дуо анга.

Соқий майеки, ёр лабу орази киби
Бўлғай назар ҳаримида рангу сафо анга.

То ичсам ани ул юзу лаб жилва айласа,
Жон кўзгусида рафъ бўлуб мосиво анга.

Улким замона аҳлидин истар вафову меҳр,
Ким нақши меҳр кўрди мунга ё вафо анга?

Айб этмангиз, Навоий агар бўлса бенаво,
Кўйдиму даври чархи муҳолиф наво анга.

Ҳажридин ҳар нечаким бўлди кўнгул зор манга,
Ҳеч раҳм этмади ул шўхи жафокор манга.

Гунчадекдурким, очарлар куч ила баргларин,
Бўлғали ҳажрида қонлиғ кўнгул афгор манга.

Оташин лаълдек аҳгар тўкадурлар ҳар дам,
Лаби ҳажрида ики дийдаи хунбор манга.

Зулфидин шиддати куфрум эрур ул ҳадғачаким,
Субҳа торича эрур риштаи зуннор манга.

Яхшироқ равза саводидин, агар даст берур
Ул қуёш кўйида бир сояи девор манга.

Чунки бу қуббаи хазро аро жуз ҳодиса йўқ,
Эй кўнгул, авло эрур кулбаи хаммор манга.

Эй Навоий, не маю мутрибу не ҳусну не ишқ
Хонақоҳ тарки эрур, англаки, ночор манга.

Лабларингдин гарчи қон ютмоқ дамо-дамдур манга,
Гар даме жоми висолинг йиқса, не ғамдур манга?!

Панд эшитмай, кўруб они, юз балоға учрадим,
Кўзларим чиқсунки, юз мунча сазо камдур манга!

Қофи шавқум шарҳини таҳрир қилдим, ваҳ, не суд,
Ким анга ирсол учун Семурғ маҳрамдур манга.

Ёрким, мундоқ ниҳондур кўздину мен телбамен,
Ким дегайким, фитна бўлган насли одамдур манга.

Қаро чирмаб ёш тўкуб, афғон қилурмен хомадек,
Иткали нолон кўнгул бу навъ мотамдур манга.

Ўзга юзга боқма деб, бир-бир кўзумға бости муҳр,
Ийнак-ийнак ҳар қаро бир нақши хотамдур манга.

Даҳр аро тушкан ҳаводис ўтидин монеъ эмас,
Кўз ёшимдин гарчи кўз тушкунча пурнамдур манга.

Соқий, жоми жаҳонбин тутки, андин кашф этай,
Ким кўп иш бу корғаҳ вазъида мубҳамдур манга?!

Дилбари оллида Мажнун нақди жон сарф этмади,
Эй Навоий, ишқ атвори мусалламдур манга!

То сенингдек қотили хунхорае бордур манга,
Биллаҳ, ар ўлмакдин ўзга чорае бордур манга!

Нўши жон ҳар бодаким аҳбоб ила нўш айладинг,
Гарчи ҳаргиз демадинг оворае бордур манга

Васли иқболию мен, ҳайҳот, басдур бу шараф,
Ким йироқдин давлати наззорае бордур манга

Деб эмиш ҳар кимда бор захме, отай марҳам бир ўқ,
Шукр эрурким, ҳар сари мў ёрае бордур манга

Борди ул хуршиду ашким оқти, ваҳ, толеъ кўрунг
Ким, не янглиғ ахтари сайёрае бордур манга.

Сабр солдим кўнглума васлинг тилаб, ваҳ, бот келиб
Турфа кўрким, шиша ичра хорае бордур манга.

Дема кўп, эй нафским, дунё арусин ақд қил,
Уйда баъзидек соғин маккорае бордур манга.

Дев уруб ишқи мажозий ичра мажнун айлаган,
Ёва дер, буким парий рухсорае бордур манга.

Эй Навоий, куймакимни қилмағайсен манъ, агар
Жон аро билсанг не оташпорае бордур манга!

Лабинг сори токим назардур манга,
Ёш ўрнида хуни жигардур манга.

Дема мендин айрил, доғи умр сур,
Ки ул умр ўлумдин батардур манга.

Туганлар дирам шаклидур зод учун,
Адам сари чунким сафардур манга.

Қилур айб ошиқлиғим барча халқ,
Улус айби, ваҳким, ҳунардур манга.

Табибо, яна сабрдин дема сўз,
Ки бу шарбатингдин зарардур манга.

Дема майни тарк этки, соқий юзи
Бу кўзгу аро жилвагардур манга.

Навоий, ул ой ҳажрида туну кун
Қотиқ шому тийра саҳардур манга.

Жавру зулмунг гарчи ўлмаклик нишонидур манга,
Чунки сендиндур ҳаёти жовидонидур манга.

Ул париваш ишқидин, носих, мени манъ этмаким,
Телбалик вақтию ошиқлиқ замонидур манга.

То ўқубмен ишқ ҳарфин дарс, такрори сабақ
Вомиқу Фарҳоду Мажнун достонидур манга.

Музтарибмен чарх янглиғким, нужуми тийрадин
Танда ҳар кун юз туман доғи ниҳонидур манга.

Ҳеч ранже зоҳир ўлмай мен худ ўлдум, эй табиб,
Лек билким, қасди жон эткан фалонидур манга.

Эйки, дерсен ишқ аро ўлмак зиёндур, умр суд,
Ҳар не судидур санга, неким зиёнидур манга.

Кўрмишам вожиб бақосин равшан андоқким қуёш
Токи имкон соя янглиғ кўзда фонидаур манга.

Бу фано дайрин бақосиз эрканин то англадим,
Эл суруди ишрати мотам фиғонидур манга.

Эй Навоий, воизу фирдавси аъло зикриким,
Боғи Хулд ул ҳурпайкар остонидур манга.

Қилди юз пора қўнгул бўлғали афгор санга,
Юз қўнгул бирла мени ишқ гирифтор санга.

Йўқ бадан бирла қўнгулдин манга юз меҳнату дард
Ким, бўлубтур бадан афгору қўнгул зор санга.

Ғам туни субҳ тиларсен, қўнгул уз, захминг кўп,
Воқиф ўлким, дамидин етмасун озор санга.

Эйки, дерсен манга ошиқмусен, аҳволима боқ,
Ваҳки, тил бирла нечук қилғамен изҳор санга?

Эйки, даврон ғамидин йўқ сенга бир лаҳза амон,
Билки, хуш маъман эрур кулбаи хаммор санга.

Май ич, эй шайхки, матлуб юзи жилвасидин,
Қилмади манъ бажуз пардаи пиндор санга.

Васл кўйида, Навоий, турубон истама ёр,
Муддаи борида ул кўйда не бор санга.

Баҳона қатлимадур ишқдин фасона санга,
Қилурға қатл не ҳожатдурур баҳона санга.

Ўқи ўтунлари ичра сен ўтсен, эй кўнглум,
Бошоғлари учидан ҳар тараф забона санга.

Куруқ таним ўқ учидин кўрунмас, эй чобук,
Яқин кетур, керак эрса сўнгак нишона санга.

Иҳота айладинг, эй баҳри ашк, ер куррасин,
Ажаб эмастур, агар йўқтурур карона санга.

Дам урма муғбачалар ишвасидин, эй зоҳид,
Вужуд нақшин оқизмай майи муғона санга.

Замона таркини ком айлабон халос ўлғил,
Десангки, солмаса нокомлиғ замона санга.

Навоиё, ғами чун жону кўнглунг олди, не суд,
Суруди дилкаш ила жонфизо тарона санга.

Меҳнат ўқидин қабақдек қолмишам афғон аро,
Ким букун чобуксуворим йўқтурур майдон аро.

Тийраликдин кўр этибтур кўзларим ҳар кунги гард,
Ким бор эрди тўтиё бу дийдаи гирён аро.

Сенки майдон ичра йўқсен, пайкаредур жони йўқ,
Ҳар парий пайкарки маркаб секретур жавлон аро.

Гарчи ҳар шўхе сураи майдонга ўқ янглиғ саманд,
Чун сенинг раҳшинг эмас, биллаҳ, ўқедур жон аро.

Тер оқизған аблақингдектур сени келгайму деб,
Ҳар сари тушкан кўзум юз минг дури ғалтон аро.

Онсиз урмиш ҳалқа чобуклар, не янглиғ итмайин,
Ким кўрунмас зарра, хуршид ўлмаса даврон аро.

Меҳрдек гар тавсани гардунга мингилким, сипеҳр
Паст этарда фарқ йўқ хуршид ила Кайвон аро.

Гар қуёш зангин фалакрафторлиғ раҳшингга ос,
Ким тузар ул занг навҳанг нағмасин афғон аро.

Эй Навоий, кет бу майдондин, гар ул ҳур ўлмаса,
Биллаҳ, ўлсам турмағаймен равзаи ризвон аро.

Ваҳки, расвомен яна девонаву оқил аро,
Бул-ажаб ҳолим бўлуб афсона ҳар маҳфил аро.

Музтар эрдим ҳажрдин, ёр эткан эрмиш тарки меҳр,
Мушкуледур ишқдин ҳар дам манга мушкил аро.

Ақлу сабру ҳуш итиб, кўнглумда қолди доғлар,
Корвон кўча, қолур ўтлар ери манзил аро.

Ўқларинг мужгон киби гирён кўзум атрофида,
Рост бордур ул қамишлиқким бутар соҳил аро.

Кирпикинг тушкан кўнгул ичра ҳаёлинг, эй пари,
Гўйиё Юсуф нузул этмиш чаҳи Бобил аро.

Куллуғунг доғидин ўлсам, истамон озодлиқ,
Ким бу тамғодур нишони мудбиру муқбил аро.

Масканинг истар Навоий, нася жаннат- аҳли зуҳд,
Мунча-ўқ бўлур тафовут олиму жоҳил аро.

Эй алифдек рост қаддинг ҳасрати жонлар аро,
Жисм ичинда жон киби сен барча султонлар аро.

Қушқа ўшарким, тикандур ошиёни, эй кўнгул,
Тийрборони ғамингдин қолди пайконлар аро.

Ғам топар ҳажрингда ашким ичра кўнглум порасин,
Иш куни топқан киби эл ғойибин қонлар аро.

Чок кўнглум хўблар кўнгли аро топти шикаст,
Ваҳ, бутун қолғайму ёруқ шиша сандонлар аро.

Доғлар ичра алифлар зор жисмим мулкида,
Ғам сипоҳиға қиличлар бўлди қолқонлар аро.

Элга кўюнгдур макон, мен қулни қавмоғлиғ недур,
Булбул ўлса, зоғ ҳам бўлур гулистонлар аро.

Иста йиртуқ жанда кийганларда маъни махзанин,
Ким бу янглиғ ганж ўлур ул навъ вайронлар аро.

Атласу зарбафт аро нодон анингдек ҳашв эрур
Ким, хатое сафҳада сабт ўлди афшонлар аро.

Бу эшикни чун тилаб келди Навоий Тенгридин,
Ул сабабдин гўйиёким қолди дарбонлар аро.

Демаки, кирди ўқи қатл вақти қоним аро,
Ким ул алиф киби кирди ўларда жоним аро.

Ўлуб эдим ғами ҳажрингда, бўлмаса эрди
Лабинг тахайюли жон жисми нотагоним аро.

Гар айласам ватан ул кўй аро, мени қовманг,
Ки ишқ шуъласи ўт солди хонумоним аро.

Кўзу кўнгул қурумиш, не тўкай аёғингга,
Ки қолмамиш дуру лаъл ушбу баҳру коним аро.

Ажаб йўқ, оқса эриб мағзи устихонимким,
Ўтун сўнгаклар эрур шуълаи ниҳоним аро.

Сабуҳи истаю еткач саҳар очилди эшик,
Бу фатҳ дайрида ўтмас эди гумоним аро.

Навоий, истама жуз йиғламоқ, унумдинким
Нашот замзамаси йўқтурур фиғоним аро.

Сенингдек буте йўқтурур Чин аро,
Бути Чин сенинг банданг ойин аро.

Магар оби ҳайвонға кирмиш Масих,
Каломинг лаби лаъли ширин аро.

Гуландомлар ичра, эй гулӯзор,
Қизил гул киби сен раёҳин аро.

Қадингдек десам сарвни, қилма айб,
Агар тушмади рост тахмин аро.

Фироқ ичраким ваъда қилдинг висол,
Ажаб лутф қилдинг аён кин аро.

Кўнгулда сен ўлсанг, тафовут недур,
Йўлум бўлса гар куфр, агар дин аро.

Навоий дуо айлар ул ҳур учун,
Малойик, мадад айланг омин аро.

Бағир хунобидин заъф ўлди голиб хаста жонимға,
Оғир эрди ғизо, авд этти заҳмат нотавазимға.

Лабинг ҳажрида жисмим конидин бир пора лаъледур
Кўнгул захмида, яхши боқсалар ҳар қатра қонимға.

Адам дуржики оғзинг ҳуққасидур, марҳаме андин
Даводур ғунчадек кўнглумдаги доғи ниҳонимға.

Сариг юзумдин эл йиғлар, магарким ўлмаким етти,
Ки мундоқ хосият баръакс бўлди заъфаронимға.

Салоҳим пардаси куйди ул ўтлуғ юз хаёлидин,
Фигонким, ойни ёд этмак зарар қилди катонимға.

Ул ой қулбамға келди, жондуру хуноб ила оҳим,
Бу тортиғлар мураттаб айламишмен меҳмонимға.

Қарору ақлу ҳушум ишқинг ўти бирла чурканди,
Самум эсди бало даштида озған корвонимға.

Замон авроқию ишқим эли Фарҳоду Мажнундин,
Фалак бир-икки фасл этти изофат достонимға.

Навоий, Зухра удин мотамим тутқонда куйдурди
Фалак сори эришиб борған учқунлар фигонимға.

Ўтга солгил сарвни, ул қадди мавзун бўлмаса,
Елга бергил гулни, ул рухсори гулгун бўлмаса.

Сарсари оҳим эсар ғам шоми ҳижрон тоғиға,
Яхшидур тонг отқуча бу тоғ ҳомун бўлмаса.

Телбаликдин, ваҳки, ҳар дам дардим афзундур, агар
Ул парий ишқида ҳар дам дардим афзун бўлмаса.

Гар кўнгул қатл истабон сен ваъда қилдинг тонгла деб,
Ушбу дам ўлтур, бу эҳсон бирла мамнун бўлмаса.

Хирқа жинсин раҳн учун, эй шайх, олмас пири дайр,
Бода бермас, токи ўзлук жинси марҳун бўлмаса.

Фоний ўл, васл истар ўлсанг, бенаволиғдин не ғам,
Бўлмасун ҳаргиз матоъе дунёи дун бўлмаса.

Эй Навоий, тонма, гар дер ул парий мажнун сени,
Ошиқ ўлғайму парийға, улки мажнун бўлмаса?!

Хотирим вайронлигин билгай биров ҳижронида,
Улки ҳар соат бировни йўқлағай вайронида.

Англағай бекаслигимни бир қуёш қилган гумон,
Тебранурда соя ҳам тебранса ногаҳ ёнида.

Тийра шомим шиддатин андин сўрунгким, бўлмағай
Нур бир шамъи шабистондин саробўстонида.

Кулбам айвонин фалак йиққонни сўр ул зордин,
Ким аниси йўқ, йиқилғур кулбаси айвонида.

Ҳажр Канъонида шаънимда ўқир сабр оятин
Улки, ҳажр оятлари нозилдур онинг шонида.

Эйки, айтурсен фалак бедодидин кўрмай ситам,
Давр аёгин солмағил қўлдин фалак давронида.

Раҳм этиб аҳбобқа гардун, Навоий кўрди зулм,
Қўшмади гўё ани аҳли муҳаббат сонида.

Даҳрим, ёр йўқ манго анда,
Бор эса доғи йўқ вафо анда.

Тоза доғедурур кўзум қондин,
Ким бўлубтур ниҳон қаро анда.

Ўйла зиндон дурур фироқки, йўқ
Мен киби кимса мубтало анда.

Заҳми кўп кўнглум ўлди ғам тоғи,
Лолалар ҳар тараф яро анда.

Дардинга жону кўнглум ўлди ватан,
Истаган топти мунда ё анда.

Каъбадин дайр сари чек мениким,
Ринд ўлур кирса порсо анда.

Фурқат ичра Навоий ул гулсиз
Булбуледурки, йўқ наво анда.

Тушта кўрдум ёрни хандон рақибин ўтруда,
Рашкдин ҳар лаҳза тиш қирчиллатурмен уйқуда.

Ул парий васли аро ёдимға кирса фурқати,
Телбалар янглиғ тўкармен ашк айна кулгуда.

Кўзгу жаннат равзанидурким, тамошо қилғали
Хур келмиш гўйиё, аксинг эмастур кўзгуда.

Юлдуз иткандек қуёш ёғдусида, итти қуёш
Оразинг хуршиди чун қилди тулуъ ул ёғдуда.

Соқиё, бир журъа тут, шоядки юзлангай нашот,
Неча бўлгай ҳажрдин озурда кўнглум қайғуда.

Ўзлукумни ашк элтиб, ўздин андоқ ётмен,
Ким ўзумни тонимон, аксимни ҳам кўрсам суда.

Чун Навоий ёр сори юзланур, қайғу қолур,
Соя қолғандек кейин, хуршид бўлғач ўтруда.

Беҳи рангидек ўлмиш дарди ҳажрингдин манга сиймо,
Димоғим ичра ҳар бир тухми янглиғ донан савдо.

Мазаллат туфрағи сориг юзумда бордур андоқким,
Беҳида гард ўлтурғон масаллик тук бўлур пайдо.

Оқартиб ишқ бошимни, ниҳон бўлди сариг чеҳрам,
Момуғ ичра беҳини чирмаған янглиғ киши амдо.

Юзумда тиғи ҳажринг захми ҳар сори эрур беважҳ,
Беҳини тиг илан чун қатъ қилмоқ расм эмас қатъо.

Юзум туфроқдадур ҳар дам қуруғон жисм ранжидин,
Беҳига сарнигунлик шохи заъфидин бўлур гўё.

Бу гулшан ичра беҳбуд истаған доим беҳи янглиғ,
Кийиб пашмина, тоатқа қадин ҳам асрамоқ авло.

Навоий гар қуёш норанжидин беҳрак кўрар, тонг йўқ,
Беҳиким лутф қилмиш маҳди улё исмат уд-дунё.

Жисми беморимға бор ул наргиси шаҳло бало,
Жони хунхоримға ҳам ул лаъли руҳафзо бало.

Даҳр ичинда офият нетсунки, ичкач бир қадах,
Ёғдурур оламға ул шўхи қадахпаймо бало.

Не балодурким, қутулмасмен балодин бир нафас,
Ким манга етмас даме ул шўхдин илло бало.

Войким, жонимға кўзу қошу хатту холидин,
Ё аламдур, ё малолат, ё суубат, ё бало.

Қасдима азм этти, ваҳ, ўлмактин ўзга чора не,
Ким эрур ҳам жилва офат, ҳам қади раъно бало.

Севгали ул шаҳни мен мунглуғ, бало ҳар дам ёғар,
Бор эмиш бўлмоқ гадонинг дилбари мирзо бало.

Ул балоға ўрганибмен, ўйлаким жоним чиқар,
Кўрмасам бошимда бир соат мени шайдо бало.

Жоми минойи иликдин қўйма, бу даврондаким,
Ёғдурур давр аҳли узра гунбади мино бало.

Эй Навоий, фақр аро қил мосиваллоҳ дафъиким,
Келди солик бошиға дунёву мофиҳо бало.

Тиғи захролудидин жисмимда сар-тосар яро,
Чашмаи захри ғамидин ичмакимга ҳар яро.

Найлай ўлмай, эй кўзи қотилки, юз минг ёрадин,
Жисми афғорим уза муҳликдурур аксар яро.

Итларинг меҳмоним ўлса, тўъма ярам қонидур,
Қотил ўлғач, турфа кўрким, бўлди жонпарвар яро.

Қон борурдин гарчи жисмим боғиға бўлмиш хазон,
Турфароқким, қондин очмиш юз гули аҳмар яро.

Ёраға қўйған момуғлардин бўлуб бошимга тож,
Лаълу ёқут айламиш ул тожға зевар яро.

Ёғмаған бўлса танимға тийрборони фироқ,
Бир баданда кимга бўлғай бу қадар бовар яро.

Ёра гар маҳбубдин юз мунча етса бок эмас,
Чун етар аҳбобдин, айлар мени музтар яро.

Десанг, эй соқий, бадал бўлсун, қадаҳ тут беҳисоб,
Ким тўқар қонимни беҳад, ким эрур бемар яро.

Эй Навоий, қайси бир ёранг ўнғалғай, негаким,
Турғани бирла эрур бу нотавон пайкар яро.

Гулу гулзор сенинг боғи жамолингга фидо,
Сарву шамшод доғи тоза ниҳолингга фидо.

Бугубон меҳригияҳ донаси ҳам сочилса,
Оразинг гулшани ичра хату холингга фидо.

Йўқ менинг, балки Хизр бирла Масиҳо жони,
Чашмаи нўш аро жонбахш зулолингга фидо.

Янги ой, балки тўлун ой демайин, балки қуёш,
Тўлин ою қуёшинг узра ҳилолингга фидо.

Эй кўнгул, васли хаёлини қилурсен доим,
Ки менинг жону жаҳоним бу хаёлингга фидо.

Туттунг, эй ринди харобот, манга соғарким,
Рух боданггаву тан эски сафолингга фидо.

Эй Навоий, лабидин нукта суарсен, юз жон
Бўйла ширин сўзу жонбахш мақолингга фидо.

Мажнун бошини саждадин олмасдан асло,
Гар Лайли итининг жулдани тўйса мусалло.

Найлай қори нарсасин, бошимга урайинму,
Ким бошимга офат ҳотурур ул қўли шадло.

Еланда юзунг муҳафизини қотиби тақдир,
Ишқ айтини қилди меннинг шаданма имла.

Ул мулбачи гўёки чиқибтур ана уерук,
Нужда не учун дайрда бор элга алола.

Дузахни агар ишқ ўти бирла қозғатурилар,
Дард аҳдига учмоқдин эрур бас тамут алло.

Мақсадни йиғитлар таме ишқт аро нота,
Ёзул қарилар қимматидаин айла тавалло.

Васлони етушқунг неча саноб эрса, Навоний,
Гар қилса қарам Тенгри таборак ва тилои.

Дарди ҳажримға ул икки лаъли хандондур даво,
Ким ўлар, Исо дамию оби ҳайвондур даво.

Не даво Исо дамин фаҳм айла, не ҳайвон суйин,
Ҳажр жонин олғон элга васли жонондур даво.

Ишқ аро заъфим давоси шарбат эрмас, эй ҳаким,
Шарбати васл этмайин ҳосил, не имкондур даво.

Ҳажр аро дардим давосин ёр мушкул, деб эмиш,
Раҳм агар қилса, анинг оллида осондур даво.

Дарддин ғамгин кўнгулда хона қилмиш юз мавод,
Эй, қаро кўз, дафъиға бир ниши мужгондур даво.

Зулфи зуннориға чирманған узорин очти ёр,
Зулмати куфр ичра элга нури имондур даво.

Гар менинг бедиллиғим дарди давосин истасанг,
Эй Навоий, бу маразға кўнглум олғондур даво.

Гулбарг уза қилмишсен то сабзаи тар пайдо,
Кун кўзгусида гўё занг этти асар пайдо.

Лаълинг ғамидин суда гул яфроғи келгандек,
Ашкимда келур ҳар дам парканди жигар пайдо.

Жисмимдин оқиб қони, пайкони аён бўлди,
Шох узра бўлур доим гул кетса, самар пайдо.

Жон риштасидек эрмас кўзларга белинг маръи,
Чобуклик учун қилдинг боғларға камар пайдо.

Ул зулф саводида ўлдум юзини кўрмай,
Ваҳким, йўқ эди муҳлик шомимға саҳар пайдо.

Даврон ғамидин кўнглум мақбуз эрур, эй соқий,
Басти учун эткайсен ҳам бода магар пайдо.

Килкида Навоийнинг жон шираси музмардур,
Ҳар найда қачон бўлғай бу навъ шакар пайдо.

Қилур ишқ юз минг бало ошкоро,
Вале борин айлар манго ошкоро.

Бало, кўрки, ағёрға кўргузур ёр
Ниҳон меҳру бизга — жафо ошкоро.

Дедим: ишқни ошкор этмай, аммо
Ёшурдум мен, этти қазо ошкоро.

Нетиб мен ниҳон асрайин, айтинг охир,
Тилар бўлса дардим Худо ошкоро.

Жунунум бу бўлса, ғамим бўлғусидур
Нечаким ёшурсам яно ошкоро.

Қилур юз жафо ошкорову бир ҳам
Вафо қилмас ул бевафо ошкоро.

Едим тийрборони ҳажрингда минг захм
Ки, бўлди не ўқу не ё ошкоро.

Неча бода махфий, чу фош ўлди ишким,
Тут эмди қадаҳ, соқие, ошкоро.

Ки то маст ўлуб ишқ рамзида, тортай
Навоий киби бир наво ошкоро.

Эй, санга қомати дилжў раъно,
Тавру тарзинг доғи асру раъно.

Пайкару қаддинга волиҳменким,
Ул бири нозук эрур, бу раъно.

Ул парий учқуси раънолиқдин,
Одами мунча бўлурму раъно.

Қоматинг нозуку тўби нозук,
Сарв раънову таронғу раъно.

Эй мусулмонлар, ўларменким, эрур
Асру ул сарви суманбў раъно.

Бевафодур бу чаман, кўп бўлманг,
Эй, сапидор ила нозу раъно.

Бил, Навоийки, ғизолингча эмас,
Чин гулистонида оҳу раъно.

Зиҳи лаълинг майидин жонга яғмо,
Кўзунгнунг куфридин имонга яғмо.

Бузуғ кўнглумга торожингни бас қил,
Киши солмайдурур вайронга яғмо.

Юзунг кўз мардумининг нурин олди,
Парий солган киби инсонга яғмо.

Бўлур ҳар шўхи яғмойи асири,
Чу ул чобук солур майдонга яғмо.

Ажаб ҳайрон қолибменким, не олғай,
Солиб ул кўз мени ҳайронга яғмо.

Юзунг кўргуз манга андин бурунким,
Хазондин еткай ул бўстонга яғмо.

Кўзидин зулф агар тўлғонди, тонг йўқ,
Ки солмиш турк Ҳиндистонга яғмо.

Жунун даштида не ахз айлағай ишқ,
Буким солғай мени урёнга яғмо.

Навоий, анда чекти давр аёғи,
Ки солди жоми май давронга яғмо.

Ёр жавлонгаҳидин келди сабо,
Пайкарим туфроғини қилди ҳабо.

Юз саманди аёғига қўярим,
Мисли қаҳбаргдуруру қаҳрабо.

Буки кўксумни ғаминг қилди шикоф,
Хилқатим кўнглакини қилди қабо.

Бўлди бағрим яраси ила уфун,
Ки шамимидин эрур бийми вабо.

Бошима ёғса қилич ишқингда,
Бўлмасун бошим, агар қилсам ибо.

Ваҳки, жоним била ўйнар ул тифл,
Шўхлуғ лозимаси келди сабо.

Панжа пашминаға урдумки, эрур.
Эй Навоий, панаҳим оли або.

Эй, юзунг гулбаргига ошуфтаву ҳайрон сабо,
Телбалардек гулшани кўюнгда саргардон сабо.

Кўпмоғи мумкин эмастур, балки тебранмаклиги,
Топмаса жонбахш лаълинг нуктасидин жон сабо.

Сунбули зулфин агар ошуфта қилмайдур, недур,
Ким шабистонға эсар ҳар дам абирафшон сабо.

Пора-пора жисм аро оҳим нетиб қолгай ниҳон,
Бўлмоғ имкон йўқ хасу хошок аро пинҳон сабо.

Ёрдин келди сабо кеч келмакин айларга фош,
Кўнглум ичра тез қилди шуълаи ҳижрон сабо.

Нотавонлар оҳи ул гул кўйида ҳар субҳидам,
Ўйладурким, гулситон ичра эсар ҳар ён сабо.

Субҳ чун эсти сабо, ичкил қадаҳким, бўлмоғунг
Сену кўп эстургуи бу боғ аро даврон сабо.

Лоларуҳлар аҳдининг маҳкамлиги мумкин эмас,
Собит ўлмоқ лаҳзае бир ерда не имкон сабо.

Тонг эмас, солса Навоий оҳи кўюнгда гирев,
Чун гулистон сайрида зоҳир қилур афғон сабо.

БЕ ҲАРФИНИНГ БАЛОЛАРИНИНГ
БИДОЯТИ «БАДОЕЪ»ДИН

40

Ҳақ ўзин қилди муҳиб, сен ойни маҳбуб, эй ҳабиб,
Ул муҳибқа сен киби маҳбуб эрур хўб, эй ҳабиб.

Роғиб эрдинг ул муҳиб васлиға, чун шоми уруж
Топтинг, улким хотирингға эрди марғуб, эй ҳабиб.

Бир сари мў олам аҳли бугъидин парвойи йўқ,
Айлаган ўзни сенинг ҳуббунгға мансуб, эй ҳабиб.

Бўлсалар аҳли муҳаббат ҳар кишининг толиби,
Бизга сендурсен ики оламда матлуб, эй ҳабиб.

Ҳар киши аҳбобинг ичраким ўзин айлар ҳисоб,
Бермайин жон ул муҳибқа қайда маҳсуб, эй ҳабиб.

Чун шафоат дафтари сендин тутармен кўз, не ғам,
Ҳар қўлумға берсалар маҳшарда мактуб, эй ҳабиб.

Чун муҳаббат аҳлиға тоат ҳунардур, раҳм қил,
Ким Навоий келди ул хайл ичра маъюб, эй ҳабиб.

Ёр гулгун тўн енгинму юзга айлабтур ҳижоб,
Ё ёшурмиштур қуёш рухсорини гулгун саҳоб?

Йўқки, ишқ аҳлиға оламини қаронғу қилғали
Ул шафақдин ёпти хуршид узра гулнори ниқоб.

То қизил тўн ичра бўлди жилвагар моҳим менинг,
Меҳр этар ҳар тун шафақ хуноби ичра изтироб.

Қон ёшим аксиму ол этмиш фалак миръотини,
Ким бўлубтур лаългун атласда сойир офтоб.

Тўн кийиб гулранг, оламини гулистон айладинг,
Бизга қисм айлаб хазони ҳажр аро хори азоб.

Соқийи гулчеҳра, гулгун бода беандоза тут,
Ким бу гулшан ичрадур хори малолат беҳисоб.

Икки оламда, Навоий, сурхрўлуғ истасанг,
Ҳам наби, ҳам оли ҳуббиға дуруст эт интисоб.

Ваҳки, ул муғбача, ҳар дамки чекар бодаи ноб,
Қўзғалур арбадасидин бу кўҳан дайри хароб.

Ёқа чоку, ўзи бебоку белида зуннор,
Бир иликида пичоқ, бир қўлида жоми шароб.

Кўзи ислом элининг жонин олурға қотил,
Зулфи тақво элининг бўғзидин осмоққа таноб.

Юзида куфр ўтининг шуъласидин юз минг нур,
Сочида дин ҳулалидин тушубон юз минг тоб.

Ўлтуруб дайр эшики оллида туфроғ узра,
Дурди жомики томиб, руҳ топиб аҳли туроб,

Жонларидин юб илик барча харобот аҳли,
Ўзни қутқарғоли ҳар қайсиға бир сори шитоб.

Бўйла ҳолатда кўзи тушти мангаву кулибон
Юз туман лутфу карам бирла бу навъ этти хитоб

Ким: Аё ринди вафопешаву меҳрандиша,
Келиб ич бир қадаху чекма хумор ичра азоб».

Югуруб туштум аёғиғаву туфроғ ўптум,
Берди май илгима ҳайвон суйи оллида сароб.

Чектиму ҳуш юзин кўрмадим, андин сўнгра
Тушмишам кўйи харобот ичида масти хароб.

Эй Навоий, ангаким бор эса бу роҳ насиб,
Равваҳаллоҳу таоло валаҳу ҳусни маоб.

Паридек улки эрур хўблар аро маҳжуб,
Ҳижоб сизу мен улдур бу телбага матлуб.

Ҳаёси бирла ҳижобида гарчи волиҳамен,
Қилибтурур мени оллида ноладин мажҳуб.

Муҳаббат аҳлиға ноз эткучидин эрмиш саъб,
Тариқи ҳилму адаб зоҳир эткучи маҳбуб.

Чу ишқ голиб эрур, эҳтиёж эмас Лайли
Қилурға ишваки, Мажнунни айлағай мағлуб.

Кишики, даъвои ишқ ичра ўздин олди ҳисоб,
Бу муддаода агар ўлмағай, эмас маҳсуб.

Фано йўлида сабукбор истасанг ўзни,
Ўзунгдин айла бурун ўзлукунг юкин маслуб.

Навоий, асру муадлабдур ул маҳи мактаб,
Адаб тариқи била ёзғасен анга мактуб.

Лабингдин хаста жонким бўлди бетоб,
Эмас бетоб, анга эрур шакархоб.

Ёшимдин обрўюм борди, билдим,
Ки равнақсиз қилур олтунни сиймоб.

Қошинг ҳажрида ҳар наълики кессам,
Келур пайваста, жоно, шакли меҳроб.

Қилич боғи белинг қучқон ҳасаддин
Кўзумга аждаредур шакли қуллоб.

Кўзум оллидадур лаълинг хаёли,
Эмас кирпичларим остида хуноб.

Фироқ илги фиғон жон риштасидин
Чиқорур, тордин андоқки мизроб.

Фалак бошингга қоплаб ит терисин,
Сен они жаҳлдин деб кишу синжоб.

Ажаб йўқ, одамилиғни унутсанг,
Ўзунгни бўйла ит чармида асроб.

Навоий, ранж кўрма, оғзин истаб,
Ким ул бир жавҳаредур — асру ноёб.

Шаҳд аро оғушта гулбаргедурур ул икки лаб,
Ҳар сўз андинким чиқар, ширин эса, йўқтур ажаб.

Жоним ичра кирпиги ниши тешук қилган киби
Билгурур оғзи, табассум айлагач ул икки лаб.

Ишқини жон риштаси бирла муқайяд айладим,
Эй хирад, кетким, сени қайд эткали йўқтур сабаб.

Хоксорин ул қуёш юзлик парий мажнун демиш,
Тенгри бизга осмондин нозил этмиш бу лақаб.

Кўйида мақбул улус ҳажрида билмас куймаким,
Дўзах аҳлидин не оғаҳ Равзада аҳли тараб.

Топти Лайли ноқаси Мажнун фиғонидин ҳудий,
Мумкин эрмас пўядин таскини онинг, эй араб.

Дайр аро ҳар дам йиқилма важд этиб, эй шайхким,
Пири дайр оллида мустаҳсан эмас ҳар беадаб.

Кўп ачиғланма, агар бўлсанг улустин талхком,
Улча қисмингдур қазодин, кимга айларсен ғазаб?

Эй Навоий, олма ёр оллида юз туфроғдин,
Ким бу шаръ ичра муҳаббат саждасидур мустаҳаб.

Бўлмайин ҳусн кўнгул топмади ишқ ичра тараб,
Анга Ҳақдин талаби ишқдурур ҳусн талаб.

Даҳр бўстонида бир ҳусн гули очилмас,
Булбули ишқ агар бўлса навосиз, не ажаб.

Оташин юзга етиб, қайда кўнгул ўртангай,
Бўлмаса зулф каманди анга бу ишда сабаб.

Талхлиқ бирла берурму киши ширин жонин,
Ноз ила талх ҳадис айламаса ширин лаб.

Бир қуёш машъалидин жонима ур ишқ ўти,
Йўқ эса шамъи ҳаётимни ўчиргил, ё Раб.

Соқие, ишқ ўти гар йўқ, май ўтин равшан қил,
Ки кул ўлсун нафаси хору хасу, ранжу тааб.

Кўргач-ўқ ахтари ҳусн, ўлса Навоий тонг йўқ,
Ким ўтуб умр, тулуъ этти бу фаррух кавкаб.

Жамолин айла улус кўзидин ниҳон, ё Раб,
Ниҳон ўтумни анинг кўнглиға аён, ё Раб.

Аёғи чунки етар остони туфроғиға,
Бошимни айлагил ул хоки остон, ё Раб.

Агарчи эмин эмон бир замон жафосидин,
Чекардин ани манга бермагил амон, ё Раб.

Демонки, лутфини, жаврини доғи мендин ўгун
Биров ҳаёлиға ўткарма, ногаҳон, ё Раб.

Замон-замон чекибон ишқ ўти шуъласини,
Ёрут кўнгулни ул ўт бирла ҳар замон, ё Раб.

Агарчи айламасанг яхши, яхши кўргузгил
Мени анга нечаким бор эсам ямон, ё Раб.

Навоий оҳини еткур анга, вале қўйма
Анинг жамолида бу дуддин нишон, ё Раб.

Эй, жамолинг гулшани хўбу висолинг боғи хўб,
Элга лутфунг хўб эса, жонимға зулмунг доғи хўб.

Майдин ул рухсора гулгул, бас мулойимдурки, бор
Соф су узраки бир-бир тушса гул яфроғи, хўб.

Лаъли кўнглум ҳолини сўрғоч, тирилдим ҳажр аро,
Не бало бор эрмиш онинг лаълининг сўрмоғи хўб.

Дема, бу оламда ул ой хўб ё жаннатда ҳур?
Кўрмамишмен андағин, бори эрур мундоғи хўб.

Меҳриға кўкта шафақ хўб эрмас андоқким манга.
Мовий терлик узра ул ойнинг қизил ширдоғи хўб.

Тут йигитликни ғаниматким, қариғач англадим,
Ким йигитлар ишқи бор эрмиш, йигитлик чоғи хўб.

Зоҳидо, сен бўл риё авжи уза маснаднишин,
Ким Навоийға эрур фақру фано туфроғи хўб.

Эй, фироқингдин манга ғам рўзию меҳнат насиб,
Оҳким, ҳажрингда ўз шаҳримда бўлмишмен ғариб.

То ғариб эрдим, насибим ғам емак эрдию бас,
Шаҳрим ичра доғи ғам бўлса насибим, ё насиб!

Гурбат ичра истар эрдим кезибон ёру диёр,
Чунки топтим, истамак гурбат эрур беҳад ғариб.

Ўз диёримда бузуғ кўнглум не янглиғ тўқтасун,
Ким эрур бегона ҳам аҳбоб мендин, ҳам ҳабиб.

Ким рақибим бўлса, баским, ёр айлар илтифот,
Олам аҳлин соғинурменким, менга бўлмиш рақиб.

Даҳр аро, эйким, дединг: айлаб вафо, кўрдум жафо,
Ким вафо аҳлидурур, бу сўз анга бордур ажиб.

Эй Навоий, ёр васлин топмасанг, йўқтур ажаб,
Нўш йўқ, лекин кўрар юз ниш гулдин андалиб.

Юзунгда қиронинг эрур бас ажойиб,
Ки ой даврида ҳалқа урмиш кавокиб.

Ажаб сафҳадур оразингким, эсиркаб,
Ани хат била қилмади тийра котиб.

Юзунг оллида ҳар нафас тутма кўзгу,
Қуёшни қамар ёпмоқ эрмас муносиб.

Эрур сувратинг зеби андоқки, бўлғай
Рақам айлаган сурат ўпмакка роғиб.

Киши суҳбатидин қоч, эй лўъбати Чин,
Ки лўъбатларинг-ўқ санга бас мусоҳиб.

Йигитлар иши пардадарлиғдир, эмди
Бўладур кўнгул пардадарлиғларға роғиб.

Навоий, йигитликни қўй, чун қаридинг,
Қилиб тавба, бўл зуҳду тақвоға толиб.

Ишқинг ихфосига не янглиғ бўлайин муртакиб,
Ким бўлурмен, ҳар киши отингни тутғоч музтариб.

Эйки, дерсен: бормасун ул юз сари кўнглунг қуши,
Ким кўрубтур шамъдин парвона бўлмоғ мужтаниб.

Кўрмаган мушкин саҳоб ичра паёпай соиқа,
Дуди оҳимдин дамодам шуълалар кўр мултаҳиб.

Гаҳ кўзидин ўлтурур, гоҳи лабидин жон берур,
Шўхлиғдиндур анга ҳар дам бу раъйи мунқалиб.

Риндлар, ифлосдин ғам йўқ, тўкилган бодадин
Айш этарсиз, чунки муғ дайриға кирди муҳтасиб.

Итларингга нисбатимни рост қилсам, Каҳф ити
Одамиларға ўзин қилган кибидур мунтасиб.

Маркабинг жавлонида бошин Навоий қилди гўй,
Ишқ аро бўлди ажаб саргашталикка муртакиб.

Куйди кўнглум, шуъла ўтлуғ достонидин тушуб,
Рост ул қушдекки қуйгай, ўт фиғонидин тушуб.

Борурам урён тушуб тан захмидин, нолон кўнгул
Ул қаландардекки, қолгай занги ёнидин тушуб.

Кўйидин тушган йироқ кўнглум эрур оворае,
Ким эрур девона, айру хонумонидин тушуб.

Тиғи бедодинг била борғон шаҳиди ишқнинг,
Рустахези даҳр аро ҳар қатра қонидин тушуб.

Ғунчаси рангин бўлуб лаъли майидин, ўйлаким,
Ўт туташқай ошиқи кўнглига жонидин тушуб.

Руҳи исён туфроғидин авж топмас, ўйлаким,
Бир малак журм айлабон олий маконидин тушуб.

Холи ҳажридин Навоий кўнгли оғрир, негаким,
Оғригай элнинг қаро доғи ниҳонидин тушуб.

Ишқ нобуд этти бизни волаю шайдо қилиб,
Қатл учун ҳар лаҳза муҳлик боисе пайдо қилиб.

Эккали ғам тухми хайли дард ашким селидин
Айлабон вайрон чу кўнглум кишварин, яғмо қилиб.

Ҳушу ақлу ному нангим шишасин синдурғали
Нозанин сийминбарим кўнглин қазо хоро қилиб.

Ишқ кимни кўрмасун деб одамилиғдин нишон,
Дилбарин онинг парий пайкар, малаксиймо қилиб.

Ибтидо айлаб алифдин, муҳр айлаб доғдин,
Ишқ маншурун чу даврон отима иншо қилиб.

Топибон Фарҳод ила Мажнун тариқи офият,
Ишқ бедоди аро ерда мени расво қилиб.

Соқиё, тут жоми руҳафзоки, муҳлик ҳажрдин,
Ким бўлуб маҳзун иложин соғари саҳбо қилиб.

Эй, ҳуш ул ринди хароботики, маст ўлғон замон
Даҳрға ҳукмин суруб, гардунға истиғно қилиб.

Ишқи кофир, чун Навоий телбани дин мулкидин
Хориж айлаб, мойили дайру муғу тарсо қилиб.

Ваҳ, не боло экинким, ул чиқти самандин ўйнотиб,
Қошлари ёсини чекиб, ғамзаси ўқларин отиб.

Фитна қилурға отланиб, гоҳ чопиб, гоҳи ёниб.
Ҳар тарафеким айланиб, ўзгача лаъб кўрсатиб.

Тезгиниб, ўйлаким қуюн, айланиб ўйлаким тутун,
Рахши солиб чу дубдурун, хайли балони кўзғатиб.

Элга очиб узорини, гул киби юз баҳорини,
Дарду фироқ хорини кўкрагим ичра ўрнатиб.

Ишқи чу элга ўт ёқиб, икки кўзум суйи оқиб,
Ҳар сариким қула боқиб, дард ила бизни йиғлатиб.

Мугбача ишқида мени тезрак этти пири дайр,
Нечаки маст ташлади, қўйи бошиға судратиб.

Итти Навоий оҳ ила, нолаи умркоҳ ила,
Чунки шаҳу сипоҳ ила сиррини элга англаиб.

Ул мени сурмакка ҳар дам ханжари ҳижрон чекиб,
Мен аёғидин бошим олмай, йўлинда жон чекиб.

Ул ичиб эл бирла руҳафзо қадаҳлар ошкор,
Мен бало жомиди захри ғуссани пинҳон чекиб.

Васл не мумкинки, то ошиқмен, ул қатлим учун
Ўқ чекиб қош ёйиға, мен захмдин пайкон чекиб.

Мен чекиб кўз қонидин юз узра хатлар бирга юз,
Нилдин хатким баногўши аро жонон чекиб.

Зикрида оҳим дамо-дам ўйладурким, аҳли зуҳд
Ҳар замон бир мад ўқурда ояти Қуръон чекиб.

Давр базмида не майким халқ нўш айлар, мени
Қон ютарға ул арода соқийи даврон чекиб.

Ул парий борғач, Навоий дашт сари қўйди юз,
Телбалар янглиғ яқосин чок этиб, афғон чекиб.

Ишқ ўти ичра ҳар дам кул бўлурмен ўртаниб,
Гаҳ-гаҳи ҳам телба итлардек чиқармен чурканиб.

Тоблиғ гисусиға чирмар мени саргаштани,
Кўрмадук икки қуюн бир тор бирла чирманиб.

Маст бўлсам, остонинг бас манга бош қўйғали,
Не ҳадимким, таё қилғаймен, тизингни ёстаниб.

Ишқдин кўп маърифат харж айлади Мажнун манга,
Бўлмаса мажнун, қилурму харж, мендин ўрганиб.

Мен киму густох ўпмак илгинг?! Эй султони ҳусн,
Итларингнинг чун кафи пойин ўпармен ийманиб.

Ёрдин бўлмас жудо, жонга бало бўлган кўнгул,
Қуш балосидекки, айрилмас кичикдин ўрганиб.

Ҳажр аро саргаштамен андоқки, то тутқум қарор:
Иш йиқилмоқдур, бори олам бошимга айланиб.

Бевафодур чун жаҳон гулзори, эй кўнглум қуши,
Бўлма бир гул волиҳи, булбулға ногоҳ ўтканиб.

Ёриға борса, юз иш бўлса, Навоий тарк этиб,
Лек қайтур вақти ҳар соат бир ишга куйманиб.

Ул парий кўнглум қушин сайд этти, зулфин дом этиб,
Юзи бирла холи суву донасидин ром этиб.

Солди ўт кўнглумғаву ором тутти ғайр ила,
Шуъла янглиғ сўзлуғ кўнглумни беором этиб.

Кofireким диним олди, доғи кирди қаср аро,
Қалъаи Хайбарға кирди, ғорати ислом этиб.

Базм аро мен ўлсам, ул жон топса, тонг йўқким, манга
Тутти заҳри ҳажр, ўзи нўши тараб ошом этиб.

Эй кабутар, чун дамим ўртар малак болу парин,
Сендин ўлмас ишқим ўтин ёрға пайғом этиб.

Ул қуёш ҳажринда, эй соқий, шафақгун май манга
Тут лаболаб, лек даври чарх зарфин жом этиб.

Яхши от бадномлиғ бирла чиқарғил ўлгуча,
Эй Навоий, ўзни яхши от била бадном этиб.

Ичсангиз май суйидин, ишрат уйин обод этиб,
Журъае ҳам қуйғасиз туфроққа, бизни ёд этиб.

Соз этинг аввал ғамимдин нағмаким, бир асл эрур
Уй иморат айламак, хоро била бунёд этиб.

То ҳавоиймен ул ой ҳажрида андоқким, булут
Тоққа ҳар дам юзланурмен, ёш тўкуб, фарёд этиб.

Ваъдаи васл этса ул Ширин санам, ғам тоғини
Қозғамен, тирноғларимни тешаи Фарҳод этиб.

Ул қуюндурмен фано даштидаким, бўлдум адам,
Ҳар не боримни бошимдин чуюриб, озод этиб.

Ҳар замон қўнғлум қотиг эрмас дема, эй сиймбар,
Ёшурун қолмас булур ичра ниҳон пўлод этиб.

Воқиф ўлким, даҳр деҳқони сенинг қасдингдадур,
Исмин онинг гул қилиб, отин мунунг шамшод этиб.

Майға тарғиб этмакинг кофидурур, эй пири дайр,
Мундин ўзга ишни найларсен манга иршод этиб.

Истама лаълин, Навоийким, маразда эмганур,
Таъбини сихҳатлиқ эл шарбат била муътод этиб.

Вафони қилди кўп озурда ул ой, чун жафо айлаб,
Адам даштида кўнглумни ватан қилмиш, жало айлаб,

Вафо андоқки қочти ул жафогардин, агар мен ҳам
Қоча олсам, яна ишқин ҳавас қилмай, хато айлаб.

Демон, даврон аро йўқтур вафо айлаб вафо кўрган,
Ки йўқтур минг жафо тортиб, қутулган, бир вафо айлаб.

Йиқилган ишқ аро, сиҳҳат тамаъ қилма Масиҳодин,
Ки бу беморлиғдин кимса кўпқон йўқ, даво айлаб.

Сафоли фақр ол, жону жаҳон нақдин бериб, гарчи
Киши Жамшид жомин сотқин олмайдур, баҳо айлаб.

Қутулсанг бевафовашлар ғамидин, эй кўнгул, шукр эт,
Яна чекма бало, ўзни бировга ошно айлаб.

Бизинг афсонамиздин нукта сўрманг, эй хирад аҳли,
Нединким, бу жунун фасли туганмас, можаро айлаб.

Манга йўқ, ўзгага бори вафо қилгани гар топсам,
Бошиға эврулай, оллида жонимни фидо айлаб.

Кўнгулким, рўзгоримни қарортиб бўлди овора,
Топилса, кездурай даврон аро, юзун қаро айлаб.

Гадоларға гаҳе лутф эт, шаҳо, бу шукр учунким, Ҳақ
Сени лутф айлабон шоҳ айлади, бизни гадо айлаб.

Навоий, кимса йўқким, чарх зулмидин забун эрмас,
Наво жовид кимга берди, бизни бенаво айлаб?

Ун чекармен ишқ аро, бир наргиси жоду кўруб,
Бағлаган итдекки, фарёд айлағай, оҳу кўруб,

Ваҳ, нетиб машшотани оллинда кўргайменки, ёр
Аксидин ғайрат қилурмен, оллида кўзгу кўруб.

Оразу холинг хаёл эткач, етишти новакинг,
Қилди ул қуш майл, гўё дона бирла су кўруб.

Чекти бош хаттинг лабу холинг қошида, ваҳ, не тонг,
Гар мулойим бўлса тўти шаккару ҳинду кўруб.

Лаблари хандон бўлур, кўргач кўзумда йиғламоқ,
Кўзларим йиғлар, лаби жонбахшида кулгу кўруб.

Носиҳо, не навъ майи жомини оғзимдин олай,
Ким ичармен, майда соқий оразин ўтру кўруб.

Гар Навоий муфрит афғон этса, жоно, қилма айб,
Сен ҳалок этган кўнгул сўгида йиғлар ўкуруб.

Ўртанурмен, кўнглига андин асар бўлғайму деб,
Бўлса таъсир, анга ҳолимдин хабар бўлғайму деб.

Телмурурмен мунграйиб ул бевафога муттасил,
Бир ҳам андин дарду ҳолимга назар бўлғайму деб.

Ўртанур, эй воиз, оҳимнинг шароридин сипеҳр,
Не сўрай, дўзахқа мундоқ бир шарар бўлғайму деб.

Сурса майдон ичра ҳар чобук, югурмоқдур ишим
Кейнича, ул чобуки зарринкамар бўлғайму деб.

Телбалик кўрким, кучармен боғ аро ҳар сарвни,
Бириси ул сарвқадди сиймбар бўлғайму деб.

Даҳр бўстони аро сўр боғбондин, эй рафиқ,
Жуз балият меҳр нахлига самар бўлғайму деб.

Эй Навоий, нечаким қилдим гадолиғ, сўрмади,
Ё Раб, ул мажнуни зори дарбадар бўлғайму деб.

Ул парий ишқида йўқким мени девона куюб,
Ясағанлар ҳам ўзин, оқилу фарзона куюб.

Ишқ ўтидин киши бир қатла куюб бўлса халос,
Чун яна қайтибон ул шуъла сари, ёна куюб.

Ишқ кўксумга чу ўт солди, кўнгул ҳам куйди,
Чуғз ҳам ўртаниб, ул ўтқаки вайрона куюб.

Юзидин ўртанибон талпинур оллида кўнгул,
Шамъ аёғида урунган киби парвона куюб.

Эйки сўрдунги, қачон куйди бузуғ кўнглунг уйи,
Оразинг барқи чақилғонда, бу кошона куюб.

Ўртаниб ақлу кўнгул, ишқ чу айлаб туғён,
Андаким барқ тушуб, оқилу фарзона куюб.

Чун Навоий чекиб ул ой ғамидин шуълаи оҳ,
Ошно кул бўлуб ул ўтдину бегона куюб.

Хорлар бир гул гамидинким кўнгулга бутрашиб,
Ҳар бири мужгонининг бир захми ичра ўрнашиб.

Ё Раб, андин саъброқ ҳолат бўла олғаймуким,
Икки ҳамдам бир-биридин айрилурда йиғлашиб?

Бу уқубатқа талофий ҳажр дафъ ўлғоч будур,
Ким қучушқойлар алар бир-бирга ногаҳ учрашиб.

Истагайму ҳури жаннат ёнида Кавсар суйин,
Кимки ёри бирла бир кун бода ичти ёндашиб?

Сарвқаддим ишқидин кўп тўлғаниб, мен кўргали
Боғ ароким чиқти сарву ишқпечон чирмашиб.

Ўлса ўлдумму дегай, улким севар ёри била
Қолсалар хилват аро, ағёр ҳар ён тарқашиб.

Соқиё, май бирла сол жонимға андоқ шуълаким,
Ранжу меҳнат дуди чиққайлар бошимдин тўлғашиб.

Фам хазонида тўкармен ашқлар, тортиб ғирев,
Навбаҳор андоқки ёғқайлар булутлар кукрашиб.

Эй Навоий, бевафо давр аҳлиға индурма бош,
Ким алар қошида бош индурган эл бўйнин қашиб.

Куйсалар Фарҳоду Мажнун ишқдин афсона деб,
Зоҳир этмаслар манга ул нуктани, девона деб.

Ишқ ичинда мунгларим деб, эйки, йиғлаттинг мени,
Жон фидонг айлай, яна бир лаҳза йиғлат, ёна деб.

Бир йўли ишқ аҳли орименки, қўймаслар мени
Жам аро бир йўли, ақлу ҳушдин бегона деб.

Сўнгги уйқум шиддатин нақл этма, ровий, зинҳор,
Келтурур бўлсанг анга уйқу кеча афсона деб.

Мен ҳамулменким, қовар мажнун деб эмди тифллар,
Ким тилар эрди улуғлар оқилу фарзона деб.

Тушти зулфи домиға кўнглум қуши майл айлагач,
Ул тараф руҳсори кўзгусин су, холин дона деб.

Тонгла барча яхшилар бўлғуси Кавсар даврида,
Мен ёмонни маҳрум этманг, сокини майхона деб.

Найлаб ул товус пайкарни тилай кулбамғаким,
Чуғз қўнмас, дам-бадам емрулгудек вайрона деб.

Шоҳлиғдин ор этар, чунким Навоий кирса маст
Дайр қўйига, суруду нағмаи мастона деб.

Май қуёшиму ичимда уёқиб,
Ё фалак меҳр ўти кўнглумда ёқиб.

Ҳажр аро васлидоғи ҳар ишин
Айтиб аҳбобу менинг ашким оқиб.

Телбалик хуштур, агар судрасалар
Зулфи занжирини бўйнуғга тоқиб.

Тушубон юз тубан эл кўз ёшидек
Кўз учи бирла чу ҳар сори боқиб.

Ҳажр тошию салосил теури
Телбалик ўтини кўнглумга чоқиб.

Май бати дайрда учмоқ тилабон,
Мастлар анда овуч, баски қоқиб.

Дебки, марҳам ёқайин захмингга,
Ул неким деса, Навоийга ёқиб.

Қотил кўзунгки ўлтурур элни боқиб туруб,
Боқмас манга, кўзум нечаким турса телмуруб.

Ҳар қатла ит киби тушарам ўзга рахнадин,
Ҳар лаҳза чун мени чиқарур кўйидин суруб.

Синғон қадаҳ кибики, оқар ҳар тараф майи,
Қонлар оқиб, чу ғам тоши бошимни синдуруб.

Ҳар бир бўлуб бир ахтари наҳсе чу шомӣ ҳажр,
Чун дуди оҳим учқунини кўкка еткуруб.

Ишқинг бош урса зор танимдин, эмас ажаб,
Хошок ичинда шуълани бўлғайму ёшуруб?

Андоқ латифдур таниким, ичса жомӣ май,
Борур танида қурсоғига тегру билгуруб.

Булбул парин не гулки совурди бу боғ аро,
Дай сарсари анинг доғи баргини совуруб.

Даврон элига кимки вафо нўши арз этиб,
Ул ҳам муқобилида жафо ниши еткуруб.

Буким қовар жафо била, эй кош, кўйида
Итларга тўма қилса, Навоийни ўлтуруб.

ПЕ ҲАРФИНИНГ ПАРИВАШЛАРИНИНГ
ПАРВОЗИ «БАДОЕЪ»ДИН

67

Нечаким кўнглумда бор ул дилрабонинг ёди кўп,
Бор анинг ёд этмаки озроқ, вале бедоди кўп.

Лайлию Ширинвашимнинг ишқ дашту тоғида
Менча бир йўқ, гарчи бор Мажнун ила Фарҳоди кўп.

Хўблар водийсида топилмас эл кўнгли қуши,
Не учунким, бордурур бу бешанинг сайёди кўп.

Топмағай нахли қадингдек бир ниҳоли хушхиром,
Гарчи бўлғай боғбоннинг сарв ила шамшоди кўп.

Телба кўнглумдин эмон розики, ҳар тун кўйида
Итларининг оғритур бошин анинг фарёди кўп.

Кирпигингга қатл таълимин ажал бермиш, вале
Ўзидин устодроқ этмиш анинг устои кўп.

Шайх ила аҳли риёву дайр пири бирла ринд,
Ким фано ичра керактур пирнинг иршоди кўп.

Умр қасрин неча кун тутқил ғаниматким, дариг!
Хуш бинодур — пойдор эрмас вале бунёди кўп.

Давр аёғидур иложи, кимки даврон аҳлининг
Жавридин озурда бўлмиш хоотири ношоди кўп.

Тарқанг, эй ушшоқким, сайд этти бизни муғбача,
Дайр аро сиз ҳам кезинг, куфр аҳлининг авлоди кўп.

Тифллар ўйнар Навоий бирла мажнун деб, магар
Тифл эканда ул дағи бу қавм ила ўйноди кўп.

Жавр ўқин хокий танимға урма кўп,
Кўкка бу туфроғни совурма кўп.

Ишқдин бастур манга ўртанмаким,
Ҳажр барқи бирла ҳам куйдурма кўп.

Юзига, эй кўз, чу йўқ тоби назар,
Бас, анинг сари боқиб, телмурма кўп.

Нўши лаълингдин агар жон истадим,
Бу гуноҳ учун мени ўлтурма кўп.

Доимо расми муҳаббат бор эмиш,
Бизни ушбу журм чун ёзгурма кўп.

Васлға чун йўқ ниҳоят жуз фироқ,
Бас, вафо аҳлин қошингдин сурма кўп.

Ҳеч иш ўлмас айру Холиқ амридин,
Илтижо махлуққа келтурма кўп.

Эй гадо, чун шайалиллоҳ дединг, ўт,
Айлабон ибром боқиб турма кўп.

Тут гадолиғни, Навоий, муғтанам,
Шоҳлар оллинда бош индурма кўп.

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТОРОЖГАРЛАРИНИНГ
ТАМОШОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Тахту жоҳинг кишвари мулки Скандар бўлди тут,
Хизр умри ҳам бу мулк узра муяссар бўлди тут.

Бўйла мулку умрдин сўнг жину инсу ваҳшу тайр
Ҳукму амрингга Сулаймондек мусаххар бўлди тут.

Мунча ҳашмат топмоғингдин сўнгра бир адно қулунг
Жоҳ ила мукнатда Қорунча тавонгар бўлди тут.

Поя етти зиналиғ тахтингга, етти чарх ўлуб,
Тахтпўшунг зийнати тарсиъ ахтар бўлди тут.

Бўйла тахт узра бўлуб бошинг уза хуршид тож,
Мундоқ олтун тож уза Биржис гавҳар бўлди тут.

Базми ишқинг бодасин Кавсар дейин ё Салсабил,
Жоми Жам ул жонфизо саҳбоға соғар бўлди тут.

Ҳар неким зикр ўлди, охир чун солиб кеткунгдурур,
Тенгдурур, гар бўлмади тут, барчани гар бўлди тут.

Умрға чун йўқ вафо, Тенгри неча бу даҳрча
Ёна халқ айлаб, санга ҳукми муқаррар бўлди тут.

Чун борурсен, авло улким, йўл яроғин айласанг,
Қолибон аксар гуноҳинг, доғи аксар бўлди тут.

Сустҳимматлиғ била учмоғ не мумкин, эй ҳаким,
Ҳикмат авроқи ики эгнинг уза пар бўлди тут.

Деб эдинг, соқийки, вақт ўлғоч, тутай бир жоми май,
Даврдин миръоти авқотим мукаддар бўлди, тут

Ўлса деб эрдинг Навоий, тиргузай васлим била
Билтур ўлганлар била они баробар бўлди, тут.

Д

Тутти кўк ферузагун жомини шингарфий булут,
Соқиё, нилуфарий жом ичра гулгун бода тут.

Чарх даври чун малолат боисидур, неча кун
Чархдек жому шафақгун май била ўзни овут.

Топса кундуз кавн шуғлидин замиринг тийралик,
Кеча бори май қуёшидин замирингни ёрут.

Чун унутқунгдур сен элни, эл сени, бори чекиб
Айш жомин, бу унутмоғларни бир соат унут.

Носихо, чун умр ўтар, қўйким, бўлай ишрат била,
Айш таркинким буюрдунг, ўктадур бу навъ ўгут.

Гар зулоли васл, эй солик, қилурсен орзу,
Хотирингни орзулар ўтидин аввал совут.

Эй Навоий, чиқти чун рангин булут, рангин май ич,
Ким сен ўлмай қилғуси кўп жилва бу рангин булут.

Жон фараҳ топти, лабинг жавҳари бўлғач анга қут,
Аллоҳ-Аллоҳ, не муфарриҳ бўлур эрмиш ёқут.

Нола манъин қиласен, хотами лаъл оғзима қўй,
Бу нигин нақши била қўйгил анга муҳри сукут.

Майи лаълинг не ажаб бодаки, кайфиятидин
Руҳ лояъқилу андин хирад ўлмиш мабҳут.

Ханжаринг тиғида юз кўрдунгу ашким ёғди,
Ёмгур эрмас ажаб, ўлғонда қуёш манзили Ҳут.

Ҳусн мулки уза, оё, не парий эркинсен,
Ки бўлур садқа санга чарх уза хайли малакут.

Ўзлуки боқию зоҳид урадур лофи вусул,
Фоний ўлмай киши топқайму бу даъвоға субут?

Жон ҳалок ўлди Навоийғаву тан зору наҳиф,
Ул ўлукка ясамиш ушбу сўнгакдин тобут.

Ваҳки, лаълинг қилди бағрим таҳ-батаҳ қон оқибат,
Қатра-қатра кўздин ул қон бўлди ғалтон оқибат.

Бордингу оғзимға қўйдунг муҳр, афғон чекма деб,
Бу ишингнинг муҳри бўлди доғи ҳижрон оқибат.

Фурқатинг тиғи бузуғ кўнглумни йиқти, оҳким,
Сели офат бирла емрулди бу вайрон оқибат.

Кўнглума қошинг хаёли бўлди танвин нунидек,
Ўйла нунға нуқта бўлди доғи пинҳон оқибат.

Ўлмиш эрдим ғам туни, лаълинг хаёли берди жон,
Зулмат ичра бўлди пайдо оби ҳайвон оқибат.

Соқийё, жом айла доирким, ғаниматдур ҳаёт,
Тутқусидур чун ажал косини даврон оқибат.

Эй Навоий, ёр васли гарчи бас душвор эди,
Фоний ўлғач, бўйла душвор ўлди осон оқибат.

Кўздин учти ул парий, ваҳким, анга етмакка бот,
Кош анингдек чиқса дермен икки эгнимдан қанот.

Новакинг кўнглумда гар итти, ҳамул андоз ила
Они топмоқ истасанг, жоно, яна бир новак от.

Кош сенсиз ўлсам эрди, эй париваш, қилма таън,
Ким мени мажнунга ортуқтур ўлумдин бу уёт.

Соқиё, беҳудмен андоқким, қилурмен касби ҳуш,
Имтиҳонга доруйи беҳуш агар жомимга қот.

Хонақаҳ шайхи ушатти соғарин, эй пири дайр,
Сен каромат кўргузуб, рағмига тавбамни ушот.

Эй тани хокий, ул ой оллида ҳукми бирдурур,
Гарддек чиқ кўкка ё туфроғдек йўлинда ёт.

Бир дирамким қалб бўлғай, арзимассен, эй кўнгул,
Ҳар неча меҳру вафо бозорида ўзунгни сот.

Телбалар юз пора кўнглидек ясабсен болу пар,
Гарчи гайбатда париға ҳожат эрмастур қанот.

Чун Навоий жониға офат эрур лўливаше,
Соғинур гули биёбон, кўрса кўнғроту қиёт.

Бошим чу гарду кўзум кўр сенсиз ўлмади бот,
Қошингда бош кўтариб, кўз очарға қўймас уёт.

Эрур малойикаи раҳмат ўқларинг жонға,
Малак танида, ажаб йўқ, агар уч ўлса қанот.

Хизр суйики эрур зулмат ичра, тенгму бўлур
Лабинг билаки қуёшдин чиқарди оби ҳаёт.

Ҳабиб ишқи аро буки ўлмадинг, эй Хизр,
Ичиб ҳаёт суйи, зойеъ айладинг авқот.

Қуёшқа кимки юзунг борида қилур сажда,
Парастиш айламак англа Илоҳ оллида Лот.

Кириб қуёш киби қўйма вужуд ғайрға ҳеч,
Ки кўнглум ичра хавотирдур ўйлаким заррот.

Навоий ўлди ўқунг ҳасратидин, эй чобук,
Иноят айла бир ўқ, секретиб анинг сари от.

Ғаминг қаттиғлиғин қилсам ҳикоят,
Эшитса тош, анга айлар сироят.

Кўнгул ғам шомидин чиқмоққа бўлди,
Бошоғлиғ новакинг шамъи ҳидоят.

Не навъ оллингда шавқумни қилай шарҳ,
Ки ҳуснунгдек анга йўқтур ниҳоят.

Хаёлинг кўнглум ичра музтарибдур,
Ким ул вайрона иссиғдур бағоят.

Кўзунг қонимни ичмакка не ҳаддим
Эрур, они итинг ичса, кифоят.

Дема бир йўлдурур ишқ ичра, эй шайх,
Ки мунда мухталиф келди ривоят.

Навоий қонин ул кўз бирла тўктунг,
Тирик бўлким, будур айни иноят.

Танимни қилса ғамзанг юз жароҳат,
Етар ҳар захмдин жонимға роҳат.

Ҳаловат топмайин жоним лабингдин,
Солур захмим аро туз ул малоҳат.

Жамолинг субҳи очиб эрди юз гул,
Қуёш сарғарди, кўргач ул сабоҳат.

Супурдум кўз била кўюнг фазосин,
Ки жонлар жилвагоҳидур бу соҳат.

Бўлур зоҳир лабингдин қатл этар чоғ,
Ўлукни тиргузурдек юз фасоҳат.

Чу сендин айру эрмас ёр, недур
Уйин истаб жаҳон қилмоқ масоҳат.

Қабиҳ этти Навоий Ҳақ жаҳонни,
Элидин тутмағил кўз жуз қабоҳат.

Бошига май чиқибон, бўлди ул ситамгар маст,
Йўқ аҳли ҳусн аро бир ўйла қотили сармаст.

Начукки сарв ниҳоли насимдин эгилур,
Хиром вақтида ул наҳли моҳпайкар маст.

Кабутар ўйнамоғидин кўнгул қуши беҳуд,
Хуруж этар бўлубон ўйлаким кабутар маст.

Не масти арбадагарсенки, чиқса базмингдин,
Бузар замонани бадмастлиғ била ҳар маст.

Лабинг ҳалоки агар боданўш, агар тоиб,
Кўзунг хароби агар ҳушёр эрур, гар маст.

Лабинг ҳаёлидан ар мастмен, не тонгки, эрур
Бу май ҳаёли била олам аҳли аксар маст.

Навоий усрук агар қилса арбада, тонг йўқ,
Ки шайн ўлур иши, мажнунни гар қилурлар маст.

Ё Раб, ул ой ҳуснининг идрокин элга мубҳам эт,
Кўз била кўнглумни ул сирри хафийга маҳрам эт.

Кўйию қадду лаби ёдин манга қилғил фузун,
Жаннату Тўби била Кавсар таманносин кам эт.

Дийда кўрмак истаса онинг юзидин ўзга юз,
Қийрлар бирла бу икки суқба жавфин маҳкам эт.

Гар кўнгул васлидин ўзга васл сурун истаса,
Қисм анга ҳижрон сияҳчолида доим мотам эт.

Хотири савдои ар ул зулфдин ўзга ҳавас
Қилса, они зулфдек ошуфтаҳолу дарҳам эт.

Руҳ ул қад жилвасидин ўзга қилса орзу,
Ҳажр ўти ичра анга дўзах азобин ҳар дам эт.

Кўнглум ўлди ҳажр ўтидин реш, эй соқий, манга
Бодаи кофургун дурдидин олиб марҳам эт.

Йўқ чу олам боғида бўйи вафо, эй пири ишқ,
Жилвагаҳ бир жом ила кўнглумга ўзга олам эт.

Ишқ журмига Навоийни қоварсен, эй парий,
Қовма, жавру зулм қил, девонаву расво ҳам эт.

Ҳарфи ишқ ўлди азалдин сафҳаи жонимда сабт,
Ҳар не андин ўзга барча лавҳи нисёнимда сабт.

Дедим: Эй кўнглумга ўқ урғон, недур отинг, дегил?
Деди: Боқким, айламишлар они пайконимда сабт.

— Қайси шаҳлар боши қасринг даврида бормиш? — десам,
Дерки: Боққилким, эрур ул тоқи айвонимда сабт.

Бўлса тобеъ Вомику Мажнун, не тонгким, айламиш
Ишқ туғросин қазо килки менинг шонимда сабт.

Ишқ авроқида, эйким, ўқидинг юз минг бало,
Юз туман онча эрур авроқи ҳижронимда сабт.

Дарди ганжи шарҳини, эйким, тиларсен, қилмишам,
Ғусса ниши нўти бирла кунжи вайронимда сабт.

Не ўқирсен қиссада Яъқуб ҳузнинким, эрур
Онча юз бир ой ғамидин байтул-аҳзонимда сабт.

Жузв-жузвимни айирибким паришон айладинг,
Бордур онинг шарҳи ажзойи паришонимда сабт.

Ишқ тиғи ёрасидин ўлганим торихини,
Эй Навоий, назм айлаб, айла девонимда сабт.

Ваҳки, чиқди отланиб бир масти лояъқил йигит,
Сарвдек елдин от узра ҳар тараф мойил йигит.

Лаъли нўши бирла юз йиллиғ ўлукка руҳбахш,
Ғамза нишидин Масиҳу Хизрға қотил йигит.

Тиғи хунрези ажалдек қатли ом айлаб валеқ,
Сурса ҳар жониб нечукким умр мустаъжил йигит.

Англамонким ҳурму эркин, ё малакму ё парий,
Ким башар жинсида андоқ кўрмадук ҳосил йигит.

Кўнгли қоттиғлиқдин элни ўлтурур, раҳм айламас,
Аллоҳ-Аллоҳ, ким кўрубтур бўйла сангиндил йигит.

Заҳри чашму тиғи қотил ғамзайи хунрез ила,
Қилғучи элга тириклик расмини мушқил йигит.

Ғорати дин қилдию кофирлиғ иршод айлабон,
Аҳли куфр алфози бирла ҳар замон қойил йигит.

Қорибон қилма йигитлар суҳбатин ҳар дам ҳавас,
Ким қарини истамас базм аҳлиға дохил йигит.

Эй Навоий, нега бўлдунг телба деб кўп сўрмаким,
Ақлу ҳушум қолмади чиққач бу лояъқил йигит.

Ваҳ, қаён борди бузуқ кўнглумни зор этган йигит,
Жавр тиги бирла кўксумни фиғор этган йигит.

Оразин очқанда кўнглумни очиб гулгул валек,
Кирпикидин онда юзминг хорхор этган йигит.

Неча кўнглум тоату тақвоким айлаб ихтиёр,
Жилва қилғач маст ани беихтиёр этган йигит.

Бизни ишқ ойинида расвои олам айлабон,
Офият аҳли қошида шармисор этган йигит.

Ишқ таркидаки юз тадбир этиб кўнглум ниҳон,
Дафъиға юз лаъбу афсун ошкор этган йигит.

Мен салоҳу офият ишқингда тарк этган қари,
Сен жафою зулм қатлимға шиор этган йигит.

Тавба айлаб эрдим, эй зоҳид, нетай тутти манга,
Лолагун май, бир узорин лолазор этган йигит.

Билки не ажзу ниёз ойину расм этган қари
Қолғуси, не нозу истиғно дисор этган йигит.

Носиҳо, тарки жунун қилмас Навоий келмайин,
Ишқ даштида ани девонавор этган йигит.

Олами ишқ ичра дардинг ўтдурур, ҳажринг ҳам ўт,
Дарди ҳажринг сўзидин кўнглумда олам-олам ўт.

Доғи ишқинг ўйладурким ҳирқатин ўксуткали,
Ёқса бўлғай устига онинг нечукким марҳам ўт.

Не ҳароратдур, майи ишқингда токим ичмишам,
Кўкка дудимни чекар, кўнглумга солиб ҳар дам ўт.

Шуълае тушмиш фироқингдин ҳазин кўнглумдаким,
Ашқдин тўқтим ети дарё суйин, бўлмас кам ўт.

Ваҳ, не муҳлик ҳол эрур жонимға лаълинг ҳажрида,
Ким солур дафъиға анфоси Масиҳи Марьям ўт.

Бу кеча воқиф бўлунг эвлардин, эй ҳамсоялар,
Ким манга тушмиш фироқ оташғаҳидин маҳкам ўт.

Ҳажр кўнглум кишварин бир ўт била куйдурдиким,
Қилди ишқ аҳлиға дудидин саводи аъзам ўт.

Даҳр бўстони аро сунбул била гул демаким,
Чарх зулми солмиш анда дуд бирла дарҳам ўт.

Эй қуёш, найлаб Навоий куймасинким, бор анга
Ишқинг ўт, ҳуснунг ҳам ўт, лутфунг ҳам ўт, қаҳринг ҳам ўт.

Ёр бўлмоқ тонг эмас мен зори расво бирла дўст,
Ким парий гоҳи бўлур мажнуни шайдо бирла дўст.

Лаълини севдум, кўзининг қатлидин қайғурмоғум,
Не ғам ўлмактин, киши бўлса Масиҳо бирла дўст.

Зулфи савдоси, бу савдойи бошинда кўптурур,
Бўлса савдо аҳли, тонг йўқ, аҳли савдо бирла дўст.

Сарв қадлиқ, гулжабинлик дўстнинг ҳижронида
Бўлмоғум не гул била, не сарви раъно бирла дўст.

Ҳажрдин олам қоронғудур вале, ғам йўқ, гаҳе
Жилва қилса ул жамоли оламоро бирла дўст.

Хизр юз меҳр ила тутқан жоми Жамдин яхшироқ,
Тутса май дурдини юз торожу яғмо бирла дўст.

Бўлма дунёдўст, гар истар эсанг осудалиқ,
Лек ҳар не қилсалар, бўл аҳли дунё бирла дўст.

Эй Навоий, неча душман бўлса, ёнма дўстдин,
Чун санга бўлмиштур ул юз минг таманно бирла дўст.

Чу қилди жилвагар ул шўҳи нўшлаб сурат,
Мени заифқа кўргузди юз ажаб сурат.

Жамоли суратини сафҳада кўруб, иттим,
Тушуб жаҳонни кезарга қилиб талаб сурат.

Не навъ суратидин кўз олайки, маънидин
Бўлурға бир хабар ўлмиш манга сабаб сурат.

Нишот суратидин топқамен дедим, ваҳким,
Муяссар ўлмайин ул берди юз тааб сурат.

Фироқ андуҳида, соқиё, қадаҳ тутким,
Бу кўзгу ичра манга кўргузур тараб сурат.

Ул ой жамоли аро зулфидин ажаб қолдим,
Ки ой аросида қилмиш аён занаб сурат.

Навоийосо дарду фиғон илан менким,
Булардурур манга зотию муктасаб сурат.

Кўйи гардидин кўзумни аввал, эй ҳамдам, ёрут,
Сўнгра марҳам айлабон кўксум шикофин доғи тут.

Гар унутти ёр бу маҳзунни, ваҳким, кўнглума,
Бор ани ҳар дам соғиндирмоқ десам, сен ҳам унут.

Қадду рухсоридин айру дуду ўтдур, эй рафиқ,
Дема сарву гул била бир лаҳза кўнглунгни овут.

Заҳри ҳажринг бирла чун юз қатла қилдинг талхком,
Нўши лаълинг бирла ҳам бир қатла оғзимни чучут.

Зулфи занжири жунунум чорасидур, эй ҳаким,
Ақлдинму эрди бу девонаға бермак ўтут?

Ваъдаи васл айлади ул ой, ҳамоно келгуси,
Тиғи ҳажридин шикоф ўлғон кўнгул бу сўзга бут.

Асру ваҳшийдур менинг мушкин ғизолим, эй кўнгул,
Чин кийиги гўйиё бермиш анга туққонда сут.

Эй кўнгул, даврон элининг тарки тут ё ҳар нафас
Бағринга бир ханжари бедод еб, хуноба ют.

Олам аҳли, демангиз эмди Навоийким, мени
Бир қуёш ҳажри ҳавойи қилмиш андоқким булут.

Баҳор эл гулга мойил, бағрима юз хор ҳар соат,
Етиб ҳар хордин кўнглумга минг озор ҳар соат.

Бу ақшом нотавон кўнглумдин, эй аҳбоб, ўлунг воқиф,
Ки ҳолидин борур заъф айлаб ул бемор ҳар соат.

Бўлурмен ўйлаким, кўрган замон вайрон бўлуб кўнгли,
Бошимда йиғлағай ҳам ёру ҳам ағёр ҳар соат.

Эмас вайронада ҳар дам ўлардек ҳолатим, ваҳким,
Турубтур бошима смрулгали девор ҳар соат.

Дамо-дам заъфим андиндулки, мужтонинг хаёлидин
Жароҳатлиғ кўнгулга санчилур бир хор ҳар соат.

Жунунум ҳар дам афзун бўлса, эй ҳуш аҳли, тонг йўқким,
Кўзумга жилва айлар ул парий рухсор ҳар соат.

Майи лаълингга не кайфият эрдиким, насимидин
Бўлурлар масту беҳуд юз туман ҳушёр ҳар соат.

Бу базм ичра не амну айшким, ҳар давр аёғинда
Йиқар бир нотавонни гунбади даввор ҳар соат.

Фано дайрида гар май важҳи йўқ, бас хирқаву дафтар,
Мени майхонадин судратма, эй хаммор, ҳар соат.

Агар бошимга ёғса тош гардундин, тонг эрмаским,
Борурмен ул парий кўйига мажнунвор ҳар соат.

Навоий, то жаҳон аҳлига сен вобаста, кўнгронма,
Алар жавридин ўлса хотиринг афгор ҳар соат.

Танимға берди жон ул нахл қомат,
Дема қомат ани, дегил қиёмат.

Вафоға майл қилмас нахли қаддинг,
Ки топмиш жавр аро кўп истиқомат.

Юз очма, гарчи тутқай кўрса маъзур,
Мени ишқингда арбоби маломат.

Не ғам гар юз менингдек ўлса, ё Раб,
Ки бўлсун ул Масиҳодам саломат.

Абад умрича бор оллида ўлмак,
Буюрма, эй насиҳатгў, надомат.

Недур, эй шайх, ушатмоқ соғаримни,
Бутун қил, бор эсанг аҳли каромат.

Навоийни дединг кўюмдин ўтма,
Саломат бўл, десанг айлай иқомат.

Эй қошинг фитнаву ул наргиси шахло офат,
Йўқтур ул иккида жуз фитнаву илло офат,

Не қаду, не кўзу не ғамзаки, ҳар дам андин
Ё балодур манга, ё фитнадурур, ё офат.

Дема раъно қад ила жилвасидин холингни,
Жилва жонимға бало, ул қади раъно офат.

Манга не офият ўлғайки, хаёл этсам, эрур
Юзини юз саридин жонима пайдо офат.

Мунча офатки эрур даҳрда, сендин тушмиш,
Йўқса оламда бурун йўқ эди мунча офат.

Соқиё, бодаки, тақвою риё офатидин
Яхшироқ, бўлса манга соғару саҳбо офат.

Ваҳки, кирпичларининг офати кўнглумга кириб,
Солмиш ул кулба аро бу кеча ғавғо офат.

Фоний ўлғил, тиласанг васлки, бу йўлда эрур
Хирқаву дафтари тасбиҳу мусалло офат.

Асл улдурки, санамлар сори кўз солмағасен,
Эй Навоий, тиласанг кўрмамак асло офат.

СЕ ҲАРФИНИНГ САМИН ГАВҲАРЛАРИНИНГ
САМАРАСИ «БАДОЕЪ»ДИН

89

Агар жаҳонға фалақдин ғаме бўлур ҳодис,
Эрур бу хастани ғамнок айламак боис.

Магар ўлар куни Фарҳод бирла Мажнуннинг
Балову дардиға ишқ айлади мени ворис.

Фироқ хирмани йиғдим, висол тухмин экиб,
Замона мазраида борму мен киби ҳорис?

Иёдотимдин ул ой гар қўпар, чиқар жоним,
Тирикмен ар бўлур ул умр бир замон моқис.

Тариқи ишқу муҳаббат мангаю Мажнунға
Анингдек ўлдики, топмас сипеҳр анга солис.

Сен иста файзи фано дайр гунгу лолидин,
Ки ишқ дарсини билмас мужодилу боҳис.

Эрур Навоию ишқ ичра минг боло, гўё
Фалақ ҳаводиси барча анга бўлур ҳодис.

Менинг мажнунлуғумға ишқу савдо гар эрур боис,
Ва лекин бу икига бир парий пайкар эрур боис.

Дема боис недурким, талпинурсен ҳар кеча то субҳ,
Тикилган кирпикингдин жонға юз ништар эрур боис.

Кўнгулда оташин лаълинг ғами, айб этма куйсамким,
Туташмоққа таним хошоки ул ахгар эрур боис.

Ўқунгдин пар чиқардим, кўюнга қилсам ҳаво, тонг йўқ,
Ки учмоқ майли қилмоққа бу болу пар эрур боис.

Фироқинг биймидин юз қатла жон бергай эдим, лекин
Ҳаётимға умиди лаъли жонпарвар эрур боис.

Чу мендин юз эвурдунг, тонг эмас, бошингға эврулсам,
Бу саргардонлиғимға гардиши ахтар эрур боис.

Агар раҳн ўлди тасбиҳу ридо майхонада, эй шайх,
Ичарга дайр пири илгидин соғар эрур боис.

Фано баҳриға чўммоқдин ғараз толибқа васл ўлди,
Ки ғаввос ўлмакига ғарқ ўлуб, гавҳар эрур боис.

Навоий жисмининг заъфиға боис бўлди бедиллик,
Вале бедиллигин сўрсанг, анга дилбар эрур боис.

Ваъдаи васлидин этса ул сўзи ширин ҳадис,
Гарчи ёлғон айтур, они соғинурмен чин ҳадис.

Истасам васлини, дер ғам тоғи қоз тирноғ ила,
Бўйла ҳаргиз қилмади Фарҳод ила Ширин ҳадис.

Чунки ҳар бир нукта дерсен, сочилур ёқуту лаъл,
Аллоҳ-Аллоҳ, ким деб эркин бу сифат рангин ҳадис.

Базми айшида ҳадисимни деманг, эй дўстлар,
Ким эрур ғам мужиби неким қилур, ғамгин ҳадис.

Гар такаллумдин ўлукни тиргузурлар хўблар,
Барчасига маҳвашим гўё қилур талқин ҳадис.

Ишқ сиррин шарҳ қилмоқдин чу қосирдур баён,
Бас керак ошиқ демакни қилмаса ойин ҳадис.

Дарси ишқингни, Навоий, ўйла дер ушшоқ аро,
Ким дегай илм аҳлиға Саййид Жамолиддин ҳадис.

ЖИМ ҲАРФИНИНГ ЖАМИЛАЛАРИНИНГ
ЖИЛВАСИ «БАДОЕЪ»ДИН

92

Эй жаҳон мулки хирожи санга бир гавҳари тож,
Мулklar шоҳи қўюб дарғаҳинга тожу хирож.

Тузубон адл, кўнгул мулкани обод эттинг,
Мулк маъмур бўлур, адлга шаҳ берса ривож.

Тенгрига гавҳари зотинг эди кулли мақсуд,
Сунъ дарёсин азал субҳи қилурдин маввож.

Эҳтиёж айлабон изҳор қуёш раъйингга,
Халқ андоқки қуёш нурига бўлғай муҳтож.

Пайкаринг туфроғига хайли малойик ҳомил,
Тахти иззу шарафингга тўқуз афлок давож.

Чун чиқиб тахти хилофат уза Ҳақдин, бўлубон
Ҳукми гарданкашига мулкдин амри ихрож.

Бўйла мардуд ҳадисин нега қилдинг мақбул,
Ким таназзулга бадал бўлди санга ул меърож.

Не тағофул эдиким, ўйла адув макр била
Хоксор этти сени, мулкунга солиб торож.

Рўзғоринг қарориб зулмати исён ичра,
Зор эдинг, афв илки тутмаса оллингга сирож.

Эътироз этма, Навоёю фузул ўлмаки, Ҳақ
Халқ этиб севди, яна дард бериб қилди илож.

Эл не билсун не эди Ҳаққа бу ишда ҳикмат,
Меҳр нурин не билур шабпараки тийраميزож.

Телба кўнглум пўясиға анбарин бандинг илож,
Хаста жоним заъфиға лаъли шакархандинг илож.

Солиб эрди чоклар бағримға тигинг ҳар тараф,
Бўлди мужгон ўқидин ҳар сори пайвандинг илож.

Муҳлик ўлди шавқ, ё сур тиг, ё қил жилваким,
Бу икидин ўзга топмас орзумандинг илож.

Ҳажр қатлидин мени тиргузди лаъли, эй Масиҳ,
Ожиз эрдинг, сен нафас асра, гар ўргандинг илож.

Юзу лаъли ҳажридин бемор ўлубмен, эй ҳаким,
Умр зоеъ қилма, қилмас чунки гулқандинг илож.

Дарди ҳажрим саъб эрур — кел, эй ажал, бошимғаким,
Васлдин айру эмас маълум монандинг илож.

Кўнглунг, эй булбулки, юз парканд эрур, гар келса гул
Барг-баргидин топар парканд-паркандинг илож.

Муршидесен бас ажаб, эй ишқким, матлубнинг
Васлидин ҳам истамас меҳнатқа хурсандинг илож.

Ул парий ҳижронида бўлгон Навоий носихе,
Айлай олғайму жунун мағлубиға пандинг илож?

Эй, сочинг ошуфтаси юз хайли савдой мизож,
Кўрмадук занжир ҳам савдоға боис, ҳам илож.

Васл ишида асру нозуклук тушубтур, эй кўнгул,
Ким эрур ҳам нозук ул гулчеҳра, ҳам нозук мизож.

Дарди ҳажрим арз қилсам, дерки, сабр эт, войким,
Заҳр ила муҳлик маразға кўрмадук ҳаргиз илож.

Тиг тортиб тожварлар, бошиға чун чопти рахш,
Тандин учти, ваҳки, ҳар ён бошу боштин учти тож.

Зулмунга бўлсам забун юз ваҳҳ ила, не айбким,
Сен ғанисен, мен гадо, сен шаҳ, мен аҳли эҳтиёж.

Туз бўюнг оқу қаролик, долу гул тундин эрур,
Ўйла ўқким, обнўс ўлғай анга пайванд ож.

Кишвари ишқ ичра золим шаҳдур ул султони ҳусн,
Ким кўнгуллар мулкидин жон нақдини олур хирож.

Арш қандили гумон қил шишадек софий кўнгул,
Урмағил дамким, топар елдин халал равшан зуҷож.

Оҳи муҳликдир Навоий кўнгли захми исланиб,
Эл ўлар, топса ҳавоға чун уфунат имтизож.

Эмас лаълинг қатили жонға муҳтож,
Кўзунгнунг кофири имонға муҳтож.

Лабинг муҳтожидур кўнглум, начукким,
Скандар чашмаи ҳайвонға муҳтож.

Чу майдон ичра сурдунг, бас бу офат,
Эмас наззорагар жавлонға муҳтож.

Тилар кўнглум ўзин ишқинг шаҳиди,
Ки бор ул ғамзаи фаттонға муҳтож.

Қочар кўнглум қуши тан кулбасидин,
Агарчи чуғз эрур вайронға муҳтож.

Юзунг қурси қамар, муҳтож анга мен,
Гадо андоқки бўлғай нонға муҳтож.

Фано майхонасида қил гадолиғ,
Десангким, бўлмайин султонға муҳтож.

Анга муҳтожроқ менмен, агарчи
Эрур кўп гар боқар ҳар ёнга муҳтож

Навоий жонға муҳтож эрмас, аммо
Эрур юз жон била жононға муҳтож.

ЧИМ ҲАРФИНИНГ ЧОБУКЛАРИНИНГ
ЧЕҲРАКУШОЙЛИҒИ «БАДОЕЪ»ДИН

96

Кўзи қатл этти кўнглум зулфи ичра мубтало бўлғач,
Ки қуш бисмил учундур, бастаи доми боло бўлғач.

Етиб мунглуғ кўнгул васлиға ҳеч ўз ҳолини билмас,
Ажаб эрмас гадо ўзни итурса, подшо кўргач.

Не сўрдунг бир йўли ногаҳ қарорған рўзгоримни,
Бу ҳол ўлди бир ой ҳижронидин шомим қаро бўлғач.

Қачон бўлдунг, деманг, бегона ақлу ҳушу тақводин?
Муни сўрмоғ не ҳожат? Ул париға ошно бўлғач.

Малойик хайли жонидин тўла бўлди фалак жавфи
Жаҳонда ул парий васлиға жон нақди баҳо бўлғач.

Улусқа тийрборони балийят ёғди, ул ойнинг
Сипоҳи ҳусн аро мужғони — новак, қоши ё бўлғач.

Хижолатлар келур Фарҳоду Мажнун руҳиға ҳар дам,
Менинг ишқим сўзидин халқ ичинда можаро бўлғач.

Замон аҳли вафосизлиқ била гар қилдилар қатлим,
Фараҳ топқай магар руҳум, алар даъби вафо бўлғач.

Чу кетти баргу гул, булбул наводин қолди, кўргилким
Навоийдек эмиш ул доғи бебаргу наво бўлғач.

Турра марғулин очиб рухсори маҳ сиймоға соч,
Тун саводи анбарин меҳри жаҳонороға соч.

Сарви гулрўйим қилур гулгашти гулзор, эй насим,
Дам-бадам сориг, қизил гул, ул гули раъноға соч.

Йиғлама, эй кўзким, ул ой бўлғусидур меҳмон,
Гар сочарсен юз гуҳар, ул гавҳари яктоға соч.

Ёрдур шамъи шабистоним бу ақшом, эй сипехр,
Ахтарингнинг дурларин бу базми меҳросоға соч.

Ташнаға бер файз, эй абри карамким, йўқ осиг,
Гар суни юз қатла дарёдин олиб, дарёға соч.

Дайр аро дин аҳлининг кўнглига зулфи бўлди қайд,
Булажаб зуннордур, ул дилбари тарсоға соч.

Зухд элин май бирла расво айладинг, эй муғбача,
Журъае ҳам нетти раҳм айлаб мени расвоға соч.

Йўқ бу дунёда вафо, эй сарсари дашти фано,
Гарди нисён совуруб, дунёву мо фиҳоға соч.

Эй Навоий, умри жовид айлар эрсанг орзу,
Бас ҳаётинг нақдини ул лаъли руҳафзоға соч.

Тўлғади сабрим, қўлин зоҳир қилиб дилдор куч,
Гарчи нозукдур ва лекин бор анга бисёр куч.

Ишқ уйларни йиқар, ошиққа кин қилмоқ недур,
Мўр хайлиға қачон пил айламиш изҳор куч.

Қош агар будур, сенинг ёйингни чекмак саъб эрур,
Кимса илгида чу мақдур эрмас ул миқдор куч.

Кўзларинг бедоди жон бирла кўнгулга тонг эмас,
Не ажаб, дин аҳлиға гар кўргузур куффор куч.

Заъф аро ул кўйдин судрар қўлум тортиб рақиб,
Банддин ойирғудекдур қилса ноҳинжор куч.

Соқийё, мен хастадин бадмастлиғ эрмас ажаб,
Кўргузур кўпрак заиф элга майи хаммор куч.

Ишқ аро андоқ забундурменки, айларлар манга
Ҳам гадо, ҳам шоҳ куч, ҳам ёру ҳам ағёр куч.

Соғ эканда ҳажр аро куч бирла ўзни асрарам,
Лек май ичканда айлар йиғламоқ бисёр куч.

Куч била ўлтурди ул золим Навоий хастани,
Неча торта олғай охир бир заифи зор куч.

Чиқти боғлаб яна ул кофири хунрез қилич,
Маст ҳар сори сураp рахш, чекиб тез қилич.

Қиличин кўрдуму жонимға тараб юзланди,
Турфадуp қон тўкуб ўлмоқ, тарабангез қилич.

Қатра қонларки, томар тигидин, учмоқ гулидуp,
Ки шаҳидин қилуp ул ғамзаға хунрез қилич.

Ҳар қаён тиг солуp, кўнглум осиглиғдуp анга,
Бўйла қатл аҳлида ким кўрди диловез қилич.

Ламъайи тиги дема, барқ чоқилған кибиким,
Гўйиё кескали илгидин этар хез қилич.

Ишқ аро ажзини кўргилки, ўларга Фарҳод
Хасми фартут тилин айлади Парвез қилич.

Шаҳ Навоий тилидек тиг ила кўп мулк очти,
Тортмиш очқали Бағдод ила Табрез қилич.

Чиқти жон, қошима жонон киргач,
Ким ҳалок ўлғон экин жон киргач?

Келурингга ясадим кўнглум уйин,
Ясалур кулба, чу меҳмон киргач.

Ўзни асарармену кўнглум чекар оҳ,
Ногаҳ ул сарви хиромон киргач.

Оҳдин шуъла етишкандек эрур,
Ўқидин кўнглума пайкон киргач.

Юз жунун шағбаси айлар пайдо,
Ул парий кўнглума пинҳон киргач.

Даҳр уйи ичра иқомат тилама,
Чиқмамоқ анда не имкон, киргач.

Борма кўйига, Навоийки, қочар
Ёр, сен телбаи урён киргач.

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲАРОМИЙЛАРИНИНГ
ҲУСН ОРОЙЛИҒИ «БАДОЕЪ»ДИН

101

Зиҳи тақаддумунг Одамға бас ҳадиси саҳиҳ,
Бу нукта «кунту набийян» ишоратида сариҳ.

Азалда васлингү ҳажринг магар насиб ўлди,
Ки жон топарни Хизр олди, жон берурни Масиҳ.

Сўзунгни хони нубувватқа Тенгри туз ясади,
Зиҳи камоли малоҳат, зиҳи каломи малиҳ!

Чу сен чекиб «ана афсаҳ» таронасин, қочириб
Аларки даъво ила сўз очиб, деб ўзни фасиҳ.

Демак шариати байзони меҳрга рожиҳ,
Куёшни зарраға қилған кибидурур таржиҳ.

Юзунг сабуҳи азал бодасидин андоқким,
Не субҳға бу сабоҳат, не меҳр мунча сабиҳ.

Навоий ўлди ниҳон ишқинг ичра, тиргуз ани,
Неча ниҳон тутайин, айладим ўлуб тасриҳ.

Бу кўҳан дайрда ич шому сабоҳ,
Роҳати руҳ тилар бўлсанг, роҳ.

Чун қуёш лоласи тонг гулшанидин
Чиқти, тут лола масаллик ақдоҳ.

Анга тегруки шабистони сипеҳр,
Еткирур руҳ димоғига риёҳ.

Яна ул вақтқачаким, хуршид
Кўк биёбонида бўлғай сайёҳ.

Қўйма муғ дайрида жом илгингдин,
Дайр пири чун ани қилди мубоҳ.

Рўзгоринг бузуғ эткан эса чарх,
Сен киму айламак ани ислоҳ?!

Кўп гириҳ тушти Навой ишига,
Сен кушоде бер анга, ё Фаттоҳ.

Эй, хату жонбахш лаълингдин нишон Хизру Масиҳ,
Балки бу икки уётидин ниҳон Хизру Масиҳ.

Хат лабинг узра, лабинг юз узрадур қилгон киби
Оби ҳайвону қуёш узра макон Хизру Масиҳ.

Ул ёшунғой зулмат ичра, бу фалакдин ёнмағай,
Кўрсалар хатту лабингни ногаҳон Хизру Масиҳ.

Гар Масиҳу Хизр кўздин ғойиб ўлмишлар, не тонг,
Сабзаву оби ҳаётингдур ҳамон Хизру Масиҳ.

Гўйиё Рухул Қудус яъни дамингдин етти файз,
Ким муаббад топти умру берди жон Хизру Масиҳ.

Йўқ даминг, балким насими гулшанинг айлар саҳиҳ.
Бўлсалар муҳлик мараздин нотавон Хизру Масиҳ.

Хаттидин лаълиға еттим, лаълидин топтим ҳаёт,
Ул икав бўлди манга, эй хаста жон, Хизру Масиҳ.

Солики фоний таважжуҳдин тараддуд айламас,
Етсалар маҳви шуҳуд бўлган замон Хизру Масиҳ.

Дайр пири қўлдабон, тиргузди майдин муғбача,
Эй Навоий, бу икавни қил гумон Хизру Масиҳ.

Бода келтур, чун қуёштин чекти махфий жом субҳ,
Ким эрур жоми нишот ичмакка хуш ҳангом субҳ.

Ошкоро бодаи гулранг ичмак хуштурур,
Чун ниҳон айлар кавокиб гулларин гулфом субҳ.

Сиймбарларким, сабоҳат бирла тутқайлар қадаҳ,
Не бало хуштур тулуъ этканда сиймандом субҳ.

Сарғариб ашкин тўкуб, мендек яқо чок айламиш,
Бир ниҳони меҳр ила то бўлди беором субҳ.

Ваҳки, ул субҳи узору шоми зулф андуҳидин
Йиғларам то субҳу шом, афғон тузуб то шом, субҳ.

Даҳр гулзорида ҳар тун чеккали жоми сабуҳ,
Еткурур тонг булбули фарёидин пайғом субҳ.

Субҳи васл уммидидин ўлди, Навоий шоми ҳажр,
Анга не суд, ўзгаларга ҳосил этса ком субҳ.

Истамон май бўлса хуршиди жаҳоноро қадаҳ,
Тутмаса базм ичра ул шўҳи қадаҳпаймо қадаҳ.

Ёр чун тутти қадаҳ, ичмон демак бўлмас, валеҳ
То не ҳол ўлғум яна ичкач мени шайдо қадаҳ.

Ҳажр андуҳида оз май тутмас, эй соқий, мени
Базм аҳлидин тўлароқ тут манга амдо қадаҳ.

Бир қуёш ҳажридин андоқменки ичқум сипқариб,
Тутсалар, солиб шафақгун май, сипехросо қадаҳ.

Ҳажр дафъин чун табиби ишқдин сўрдум, деди:
Ким эрур ё васл, ё жон тарки қилмоқ, ё қадаҳ.

Бу фано дайрида зоҳир бўлди анфоси Масиҳ,
Ким ичиб тутти манга ул дилбари тарсо қадаҳ.

Чун хумор илгимни қилди раъша, жоно, оғзима
Нетти ўз илгинг била тутсанг солиб саҳбо қадаҳ.

Су хумор аҳли ичарлар, ул ҳам ўлғандин зарур,
Ичмагум ҳайвон суйин, эй Хизр, топқум то қадаҳ.

Чун харобот ичра маст ўлдум ичиб, эй майфуруш,
Риндлар бирла солиб ғавғо мени расво қадаҳ.

Шаҳна базмиға не ҳосил, гар кириб ошуб ила,
Чекмасам шоҳид била мутриб, қилиб яғмо қадаҳ.

Чексалар, тонгла тутуб Боғи Жаҳоноро сари,
Дайр аро топиб суроҳи, айлабон пайдо қадаҳ.

Ваҳ, не ҳол ўлгай аларғаким, Навоийдур дебон,
Тонибон чорлаб, манга лутф айласа Мирзо қадаҳ.

Хусрави Ғозийки, жоми Жам анга бўлсун насиб,
То қуёштин кўргузур бу торами аъло қадаҳ.

106

Эй сенинг кўюнг ҳарими туфроғи юз пок руҳ,
Солқинидин соврулуб ул навъким хошок руҳ.

Руҳ агар юз важҳ ила туфроғинг ўлса, не ажаб,
Лутф аро жисминг била чун тенг эмас юз пок руҳ.

Хилқатим боғида ул гул ҳайфким, бордур манга
Зор тан, мажруҳ жон, маҳзун кўнгул, ғамнок руҳ.

Ул қуёш қасриға майл айлар танимдин чиқса жон,
Кимса ўлгандекки, бўлгай озими афлок руҳ.

Жон фидо бўлсун сангаву руҳ садқангким, эмас
Жон чучук лаълингдегу қаддинг киби чолок руҳ.

Мўмин ўл ажсод ҳашриғаву даъво қилма кўп,
Ким азобу неъматин тонгла қилур идрок руҳ.

Тиғи ишқидин Навоийға не даҳшат, негаким
Телбадур жону фидоидур кўнгул, бебок руҳ.

ХЕ ҲАРФИНИНГ ХУБЛАРИНИНГ
ХИРОМИ «БАДОЕЪ»ДИН

107

Жафо тариқида андин эрур жаҳонга русух,
Ки қилди меҳру вафо расму ройини мансух.

Жаҳонга чунки вафо бўлмаса, ажаб эрмас
Ки, бўлса аҳли жаҳонга доғи жафода русух.

Соғинма барча пишиғ сўзни таъб этар ошом,
Бўлур муқаййию ҳозим чу иккиси матбух.

Камолдин неки ўтти, яна топар нуқсон,
Ки кўп яшаб, кирар атфол чаргасига шуюх.

Дуруштхўй қилур элни чирки дунёлиқ,
Нечукки, қилгай ирик жамъ бўлса узвида шух.

Чу сифла ганж топар, мужиби ҳалоки эрур,
Ки ҳайзадур мушук илгига чун тушар маслух.

Навоиё, тила фақру риёи элдин қоч,
Ки одамилар эрур ўзга, доғи ўзга масух.

Қотилеким, анга эрмас киши асло густох,
Тўлди қонимки, бўлубмен мени шайдо густох.

Эй кўнгул, ўзни ясаб маст, тилармен ҳар кун,
Айласам лаълидин ўпмакни таманно густох.

Бу маҳол амредурур, чунки тахайюл бирла
Қила олмон ики лаълини тамошо густох.

Мен сияҳрўз киму васлики, ҳаргиз кундуз
Бўла олмасмен анинг кўйида пайдо густох.

Хатти давриға, не тонг, эврула гар олмас Хизр,
Ким бу журъатда эмас гунбади хазро густох.

Ул парий ваҳшати ишқидин эта олмон анга
Телбалик бирла ҳам ўзни, мени расво густох.

Хонақоҳ ичра тутуб савм, су ичмак бўлмас,
Бўл хароботию чек соғари саҳбо густох.

Файзи қудсий тиласанг кўнглунгга бўлғай зоҳир
Аҳли ботин қошида сўз дема асло густох.

Эътидол иста, Навоийки, фано дайри аро
Улки йўл топмади, ё коҳил эрур, ё густох.

Дилраболар гар кўнгул олмоқдадурлар асру шўх
Лек дилдорим эрур бу шўхлардин айру шўх.

Шўхлардин баъзи олса жону баъзи берса жон,
Сен қилурсен иккисин, ваҳ, сен киби бўлғайму шўх.

Шўхлардин ҳар дам ул тифл айлар ўзга навъ ноз,
Кўнгли истарни қилур хўбеки, бўлса тифлу шўх.

Гаҳ кирар кўздин кўнгулга, гаҳ кўнгулдин жон аро,
Тутмаса ором, тонг йўқ, нозанин, бўлди чу шўх.

Шўхлар ичра бири кўнглум олибдур, войким,
Десалар, де қайси шўх олмиш, дей олмонким, бу шўх.

Гар намозим саҳв бўлса ҳар дам, эй зоҳид, не тонг,
Ким эрур моҳимки, анг ўлтурубтур ўтру шўх.

Эй Навоий, бир замон кўнглунг эмас осуда, кош
Кўнглунг олған бўлмағай эрди бу янглиғ асру шўх.

Гарчи ул ширинлаб ичган май эрур бисёр талх,
Лек мен ичган майи ҳажри юз онча бор талх.

Май неча талх эрса, ҳижрон шарбатича талх эмас,
Заҳри қотил, онгламон, бўлғайму ул миқдор талх.

Аччиғ-аччиғ дам-бадам шўробам этманг айбким,
Қилди айшим ҳажр ила бир шўхи ширинкор талх,

Ҳажри заҳри ичканимдинму экин, оё буким,
Набз соқит бўлмишу оғзим эрур бисёр талх.

Найлай ўлмайким, ҳаётим шарбатин мен телбага
Қилди ҳижрон заҳри бирла ул парий рухсор талх.

Кўп чучуклуктин очиглиқ анфаъ ўлди ишқ аро,
Шарбати аттор эрур ширин, майи хаммор талх.

Талх май бирла мени маст айла, эй соқийки, бор
Ҳажр аро умрум, гар ўлсам лаҳзае ҳушёр, талх.

Диним аҳволиға аччиғ йиғларамким, муғбача
Нўш этар дайр ичра ҳар дам жоми муғкирдор талх.

Ёр ширин лаълидин ҳар лаҳза айлар нўшханд,
Ишқидин ҳар дам Навоий гарчи йиғлар зор талх.

III

Мени ҳавосида девона айлади ул шўх,
Жунуну ишқ ила афсона айлади ул шўх.

Парий киби чиқибон ҳушу ақл ғорат этиб,
Ниҳон ўлуб, мени девона айлади ул шўх.

Ушатти шишаву, жому қадаҳни базм ичра,
Ўюн тариқини тифлона айлади ул шўх.

Қулоқ солингки, харобот ичра ғавғодур,
Магар азимати майхона айлади ул шўх.

Қадаҳға хирқам этиб раҳн, ваҳки, субҳамни
Қимор айлагали дона айлади ул шўх.

Чу олди ўйнағали нақди ҳушу сабримни,
Яна топилмадилар — то не айлади ул шўх.

Қилиб Навоийи оворани жалои ватан,
Балову дардға ҳамхона айлади ул шўх.

Ҳар нечаким санга жафода русух,
Мен жафокашгадур вафода русух.

Банди зулфунгни кимки қилса ҳавас,
Анга вожибдур ибтилода русух.

Юзи миръотин орзу қилған
Керак этса аён сафода русух.

Соқӣё, бер қадаҳки, ҳижрондин
Жонгадур дард ила анода русух.

Сидқ аро пири дайр росихдур,
Лек зоҳидгадур риёда русух.

Қилма ишқ ичра даъво, ар қилсанг,
Зоҳир эткил бу можарода русух.

Эй Навоий вусул агар тиласанг,
Ишқ аро фош қил фанода русух.

Сочингки, юр чоғида борди ҳар тараф бир шох,
Су ичра сунбули тардур анга мукаррар шох.

Демайки сунбули тарким, суда эрур акси,
Ки суда сунбули тар кўргузур муанбар шох.

Магарки сунбулунга чирмашур тахайюли бор,
Ки зоҳир этти тароғ сандали саросар шох.

Чаманда қилғуси гулгашт гўйиё ул сарв,
Ки очти соя учун ҳар тараф санавбар шох.

Ёшил енгингки сариғ дакладин кўрунди, не тонг,
Хазон дарахти бўлур ҳам бирорта ахзар шох.

Карам қил, эл панаҳинг ичра кирсаким, хуштур
Чаманда мева доғи берса соягустар шох.

Навоий, онгла яқинким, ҳаёт риштасидур,
Қўлунгга кирса анинг иқди зулфидин ҳар шох.

ДОЛ ҲАРФИНИНГ ДИЛОРОМЛАРИНИНГ
ДАВРОНИ «БАДОЕЪ»ДИН

114

Қани сенинг киби маҳбуби оқибат маҳмуд,
Ки зилли отифатинг бўлсун эл уза мамдуд.

Жамол аро мутажалли юзунгда партави Зот,
Камол аро муталоло ўзунгда нури вужуд.

Вужудунг икки жаҳон хилқатидин ўлди мурод,
Начукки зотинг ўлуб икки кавндин мақсуд.

Не жуд эрур, не вужуд элга зотинг оллинда,
Санга чу келди мусаллам вужуд бирлан жуд.

Нубувват авжида кўп толеъ ўлди кавкаби саъд,
Бири сен ойдек эмас эрди ахтари масъуд.

Чу сен мушоҳада шоми шуҳуд қозғондинг,
Киши не билдики, шоҳид ким эрди — ким машҳуд.

Навоий, ўлса гунаҳ дуди бирла номасиёҳ,
Фами йўқ, ўтти эрур чун шафоатинг мавъуд.

Хўблар базмида жамъ ўлмоққа бор ул ой мужид,
Хуснин изҳор айламакка истар атрофида зид.

Гар жамол аҳли жафо бобида бор аҳли камол,
Лек ижоди жафо қилмоққа сенсен мунжаҳид.

Эрни шавқида совуғ оҳу исиг кўнглумдин ашк
Гоҳ қон янглиғ равон, гаҳ лаъл янглиғ мунжамид.

Қаҳр ё лутф улча андин келса миннат жонима,
Мен ким ўлдум бўлғали мункир анга ё муътақид?!

Остонинг такагоҳимдурки, тахти жоҳ эрур,
Лек дарбонинг мадоросиға эрмон мустанид.

Дилбарим андоқки келди ҳусн мулки ичра фард,
Шукрим, мен доғи аҳли ишқ аромен мунфарид.

Ишқи комил гулшани ичра гули раъно недур,
Билҳақиқат бўлмаса маъшуқу ошиқ муттаҳид.

Дўстлуғ ким қилса, душманлиқ топардин даҳр аро,
Бўлмамиш гўё муҳаббат аҳли ҳаргиз мунъақид.

Истарам, кўргач ани, афғонлар айлаб ўлгамен,
Соқие, бир жом ила бўлғил Навоийға мумид.

Ўзин шаккар деса лаълингга монанд,
Қилай тишлаб ани парканд-парканд.

Лабинг ўпмакка ҳаддим йўқ, бўлубмен
Тахайюл бирла ўпмакликка хурсанд.

Мени чун ул париваш телбаратти,
Не суд, эй носих, эмди телбага панд.

Магар Тенгрига Одам хилқатидин
Мурод эрди сенингдек турфа фарзанд.

Лабингнинг шаккари айлаб табассум,
Гули хандонга кўргузди шакарханд.

Жаҳон раъносиға берма кўнгулким,
Анга олдурмамиш кўнглин хирадманд.

Навоий найлабон сендин узулгай,
Чу топтинг риштаи жониға пайванд.

Кўнгулнинг хонумонин берди барбод
 Фаи ишқинги, хонумони обод.

Мени ёд айламакни чун унуттунг,
 Унутуб, нетти гоҳе айласанг ёд.

Фироқинг кунжида тун-кун эрурмен
 Гамингдин шоду мендин ҳам гаминг шод.

Сенга сайд ўлғали урён бўлубмен,
 Қачон юлди тириклай қушни сайёд.

Кўнгул жинси башардин асраб охир,
 Мени девона қилди бир паризод.

Сен ич махсуслар васлида майким,
 Мени ҳажр этти қон ютмоққа муътод.

Вафолиғ туз бу гулшан ичра йўқтур,
 Агар насрину гул ё сарву шамшод.

Не шайхи хонақаҳ майдин қилур манъ,
 Ки қилмиш дайр пири бизга иршод.

Навоий, ёр фарёдингга етмас,
 Анинг фориглиғидин айла фарёд.

Ёр васлидин узуб эрдим мени шайдо умид.
Шоҳ лутфи қўймади шайдо кўнгулни ноумид.

Ўртар эрди ҳажр навмид эрканимда, войким,
Шавқ ўти кул қилғудекдур бўлғали пайдо умид.

Бир назардин гар бўлур жоним гаҳе осуда, бас,
Мундин ортуқ васлидин йўқтур манга қатъо умид.

Ҳайрат айларлар менинг ҳолим кўруб аҳли жунун,
Ақлдин, ваҳ, қайда тутғаймен мени расво умид.

Йўқ ажаб, гар одамийлиғдин чиқиб девонамен,
Чун манга бор ул парий пайкар, малаксиймо умид.

Ҳажр навмид эрканимда, ўртар уммидимда шавқ,
Ваҳки, ё навмидлиғ айлар ҳалоким, ё умид.

Ҳам жафо, ҳам жавр умиди бордуру ҳам лутфу меҳр,
Ҳар жиҳатдин йўқтурур андин манга илло умид.

Ҳажр дардиға даво беҳудлуғ эрмиш, соқие,
Бу бало ичра тутармен соғари саҳбо умид.

Эй Навоий, фарқи баҳри ваҳдат ўлсам, не ажаб,
Менки кўз дарёсидин туттум дури якто умид.

Доми зулфу донаи холидин этса ёр сайд,
Йўқ халойиқким, малойик бўлғуси бисёр сайд.

Ул кўзи сайёд агар жон қасди айлар сайдга,
Оллида ўлгай бўлуб жон бирла миннатдор сайд.

Аллоҳ-Аллоҳ, не бало ул ҳусн эрур мардум фириб,
Ким ани кўргач бўлур ҳам ёру ҳам ағёр сайд.

Сайдгаҳда қочмас андин сайдким, жон бергали
Секребу ўйнаб, нишоту завқ этар изҳор сайд.

Сайди гулранг олди хирман-хирман ул гул хирмани,
Лолазори даҳр аро ким кўрди бу миқдор сайд?

Хуштур ўлсам итларига тўма, не имкони бор,
Шоҳ фитрокига етмак бир заифи зор сайд.

Ҳар киши нафс итлигидин айласа ўзни халос,
Ваҳш хайлин айлар ул дашт узра Мажнунвор сайд.

Жоми заррин тутки, бўлмас меҳр кўргузмак била,
Кимсага заррин гизоли чархи кажрафтор сайд.

Эй Навоий, гар десанг минг зулм бирла ўлмайин,
Бевафолар макри бирла бўлмағил зинҳор сайд.

Буки ҳар ёндин кўкартибдур юзумни кожи дард,
Жисм уйи тоқини олтун бирла қилдим ложувард.

Май юзунгда гуллар очти, қилма фарёдимни манъ,
Булбул афғони не тонг, очилди чун гулшанда вард.

Булажаблиғлардурур ишқ ичраким, зоҳир қилур,
Меҳрдек ўтлуқ кўнгулдин дай елидек оҳи сард.

Ғам тоши хоки танимдин ҳар сари элтур ғубор
Бошима туфроғ совурмоғдин эмас теграмда гард.

Ул қуёш зулфи хамидин чикса оҳим тўлғаниб,
Бир қуюн бил ониким, даври эрур гардуннавард.

Эйки, истарсен ўзунгни фард ул ой ишқида,
Аввал онинг ғайри ёдидин ўзунгни айла фард.

Эй Навоий, дардлиғ назмингни дард аҳли билур,
Дардсиз доғи бўлур, они ўқуғоч, аҳли дард.

Эй жамолинг қошида лол хирад,
Ишқинг ошубиға помол хирад.

Андаким сен қилибон жилваи ҳусн,
Ҳуш ўлуб зойилу бадҳол хирад.

Ишқ масх айлади, гарчи бор эди
Илм ашколиға ҳаллол хирад.

Чиқмади туз йўлидин ишқ аҳли,
Нечаким айлади излол хирад.

Ишққа ақл залил ўлмаса, кўр,
Не қолур, чунки кетар доли хирад.

Ич майи ишқу Навоий, маст ўл,
Келтурур бўлса кўп ашкол хирад.

Ўйла ҳижрон тошларин ёғдурди чархи тезгард,
Ким сипеҳр авжиғача хоки танимдин чиқти гард.

Ёр ила аҳбоб мендин айрую мен барчадин,
Йўқ ажаб, гар барчанинг дардича бўлса менда дард.

Ҳажр тошидин кўкарди пайкарим ёхуд бу ранг
Айлади урён танимни, баски чектим оҳи сард.

Каҳқашондин чекма саф анжум сипоҳин шоми ҳажр,
Мен ўлубмен, эй фалак, ҳожат эмас қилмоқ набард.

Ашку оҳимдин натижа бўлди қонлиғ тоза доғ,
Гўйи ул сую ҳаводин очилур бу навъ вард.

Эй кўнгул, гар худ хазон фасли эмас, ҳижрон куни,
Нега боғ аҳлиғадур титратмаву рухсори зард.

Халқнинг қайди Навойни паришон айлади,
Кимки жамъият тилар, қилмоқ керактур ўзни фард.

Қадинг деб сарвни жон бўлса хурсанд,
Ажаб ёлғондур, аммо ростмонанд.

Шакар чун қилди ширинликни даъво,
Эшиткач лабларинг қилди шакарханд.

Кўнгул жонимга етмиш эрди, юз шукр,
Ки қилди итларинг парканд-парканд.

Ити бағрим егандин ўлса, айланг,
Кесиб бағрин, кесук бағримга пайванд.

Бу навъ ар зулфи савдоси олур ҳуш,
Эрур саъб, эй ҳаким, ўлмоқ хирадманд.

Талаб йўлинда аввал фоний ўлғил,
Ки йўқ бу йўлда ўзлукдин оғир банд.

Навоийга яна кўп панд берма,
Кел, эй носих, эшит сен доғи бир панд.

Ишқ ўзлук нафйи айлар, зуҳд ила тақво не суд?
Чун вужудунг манфи ўлди, кибру истиғно не суд?

Суду сармоянг нечун нобуд қилди бир йўли,
Сен пишурмак ҳар замон бир ўзгача савдо не суд?

Телбараб элдин чиқиб, йўлинда жон бердинг валек
Раҳм қилмас ул парий пайкар малаксиймо, не суд?

Ошиқ ўлдунг васлидин суд истабон, оё фироқ
Қўймади нақши вужудунгдин асар пайдо, не суд?

Ишқ дарёсиға суд уммидидин кирдинг валек
Бўлмади охир насибинг ул дури якто, не суд?

Ёр эрур жон ичра, сен ғофил вале истаб ани,
Кеча-кундуз ел киби бўлмоқ жаҳонпаймо не суд?

Суд қилди улки ичти васл базми ичра май,
Бизга соқий тутмади бу соғари саҳбо, не суд?

Истасанг фақр, ўрта олам суд ила сармоясин,
Кўнглунга то эврулур дунёву мо фиҳо, не суд?

То Навоий ишқ бозорида савдой эрур.
Жуз зиён не топти бир сармоя ул расво, не суд?

Гарчи ёр этмади ҳаргиз мени ношодни ёд,
Лек анинг ёди била кўнглум эрур ҳар дам шод.

Зулфидин сурди кўнгулларни кўзи арбадаси,
Домдин кўрмади эл сайдни сурмак сайёд.

Қоматинг бандасидур сарв, вале хидмат аро
Кўрубон ростлигин они қилибсен озод.

Қатлима чиқти этак белга уруб, тиг чекиб,
Қон тегардин аяб эркин этагин ул жаллод?

Чунки Ширин кўзи беҳад қорадур, бас неча мил
Тошни сурма недин айлади оё Фарҳод.

Ўзгаларга ичур, эй соқийи даврон, майи васл
Ким, манга заҳри фироқ ичмак ўлубтур муътод.

Мунча фарёд Навоийдин эмас ҳажр тунӣ,
Ким қилур ҳар кеча фарёдидин эл ҳам фарёд.

Рухсори жонибида ул холи анбаролуд,
Ўт гўшасида гўё анбар тушуб қилур дуд.

Баҳри ғам ичра ашким қўнглига раҳм солди,
Дарё мусофиримен — гардундин айлаган суд.

Базми ғамида шаҳмен, сориг юзумда қон ёш,
Бу — лаълранг бода, ул — соғари зарандуд.

Қўнглум гадолиғ айлар, оғзингни гарчи топмас,
Йўқ ваъда бирла они қилсанг не бўлди хушнуд.

Келким, йўлунгда туфроқ, бошингга садқа бўлсун
Ҳам жисми дардпарвар, ҳам жони ранжфарсуд.

Нобуду буд фикрин маҳв эт замирдинким,
Не буд қолғусидур охир санга, не нобуд.

Сархуш таронагустар бўлмишсен, эй Навоий,
Соқий, сен эмди тут май, мутриб, сен эмди туз уд.

Туш-тушумдин душману йўқ дўстдин қатъо умид,
Қилма, ё Раб, дўстдин душманни мендек ноумид.

Ушбу муҳлик варта ичра гарчи элдин қолмамиш
Ҳеч умидим, қатъ қилмон дўстдин аммо умид.

Ўйла гирдоби бало ичра тушубтурменки, бор
Неча дерсен бийм, аммо йўқтурур пайдо умид.

Жон фидо қилдим — мени навмид қилди васлидин,
Лаълидин жон истар элга йўқтурур илло умид.

Соқийё, муҳлик ғамимға шодлиғ имкони йўқ,
Не тутай сендин яна жоми нишотафзо умид.

Ёр васлидин вафо кўз тутмасам, айб этмаким,
Умру давлатдин вафо тутмайдурур доно умид.

Не висолу не умиди васл, ваҳ, ўлмай нетай,
Эй Навоий, кошки ё васл бўлса ё умид.

Ҳам аёғида ўтук, ҳам бошида дастори тунд,
Ошиқ ўлтурмак учун боштин аёғи бори тунд.

Тундлик манъин не навъ айлай ангаким, ўзганинг
Бир иши бор эрса, бор онинг бари атвори тунд.

Даҳрни рахши агар зеру забар истар, не тонг,
Ким эрур ҳам ўйнамоғи тунду ҳам рафтори тунд.

Ул киши ҳар лаҳза билгай ўлмаким кайфиятин,
Ким бўлур ҳар дам анга бир кофири хунхори тунд.

Эй сабо, тунд эрди бадмастим кеча бўстон аро,
Субҳидам уйқуға бормиш — эсмагил ул сори тунд.

Дайр пирин тунд агар қилмиш хумор, эй муғбача,
Жомини қуйғил тўло, анда майи хаммори тунд.

Эй Навоий, даҳр коми йўқ эса, тунд ўтмағил,
Анда юз ком арзимас бир дам бўлурға бори тунд.

ЗОЛ ҲАРФИНИНГ ЗАВИЛ ҲАЕТЛАРИНИНГ
ЗУФУНУНЛУҒИ «БАДОЕЪ»ДИН

129

Жунун дафъиға қилдим юзда қон ёштин аён таъвиз,
Ки ёзғонда керак шингарф бирла заъфарон таъвиз.

Бўлубтур тоза қонлиғ доғу тирноғ хатлари бирла
Таним ул навъким, кўрган киши қилғай гумон таъвиз.

Дема таъвизким, афсуни савдо эрди кўнглумга,
Ки ошти шуълаи ишқу жунун ёзган замон таъвиз.

Манга ёзинг дуоим, ул парини кўргамен ногаҳ,
Ёзарлар чун парий кўзга аён бўлган замон таъвиз.

Жунунумдин парирўйумға ҳам савдо асар қилса,
Битидиклар кўзи кўнглум қушидин тўкса қон таъвиз.

Мени ишқ айламиш девона, эй роқий, не суд эткай,
Неча қилсанг баён афсун, неча қилсанг аён таъвиз.

Навоий ишқ асрорин ёзиб, бўйниға осибдур,
Тасаввур қилмағайсен, эй рафиқи меҳрибон, таъвиз.

Лабинг ҳукми эрур қонимға нофиз,
Демай қонимғаким, жонимға нофиз.

Неким кофир кўзунг фармони бўлғай,
Эрур ул дину имонимға нофиз.

Эрур, ҳар зулмким амр айлагунгдур,
Ўқунгдек жисми урёнимға нофиз.

Кўнгул маҳкуми амрингдурки, ҳукмунг
Эрур бу мулки вайронимға нофиз.

Шаҳ ўлсам, бандамен оллида ҳошо,
Ки бўлғай ҳукм жононимға нофиз.

Кўнгул иттики, зулмунг бор эди ул
Алохону аломонимға нофиз.

Навоийни лабинг қатл этса, тонг йўқ,
Ки онинг ҳукмидур қонимға нофиз.

Эй, лабинг бодасига руҳу равон ичра нуфуз,
Қайси руҳу не равон, жавҳари жон ичра нуфуз.

Майи ишқ ўйладурур тезки, ичканга қилур
Жузв-жузви аро ҳар қатраи қон ичра нуфуз.

Қўйди ўлмакка қўнгул жисм ила жоним, гўё
Заҳри ҳажр айлади пайдову ниҳон ичра нуфуз.

Даҳр боғидин эсар ройиҳаи ишқ, магар
Айлади оҳим ўти табъи замон ичра нуфуз.

Оташин невичун эрур лаълу муфарриҳ ёқут,
Бодаи ишқ агар қилмади кон ичра нуфуз.

Ичтилар кўп маю фош айламади, қилғандек
Мени овораи беному нишон ичра нуфуз.

Гар Навоийга эрур руҳу равон маст, не тонг,
Ки майи ишқ қилур руҳу равон ичра нуфуз.

РЕ ҲАРФИНИНГ РАЪНОЛАРИНИНГ
РУСТАХЕЗИ «БАДОЕЪ»ДИН

132

Сипеҳр осебидин солим қутулмоғлиқ не имкондур,
Ки меҳри ташту тиғу кулгуси барқи дурахшондур.

Мунунгдек меҳр кўргач, шод ўлуб кулган зиҳи ғофил,
Бу янглиғ кулгу сори меҳр солған асру нодондур.

Тенгиз кўнглида андоқ меҳрдин юз шуъладур пайдо,
Қиё бағрида мундоқ кулгудин минг дашна пинҳондур.

Ҳижоридин қиёдур анга юз минг тиг ила ожиз,
Ҳубобидин тенгиз юз минг кўз илан анга ҳайрондур.

Чекиб қавси қузаҳдин ё кўнгуллар қасдиға, онинг
Ёғин ҳадди хадангу қатра сулар анда пайкондур.

Бу ёй бирла анингдек ўқни ёғдурғоч, халойиқнинг
Ҳаёти қасрида ҳар сори қилмоқ раҳна осондур.

Ҳаёт ичра бақо чун мумкин эрмас Нуҳ бўлсинким,
Ўлар ҳолатда туғмай ўлган ўғли бирла яксондур.

Бақо сарчашмаси зулматда дерлар, йўқки, ул зулмат
Скандар оҳи ўтидин йиғилғон дуди ҳирмондур.

Навоий, ўртабон ўзлук, қадам бу йўлга қўй, яъни,
Ки ҳар ҳамроҳким бўлғай тажарруд мониъи, ёндур.

Менки ҳижрон даштига кирдим қуюндек беқарор,
Оҳу вовайлоки, ҳам саргаштамен, ҳам хоксор.

Санчилиб урён танимга ҳар тараф юз минг тикан,
Ҳар тиканни куйдуруб кўнглум ўтидин бир шарор.

Қайдадур Мажнунки, бергай панду чун фаҳм этмасам,
Йиғлағай ҳолимга бағри оғриғандин зор-зор.

Ё қани Фарҳодким, ғам тоғини тирноғ ила
Қозғанимдин, тешаву тоғидин ўлғай шармисор.

Билсам эрди бир замонлиғ ҳажр дарди шиддатин,
Юз йил ўлса васл даври, қилмас эрдим ихтиёр.

Дўстлар, меҳру муҳаббатнинг ниҳолин экмангиз,
Ким бўлур эрмиш анга андуҳу ҳижрон баргу бор.

Эй сабо, келмиш Навоий хаста жонидин батанг,
Элтибон ёр итларининг оллида қилғил нисор.

Ҳар кишиким, ер юзинда бир сенингдек моҳи бор,
Тонг эмас, ер-кўкни гар тутқунча ашқу оҳи бор.

Не ажаб, кўнглум адам кўйи сари азм айласа,
Хоссаким оғзинг хаёлидек анинг ҳамроҳи бор.

Поку оғаҳ бўлса кўнглум халқ жавридин не ғам,
Ёрнинг чун табъи поку хотири огоҳи бор.

Ёрни кўнглумда жон янглиғ ниҳон қилғай эдим,
Айби кўнглумнинг будурким, нолаи жонкоҳи бор.

Ишқ кўйида қаро туфроқча йўқ жон қиймати,
Йўл яроғин доғи топмас, улки молу жоҳи бор.

Мен киби ҳижронда жон бермактин ўзга найлагай,
Дилбаримдек кимки бир бегонаваш дилхоҳи бор.

Ишқ водийсидин айруким эрур мўр аждаҳо,
Кўрмалук шаҳким, гадо оллинда шайаллоҳи бор.

Эй мусулмонлар, эрур кўнглумда бир кофир ғами,
Ким эрур боиски, тақво жониби икроҳи бор.

Эй Навоий, ҳажр бедоду жафосидин не ғам,
Ҳар гадоким, хусрави Ғозийдек онинг шоҳи бор.

Буким, кўнгулнинг ул ойсиз не саъб ҳолати бор,
Ул англағайки, бирав ҳажридин малолати бор.

Қуйига тушмиш анинг зулми тиғидин бошим,
Ҳануз тиғи юзидин магар хижолати бор.

Қулоқ дурию юзи икки ахтар этти қирон
Ки, олам ичра баса фитнаға далолати бор.

Сабо дебон хабар ул гулдин, элни тиргузди,
Масиҳча деса бўлғай анинг рисолати бор.

Кўнгулни зулм ила буздунг, бале бўлур маъмур
Шаҳеки, мулкида эҳсон билан адолати бор.

Қадаҳ қуёши била равшан айла хотирни,
Чу англасангки, фалак зулмидин залолати бор.

Навоий истамас эл ишқин англағай, буким
Ўз-ўзи бирла жунун аҳпидек мақолати бор.

Бу тийраи қотилки, оти ҳажр тунидур,
Оҳим тутунидур дема, доғим тутунидур.

Жисм ичра юзунг ҳажрида минг дард хаданги,
Гўё кўнгул оташкадасининг ўтунидур.

Сўнгакдин эмас риштаи жисмимда бўғунлар
Ул торда ранжим ададининг тутунидур.

Ул шўх симоё ичра учурмоққа кўнгулдин
Ҳушу хираду сабрни офат қуюнидур.

Уйқу кетурур су уни, лек уйқуни олғон
Элнинг кўзидин сайли сиришкимнинг унидур.

Ўйнай-ўйнай тўкса ул ой қоним, эмас тонг,
Ким барча булар чархи мулоиб ўюнидур.

Юз пора бошимни ити рад қилди, Навоий
Билмаски, сўнгакларда борининг бутунидур.

Ул қуешким, кўнглум ичра ҳажрининг озоридур,
Жоним олса ҳам, кўнгул жон бирла миннатдоридур.

Найлаб ул қотилдин ўлғаймен халос, эй ишқким,
Жоним афгори, таним бемори, кўнглум зоридур.

Ҳажр ўти пайкони захмин мен киби билмас киши
Ким, ичим боштин-аёқ ул нишнинг афгоридур.

Ҳажр аро жонинг олай дер, кўр не бўлғай жаврким,
Бу манга ул шўхдин меҳру вафо изҳоридур.

Қоф агар юздур ададда, Қоф тоғи меҳнатим
Шиддати аъдодининг юздин бири миқдоридур.

Телба кўнглум истаса Фарҳоду Мажнун суҳбатин,
Оқил эл рағми анга ҳушу хирад осоридур.

Кир харобот ичра, эй зоҳид, тилар бўлсанг биҳишт,
Ким майи кавсар зулоли кулбаи хамморидур.

Не ажаб гулшан эрур давронки, дуди оҳдин
Сунбулию ашк қони селидин гулзоридур.

Гар Навоийдек сўзунг фаҳм этмадим, эй порсо,
Афв қил, бир дам хаёлим боданўшум соридур.

Ишқдин, ваҳким, манга ҳар лаҳза ҳоле юзланур,
Ким бузулғон кўнглума андин малоле юзланур.

Ёрга ўзни тахайюл бирла махсус айлабон,
Ул хусусият аро ҳар дам ҳаёле юзланур.

Чун ҳаёл илгида бўлди нотагон кўнглум асир,
Бошига ҳар лаҳза савдои муҳоле юзланур.

Васл савдосидин ўткарсам эмас мумкин дебон,
Хотири ичра анинг ҳам эҳтимоле юзланур.

Маҳвашимни сўзга тортармен тахайюл кунжида,
Ҳар сўзумгаким жавоб айтур, саволе юзланур.

Истамон анинг ҳаёлин доғи қилғаймен малул,
Бас қилурмен, гарчи ҳар дам қилу қоле юзланур.

Васлини онинг ҳаёли бирла қилмасмен бадал,
Гарчи ҳар соат манга соҳибжамоле юзланур.

Чиқ бу гулшандинки, паст истар бошингни ер киби,
Онда ҳар дамким санга саркаш ниҳоле юзланур.

Эй Навоий, ёр зулфу қоматидин бўлғуси,
Гар паришон хотирингга эътидоле юзланур.

Заъфлиқ жисмим қачон нозук белингга чирманур,
Зулфунг икки тори гўё бир-бирига тўлғанур.

Қоматингга сарв тақлид айлабон топти шикаст,
Бу сазодур, гар гияҳ сарви сиҳиға ўтканур.

Зулфунга ҳамсарлиқ этмак ўзда топмас, нечаким
Сунбули мушкин қуюндек ўз-ўзига айланур.

Воқиф эркин ишқ ўтининг сўзидин ҳусн аҳликим,
Шамъ агар парвонани ўртар, ўзи ҳам ўртанур.

Ўйнамоқ бирла солур давронға рахши қўзғалон,
Ҳар қачонким базмдин ул шўх сархуш отланур.

Бу чаманда тортибон булбул тонг отқунча фиғон,
Ишқ дарсин гўйиё гул дафтаридин ўрганур.

Дема сарғарди Навоийнинг юзи ишқ ичраким,
Бўйла олтунни қилурға поймолинг қозғанур.

Ёрдин ҳижрон чекар ушшоқи зор, эй дўстлар,
Неча тортай ҳажр, чун йўқ менда ёр, эй дўстлар.

Ёр ишқин асрағил пинҳон, дебон саъй этмангиз,
Ваҳ, не навъ этгум йўқ ишни ошкор, эй дўстлар,

Ишқ бирла гар биров лофи вафову аҳд урар,
Ишвагарлар аҳдиға йўқ эътибор, эй дўстлар.

Айламанг бекаслигимни таън, бир кун бор эди
Менда ҳам бир нозанин чобуксувор, эй дўстлар.

Ёрсиз вайронда қон йиғлармен охир, сиз қилинг
Ёр бирла гашти боғу лолазор, эй дўстлар.

Ёрсиз ифрот ила гар йиғласам, айб этмангиз,
Ким эрур бу иш манга беихтиёр, эй дўстлар.

Дўстлуқ айлаб тутунг гаҳ-гаҳ лаболаб жомким,
Қасди жон қилмиш манга дарди хумор, эй дўстлар.

Май ичингким, даҳр эли ичра кўп истаб топмадуқ
Аҳду паймонида бўлғон устувор, эй дўстлар.

Ёрингиз васлин ғанимат англабон шукр айлангиз,
Ким Навоий ўлди бекасликда зор, эй дўстлар.

Васлдин, ваҳким, дамо-дам элга жоми нўш баҳр,
Бизга соғар-соғар онинг фурқати базмида заҳр.

Ул кўзу қошдин агар қўзғолса олам, тонг эмас,
Ким биридур офати даврон, бири ошуби даҳр.

Ваҳ, нетиб сабру шикебим мулки вайрон бўлмасун,
Икки кўздин Дажлаю Жайхундек оқиб икки наҳр.

Хосларға лутфунг ўлди ом, юз афғонки, мен
Омдинменким, менинг жонимға қилдинг хос қаҳр.

Отланиб чиқти магар ул маст золимким, яна
Тушти олам кишвариға фитнаву қўзғолди шаҳр.

Меҳрдин юз қилсаким, гардун аруси золдур,
Рустам они ақд қилса, нақди жон бергуси маҳр.

Эй Навоий, ёр ёдинда малак маҳрам эмас,
Фақр одоби аро тажвиз қилма зикри жаҳр.

Ваҳки, золим ишқ жонимға яна бедод этар,
Қатл умиди бирла ғамгин хотиримни шод этар.

Зухду тақво бузди обод айламак бирла мени,
Шукрим, ишқу жунун бузмоқ била обод этар.

Базми айши ичра ғавғо ўйладурким, ташқари,
Ким қулоқ солур агар, девонае фарёд этар.

Неча тартиб айласам сабру салоҳ авроқини,
Сарсари ишқу жунун етказ, борин барбод этар.

Ишқ кўйида кўнгул ҳоли паришонроқ бўлур,
Офият мулкидаги жамъиятин чун ёд этар.

Ул қуёш ҳижронида бу зарраи саргаштаға
Ишқ зулми бас эмаским, чарх ҳам имдод этар.

Ишқ аро ёлғуз менинг ҳолим кўруб ҳар дам сипеҳр,
Вомику Фарҳоду Мажнун ҳолин истишҳод этар.

Ваҳ, нетиб, эй хонақаҳ шайхи, тутай зуҳду риё,
Дайр пири чун манга фақру фано иршод этар.

Эй Навоий, они бил озода олам аҳлидин,
Ким ўзин олам эли ғавғосидин озод этар.

Лабки хандон қилибон қошу кўзин ўйнатадур,
Ўйнай-ўйнай мени бечорани қон йиғлатадур.

Кўргач ул ойни, яқиндурки фиғонлар қилғай,
Лек беҳудлуғ ила кўнглум ўзин тўхтатадур.

Тортмоқ мумкин эмас ўқини кўнглумдинким,
Яна ўқ ҳар нафас онинг ёнига ўрнатадур.

Бахтим уйғонмас агарчи фазаъим дард аҳлин
Ўлум уйқусига борғонлар эса уйғотадур.

Кўзум ашқин бу жиҳатдин деса бўлғай хуноб,
Ким бу су оқса, бағир ҳам анга қонин қотадур.

Сабру ором сипоҳин нечаким йиғсам, ишқ
Гаҳ ани синдирадур, гоҳ мун бутратадур.

Гарази буки, ҳабибимга қул ўлғай Юсуф,
Ҳусн бозорида ҳар нечаки ўзин сотадур.

Ўхшамайдур менинг оллимда, агарчи деҳқон
Сарви гулрўюма сарву гулини ўхшатадур.

Ишқ ани келтурадур хаста Навоий тарафи,
Новаки ғамзани ул шўх қаёнким отадур.

Чиқиб ишқ ўти кўксум чокидин, бошимдин ошибдур,
Бу эскирган ёғочқа ўз ичидин ўт тутошибдур.

Жунун аҳлиға ул ой тори зулфи орзусидин
Басе, сарриштаи савдоки бир-бирга улошибдур.

Қамар юзинда мушту кождаи кўрдум асар ҳар ён,
Ҳамоно ул қуёш бадмаст бўлгонда талошибдур.

Кўнгул чокига ғам тухмин хатинг фикри тўла қилмиш,
Захира, кўрки, хайли мўр маскан ичра тошибдур.

Сабо машшотаси, лутф айлабон гулгун тўнин кийдур,
Ки раъно сарвиға гулбаргдин хилъат ярошибдур.

Фалакнинг пардаи зайлин буким қилди шафақ гулранг,
Магарким ер юзидин кўз ёшим хуноби тошибдур.

Мени Мажнун танин тирноғларнинг захмидин кўрган
Дегай Лайли ити ҳар ён қўтур жисмини қошибдур.

Кўнгулким, асру тавсан эрди зуҳд ойинида, кўргил,
Ки ишқинг роизидин не забунлардек ювошибдур.

Навоий туркларнинг тарки тутса, айб қилмангким,
Анга бир туркмон маҳваш ғами маҳкам дўлошибдур.

Кимки олам боғида бир сарви гулрухсори бор,
Боғ сайридин фароғи, сарву гулдин ори бор.

Гул била майни нетар девонаеким, кўнглида
Бир париваш лаълидин май, ҳуснидин гулзори бор.

Гул насиму атридин мумкин эмас топмоқ илож,
Кимки бир гулчеҳра хори ҳажридин озори бор.

Жон етиб оғзимға ўлгум, бир нафас Тенгри учун,
Эй Масиҳим, кел бери, эй муддаи, сен нори бор.

Кўзларига хори меҳнатдур гул, улким гул чоғи
Гулжабинлар кўзлари янглиғ ики бемори бор.

Дема булбул зулмиға гул боғламиш бел, гўйиё
Чарх зулмидин анинг ҳам боғлаған зуннори бор.

Қолди хуррамлик фалакдин ташқари, кўр, эй рафиқ,
Ким қазо наққошининг не гардиши паргори бор.

Фақр йўлинда оғирроқ юк эрур вобасталиқ,
Эй кўнгул, тарки тааллуқ айлабон ул сори бор.

Эй Навоий, ўзни мақбул истасанг, туфроқ бўл,
Ким эрур мардуд, улким бошида пиндори бор.

Туррангки, тоби юзда ўтумға василадур,
Ул шамъ шуъласи аро мушкин фатиладур.

Олса кўзунг ҳиял била кўнглумни, айб эмас,
Бор ул фусунгареки, иши макру ҳийладур.

Ашҳабларингки, риштаға тортилди даҳр аро,
Солмоққа рустахез ажойиб тавиладур.

Лайли қабиласи ўти қайдин кўрунса шом,
Мажнунни куйдурур, бу не ўтлуқ қабиладур.

Кирсанг фано тариқиға, девонавор кир,
Ул важҳдинки, ақл бу йўлда ақиладур.

Эйким, жаҳон салитасини айладинг никоҳ,
Билгилки, хасмқушдур, агарчи жамиладур.

Лаълингға жонин этса Навоий фидо, не тонг
Андин олурға ком бу ишлар василадур.

Бинафша атри била эл тарабни ед этадур,
Қадаҳ кетурки, эгиб қадни хайрбод этадур.

Чаман саҳифасида сабза демаким, гардун
Тараб сўзини яшил хат била савод этадур.

Кишики ғунча аро жола кўрса ишратдин,
Ҳабиб оғзида кулмакни эътиқод этадур.

Сабух май чекиб олтун пиёлада, наргис
Кўзининг уйқусига мужиби кушод этадур.

Хуш улки, лола киби лаълу жом аро майни
Зиёда қуймоқ ила ишратин зиёд этадур.

Замона боиси ғамдур, замоне аҳли хирад
Қадаҳ кучи била ғамгин кўнгулни шод этадур.

Пиёла даврини хуш тутки, жуз надомат эмас
Анга натижаки, давронга эътимод этадур.

Не келса оллинг, тут саҳлким, жафо кўрар ул,
Биравки даҳр инодин кўруб инод этадур.

Анинг муроди муродимдурур, агарчи мурод
Анга будурки, Навоийни номурод этадур.

Ғамзанг ул сайёдим, гулшан аро ороми бор,
Хол бирла зулфдин ҳам донаси, ҳам доми бор.

Хаттининг навраста жаннат сабзасидек ҳолати,
Қаддининг наврас ниҳоли умрдек андоми бор.

Сарв уза гул бутмади ҳаргиз, қани ул шўхким,
Сарви раънодек қад узра орази гулфоми бор.

Пора-пора бағрим узра тинмаса, тонг йўқ, кўнгул,
Шуъланинг ахгар уза бир дам қачон ороми бор.

Васл субҳин то абад кўз тутмасун ушшоқ аро,
Кимки ҳижроним тунидек бир қаронғу шоми бор.

Шукрлар қилдик, манга боқиб бировким ёридин
Кунда бир қатла назар солғунча чоғлиқ коми бор.

Қатл қилса, йўқ ажаб, дин аҳлини кофир кўзунг,
Мунча ислом олибон, элдин қачон исломи бор.

Субҳ ичарга бода ранги ўйлаким тожи хурус,
Фафлат аҳлиға хурус афғонидин пайғоми бор.

Итларинг сингон сафолидин Навоий ичса дурд,
Улдурур Жамшиду илгинда жаҳонбин жоми бор.

Улки солгай шуъла аъзосига ўтлуғ оҳлар,
Қайда билгай куймакин зарбафт кийган шоҳлар.

Бағридин қон томғучи ушшоқ захмин билмагай,
Тиғидин қон томғучи бераҳм олий жоҳлар.

Шиддатин Фарҳод қилгай фаҳм, йўқ Парвезким,
Дардни хокийлар англа, йўқ фалакдаргоҳлар.

Жону кўнглум кирдилар ғам даштиға гум бўлғали,
Мен ҳам эттим азм, чун азм эттилар ҳамроҳлар.

Бўлсалар оғаҳки, бир ғамгинни ҳижрон ўлтурур,
Фикр этар ҳолиға ҳижрон дардидин огоҳлар.

Ваҳ, не билгай ҳажр занжирида дилхоҳим недур,
Ҳалқа урғон базм айши даврида дилхоҳлар.

Эй Навоий, шоҳларга чун гадолар фикри йўқ,
Элткил ҳам Тенгри даргоҳига шайаллоҳлар.

Хатти то бош чекти, кўнглин май била хушҳол этар,
 Ҳусни хат истаб, юз авроқин ҳамоно ол этар.

Лекин эл ўтни аёғ бирла ўчургондек босиб,
 Хаттининг хайли юзининг шуъласин помол этар.

Хат чиқарди ул парий юзига йўқким эгнига,
 Ваҳ, не пардур буки, андин элни фориғбол этар.

Хат эмаским, қилди ҳусни кишварин зеру забар,
 Ким бу янглиғ юзни машқ авроқидин тимсол этар.

Ҳусни хаттин сабзпўш ўлмоққа норози эдим,
 Кўр: не ҳол ўлғайки, ул кисватни эмди шол этар.

Ҳусни зоҳирдин не ҳосил, эй хуш улким, ҳар нафас
 Шоҳиди маъни юзидин ўзни фаррухфол этар.

То саводи хаттини кўрмиш Навоий, заъфдин
 Жисмини килк, анда меҳнат ўқларидин нол этар.

Шоми ҳижроним аро жисми чу нолим чирмашур,
Зулфи савдосида андоқким хаёлим чирмашур.

Ишқ дарси ичра сурсам нукта савдо аҳлидин,
Турраси тобиға чун етсам, саволим чирмашур.

Чирмашай деб зулфиға юз печ урармен ҳар кеча,
Чун димоғ ичра бу савдои муҳолим чирмашур.

Мен қуюн мисли эмон саргашта савдо даштида,
Балки тақлидимни айлай деб мисолим чирмашур.

Зулфию қаддини кўр, эй боғбон, кўп демаким,
Ишқпечоним била раъно ниҳолим чирмашур.

Мушқуя ар қолғай асар меҳру муҳаббат аҳлидин,
Бўйлаким, ул хайлға бу чархи золим чирмашур.

Эй Навоий, кўнглум истар зулфи торин, зулфидек
Ҳар дам ул савдویی ошуфта ҳолим чирмашур.

Ўлмасам бу кеча, ранжу дарди ғавғоси недур?!
Итларингнинг ҳам бошим узра алолоси недур?!

Ҳажр шоми тийралик бирла мени девонани
Чун ҳалок этти, яна бошинда савдоси недур?!

Ғам туни жоним уқубатлар била гар олмаса,
Ўрнидин тебранмай анжумнинг тамошоси недур?!

Жисм уйи вайрон бўлуб, сабру қарору ақлу ҳуш
Қолмади бир, эмди аҳли ишқ яғмоси недур?!

Телба кўнглим, иттингу жонимни барбод айладинг,
Ёна келдинг, эй маломат дашти расвоси, недур!

Хилқатимни ишқ нобуд эттию чекмас илик,
Эмди билмонким, анинг оё таманноси недур?!

Савту ҳарф ичра чу сиғмас ишқ сирри, эй фақиҳ,
Қилу қол аҳлининг оё лоу иллоси недур?!

Чун азалда ҳар не қисмат бўлди, кўрмай чора йўқ,
Халқ ўз комин ўзидекдин таваллоси недур?!

Эй Навоий, ишқ аро чун йўқтур имкони висол,
Телба кўнглум хотирида мунча васвоси недур?!

Ҳар қачонким хотиримға ул кўзу қош эврулур,
Ҳам қошимға чин тушар, ҳам кўзума ёш эврулур.

Ул ой отқон тошни кўксумға солдим, чокидин
Суртсам ҳар ён илик, кўксумға ул тош эврулур.

Мен ниҳонмен, заъф бирла ваҳмдин ўлтурди рашк,
Гулшани кўйидаким боди сабо фош эврулур.

Эй жунун арбоби, саргардонлиғим афсонасин
Гўш қилмангким, эшиткандин ани бош эврулур.

Бас улуғ тоатдур ул бут суратин қилмоқ назар,
Чун анинг нақшин кўруб, хотирға наққош эврулур.

Келки, бу дайри кўҳан вазъиға ҳайрондур баче,
Ким тун анда сиймгун юз нақш хуффош эврулур.

Нақди жон бирла Навоий азм этар майхонаға,
Ҳар қачонким кўнглига ул шўхи қаллош эврулур.

Шиканжи туррасидинким гириҳ ёзилмайдур,
Бинафшаедурур, аммо ҳануз очилмайдур.

Кўзунг жафо аро андоқдурурки, билмас ўзин,
Фариб усрук эрурким, ўзини билмайдур.

Чу ҳур ҳуснин этар васф хозини жаннат,
Сенинг жамолинга гўё наzzора қилмайдур.

Дамим баҳори булутида дард кожидин
Кўзумга ҳеч нафас йўқки, ўт чоқилмайдур.

Эрур мулк аро ишқим сўзи, тутунг маъзур,
Ки бу фасона ҳануз эл аро ёйилмайдур.

Такаббур айлама, деҳқон, деким, бу гулшанда
Қачон гуле очилмабтурким, ул сочилмайдур.

Ўлар Навоийи бе илки, халқнинг кўнгли
Топилди, лек ан ҳг овораси топилмайдур

Бу кеча шамъу субҳ еқо чок қилдилар,
Гўёки ўлмакимни фироқингда билдилар.

Ишқим зуҳури Вомиқу Мажнунға урди хат,
Гар ишқ дафтарида бурунроқ битилдилар.

Кўйида иттилар яна жону кўнгул қочиб,
Ҳар қатлаким кўп истаб аларни топилдилар.

Ушшоқи ҳажр чоҳидин ўлғон замон халос,
Кўйида мўр хайли масаллик ёйилдилар.

Тавҳид нуктасида хамуш ўлди пири дайр,
Жамъеки шарҳ қилдилар ани, ёнгилдилар.

Шаҳдур гадойи майкада, йўқ-йўқ, ғалат дедим,
Шаҳни гадолар анда қачон кўзга илдилар?!

Туз қўй, Навоё, оёғинг ишқ кўйида,
Ким анда ашк суйидин эл кўп тойилдилар.

Ўн сакиз минг олам ошуби агар бошиндадур,
Не ажаб, чун сарвинозим ўн сакиз ёшиндадур.

Деса бўлғайким, яна ҳам ўн сакиз йил ҳусни бор,
Ўн сакиз ёшинда мунча фитнаким бошиндадур.

Ўн сакиз йил дема, юз саксон йил ўлса, улдурур
Ҳусн шоҳи, ул балоларким кўзу қошиндадур.

Ҳайрат этмон ҳусни нақшидаки, ҳар ҳайратки бор,
Барчаси Эзид таоло сунъи наққошиндадур.

Тан анга сийму ичинда тош музмар кўнглидин,
Ақлға юз ҳайрат ул ойнинг ичу тошиндадур.

Май кетур, эй муғки, юз ҳайрат аро қолмиш Масиҳ,
Булажабларким, бу эски дайр хуффошиндадур.

То Навоий тўкти ул ой фурқатидин баҳри ашк,
Ҳар қачон боқсанг, қуёш акси анинг ёшиндадур.

Неча тортай васл учун мен зори маҳзун интизор,
Ваҳки, кўздин тўкти селоби жигаргун интизор.

Демаким, ул ойга кўп муштоқсен ё мунтазир,
Иштиёқим бениҳоят, андин афзун интизор.

Эл мушаввашдур сени кўзларда андоқким вухуш,
Дашт аро тортар замон Лайлиға Мажнун интизор.

Ё қўёшимни етур бошимға, ёхуд жоним ол,
Кўп манга еткурма, эй бемехр гардун, интизор.

Эй саҳоби ҳажр, қилма субҳи умрум тийраким,
Ул қуёштин айру тортибмен узун тун интизор.

Бошима бир қатла ет, гар худ эрур ўлтургали,
Ўлди тортардин чу бу зори жигархун интизор.

Ишқ шаҳри мунтазирдурлар Навоий қатлиға,
Ул икига тортқондек тоғу ҳомун интизор.

Дўстлар, мен телба аҳволига йигланг зор-зор,
Ким соладур гаҳ-гаҳ ўт кўнглумга тушкан хор-хор.

Истамас бўлса сабо бир-бир кўнгул жамъ айламак,
Нега зулфунгни паришонлиғдин айлар тор-тор.

Сен қуёш бирла муносибсен ўюнда, хўблар
Икки-икки чунки киргайлар, отошиб ёр-ёр.

Қўрқарамким, бўлмағай озурда нозук қоматинг,
Эгнингга хуш-хушки солмиш жаъди анбарбор бор.

Ҳалқа-ҳалқа бўйнума солмиш таноби зулфини,
Журми ишқимға магар ҳукм айлади дилдор дор.

Ишқ эрур андоқ мураббийким, қилур еткач асар,
Булбул ўлғай, очса юз бир сарви гулрухсор сор.

Эй Навоий, бўлди ул бут кофири оташпараст,
Не ажаб, ваҳ-ваҳ, гар урса жонинга зуннор нор.

Ул не раъно қомату рухсори фаррухфолдур,
Ким хавос идрокидин лолу хирад беҳолдур.

Жон ўлардин, доғи ғамзанг ўлтурурдин тўймади,
Аллоҳ-Аллоҳ, ул не мақтулу бу не қаттолдур.

Ақл пириким малак хайлиға эрди муқтадо,
Ул парий ишқи аро бозичаи атфолдур.

Ҳуру тўби келмаса оллингға, эрмас айбким,
Не бу ҳамқадингдурур, не ул санга тимсолдур.

Чун нишиман қилди ҳуснунг боғида кўнглум қуши,
Ўзга гулшанға қилурдин майл фориғболдур.

Ваҳки, чиқти шаҳсуворим секретиб майдонға маст,
То не динлар нақди раҳши оллида помолдур.

Бас манга мунча шарафким, бергамен нисбат анга
Ҳолима андин агар идбор, агар иқболдур.

Кир харобот ичра, эй ҳамдамки, даврон аҳлидин
Ранжи гуногун давоси жоми молломолдур.

Дединг, ўлтургум Навоийнию айларсан ҳиял,
Ул худ ўлди интизор ичра, бу не ихмолдур.

Яна бу оқшом бузуғ кўнглум, бaсe бaдхoлдур,
Тaн бузуғ зиндoнидa жoн ҳaм хaрoб aҳвoлдур.

Рўзгорим тийрaликдин юзу хoлинг ҳaжридa,
Рўзгoри хирaкaш рухсoри узрa хoлдур.

Ахтaри идбoрим oнинг бaрчa нaҳсият билa
Тoлиғимнинг aвжи узрa кaвкaби иқбoлдур.

Пири aқлимким, мaнгa мaнъи жунун айлар эди,
Бир пaривaш кўйидa бoзичaи aтфoлдур.

Нoтaвoн жисмим жунун дaштидаким бўлмиш хaёл,
Дeмa Мажнун жисмидинким, руҳидин тимсoлдур.

Жaннaти кўюнгдa тaн сoйирдурур, кўнглум итиб,
Шукр, ул учмoғдa жисмим эмди фoриғбoлдур.

Кўнглум oлди ишқу итти aқлу сaбру дин, бу дaм
Ул бузуғ мулк ичрa зoлим шaҳғa истиклoлдур.

Бeвaфoлар ўт, вaфo aҳли эрур туфрoғким.
Чaрхдин ул сaркaш ўлди, бу дoғи пoмoлдур.

Эй Нaвoий, ёр ҳaжри дaрдида ўлмaқдур иш,
Чун тирилгунг йўқтур, истaргa бу нe иҳмoлдур.

Тушумга кирди жаннат ичра хуру тўбию кавсар,
Магар қўйида топқум оразу, қадду лабидин бар.

Мен эттим ишқи таркин ҳам ул этти васлидин ваъда,
Не андиндур манга бовар, не мендиндур анга бовар.

Юзи кўзгуга, хатти юзга зийнат берди. Ким кўрмиш —
Қамарға субҳдин равнақ, қуёшқа шомдин зевар?

Юзинда хаймудур ё манглайидин қатра, ваҳ, кўргил,
Ки гулдинму оқар шабнам, қуёшдинму томар ахтар?!

Лабида нутқу нутқида латофат кўрки, не янглиғ
Судур ёқут аро мудғам, ҳаёт ул су аро музмар.

Юзинда партаву ул партав ичра лаълини кўрким,
Ўт узра шуъла кўргузди ва лекин шуълада ахгар.

Хумори ҳажру дарди ишқдин музтармен, эй соқий,
Карам айлаб, ўтумға су қуй, аммо жонима озар.

Замондин аҳле ё аҳли замондин истаган эҳсон,
Ёнар ўтдин тиларким су чиқарғай, хорадин гавҳар.

Тилар Лайлини Мажнун, дилбарин мискин Навоий, ваҳ,
Керак булбулға гул, девонаға ёри парипайкар.

Ваҳки, мен бедилға не ул номусулмондин хабар,
Ул мусулмонким хабарға борди, не ондин хабар.

Қосиду жононадин йўқким хабарсизмен букун,
Ким не қосиддин, не жонон, балки не жондин хабар.

Йўқ манга андин хабар, доим сўруб аҳволини,
Қайда бир сўрмай анга мен зори ҳайрондин хабар.

Масти ноз ул, нотавонменким кетургай, элткай
Ё анга мендин хабар, ёхуд манга ондин хабар.

Ваҳ, не кун бўлғайки, ул ғойиб сафардин келди деб,
Истабон мендин севинчи, етса ҳар ёндин хабар.

Ҳажр агарчи жондин этти беҳабар, кош ўлғамен
Бехудеким, бўлмағай жонимға ҳижрондин хабар.

Давр аёғин, соқие, андоқ тўла тутким манга,
Қолмағай не аҳли даврондин, не даврондин хабар.

Эй хуш улким, келди андоқ масту борди мастким,
Топмади мутлоқ не келгандин, не борғондин хабар.

Эй Навоий, ким сўрар бўлса мени оворани,
Дашт уза сўрғай магар ғули биёбондин хабар.

Эй фалак, ҳижрон ғамидин хотирим ношод эрур,
 Файри васл ар салтанат берсанг, манга бедод эрур.

Бас неча мужримга бир жаллоди ғамзанг хайлидин,
 Бир ёзуғлуқ зор кўнглумга неча жаллод эрур.

Ноз ила гулшанга чун кирдинг — ниҳоли қаддинга
 Банда бўлгон сарвинозу савсани озод эрур.

Дам-бадам етмайдур эрса ишқ зулми кўнглума,
 Ҳар дам ул мазлуми меҳнаткашка не фарёд эрур.

Неча йиғсам сабр авроқию тоат хирманин,
 Сарсари ишқинг етишкач, сарбасар барбод эрур.

Нўш этиб жоми фано, қўйсам риё, айб этмаким,
 Дайр пиридин манга, эй шайх, бу иршод эрур.

Дард мулки, ғам сипоҳи ғусса нақдин арз этиб,
 Эй Навоий, ишқ элига арзи истиъдод эрур.

Оҳим ғамингда гунбади ахзарни куйдурур,
Ҳар учқуни фалакда бир ахтарни куйдурур.

Оташкада ўтида самандар топар ҳаёт,
Кўнглум ўти валеқ самандарни куйдурур.

То қоматингға не учун ўхшатти боғбон,
Оҳим самуми сарву сановбарни куйдурур.

Бир ўтдурур танимдаким, анинг ҳарорати
Кўнглакни кул қилур, доғи бистарни куйдурур.

Дерларки, оғиз ўт деса куймас, вале бу оҳ
Чун сабт бўлса, хомаю дафтарни куйдурур.

Лаълинг хаёли кўнглума ўт солди, ваҳ, кўрунг,
Не тез эрур бу бодаки, соғарни куйдурур.

Соқий, ғам ичра ўлди Навоий — пиёла тут,
Ким ғуссалардин ушбу ўт аксарни куйдурур.

Кўнглум ўтин зоҳир этсам, барча олам ўртанур.
Шуъласин гар тортсам, тўққуз фалак ҳам ўртанур.

Момуғ узра ёйибон кофур қўйманг доғима,
Ким момуғ доғи тутошур ҳам бу марҳам ўртанур.

Гар ғаминг сўзокидин куяр кўнгул, эрмас ажаб,
Ҳар кўнгул ичраки тушти шуълаи ғам, ўртанур.

Айб эмас, ҳар лаҳза оҳим шуъла чексаким, кўнгул
Бир юзи ўтлуқ фироқи ичра ҳар дам ўртанур.

Ишқинг ўти учқунидин жисмим андоқ куйдиким,
Барқ хошок узра тушса, бу сифат кам ўртанур.

Қайнабон кўз чашмасидин ашк жисмим ўртади,
Етса жўшон су қаю узв узра, маҳкам ўртанур.

Эй Навоий, кўнглум ўти узра су қуй бодадин,
Ким кўнгул ул ўтқа етмас бўлса бу нам, ўртанур.

Зулфунг очилиб, орази дилжў била ўйнар,
Ҳинду бачае шўхдурур, су била ўйнар.

Ул шўх кўнгул лавҳин этиб тийра нафасдин,
Бир тифлдур алқиссаки, кўзгу била ўйнар.

Ўйнай-ўйнай боғлади уйқумни фусундин,
То ғамзаси ул наргиси жоду била ўйнар.

Тонг йўқки, кўзунг бўлса кўнгул бирла мулоиб,
Мажнунға ажаб йўқ, агар оҳу била ўйнар.

Бир лўлийи бозигар эрур чамбар ичинда,
Холингки, ўшул ҳалқаи гесу била ўйнар.

Зоҳид била нафс этса тамасхур, не ажабким,
Ит сайд қилур вақтда тулку била ўйнар.

Муғ дайрида маст ўлса Навоийни кўрунгким,
Бир олма киби гунбади мину била ўйнар.

Тилаб юзунгни кўнгул ҳажрдин фароғ истар,
Қаронғу тунда начукким киши чароғ истар.

Биҳишт борида дўзах сари қилур оҳанг,
Ҳабиб кўйи туруб, улки гашти боғ истар.

Салоҳ кўнглакини йиртиб, оҳ ўтин ёрутуб,
Кўнгул фироқим аро кўксум узра доғ истар.

Сочингни ислабон ошуфтамен, зиҳи савдо,
Бировки мушкдин осойиши димоғ истар.

Ҳаёт бодасидин нашъа доғи ҳайф анга,
Ки лабларинг майи даврида ўзни соғ истар.

Бу нақд жаннат ародур, бировки дайр ичида
Май ичса, муғбачалар илгидин аёғ истар.

Қўюнг Навоийи бедилни, қилса кўйига азм,
Ки кўнгли итмиш онинг — айламак сўроғ истар.

Не тонг, агар ўқи вайрон кўнгулга роғибдур:
Қуруғ ниҳол бузуғ боғ аро муносибдур.

Сиришк қатралари тийра кулбам ичра, магар
Бало сипеҳри аро наҳсваш кавокибдур.

Қошингдағи гириҳ ул юзни кўргали қўймас,
Жамол мулкида султон улу бу ҳожибдур.

Кўнгул уйи чу санамлардин ўлди бутхона,
Магарки, ишқ бу бутхона ичра роҳибдур.

Талабда шевану ғавғо эрур менинг айбим,
Йўқ эрса барча улус ҳўбларға толибдур.

Не ихтиёр улусбоз ерга мундоққим,
Нужум луъбати бирла фалак мулоибдур.

Навоий иттию, қўйида кимса демадиким:
— Бу қўй итлари ичра бириси ғойибдур.

Фориғу озода билмас мубталолардин хабар,
Шоҳ кўнглида қачон бўлғай гадолардин хабар?

Ҳажр водийсинда ким топқай мени оворани,
Дам-бадам сўрғай магар дарду балолардин хабар.

Ул вафосиз олди кўнглумнию юз кўргузмади,
Истасам они, сўрармен бевафолардин хабар.

Гунчадек қонлиғ кўнгул гум бўлди ул гул кўйида,
Эй сабо, тут гоҳ-гоҳе ул аролардин хабар.

Чун хабар йўқтур қарорған рўзгоримдин манга,
Қайда топқаймен кўзу қоши қаролардин хабар.

Улки масту беҳабар дер, ишқи жомидин мени,
Гўйиёким, англамайдур порсолардин хабар.

Тут Навоий ҳолидин гоҳе хабарким, айб эмас,
Гар навозиш аҳли тутса бенаволардин хабар.

Шоми ҳижрон субҳидек бағримни чок этти сипеҳр,
Субҳға еткунча жонимни ҳалок этти сипеҳр.

Субҳдек бир чок йўқ, кўнглумни балким ғунчадек
Ишқи муҳлик тиғи бирла чок-чок этти сипеҳр.

Ғам туни ҳар кавкабинким жилвагар қилди, мени
Маҳвашим ҳижронидин андуҳнок этти сипеҳр.

Гарчи куйдурди мени, хуштурки, кўнглум кўзгусин
Ғайр нақшидин ҳамул кул бирла пок этти сипеҳр.

То бало тошини ёғдурди манга ҳажр илгидин,
Демайинким, хоксор эттики, хок этти сипеҳр.

Шукрим, жонимни ҳам муҳтож қилди зулмиға,
Қотилимни нечаким беваҳму бок этти сипеҳр.

Ғам захира қўйғали эрди магар ишқ аҳлиға,
Ким Навоий кўнглини юз минг мағок этти сипеҳр.

Кеча куймак расмини парвона мендин ўрганур,
Шамъ куйдурмак ишида маҳвашимға ўтканур.

Ул парий ҳажринда мен девона чексам ўтлуқ оҳ,
Эй малак, гар бўлмасанг воқиф, қанотинг чурканур.

Анжум эрмас, қатралар кўк сақфида айлар аён,
Дуди оҳимким, фалак тоқиға ҳар тун чирманур.

Салтанат тахти уза ётқон уюмас рашкдин,
Кўрса бошимники, ҳар тун остонинг ястанур.

Бахтим уйқудин кўз очмас, йўқса чун чексам фигон,
Сўнгги уйқу масти бўлгонлар ул ундин уйғанур.

Ўз-ўзумга тўлғанурмен, қадду зулфин ёд этиб,
Сарвға гулшанда сунбул шохи чунким тўлғанур.

Деввашлардин қочиб тутти Навоий бодия,
Бу жиҳатдин теграсига дашти ваҳший айланур.

Кўзда су, кўнгул аро ўт, не кўрарсен, охир?
Ёна аҳволин аларнинг не сўрарсен охир?

Риштаи васл ила бир захмини тик, раҳм айлаб,
Ҳажр тиғи неча бағрига урарсен охир.

Ул ой ошуфталарин айлар эмиш дилжўлиқ,
Мунда, эй шефта кўнглум, не турарсен охир?

Тушта ҳажрини кўруб мен санга шарҳин айтай,
Эй ҳаким, они агар акс йўрарсен охир.

Тийрборонки, отар чархи муқаввас — басдур,
Неча қош ёсини қасдимга қурарсен охир?

Мазраи даҳр аро соч лутф ила эҳсон тухми,
Ҳар не эксанг, ани-ўқ чунки ўрарсен охир.

Гар Навоийга даводур унунг, эй ёр ити,
Ҳординг эркинки, тонг отқунча ҳурарсен охир.

Қасрнинг ҳар кунгури узра бало тошимудур?
Йўқса ботил ишқ даъво қилган эл бошимудур?

Ғам туни, билмон, шафақдур ё фалак миръотида,
Акс кўргузган кўзумнинг лаългун ёшимудур?

Кофирему қатл айлар Каъба тоқи ичра маст,
Йўқса ул хунрезнинг усрук кўзу қошимудур?

Бир ҳумоюн қуш кеча садқанг бўлур, эй муғбача,
Қоф анқосимудур ё дайр хуффошимудур?

Боғбонким сарв узра айламиш пайванд гул,
Сарв бўйлуқ гулрухумдур, йўқса бўйдошимудур?

Илгида жому кўрар май ичра олам ҳолини,
Ё Раб, ул Жамшид ё майхона қаллошимудур?

Тонглоғи Кавсар учун, дерсен, букун май ичмагил,
Тек тур, эй зоҳид, Навоий сен киби ношимудур.

Кеча ҳар кавкаб кўрунғач, ёдима ойим келур,
Ой чу толеъ бўлди — меҳри оламорийим келур.

Зухду тақво, бутрашингким, бу кеча май ичкали
Байтул аҳзонимға шўхи бодапаймойим келур.

Бу сариф юзунгни кўрмаски, қилғай кўнгли раҳм,
Баски, юзга қонлиғ ашки чеҳраолойим келур.

Ваҳ, не ҳижрондур буким, айлай десам зикри висол,
Дам-бадам оғзимға оҳи меҳнатафзойим келур.

Шайху ибриқу ридосин чун кўрармен — ёдима
Дайр аро паймона бирла бодаполойим келур.

Озими дашти фано бўлдум, келур Мажнун доғи,
Гар қадам тез урмон андиндулки, ҳампойим келур,

Кўзлару, жону кўнгулда манзил эт орасталиғ,
Эй Навойким, букун маҳбуби худройим келур,

Музтариб кўнглум аро ул юз хаели айланур,
Мавжлуқ суда қуёш акси начукким чайқанур.

То узори жилва айлар — жилвагардур зулфи ҳам,
Меҳр то айлар таҳаррук — соя доғи тебранур.

Чун улусқа ишқи ўт солди ажаб йўқ куймаким,
Бешаға чун тушти ҳар ён шуъла, хас ҳам ўртанур.

Эгма қад бирла мени саргаштадурмен музтариб,
Токи чавгон азмиға, билдимки, ул шўх отланур.

Шўхлиқ расмин анга таслим этарлар хўблар,
Секрамакта ўйлаким учкун чақинға ўтканур.

Айлай олмас оразингдин ўзга ён кўнглум ҳаво,
Қуш ўзин машъалға чун урди — қаноти чурканур.

Соқийё, бер майки, ғам шоми хумори ҳажрдин
Бир паришон туш кўруб, бу хаста ҳар дам сесканур.

Кимки жон айлаб фидо, қозғонса даҳр аҳлида дўст,
Англагил, эй дўстким, ул душмани жон қозғанур.

Эй хуш улким, бошининг остидадур дилбар қўли,
Ким Навоий кечалар бори ўз илгин ёстанур.

Май лабингга етса, жонимға ҳарорат еткурур,
Ўт агар Исо дами бирла ёрурким, куйдурур.

Дарди ҳижрон мендадурким, умр ўтуб кўрмон юзин,
Васли комилдур буким: Лайлиға Мажнун телмурур.

Ҳар қўлумни тоза қонлиғ доғ ила узган итинг
Ул кишидекдурки, гул бирла ёғочни синдурур.

Келтирур кўз боғидин ашким бағир парголасин,
Бўстондин ўйлаким гул яфроғин су келтурур.

Ер юзин баҳр этти ашким, эйки, айтурсен мени,
Тоғлар узра недин аҳли жунун янглиғ юрур.

Ўйғай эрдим кўзни тирноғ бирла, билсам эрдиким,
Бир назардин бошима мунча балолар келтурур.

Соқие, соғарни айландурки, ҳар соат хумор
Заъфдин бошимни соғар давридек айландурур.

Қўй тараддудким, фано дайриға кирсанг, муғбача
Икки соғар бирла кўнглунгни ўзунгдин тиндурур.

Эй Навоий, олам аҳлидин қироқ тут зинҳор,
Ким мулоқоти аларнинг кўп малолат еткурур.

Не ажаб, ҳар ён мени мажнун бошида ёралар,
Баски, ёғди устига атфол элидин хоралар.

Оразинг атрофида гулдур кўрунган, эй пари,
Ё қамар даврида саф тортибдурур сайёралар.

Ҳар қуюн гўёки бир саргашта ошиқ гардидур,
Баски, туфроғ ўлди ишқинг даштида оворалар.

Англаким, аҳбобни кўнглумда меҳмон этмишам,
Итлари оғзида гар кўрсанг бағирдин поралар.

Анда Мажнун — мен, буён Лайли — сен эткач ижтимоъ,
Бир тараф девоналар, бир ён парий рухсоралар.

Хонақаҳ вақфи суйин ичмаслар, эй шайх, англағил,
Гар хумор ўлса фано дайридағи майхоралар.

Эй Навоий, ишқ аро ўлмактин ўзга чора йўқ,
Бас, ғалат бўлғай, демак ушшоқни бечоралар.

Турфа кўрким, фурқатидин юз малол оллимдадур,
Гарчи кўз ҳар сори солсам, ул жамол оллимдадур.

Ул Масиҳодинки бир дам айру туштум, ўлмадим,
Оҳким, ўлгунча ушбу инфиол оллимдадур.

Тўзгамен, ҳар неча бўлса тийра ҳижрон тунлари,
Гар яқин билсамки, айёми висол оллимдадур.

Англамон: оллимдадур лаълинг хаёли муттасил,
Ё анинг шавқидин оққан ашки ол оллимдадур.

Жон бериб, лаълин бир ўпмакни таманно айладим,
Эй кўнгул, билким, ажаб фикри маҳол оллимдадур.

Давр жавридин тинармен, эй кўнгул, ҳар лаҳзаким,
Соқийи маҳваш била жоми зилол оллимдадур.

Эй Навоий, деб эди васлимға етсанг — жон олай,
Бўлмоғум навмид, то ул эҳтимол оллимдадур.

Мену — ғариблиғу ҳажру бенаволиғлар,
Диёру ёр фироқиға мубталолиғлар.

Шикибу сабр ила бегоналиғлар айлаб кўп,
Балову дард била беҳад ошнолиғлар.

Не кўзгу тутмоқ эрур дам-бадамки, ҳожат эмас
Сенинг жамолинга бу навъ худнамолиғлар.

Сени кўнгул била жон кишварида шоҳ айлаб,
Хаёл бирла қилурмен ажаб гадолиғлар.

Қадаҳ кетурки, неча даҳр элига кўргузсанг
Вафо, натижа эмас ғайри бевафолиғлар.

Салоҳ суратида юз фасоду воқиф ёр,
Бошимға то не кетургай бу беҳаёлиғлар.

Навоий, эмдики муғ дайри ичра сен қадаҳ ич,
Ки кўп совуғ кўрунур мунда порсолиғлар.

Осилмамиш қулоғингдин юз узра гавҳарлар,
Ки айрилибтур ул ўт шуъласидин ахгарлар.

Отинг аёғини ўпмакка наълу мих эрмас,
Сипеҳр рахшидин инмиш ҳилолу ахтарлар.

Юзунгда хай эмас, оби ҳаёт қатрасидин
Қуёш жамолиға сунъ илги тақти зеварлар.

Бошоғларинг учи эрмаски, чиқти жисмимдин,
Чиқармишам учубон еткали сенга парлар.

Узор сафҳасида ҳўблар хати демаким,
Туз этти ишқ мени ўлтурурга маҳзарлар.

Баҳор фаслида махмур бўлма, даштқа чиқ,
Ки лола тутти баса лаъланг соғарлар.

Навоий олдирибон кўнглини агар топмас,
Бировдурурки, қулидур жаҳонда дилбарлар.

Холу хаттидинки, ҳар бирнинг бир ўзга ҳоли бор,
Хат юзинда нуқтадек мушкин хат узра холи бор.

Чарх уза заррин ғизол ўлди шафақдин жилвагар,
Ё менинг мушкин ғизолимнинг ҳарири оли бор.

Баҳри ашким ичраким топмас зарар кўз мардуми,
Гўйиё кирпич найистонидин онинг соли бор.

Гарчи ҳинду бўлса, маскан айлағай хуршид уза,
Холдек улким жамолингдин ҳумоюн фоли бор.

Не учун ўлмайки, эл қатлиға айлаб эҳтимом,
Қотилимнинг чун манга навбат етар ихмоли бор.

Кон ила дарё матоин найласун ул кимсаким,
Дайр аро лаъли равондин жоми молмоли бор.

Ўзни маст истар харобот ичра важду ҳол ила,
Гар Навоийнинг бу дам дарс ичра қийлу қоли бор.

Кофиреки, сен киби рухсори оташноки бор,
Ўт солурдин лашкари ислом аро не боки бор.

Ишқ ўтин кўнглум ёрутмоқ истаса, йўқтур ажиб,
Ким чуруқ бўлгон сўнгаклардин қуруқ хошоки бор.

Кўнглаким чокин тикарга майл қилдинг, эй рафиқ,
Билмадинг гўёки, кўнглак ичра кўксум чоки бор.

Эйки, дерсен пок ҳуснумдек жамол аҳлида йўқ,
Мен киби ишқ аҳлининг ҳам қайда ишқи поки бор.

Қатра-қатра ашқу дафъа-дафъа оҳим дудидин
Ишқ мулкининг ажойиб анжуму афлоки бор.

Сол янги ой заврақиға атласинг, эй чархким,
Оҳдин бу шом ашқим баҳрининг кўлоки бор.

Эй Навоий, қўйма бошим шўхлар гўй эткали,
Ким ани осмоққа бўлсун чобуким фитроки бор.

Ҳар гадоеким, жаҳонда бир мувофиқ ёри бор,
Хизр умрию Скандар ҳашматидин ори бор.

Кимки ул бир кўнгли севган нахл қаддин бар еди,
Аллоҳ-Аллоҳ, умридин не баҳти бархурдори бор.

Билса кўнглум ҳолатин, шоядки келгай сўрғали
Улки, кўнгли ичра бир бадхўйдин озори бор.

Кўзларидин кеча тонг отқунча уйқум йўқтурур,
Кеча найлар анда уйқуким, ики бемори бор.

Шуълалиқ юз пора кўнглум хайли мужгонинг аро
Оташин гулдурки, атрофида ҳадсиз хори бор.

Истасанг даврон жафосидин қутулмоқ, эй кўнгул,
Хонақаҳ таркин қилиб, майхона кўйи сори бор.

Ҳеч янглиғ топмасанг дайр ичра май олмоққа важҳ,
Раҳн учун бўлсун Навоий хирқаву дастори бор.

Икки гул вақтидуру икки қуёш давронидур
Ким, кўнгулда ул ики ораз ғами ҳижронидур.

То латофатдин лабинг шавқи тушубтур жон аро,
Гўйиёким ул мунга тандур, бу онинг жонидур.

Кўзда ҳар сори қизил рағлар демаким, мардумин
Ғамзанг урди, захмлар ҳар ён югурган қонидур.

Мултафит бўл ҳолатим шарҳиғаким, бу достон
Шаҳр аро ҳар кўйнинг бошида эл достонидур.

Ҳар қуюн ғам дашти ичра кўрса Лайли соғинур,
Ким хасу туфроғ аро Мажнуни саргардонидур.

Улки то мумкиндурур, кўрмиш фалакдин эътибор,
Бас, мазаллат ҳам керак, кўз тутса то имконидур.

Асрангиз ўзни Навоий шуълаи афғонидин,
Ким бу ақшом фурқати ошубининг туғенидур.

Лўливашимдин айруки, қабримда лоладур,
Ул ўйнагон киби ёғоч узра пиёладур.

Гулзор арому лўли этар лаъб тўлганиб,
Ё гул киби узорида мушкин кулоладур.

Ул турфа чехра доиранинг чамбари аро,
Хуришид даврасида анингдекки ҳоладур.

Таблу нафир маъракаи ичра демангиз,
Ким ишқида улус иши фарёду ноладур.

Борму ўюн ҳароратидин чехрасида тер
Ё равза гулистонида ҳар сори жоладур.

Гулшанда гунчадур демаким, чарх чирмаган,
Булбул гизоси ҳар сари қонлиғ наволадур.

Пинҳону ошкор Навоийдин ўлмоғи
Гоҳе жафо қилиб, яна гоҳе уёладур.

Сарв уза гул бутмаса, қад узра рухсори недур?
Жон агар ширин эмас, лаъли шакарбори недур?

Номаи ҳажрим кабутар парларин гар ўртамас,
Ул қаро хатлар қаноти узра ҳар сори недур?

Оразу зулфунгда кўнглум кофири ишқ ўлмаса,
Бас, анинг бир сори бут, бир сори зуннори недур?

Риштаи зулфиға боғлиқдур кўнгул ул шўхнинг,
Тифл қуш судрар киби ҳар сори рафтори недур?

Ишқ даштида кўрунган ерда тушмиш эрди ўт,
Билдим — анда ўтдур, андин билмадим нори недур?

Сабзхатлар васли ҳоло муғтанамдур, эй кўнгул,
Ким билурким, иқтизои чархи зангори недур?

Гар итинг дебдур Навоий қилмади меҳмонлиғим,
Кеча тишлаб-тишлаб олғон жисми афғори недур?!

Мен киби парвона ишқ утида беоромдур,
Ким ани ҳам ўртаган бир сарви сиймандомдур.

Ком ила исломсиз ўлмак, мусулмонлар, не тонг,
Мендек улким қотили бир кофири худкомдур.

Туну кун оқу қаросин найлайин менким, манга
Орзу бир хатти сабзу орази гулфомдур.

Холу зулфунг сайди бўлмоққа магар ҳам жон қуши,
Ким анингдек қушқа лойиқ дона бирла домдур.

Айшдин давронда наргисдек ул олғай баҳраким,
Оллида беш қурси кофур ичра олтун жомдур.

Чун замон аҳли замона ранги тутмоқдур зарур,
Даҳр нофаржом учун эл ҳоли нофаржомдур.

Эй Навоий, чун замона аҳлида йўқтур вафо,
Ҳар неким йўқтур, тамаъ тутсанг, хаёли хомдур.

Париваше, дедилар, пардаи ҳижобдадур,
Қўрарга телба қўнгул ани изтиробдадур.

Ити учун тилар эшқай таноб ул чобук,
Ки элга риштаи жон барча печу тобдадур.

Ҳамул таноб, не тонг, чекса ит киби мени ҳам,
Менинг чу риштаи жоним ҳамул танобдадур.

Хиром вақтида ул ганжи ҳусн эрур ғофил,
Ки иштиёқи не чоғлиқ мени харобдадур.

Манга вафо қилур эрсанг, шитоб қил, эй умр,
Нединки, умр деган бевафо шитобдадур.

Фасона ҳар киши ул ҳусндин деди, лекин
Жамоли шоҳиди мақсуднинг ниқобдадур.

Ҳисоб айлама умрунгниким, неча ўтмиш,
Ки умр ғафлат ила ўтса, не ҳисобдадур.

Парию ёр Навоййга қилдилар жилва,
Бу бирга роғибу ул бирдин ижтинобдадур.

Кулбамға, баски, гардун ғам тоши еғдурубтур,
Сабрим уйидек ул ғам емрулгали турубтур.

Не лоладур, не жолаким, умр уйин бузарға
Кўк раъдлар қазонин тоғ устидин қурубтур.

Фурқат тунн эмаским, ҳижронда куйган элнинг
Куйган кулини даврон гардунга совурубтур.

Мен оҳ ўқию гардун зулм ўқи ёғдурур, ваҳ
Ким, ул ўқин урарни бу ўқтин ошурубтур.

Гардун қуёшни ўртабким, ерга кўмди гўё,
Ким меҳр журми бирла бу навъ ёзғурубтур.

Соқий, қадаҳ суйидин шуъламни паст қилким,
Бу корғаҳда ҳайрат жонимни куйдурубтур.

Синғон сафол аро май ичсам, не тонгки, даврон
Ғам тошидин нишотим жомини синдурубтур.

Муғ дайрию маю бут, хушвақт ўлки, кўнглин
Майдин чу маст ўлубтур — бир бутқа олдурубтур.

Дунёдин ўт, Навоий, осойиш истар эрсанг,
Ким шуғл ҳар неча кўп, юз онча ғам турубтур.

Йўлида кош мени пора-пора қилғайлар,
Ки халқ ҳолима бир-бир наззора қилғайлар.

Бу ҳолатимни кўруб бори ишқ асирлари
Вафосиз элни севардин канора қилғайлар.

Васиятим буки, кўнглумни кўргач-ўқ аҳбоб,
Тутуб юзини ҳамул лаҳза қаро қилғайлар.

Бу дард илаки ўлармен, мараз чу зоҳир эмас,
Табиблар бу балога не чора қилғайлар.

Тамуғни равза соғинғайлар аҳли ҳашр ул кун,
Ки телба кўнглум ўтин ошкора қилғайлар.

Май ички, англамағайлар бу дайрдин рамзе,
Гар аҳли зуҳд юз ил истихора қилғайлар.

Сабо, дегилки, Навоийға тортсунлар хат,
Аларки аҳли вафони шумора қилғайлар.

Холи ҳижронида кўнглум дарди беандозадур,
Доғдин борғач қаро ташвиши онинг тозадур.

Тушта Юсуф ҳайъатин кўрдум ҳабибим ёдидин
Гўйи ул қолип, бу руҳи маҳз учун андозадур.

Захмим оғзи бутмасидин уйқум ўчмиш, эй рафиқ,
Гўйиё бу кўзга уйқу келтурур хамёзадур.

Ғамзаси жаллодида ҳолин кўнгулнинг билмадим,
Эй сабо, Тенгри учун кўйида не овозадур.

Лаъли васфин ёзмишам жон сафҳасидин дафтаре,
Ҳар тараф жон риштаси бирла анга шерозадур.

Захмидин қон кўп оқиб ёхуд жунундиндур буким,
Ул парий кўйида ҳар дам телба кўнглим озадур.

Итлари қут этсун ўлтургач Навоий қонини,
Барча гар ҳар қатра бир жаннат гулига ғозадур.

Воқиф ўлким, бешаи жаҳл ичра жисминг ҳужраси
Нафс сайёди ҳаво сайдин тутарға козадур.

Лолагун тўн ичра, ё Раб, ул ғазоли Чин эрур
Ё кўзумнинг мардуми қон ёш ила рангин эрур?

Билмон оёким шафақ ичра эрур заррин ғизол,
Лолагун тўн ичра ёхуд ул ғизоли Чин эрур.

Айламиш гулдастабанди сунъ тўну жисмидин,
Санъатеким арғувон барги аро насрин эрур.

Қадмудур бу ё эрур шингарф ила ёзғон алиф,
Белму ё тореки, лаъл ичра анга таскин эрур?

Кўнглум ичра солди ул тўн акс ёхуд бўлди қон,
Халқ кўнглин қон этарга, ваҳ, бу не ойин эрур.

Бир қадаҳ гулгун май, эй соқий, тўла тутким, кўнгул
Ул бути гулгунқабо бедодидин ғамгин эрур.

Эй Навоий, қатл учун гар худ қизил тўн кийди ёр,
Басдур ул тўн ранги, не муҳтожи қатлу кин эрур.

Дема тоғу лола даҳр ичра — ажал қаплони бил,
Ким кийиклар қонидин боштин-аёғ рангин эрур.

Борди улким, сендин айрилгай кўнгул то жони бор,
Жавринга қўйдум кўнгул, қил ончаким, имкони бор.

Эй Масиҳим, мен қатили ишқмен, тиргуз мени,
Бир нафас, дедим, қабул этким, нафаснинг жони бор.

Новакинг еткач, ики нов очти ашким суйидин,
Гўйи ул новакнинг икки новлиқ пайкони бор.

Хозини жаннат сену учмоғ гули бастур манга,
Буки ҳар ён тигининг жисмимда томған қони бор.

Ёрса кўксумни, фиғон зоҳир қилур жон риштаси,
Кўнглак ўлса чок, узулган торнинг афғони бор.

Жон қуши учқоч, туз этти жисм уйин сели фано,
Эй ҳумоюнфол, ўшул чуғзики, бир вайрони бор.

Шайху — бир бодому қон ютмоқки, пири дайрнинг
Нуқл ила майдин фано аҳлиға кўп эҳсони бор.

Даҳр шўхи макриға берма кўнгул — йўл баргин эт,
Сен киби ҳар гўшада невчунки бир меҳмони бор.

Лаъли ҳажрида Навоий қони қайнар демангиз,
Янги майдек руҳидурким, нолаи пинҳони бор.

Оташин гул баргидин хилъатки жононимдадур,
Хилъат эрмас, ул бир ўтдурким, менинг жонимдадур.

Оташин лаълидурурким, анда музмар бўлди жон,
Оташин гул баргидан хилъатки жононимдадур.

Жон қуши хунобидин тутмиш малоҳат нахли ранг,
Ё либоси лолагун сарви хиромонимдадур?

Қатл биймидур, тараҳҳумнинг доғи уммиди бор.
Бу либоси олким ул номусулмонимдадур.

Васл шоми куймаган парвона шояд қолмағай,
Бу шафақгун ҳуллаким шамъи шабистонимдадур.

Тутмасун гул суҳбатидин сарв ўзин кўп сарфароз,
Эй сабоким, ул тўни гулгун менинг ёнимдадур.

Соқӣё, гулранг май солиб кетур паймонаким,
Зухд биймидин ҳалал ишқ ичра паймонимдадур.

Эй Навоий, истама жон булбулин ҳар гулдаким,
Ул тўни гулгун, лаби гулбарги хандонимдадур.

Ҳаёт боғида то сарву лола бўлғусидур,
Менинг мумидди ҳаётим пиёла бўлғусидур.

Суроҳи ўлғусидур манга сиймтан маҳбуб,
Бошида қил анга мушкин кулола бўлғусидур.

Ҳаёт гулшани, муғ кулбасию, муғбачанинг
Юзию қадди манга сарву лола бўлғусидур.

Не айб базмим ичинда ҳазин фиғонки, суруд,
Ангаки қон ютар, албатта, нола бўлғусидур.

Қадаҳки, ҳолима қон йиғлар, эмди оҳимдин
Сиришки қатраси гулранг жола бўлғусидур.

Қачон май ичра юзунг акси тушса, эй соқий,
Пиёла даври ўшул ойға ҳола бўлғусидур.

Дединг, фано недурур, мухтасар дейин ўлмак,
Ки шарҳини тиласанг, юз рисола бўлғусидур.

Навоий, истама Кавсар майини зуҳд била,
Ки бода ичкучи элга ҳавола бўлғусидур.

Юзи гулчеҳра соқийнинг тараб ҳукмига туғродур,
Юзинда май гули ул ёрлиғ узра оли тамғодур.

Лаби лаъли ҳалокимен агарчи жонфизолиғда
Масиҳо бирла ул гўё ўлук бирла Масиҳодур.

Дамим дуди хирад аҳлин қилур ҳар лаҳза савдойи,
Димоғимда, кўрунг, ул зулф мушкидин не савдодур.

Синонин кўксума то чекти ул чобук, бу хам қаддим
Ҳамона ғам сипоҳи қалбида ул ўқ учун ёдур.

Лабинг акси кўзум шўробаси баҳрида гўёким,
Чучук судурки, атрофида онинг талх дарёдур.

Жаҳонни чун кўзумга ҳажр шоми айламиш тийра,
Не суд андин мангаким, васл субҳи оламородур.

Бошим қуш ошиёни, тан жунун торожидин урён,
Не тонг, ёшлар югурмак ҳар тарафдинким, тамошодур.

Фидоси нақди исломимки, муғ дайридаги соқий
Улус қонин тўкардин ваҳм қилмас, гарчи тарсодур.

Навоий дайр пири гўйиёким шаҳр шайхиға
Фано жомин ичурдиким, харобот ичра ғавғодур.

Кўнгул уйига ғаму ғусса селидин не қусур,
Ки бода лойи била қилмишам ани маъмур.

Бировни мумкин эмас тийра айламак қайғу,
Ки солмиш ўлғай анга жоми бода ламъаси нур.

Хуш ул майеки, эмастур сафову лавн ичра
Тамуғ ўти била жаннат суйиға ул мақдур.

Десам бу ўт кул этар ғусса хирманин, не ажаб,
Десам бу су тузатур фикр қасрини, не қусур.

Жаҳон ғамию узум бодаси гумон қилманг,
Ки зоҳир аҳлиға бу маъни этти бўйла зуҳур.

Ва лек аҳли ҳақиқатқа май эрур ваҳдат,
Ғам ушбу касрат эрурким, қилур кўнгулга хутур.

Ичилса соқийи тавфиқ илгидин ул май,
Кўнгул бу ғамдин эмас шубҳаким, бўлур маҳжур.

Манга бу май била бир жом келтур, эй соқий,
Ки кўнглум ул ғам аро бўлмиш асру кўп ранжур.

Маломат аҳлига, эй пири дайр, аёғ тутсанг,
Бу навъ қўйма Навоийни бир йўли мастур.

Висол аҳли, сизу — жоми муроду комронлиғлар,
Бизу — ғам кунжию хуноби ҳажру нотапонлиғлар.

Танимда ҳар тараф қонлиғ яра, гўёки қилди ишқ
Қасосим ҳукминиким, тугтилар теграмни қонлиғлар.

Эрур Фарҳоду Мажнун хонумони тоғ ила водий,
Халос этмиш мени ул қайддин бехонумонлиғлар.

Басе риққат эди кўнглумда қилғач ул парий жилва,
Жунун бирла мубаддал бўлди барча хурдадонлиғлар.

Асар йўқ кўнглида ул шўхнинг ному нишонимдин,
Натижа акс берди бизга беному нишонлиғлар.

Мен ўлдум меҳридин, юз мендек ўлса, йўқ анинг раҳми,
Бўлур эрмиш бировга мунча ҳам номеҳрибонлиғлар.

Куҳан пире йўлингда ўлди, бир ҳам боқмадинг, ё Раб,
Ки ўткай хайр бирла бу ғурури навжувонлиғлар.

Яна зуҳдум тариқин афв қил, эй пири дайр, охир,
Ки сендин яхшилиқдур, неча биз қилсақ ёмонлиғлар.

Навоийни деб эрмишсенки, мендин ўзгани севмиш,
Кам ўлмас, Аллоҳ-Аллоҳ, сендин ушбу бадгумонлиғлар.

ЗЕ ҲАРФИНИНГ ЗЕБОЛАРИНИНГ
ЗИЙНАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

199

Замона боғики, гулбаргидур нишотангез,
Не барги гулки, туташмиш тиканга шуълаи тез.

Тааммул эт кўрубон ранга-ранга гулларни,
Ки очти қатлиға булбулнинг ушбу рангомез.

Чу нўши васли аро заҳри ҳажр эзилмишдур,
Анинг бу шарбатидин авло айламак парҳез.

Не барги гулки, анга шаҳд қилди оғушта,
Санамлар эрни киби қилди ани шўрангез.

Замона аҳлиға ўт солғали эрур ҳар тун
Сипехриким, қилур анжум шароридин гулрез.

Агарчи тиғи жафоси қатилидур Фарҳод,
Бу тиғ қотилидин ҳам қутулмади Парвез.

Фано йўлиға қадам қўй, бошингни овучла,
Ки йўқ бу йўлда кишига бу навъ дастовез.

Муроди субҳи висолингни тийра қилмоқ эрур,
Ки ҳажр шомин этар мушкпошу анбарбез.

Навоий истаса тардоман элдин ўлмоқ фард,
Фигондин ўт сочибон барқ янглиғ эткай хез.

Истаганлар бизни саҳрои балода истангиз,
Водийи ҳижрон ила дашти анода истангиз.

Вомиқу Фарҳоду Мажнундеклар ул водий аро
Бўлсалар пайдо, мени ҳам ул арода истангиз.

Юз аларнинг ишқича дарду балову гуссаға
Толиб эл бошиға келган можарода истангиз.

Эйки, истарсиз «саводул ваҳҳ фиддорайн»дин,
Боҳабар бўлмоқ мени юзи қарода истангиз.

Кўнглум ул зулф ичрадур, зинҳор ишқим шарҳини
Истаманг мен телбада, ул мубталода истангиз.

Нуқта янглиғким, вафо узра қилур котиб рақам,
Ишқ ўтининг доғини аҳли вафода истангиз.

Оғзи шавқидин Навоий итти, они истар эл
Ё адам даштида, ё мулки фанода истангиз.

Жонима қасд айлару бор ўйлаким жоним азиз,
Мен анга хору манга ул моҳи Канъоним азиз.

Қон ютармен, лаъли гулбаргига эсса тонг ели,
Тонг эмас, эй дўстлар, бўлса менга жоним азиз.

Келди кўнглумга хаёли, жону кўнглум нақдини
Айладим исорким, бор эрди меҳмоним азиз.

Кўргач-ўқ ушшоқ аро жонимға сурди тиғи қатл,
Эл аро бу хор қулни қилди султоним азиз.

Гарчи хор эттинг мени дайри фано аҳли аро,
Бўл мусулмонлар аро, эй номусулмоним, азиз.

Бодаи лаълинг учун азми харобот этгали
Риндлар ичра эрур қадрим бийик, шоним — азиз.

Дема ҳар соат Навоийғаки, тарк эт ишқини,
Ким менга беҳад эрур ул кўнглум олғоним азиз.

Гар ўлмасам эди ул ойға ошно ҳаргиз,
Бошимға ёғмас эди чарҳдин бало ҳаргиз.

Тариқи ишқ аро безътидол эсам, йўқ айб
Нединки, тушмамиш эрди бу иш манго ҳаргиз.

Жафосидин, демаким, ишқ таркини тутқил,
Бу иш бўлурму вафо аҳлидин раво ҳаргиз?

Балои ишқиға мен мубталою истамагай
Қутулмақ ила балодин бу мубтало ҳаргиз.

Даво чу мумкин эмас ишқ дардиға, ваҳким,
Илож топмади бу дарди бедаво ҳаргиз.

Ёйилди Вомиқу Фарҳод ишқи, йўқ эди лек
Менинг ишим киби ҳар ён бу можаро ҳаргиз.

Кўнгулни даҳрдин ошуфта қилмаким, хуштур,
Ки тийра бўлмаса жоми жаҳоннамо ҳаргиз.

Санга замон элидин етса кўп жафо, муни де,
Ки ким кўруб эди бу хайлдин вафо ҳаргиз?

Не келса, хуш тут ўзунгники, халқ кўнгли учун
Рақам ҳақ айламади котиби қазо ҳаргиз.

Десангки, хом тамаъ бирла бўлмайин ранжур,
Висол айлама ишқ ичра муддао ҳаргиз.

Навоий, истама кўп ишқ аро наво, негаким
Бу боғ булбулиға етмади наво ҳаргиз.

Ўтинг, ишрат аҳлики, биз зорларбиз,
Туман минг балоға гирифторларбиз.

Кўнгулни қилиб юз яра ишқ ўқи,
Тарахҳум қилингким, дилафгорларбиз.

Тиларбиз шифо бир Масиҳонафасдин,
Ки бу кўҳна дайр ичра беморларбиз.

Ёрутқой дебон кўзни бир саъд кавкаб,
Ҳар ақшом тонг отқунча бедорларбиз.

Сабукруҳ соқий, фано жоми тутқил,
Ки ўзлук юкидин гаронборларбиз.

Муяссар эса дўстнинг васли бир дам,
Бериб икки олам, харидорларбиз.

Навоий киби ичғали ишқ жомин
Харобот кўйида хумморларбиз.

Маозаллоҳ, сиз, эй ишқу муҳаббат, не балодурсиз,
Ки кўнглумдин олиб сабру шикеб, ўтлар солодурсиз.

Сени кўр айлаб, эй кўз, эй кўнгул, солсам сени ўтқа,
Муҳиқменким, манга сиз боиси дарду балодурсиз.

Гар аҳбоб этсалар гулгашт, эй жону кўнгул, борманг,
Нединким, сиз бирав ҳажри ғамиға мубталодурсиз.

Насиҳат аҳли, ўлтурманг дамо-дам ишқу дард аҳлин,
Демай бедардсиз, биллаҳки, дарди бедаводурсиз.

Ишингиз жону дин олмоқдур, эй муғ дайри атфоли,
Агар куффори Хайбарсиз ва гар турки Хитодурсиз.

Мени бир жом ила ўзлук хуморидин халос айланг,
Гуруҳи риндларким, сокини дайри фанодурсиз.

Танаъум аҳлию — базми висол, эй дарду ҳажр аҳли,
Навоийдин сиз айрилмангки, зору бенаводурсиз.

Не айб, ишққа бу мўри мубтало ожиз,
Ки ишқ агар будурур, бўлғай аждаҳо ожиз.

Рафиқлар бошима йиғлашурлар, ўлди магар
Табиб қилғали бу дардима даво ожиз.

Риёға ажз кетурсам тонгирғама, эй шайх,
Ул ишда чун яротибдур мени Худо ожиз.

Нечаки тавсану тунд эрса халқ кўнгли, бўлур
Чу бўлди ишқу муҳаббатқа мубтало ожиз.

Фироқ илгида ожизмен, эй кўнгул, не ажаб,
Кишини айласа минг меҳнату бало ожиз.

Жамол мулкида сен ҳусн шоҳи, мен мунглуғ,
Шаҳ этса раҳм не тонг, чун эрур гадо ожиз.

Навоий ар қила олмас гадолиғ, эткил раҳм,
Ки бўлди бир йўли ул зори бенаво ожиз.

Тўкти қонимни — менинг сори чу очти ёр кўз,
Тўкмайин қон найласун ул қотили хунхор кўз.

Кўзу кўнглумдин балоларға йўлуқтум, кошки
Итса бесомон кўнгул, кўр ўлса йиғлаб зор кўз.

Ҳажр тиғи бирла урма ончаким, кўрсун сени,
Ҳар не қилсанг қил, чу топти давлати дийдор кўз.

Ваҳ, нелар бўлғай яна тушса кўзум ул кўзгаким
Ул бири хунрез кўздур, бу бири хунбор кўз.

Кўз учидин ваъдаи васл айлаб имо олди жон,
Гўйиё бози бериб жон олди ул айёр кўз.

Бир юз очиб, чок этиб кўнглумни, кўзунг урди ниш,
Бўлди бу иштин кўнгул мамнуну миннатдор кўз.

Истасангким, сурмаи мақсуд ила кўз ёруғай,
Сурмагун тунларда ҳижрон шоми тут бедор кўз.

Кўзу кўнглунгга десанг, ул еткач офат етмасун,
Саъй этиб тўхтат кўнгулни, асрағил зинҳор кўз.

Эй Навоий, тўтиёйи васлға қобил бўлур,
Ғам ема, гар бўлса ҳижрон хоридин афгор кўз.

Ишқ журмиға мени, эй дўстлар, ёзғурмангиз,
Бегунаҳ мен худ куярмен, сиз дағи куйдурмангиз.

Ҳар замон чун ёғдурур бедод ўқин жонимға дўст,
Сиз дағи таъну маломат тошини ёғдурмангиз.

Мен чу ўлдум ёшуруб ишқин, гар эмди сўрса ёр,
Ҳолатимни сиз не билганни денгиз, ёшурмангиз.

Сўрманг, эй ушшоқ, мендин найлоли деб ишқ аро,
Гар қила олурсиз, аввалдин кўнгул олдурмангиз.

Ишқ оташгоҳида кул бўлмишам, эй дўстлар,
Кўкка ҳар соат кулумни сиз дағи совурмангиз.

Чунки ишқ ошубидин ҳар дам ишим ўлмакдурур,
Сиз ҳам, эй аҳли насиҳат, таън ила ўлтурмангиз.

Ишқи оламдин суруб солди Навоийдек мени,
Кўйига, эй ашк хайли, сиз ҳам андин сурмангиз.

Кўксумни тиғи меҳнат ила ёра айлангиз,
Тортиб узунг кўнгулнию юз пора айлангиз.

Ҳар порасини куйдурубон кул қилиб сочиб,
Ҳар заррасини бир сори овора айлангиз.

Ул кулдин айлабон фалак, оҳим шарорасин
Ҳар жонибида кавкаби сайёра айлангиз.

Ҳар навъ мумкин ўлса, ани фоний айлабон,
Бедодидин бу шефтаға чора айлангиз.

Ул шўх ишқин истаган эл, солмангиз назар
Анинг сорики, кўнглума наззора айлангиз.

Чарх ўлди ҳийлагар — анинг тариқи макр,
Тажрид эли, талоқи бу маккора айлангиз.

Овора кўнгли келса Навоийнинг озибон,
Эй хайли дуди оҳ, юзин қора айлангиз.

Киши кўрмайдурур ишқ ичра зоре мен киби ҳаргиз,
 Фами ҳижронда бесабру қароре мен киби ҳаргиз.

Хаданги ғамзаву ошуфта зулфунгдин йўқ эркандур
 Дилафгоре, паришон рўзгоре мен киби ҳаргиз.

Десанг ушшоқнинг хоки тани узра сурай маркаб,
 Кўп истаб топмоғунгдур хоксоре мен киби ҳаргиз.

Сенингдек сустпаймон даҳр аро ҳаргиз йўқ эркандек,
 Вафоға ҳам йўқ эрмиш устуворе мен киби ҳаргиз.

Жафогарликда йўқ эрмиш сенингдек, дерга йўқ ҳаддим,
 Йўқ эркандур жафокашликда боре мен киби ҳаргиз.

Дедимким: даҳр боғида йўқ эрмиш мен киби булбул,
 Дедиким: борму эрмиш гулузоре мен киби ҳаргиз?

Магарким ёр соқий бўлса, дафъ ўлғайки, етмайдур
 Кишига васли жомидин хуморе мен киби ҳаргиз.

Фироқи жаврида навмид ҳам йўқ мен киби, гарчи
 Йўқ эрди васлдин уммидворе мен киби ҳаргиз.

Навоий, демаким, ҳижронида сабр ихтиёр этгил,
 Бу ишда йўқ эмиш беихтиёре мен киби ҳаргиз.

Васл уммидидин бошимга ёрни келтурдунгуз,
Оқибат юз ҳажр тоши бошима ёғдурдунгуз.

Синди бошим косаси андоқки кўнглум шишаси,
Муҳтасибдек ишратим асбобини синдурдунгуз.

Юз тамуғча ўт не ҳожат эрди, эй ҳажру фироқ,
Ким ёқарда эмганиб хасдек таним куйдурдунгуз.

Тинмағур ағёр зоҳир айлабон кўп изтироб,
Ҳажр аро қатлим учун мендин кўнгул тиндурдунгуз.

Майга афюн солиб, эй дарду бало соқийлари,
Турфа буким, маст бўлдунг деб мени ёзғурдунгуз.

Чун вафо йўқ даҳр гулзорида, эй тонг қушлари,
Саҳвдурким, бесамар ашжорида ўлтурдунгуз.

Сизга ҳам, эй ишрат аҳли, қолмағай жовид васл,
Буки зулм айлаб, Навоийни ародин сурдунгуз.

Йўқ ҳадим қўймоққа онинг раҳши туйноғига юз,
Басдурур, гар сурта олсам йўли туфроғига юз.

Тўнунга юз сурта гар олмон, чаманда ҳар шажар
Ўхшаса қаддингга, суртай барча яфроғига юз.

Рахшининг доғига мумкин бўлмаса юз суртарим,
Суртайин жисмимда ишқи ўтининг доғига юз.

Кўйига йўл топмасам, дўзах сари борганча бор,
Кому осойиш учун қўймоқ Эрам боғига юз.

Дўстлар, қатлимга андоқ келди ул султони ҳусн,
Ким салотин қўймағайлар қатл учун ёғига юз.

Ишқдин Фарҳод ила Мажнунча мен қўймоқ била
Гаҳ жунун даштига гому гаҳ бало тоғига юз.

Эй Навоий, васл осон эрдию ҳижрон қотиг,
Кўрки, осонлиқ тилаб, қўйдум қотикроғига юз.

Кўзу кўнглумга то бўлди аён ул зулф бирлан юз,
Кўзумдин уйқу учти тун, кўнгулдин сабр ҳам кундуз.

Югурмактин сиришким ҳажр шоми юзда хатлардур,
Тулуъ эткач югурмак одат эрмиш ғам туни юлдуз.

Хаёлинг бирла мен то бодаи ишқинг била сархуш,
Эмасмен ишқинг иқболидин, эй жон, бир нафас ёлғуз.

Янги ой ботти, наргис итти, барбод ўлди сарву гул,
Таололлоҳ, не қошу кўз экин, ё Раб, не қадду юз.

Тонг эрмас, соядек оллингга сарви рост бош қўйса,
Тушар чун ҳар кишининг қадди туздур, сояси ҳам туз.

Чаманда сарву гулнинг ишваси кўнглумга ёқмайдур,
Фидо жоним санга, қаддингга бергил жилва, юз кўргуз.

Келурмен хонақаҳдин дайр сори, базм туз, эй муғ,
Муғона туз суруд, эй мутрибу, эй муғбача, май суз.

Чу муғ дайрида зикрим дўст оти бўлди, эй соқий,
Манга-ўқ тут қадаҳни, гар эрур тўқсону гар тўққуз.

Санамлар ҳуснидин мақсуд ёр ўлмиш Навойиға,
Агар барлос, агар тархон, агар арлот, агар сулдуз.

Қачон бўлғай манга васлида имкони тараб ҳаргиз,
Хаёлинда чу айлай олмадим тарки адаб ҳаргиз.

Агарчи халқ жон топмиш лаби оби ҳаётидин,
Манга жуз ҳажр захми бермади ул нўшлаб ҳаргиз.

Висол аҳли сизу — ишратким, онинг завқини билмас,
Биравким кўрмади умрида жуз ранжу тааб ҳаргиз.

Табибо, қилса кўнглум ўтин афзун шарбатинг, тонг йўқ,
Су бирла шуъла табъидин кетарму тобу таб ҳаргиз.

Чу Лайли қилди Мажнун кўнглининг сарманзилин хилват,
Не суд ар қўймаса Ҳай гирдида они араб ҳаргиз.

Ялинсам ўлтурур, қилсам ниёз, оғози ноз айлар,
Киши кўрганму эркин бўйла ҳўйи булажаб ҳаргиз.

Қачон равшан кўнгулни нафс ўти дуди қилур тийра,
Нубувват шамъини не навъ ўчургай Бу Лаҳаб ҳаргиз.

Нечаким саъй бирла топмаса матлубини солик
Керакким, жонидин кам бўлмаса ранжу талаб ҳаргиз.

Навоийдин киши ошиқлиқ отин маҳв эта олмас,
Қачон кетгай, киши салб айламак бирла лақаб ҳаргиз.

Эмди ғами йўқ, солди чу кўнглум аро минг сўз,
Оҳим ўтидин ўчса ҳамул шамъи дилафрўз.

Кўнглум яросин тикти ва лекин ўқи бирла,
Жонимға алифдек дурур ул новаки дилдўз.

Васли аро, кўрдум, тенг эмиш бўйию сочи,
Тун-кун тенг экан зоҳир ўлур бўлди чу наврўз.

Ишқ айлади расво мени, эмди бошинг ол, кет
Юз хижлат ила, эй хиради маслаҳатомуз.

Жоним эвида онча ғаминг нақдини йиғдим,
Ким бўлди кўнгул махзани бу жони ғамандўз.

Бир субҳ ангаким толеъ ўлур бода қуёши,
Хуш бахти ҳумоюн била хуш толеи феруз.

Дерларки, Навоийму экин дашти фанода,
Чун сарсари ҳижрон совурур бир соридин тўз.

Эй юзунг боғи насимида ҳавои наврӯз,
Лаъли тожинг бўлуб ул боғда бўстонафрӯз.

Зулфу рухсор ила комимға мени еткурсанг,
Ҳар тунунг қадр ўлубон, ҳар кунунг ўлсун наврӯз.

Кўнглум ул луъбат илигида гирифтор ўлмиш,
Қушни ул навъики лаъб аҳли қилур дастомуз.

Дарди ҳажрингда куяр кўнглуму ўз ҳолимға
Кишисизликдин ўзумдурмен ўзумга дилсўз.

Даҳр золиға кўнгул бермаки, Рустамларни
Макр ила айлади ожиз бу ситамкора ажуз.

Кўк жафосидин ўлур хобғаҳинг бўз туфроғ,
Бўлса остингда сипеҳр ашҳаби янглиғ кўкбўз.

Эй Навоий, сену Хусрав била Жомий таври
Санъату рангни қўй, сўзда керак дард ила сўз.

Дўстлар, маҳрам деб элга роз ифшо қилмангиз,
Бошингизга юз бало куч бирла пайдо қилмангиз.

Фош қилманг роз, чунким асрай олмай қилдингиз
Ўзгалардин асрамоқ боре таманно қилмангиз.

Ишқ асрориға тил маҳрам эмастур зинҳор,
Ким кўнгулдин тилга они ошкоро қилмангиз.

Чун кўнгулдур қалбу тил ғаммоз, махфий розни
Жон ҳаримидин бу иккига ҳувайдо қилмангиз.

Чун кўнгул тил бирла маҳрам бўлмади, ҳожат эмас
Айтмоқким, элга ондин нукта имло қилмангиз.

Саҳв этиб, чун роз дуррин сочтингиз нодим бўлуб,
Оҳнинг дудин саҳобу кўзни дарё қилмангиз.

Чок-чок айлаб кўнгулни, тилни айлаб юз тилим,
Ташлаб итларга аларнинг ёди қатъо қилмангиз.

Менда ҳижрон дардию йўқ сабр, бори дўстлар,
Чорае гар қилсангиз, жуз жоми саҳбо қилмангиз.

Чун Навоий ишқ розин асрай олмай қилди фош,
Отини роз аҳли туморинда иншо қилмангиз.

Нозанинлар, бенаволарға тараххум айлангиз,
Лутф агар йўқтур, ғазаб бирла такаллум айлангиз.

Ғах бийик, ғах паст гирён кўрсангиз ушшоқни,
Фош кулмассиз, ниҳон боре табассум айлангиз.

Ҳажр зулмидин қотик ҳолимни, эй жону кўнгул,
Билдингиз, ёр оллида бориб тазаллум айлангиз.

Эй балову дард, ўтлар худ солибсиз жонима,
Лек сиз ҳам ғах-ғах ул ўттин таваххум айлангиз.

Қон агар ютсам қарориб ахтарим, эй хатту хол,
Сиз майи лаъли била боре танаъум айлангиз.

Биз фано туфроғи бўлдук дайр аро, эй аҳли зуҳд,
Хонақах саҳнида сиз баҳси тақаддум айлангиз.

Эй муғаннийлар, Навоий маст эди — кеч уйғонур,
Они уйғотмоққа бир дилкаш тараннум айлангиз.

Мени бир нома бирла дилбарим ёд этмади ҳаргиз,
Кулин қайғудин ул хат бирла озод этмади ҳаргиз.

Сиришким сели йиқмай қўймади худ сабр бунёдин,
Бузуғ кўнглумда тарҳи васл бунёд этмади ҳаргиз.

Балолар тоғини ҳажринда тирноғим била қоздим,
Мен эткан ишни ошиқликда Фарҳод этмади ҳаргиз.

Чу нақди сабр торож айладинг, кўнглумга ўт солдинг,
Бу навъ ўз кишварига шоҳ бедод этмади ҳаргиз.

Фироқ айёмида кўп нафъ еткурди буким, кўнглум
Ўзин ул шўхнинг васлига муътод этмади ҳаргиз.

Не тонг девона кўнглум итларингга таън қилмоқким,
Ебон юз дарду меҳнат тоши, фарёд этмади ҳаргиз.

Эрур ишқ оллида жоним фидо қилсам, ҳануз озким,
Ул ойдин ўзгани қатлимға жаллод этмади ҳаргиз.

Не тонг, эй муғбача, ишқингда маст ўлсамки, пири дайр
Бу икки ишдин ўзга бизга иршод этмади ҳаргиз.

Агар бузди Навоий кўнглини ул бевафо, тонг йўқ,
Вафо аҳли уйин чун ишқ обод этмади ҳаргиз.

Бор анингдекким керак ул кўзу қошу қадду юз,
Аллоҳ-Аллоҳ, ким кўрубтур ҳусн бу янглиғ тўкуз?

Зулфунг эгрилик, қадинг тузлуктадурлар ўйлаким,
Сунбул эрмас мунча эгри, сарв эрмас онча туз.

Сен эурсен ҳусн шоҳи, меҳри сойир тожире,
Ким чекибтур оллинг афлок жинсидин тўкуз.

Ҳажр заъфидинки жон бир риштаға боғлиқдурур,
Жонға раҳм эт, эй ажал, бу риштани ҳам тортиб уз.

Неча кўнглум кишваридин сабр тарҳин бузғасен,
Бир доғи бу хаттидин зулму ситам тарҳини буз.

Кўз аёғингға етар уммид бирландур буким,
Оллинг юз қатла ҳар соат қўярмен ерга юз.

Соқийё, даврон ишида йўқтурур жуз тийралик,
Дафъиға айларға доир давр аёғин бода суз.

Фақр кўйи туфроғиким, улдур иксири ҳаёт,
Жон бериб кўз ёритурча олсанг — олмишсен учуз.

Эй қаландарваш муғанний, гар Навоий кўнглини
Истасанг ҳар лаҳза беҳол айламак, тузгил қўбуз.

Эй муғанний, чун ниҳон розим билурсен — соз туз,
Тортибон мунглуғ наво созинг била овоз туз.

Навҳа оҳанги тузуб, оғоз қил маҳзун суруд,
Ул суруд ичра ҳазин кўнглумга махфий роз туз.

Тузма оғоз айлабон Фарҳоду Мажнун қиссасин,
Десанг эл куйсун, менинг дардим қилиб оғоз туз.

Истасангким, нағманг ичра кўп халойиқ ўлмагай,
Ул икавдин кўп, вале мендин тарона оз туз.

Гар менинг ҳолим десанг туз барча достони ниёз,
Дилбаримдин нағма соз этсанг, суруди ноз туз.

Чун бу гулшанда нишиман қилғали қўймас хазон,
Гул фироқи савтин, эй булбул, қилиб парвоз туз.

Базм аро ўртар Навоийни ниҳон мунглуғ суруд,
Эй муғанний, чун ниҳон розим билурсен — соз туз.

Бормаким, бир дам ўзумни била олмон сенсиз,
Келки, бир лаҳза таҳаммул қила олмон сенсиз.

Чикма кўнглумдин, ўлар вақтим ул ғурбатда,
Жону тан кишваридин айрила олмон сенсиз.

Бода базмида нишотим тиласанг, соқий бўл,
Ки майи Кавсар ичиб, очила олмон сенсиз.

Майи ишқинг била беҳудмен, агар ҳуш манга
Истасанг, кел бериким, ойила олмон сенсиз.

Гулу булбулдек отим сенсиз эмас эл тилида,
Шукрим, сўзда доғи айтила олмон сенсиз.

Не ғам оворалиғим, жоним аро чун сенсен,
Истаган элга доғи топила олмон сенсиз.

Чун Навоий сени кўрмай нафасе билмас ўзин,
Бормаким, бир дам ўзумни била олмон сенсиз.

Йигитлигинда қилур қадни бенаволар кўж,
Магарки фоқа юкидин бўлур гадолар кўж.

Не рост қад била мағрурсиз, йигитларким,
Сипехр айлар ул ўқларни мисли ёлар кўж.

Хавас қорилиғ этиб, гўйиёки айларлар
Кўнгул камини учун қадни дилраблар кўж.

Не шўх туз қад ила жилва қилдиким, қилди
Гаму бало юкидин қадни порсолар кўж.

Асо тутуб не илож айлағай гадоки, бўлур
Чу вақти етти — фалакқадр подшолар кўж.

Аларки кўж қадим бирла ҳазл этарлар, ҳайф,
Ки бўлмағумдурур ул дамки, бўлғай олар кўж.

Навоий итти йигитлик, магар вафосизлик
Қилдилар қарибон қадни бенаволар кўж.

СИН ҲАРФИНИНГ СИЙМИНБАРЛАРИНИНГ
САВДОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

223

Даврон гулию гулшани хориға арзимас,
Гулгун майи балойи хумориға арзимас.

Минг йил киши жаҳон элига қилса шоҳлиқ,
Бир дам алар ихонату ориға арзимас.

Манқалда уду сандал агар айласанг ўтун,
Бир лаҳза дуд бирла шарориға арзимас.

Офоқ мулки фатҳи учун тортмоқ сипаҳ
Билким, сипоҳ гарду ғубориға арзимас.

Юз қарн олам аҳли аро айламак нашот,
Бир дам алар нифоқу ниқориға арзимас.

Йиллар ҳабиб васли муяссар эса, гаҳе
Майли рақиб жониби бориға арзимас.

Киргил фано йўлиға, Навоийки, даҳри дун
Бу умри бесабот мадориға арзимас.

Эй, қуёшдек оламо­ро ҳус­нун­га ҳай­рон улус,
Зарра янглиғ ул қуёш дав­ри­да сар­гар­дон улус.

Ўйла рас­во­мен­ки, бор­сам ҳар та­раф бе­их­тиёр,
Тор­тар, ий­нак кел­ди ул де­во­на деб, аф­ғон улус.

Жил­ва­го­ҳи ҳус­ни­да бир дам та­мо­шо и­ста­рам,
Нет­ти бир дам бўл­са олам да­шти­дин пин­ҳон улус.

Дўзах ўти­дин улус Тен­гри­га эл­тур­лар па­ноҳ,
Не учун­ким, кўр­ма­миш­лар шуъ­лаи ҳи­ж­рон улус.

Ҳажр­дин юз саъб ҳо­лат ич­ра­мен, эр­мас а­жаб,
Гар та­мо­шо­ға қи­лур­лар бо­ши­ма ту­ғён улус.

Гар улус из­ҳори ишқ ай­лар­лар, ам­мо че­кса тиғ,
Мен қо­лур­мен тиғ ости­да, қочи­б ҳар ён улус.

Тийр­борон­ким га­минг қил­ди, ту­ган­мас қарн­лар,
Тер­са­лар ан­да бо­шоқ тер­ган ки­би пай­кон улус.

Чун фа­лак жав­фин қа­зо қил­миш ҳа­во­дис ҳуқ­қа­си,
Бўй­ла ер­да фит­на­дин қоч­моқ, зи­ҳи но­дон улус.

Гар улус аҳ­ду ва­фо­си­да На­воий ўл­ди, лек
Йўқ­ту­рур бу аҳд аро қил­моқ ва­фо им­кон улус.

Ҳар ниёз этсам аён, жуз ноз ойин айламас,
Неча аччиғ йиғласам, бир лабни ширин айламас.

Истаса ҳар кимни ўлтурмак учун жаллоди даҳр,
Ваҳки, мендин ўзгани ул ғамза таъйин айламас.

Кимгаким бир оразу рухсору хатту зулфнинг
Шавқи бўлса, хоотири майли раёҳин айламас.

Жилваким қонлиғ кўнгулда айлар ул қад бирла юз,
Соҳати гулзор аро шамшоду насрин айламас.

Ашк ўткунча юзумдин қаҳрабо ранги тутар,
Сунӣ ҳаргиз заъфарон бу навъ рангин айламас.

Ваҳ, не ҳолатдурки, ул ҳусн айласа ҳар кимни шод,
Ишқ мендин ўзгани бу ишда ғамгин айламас.

Эй Навоӣ, сўз деким, давронни гардундек қазо
Жуз бу дурри кавкабойин бирла тазйин айламас.

Йўқ дамеким, фурқати жонимға бедод айламас,
Ғайрни шод эткали кўнглумни ношод айламас.

Ўлмакимни билмайин гўё дер эрмиш ул парий,
Ким неча тундурким, ул девона фарёд айламас.

Улча бағримға қилур ғам нишидин ҳижрон ғами,
Тоғнинг бағриға метин бирла Фарҳод айламас.

Солди кўнглум ўтиға пайконларин ҳижрон, ажаб,
Ким манинг қатлимға боштин тиғи пўлод айламас.

Қайси бир дамдурки солмон сабр авроқиға кўз
Ким, борин оҳим ели бир дамда барбод айламас?!

Бевафолар рағмиға севдим парини, эй кўнгул,
Ким вафо изҳори жинси одамизод айламас.

Оқибат чун айрулуқдур, ул киши айлар ғалат,
Ким висол ичра ўзин ҳижронға муътод айламас.

Муғбача қурбони бўлсак йўқ ажабким, пири дайр
Бизга ойини фанодин ўзга иршод айламас.

Эй Навоий, бўлма онинг ёдидин ғофил даме,
Сен ким ўлдунг дегаликим, ул мени ёд айламас.

Йўқ манга ҳад айламак бошингга эврулмак ҳавас,
Итларинг бошига эврулмак муяссар бўлса бас.

Чун ҳадим йўқ эткали жавру жафосин илтимос,
Қайда мумкин айламак меҳру вафосин мултамас.

Эй Масиҳим, чун ўлармен — бир васият айлагум,
Халқдин махфий қулоқ оғзимга қўйғил бир нафас.

Кечалар ҳажрингда фарёдим ўтар афлокдин,
Маҳвашим, фарёдким, бўлмас манга фарёдрас.

Гулмудур қўйгон қафас устида, эй булбул, санга
Ёхуд афгонинг ўтидинму тутошибтур қафас?

Гулшани ишқ ўйла олийшон эрурким, анда бор
Сидра шохи бирла Тўби бир-ики хошоку хас.

Гар Навоий ёрнинг васлин таманно қилса бор,
Ўйлаким, бўлғай гадо кўнглида шоҳ ўлмоқ ҳавас.

Менга, соғинмаким, ул дилрабо эрур мунис,
Ки дарди ҳажрида юз минг боло эрур мунис.

Ниёзу ажзидин ар ўлса дам-бадам, не ажаб,
Гадовашеки, анга подшо эрур мунис.

Чу ишқ бодияси келди дашти истиғно,
Шаҳ ўлди зор анга, гар гадо эрур мунис.

Вафосиз англаса ўз умри-ўқ гумон қилдик,
Ангаки умрида бир бевафо эрур мунис.

Хаёл бўлди таним заъфдин таносуб учун,
Бу дамки ёр хаёли манга эрур мунис.

Бу дашт қатъида ҳамроҳ эрур қадам урмай,
Ангаки сокини дайри фано эрур мунис.

Навоий унски булбул била тутар, тонг йўқ,
Бу бенавоға гар ул бенаво эрур мунис.

Бир ойни тилаб, хаста кунгул зорму эрмас,
Ҳажри ғамидин юз туман афгорму эрмас?!

Сўрмастин анга қатл тилар, йўқ эса кўнглум
Ошиқму эмас, бекасу беморму эрмас?

Ишқида ситамлар била ўлсам, не ажаб, ёр
Қотилму эмас, шўху ситамкорму эрмас?

Диним бошиға титрар эсам, тонг эмас, ул кўз
Кофирму эмас, масту дилозорму эрмас?

Чун сурди самандин нега ўлдунг дема, эй шўх,
Сархушму эмас, чобуку айёрма эрмас?

Гар даҳр арусига, дедим, берма кўнгул, боқ:
Муҳтоламу пурҳийламу маккорму эрмас?

Гар бўлса харошида Навоий уни, тонг йўқ
Бир гул ғамидин кўнглида юз хорму эрмас?

Айлаган қадду юзунг боринда сарву гул ҳавас,
Даҳр бўстонида андоқ бўлмағай бир булҳавас.

Нозанин қаддинг ниҳоли бирла рухсоринг гулин
Кўргали не сарв қилдим орзу, не гул ҳавас.

Сарвинозим бошида то кўрди мушкин кокилин,
Шамъ айлабтур муанбар дудидин кокул ҳавас.

Кўрди то сарв қаду гулдек юзунгни боғбон,
Гулшан ичра қилмади шамшод ила сунбул ҳавас.

Куллию жузвий йўқу борим санга бўлди фидо,
Сен керак бўлсанг, манга йўқ эмди жузву кул ҳавас.

Шоми савм ифториға, эй шайх, шарбатни нетай,
Айласам бир шўх илгидин сабуҳий мул ҳавас.

Айлади бир холи ҳинду рўзгоримни қаро,
Эй Навоий, тонг йўқ, этсам Ҳинд ила Кобул ҳавас.

Кимгаким бўлса насиб ул офати жондек анис,
Бебаҳо бўлғай қошинда моҳи Канъондек анис.

Қайда бу гулшанда унс ўлғай мангаким, истарам
Орази гул, қомати сарви хиромондек анис.

Кофиреким нақди диним олдию ёшурди юз,
Топмоғум юз саъй ила ул номусулмондек анис.

Унс тутқоч, ваъдаи васл эттию қилди хилоф,
Ҳеч кимга бўлмасун ул аҳди ёлғондек анис.

Ул парий мен телба бирла унс агар тутмас, не тонг,
Дашт аро Мажнунға бас гули биёбондек анис.

Не ажаб даврон аро ошуб тушмак ҳар замон,
Менки истар бўлсам ул ошуби даврондек анис.

Қилғай инсоният ар кўз мардумиға тутса унс,
Эй Навоий, яхшидур инсонға инсондек анис.

Қилса бўлғай меҳрни нуринда ёшунган қиёс,
Жилва қилган чоғда ул хуршиди кофурий либос.

Йўқ кўнгул султони ҳифзиғаким, ул ой йўлида
Уйқусиз кўзлар тонг отқунча тутар ҳар кеча пос.

Ул қуёш чиқмай солур чарх узра юз тарҳи жафо,
Ваҳ, бор эрмиш ҳусн шоҳи, не бало олий асос.

Пойбўсунг ваъдасиға жон олиб, дерсен манга,
Ҳожатингни илтимос эт, ваҳ, не ҳожат илтимос.

Кирпикимдин реш бўлғай деб тахайюл ичра ҳам,
Кўзни қилмон барги гул янглиғ табонингға мумос.

Эй висол аҳли, сизу иқбол ташрифики, чарх
Тикти қаддимға менинг идбор торидин палос.

Халқдин навмидлик еткурди роҳат кўнглума,
Эй Навоий, билдим ихдар-роҳатайн эрканни яъс.

Мен киму меҳру вафо?! Зулму итоб айласа бас,
Жаврини лутфича жонимга ҳисоб айласа бас.

Қайда ул ҳад мангаким, лутфидин обод ўлсам,
Зулм ила кишвари жонимни хароб айласа бас.

Эмон ул итки, рикобин тамаъ этсам ўпмоқ,
Қатл учун зулфини бўйнуиға таноб айласа бас.

Ўн қуёшча юзида нуру анга тўрт ниқоб,
Етти гардунча жамолиға ниқоб айласа бас.

Минг болокашни қилиб қатл гунаҳ қозғонди,
Мени тиргузгуча умрида савоб айласа бас.

Мен киму лаъли умидики, хаёл ичра гадо
Шаҳ била майли нишоти майи ноб айласа бас.

Чарх зулм этса, Навоий тиламас дод андин,
Азми даргоҳи шаҳи аршжаноб айласа бас.

Ўйла бўлмиш нотавон кўнглумга жонон бирла унс,
Ким баданга ҳаргиз андоқ бўлмағай жон бирла унс.

Кўнглума киргач анисим бўлди, тутқонму экин
Бир замонда ҳеч ким бу навъ меҳмон бирла унс?

Одамийлардин чу кўп ваҳшатқа қолдим, истарам
Тутмоқ элни тарк этиб, ваҳши биёбон бирла унс.

Кўздин учқунг, унс тут бир дам бу шайдо бирлаким,
Йўқ ажаб, тутмоқ парий мажнуни ҳайрон бирла унс.

Лаъли жонбахшингга маънус ўлса рухсоринг, не тонг,
Ким Масиҳоға бўлур хуршиди рахшон бирла унс.

Дайр аро бўлмиш анисим пири дайру муғбача,
Тутмишам ҳоло бир-икки номусулмон бирла унс.

Нотавон кўнглунгга мунис кимни истарсен, деманг,
Ким мени шайдоға йўқ жуз кўнглум олғон бирла унс.

Даҳр боғи гулларида йўқ вафо, эй андалиб,
Зийрак эрсанг, тутмағил бу турфа бўстон бирла унс.

Чун итимен, итлари хайли била хўй этмишам,
Эй Навоий, не ажаб ҳайвонға ҳайвон бирла унс.

Гар манга бор эрса ул дилдори зебо бирла унс,
Ул муҳиқдур, тутмаса мен зори шайдо бирла унс.

Олам аҳли муттафиқдурлар мени ўлтургали,
То тутубмен ул жамоли оламоро бирла унс.

Лаъли маънусумдурур, ўлтурса ўлтурсун кўзи,
Не ғами жаллодин тутқан Масиҳо бирла унс.

Мен киму ул ҳўблар шоҳи била улфат, магар
Ваҳш тутқай дашт аро Мажнуни шайдо бирла унс.

Тўлғаниб зулфунг бу мажнунға не саркашлик қилур,
Чунки савдо аҳлиға бор аҳли савдо бирла унс.

Эй мусулмонлар, чу бир кофир асиримен, не тонг,
Бор эса кўнглумга зуннору чалипо бирла унс.

Сарвинозим кийгали сорик, қизил бўлмиш манга
Ҳам гули раъно била, ҳам сарви зебо бирла унс.

Гар десанг дунёда ҳар дам юз балият кўрмайин,
Эй кўнгул, зинҳор тутма аҳли дунё бирла унс.

Эй Навоий, гар десанг соқийлиғ этсун муғбача,
Тут кириб муғ дайри ичра жоми саҳбо бирла унс.

Йўқ тамаъ агёрдin, гар душман эрмас ёр, бас,
Ёрдin нўш истамон, ниш урмаса агёр бас.

Васли боғидin, демонким, муддаи гул термасун,
Терса терсун, урмаса бағримға юз минг хор бас.

Кимға қилдим бир вафокиm, кўрмадим юз минг жафо?!
Эй кўнгул, гар худ ҳавасдур ишқ бу миқдор бас.

Бўлмаса оғзимда май ёхуд кўз ул гулдин қизил,
Оҳи оташнок бирла дийдаи хунбор бас.

Қасдима чекма ҳалокинг тиғини кўп, эй сипеҳр,
Ким ул ойнинг тиғи зулмидин кўнгул афгор бас.

Даҳр бўстонида гулгун хона қилсанг орзу,
Бодаи гулранг қуйғон кулбаи хаммор бас.

Эй Навоий, сўзда маъни йўқтурур, маънида сўз,
Дурри маъни истар ўлсанг, айлагил гуфтор бас.

Фамингдин, эй парий, девона бўлмас,
Кишиким ҳуш топқоч, ёна бўлмас.

Жамолинг шамъиға кўнглум қушидек
Малойик хайли ҳам парвона бўлмас.

Анга йўқ ишқ бирла ошнолиқ,
Ки ақлу ҳуштин бегона бўлмас.

Кишига васл иқболи не мумкин,
Агар ҳижрон аро мардона бўлмас.

Керакмас май, агар худ жон бағишлар,
Манга соқий агар жонона бўлмас.

Хирад муғ дайри сори истамангким,
Бу йўлда оқилу фарзона бўлмас.

Навоийға бузуқ, булбулға гулшан,
Ки ҳузну айш эли ҳамхона бўлмас.

Мени мен истаган ўз суҳбатиға аржуманд этмас,
Мени истар кишининг суҳбатин кўнглум писанд этмас.

Не баҳра топқамен андинки, мендин истагай баҳра,
Чу улким, баҳрае андин тилармен, баҳраманд этмас.

Нетай ҳуру парий базминки, қатлим ё ҳаётимға
Аён ул заҳрчашм айлаб, ниҳон бу нўшханд этмас.

Керакмас ой ила кун шакликим, ҳусну малоҳатдин
Ичим ул чок-чок этмас, таним бу банд-банд этмас.

Керак ўз чобуки қотилваши мажнуншиоримким,
Бузуғ кўнглумдин ўзга ерда жавлони саманд этмас.

Кўнгул уз чарх золидин, фирибин емаким, охир
Ажал сарриштасидин ўзга бўйнунгға каманд этмас.

Ул ой ўтлуғ юзин очса, Навоий, тегмасин деб кўз,
Муҳаббат тухмидин ўзга ул ўт узра сипанд этмас.

Лабингдин айру багир лахт-лахт қонму эмас?!
Бу қон назар йўлидин дам-бадам равонму эмас?!

Юзунгни пардада десам, пари, тонгирғомоғил,
Мениму қилмади мажнун, ўзи ниҳонму эмас?!

Жаҳону жон ҳазар этса, не айб ғамзангдин,
Балойи жонму эмас, офати жаҳонму эмас?

Кўнгулга кўйунг аро раҳм невчун айламадинг,
Ғариб телбаму ё зори нотавонму эмас?!

Не айб, лаъли лабинг ҳасратида жон берсам,
Ҳаёт чашмаси ё умри жовидонму эмас?!

Қадахни яхши тўла айламайсен, эй соқий,
Хумор меҳнатидин ҳолатим ёмонму эмас?!

Қадам Навоийи маҳзун бошиға қўймас ёр,
Губори раҳму эмас, хоки остонму эмас?!

Олам ичра манга ул ҳури малаксиймо бас,
Ул қачон бўлса муяссар, қадаҳи саҳбо бас.

Гар шабистон ичида ҳожат эса шамъ ила нуқл,
Ҳам ўшул маҳжабину лаби шаккархо бас.

Нақди жон берсаму лаъли лабидин қут олсам,
Умр бозорида мен хастаға бу савдо бас.

Кимга бу даст берибтурки, санга бергай даст,
Айла бу фикри муҳолотни, эй шайдо, бас.

Гар будур ҳодисаи давр харобот ичра,
Хирқаи чок била дурди қадаҳполо бас.

Ҳашмат аҳли хазу хорода ёшунсунки, манга
Нотавон жисм фано гардида нопайдо бас.

Эй Навоий, етаринг ёрға эрмас мумкин,
Қилмасанг қўнглунг аро ғайр ҳаёлин то бас.

Биров анинг лаби жонбахшидин нишон бермас,
Ки ҳар кишики қилур истимоъ, жон бермас.

Адам тариқиға туштум, тилаб онинг оғзин,
Сўруб киши манга ул роздин нишон бермас.

Абад ҳаёти киби васлиға етишкунча,
Фироқ маҳлакаси ичра умр омон бермас.

Лабингдин ўлди таним риштае, табиби хирад
Иложин эткали шарбат бағир қон бермас.

Фанимат англа кўзу кўнглум ашк ила қонин
Ки, мунча инжую лаъл элга баҳру кон бермас.

Замона қилди мени гоҳ масту, гаҳ махмур,
Ки бир замон май агар берса, бир замон бермас.

Навоиё, гами жоним олурда саъй этти,
Соғиндиким, тилагач ушбу нотагон, бермас.

ШИН ҲАРФИНИНГ ШЎХЛАРИНИНГ
ШАМОЙИЛИ «БАДОЕЪ»ДИН

242

Зиҳи отинг била хайли малойик ичра хуруш,
Фалак сенга янги ой наъли бирла ҳалқабағўш.

Гаҳики фикрати зотингни ақли кул айлаб,
Бурунғи жомда ҳайрат ани қилиб беҳуш.

Сипеҳр жомида қаҳринг ҳароратидин захр,
Қуёш замирида меҳринг ҳароратидин жўш.

Ҳам этти нофаи мушкунг қамарни мушкдавож,
Ҳам этти гулшани лутфунг шафақни гулгунпўш.

Не қаҳринг ўтидин эмин фақиҳи сойими даҳр,
Не раҳматингдин навмид ринди дурдийнўш.

Навои ҳамдинга булбул тили бўлуб гўё
Ва лек ҳайрати васфингда гунча оғзи хамуш.

Навоий ўзни сотар қуллуғунг била, юз шукр,
Ки худфуруш эмастур, йўқ эрса зуҳдфуруш.

Келки, ҳижронинг мени маҳзунни бадҳол айламиш,
Юз туман дарду бало хайлиға помол айламиш.

Оразингдин ўзга юз кўрмактин айлаб кўзни кўр,
Дарди ишқинг элга айтурдин тилим лол айламиш.

Ҳам бошимни гард ила манкуби ҳижрон айлабон,
Ҳам танимни тош ила мажруҳи атфол айламиш.

Сен гули раъно фироқидин сариғ чехрамни ашк —
Қатра-қатра қон ила тим-тим томиб ол айламиш.

Хотирим озурда айлаб ёр ила ағёрдин,
Ёру ағёримни мендин фориғулбол айламиш.

Ўлмаган бўлсам, фироқингдин эмас мендин гунаҳ,
Чарх ани комим кўруб саъйида ихмол айламиш.

Тушканим Мажнун била Фарҳод аёғиға кўруб,
Ғаҳ танимни нун қилиб, гоҳе қадим дол айламиш.

Эй кўнгул, дин аҳли зарқидин малул эрсанг, сипеҳр
Дайр пирин бўйла мушкилларга ҳаллол айламиш.

Ҳажр аро маст ўл, Навоийким, фараҳ касбига ишқ —
Майни ёқути музобу лаъли сайёл айламиш.

Қайси ишрат меваси нахли ҳаётим қилди фош,
Ким париваш тифллар ёғдурғай ул ён мунча тош.

Олам ичра ул қуёш зоҳир вале мендин ниҳон,
Эй ибодат аҳли, қўйсам тонг эмас оламға бош.

Оқ уқор ўтоғаси чобуксуворим бошида,
Ўйлаким хатти шиои айлағай зоҳир қуёш.

Ғам туни саргашта бошим, ҳам сипехредурмудир,
Анда кавкаб зоҳир ўлғон юз уза ҳар қатра ёш.

Кўз ани кўргач, кўнгул севди, бу иш бўлган замон
Кўзларим кўру кўнгул нобуд бўлғай эрди кош.

Ғар десанг қаттиқ балоға қолмағайсен чархдин,
Олам аҳли бирла юмшоғлиғ била қилғил маош.

Чун Навоий ўлди, итлар дардпарвар жисмини
Тўма қилмоқ йўқки, рад айларда айларлар талош,

Авжи ҳусн узра юзунг хуршиди фарруҳбол эмиш,
Холинг ул ҳиндуи муқбил, кавкаби иқбол эмиш.

Дедим: айтай ҳусни васфи бирла ишқим ҳирқатин,
Билмадимким, тил булар васфин демакта лол эмиш.

Ҳусн хаттин пар чиқориб учмоғи эрмиш сазо,
Ишқ ила дард аҳлидин ҳўбеки фориғбол эмиш.

Манъи ишқ айлар эдим кўнглумга, кўрдум ҳолини,
Шиддати шавқ изтиробидин басе бадҳол эмиш.

Кўз юмуб очқунча юз қон айлар эрмиш ғамзаси,
Мен ёмон бахтига етканда иши ихмол эмиш.

Ул париваш суратин сизғач мусаввир, англадим,
Ким хирадни айлаган девона бу тимсол эмиш.

Хонақаҳ шайхи қошинда қолди кўп мубҳам ишим,
Бўйла мушқилларга пири майкада ҳаллол эмиш.

Соқие, жоми висолинг нўшидин тиргуз мени,
Ким хумори соғари ҳижрон ажаб қаттол эмиш.

Гар Навоий пирларға муршид эрди, киргали
Ишқу савдо кўйига бозичаи атфол эмиш.

Шамъ учини олмоғ учун, эй маҳваши фаррош,
Парвона қанотларидин эт сифраи минқош.

Йўқ-йўқки, юзунг шамъиға парвонадур анжум,
Ким бир-бир алар шоми висолингда бўлар фош.

Ой шамъиға минқош муносиб янги ойдур,
Андоғки, юзунг шамъиға минқошдур ул қош.

Бошимдур аёгингға фидо, ҳар не керак — қил,
Тўқмоққа муносибдур, агар истар эсанг бош.

Ул ой агар илгига супургу олур, эй чарх,
Хуршид шиои хатидин қилсанг ани кош.

Ҳар тун чу фалак боргаҳи вазъи нигундур,
Гардун кўзи гўё бу жиҳатдин тўкадур ёш.

Кўнгли уйидин сабр матоъини супурди
Бечора Навоийким, эрур дилбари фаррош.

Мен гадоға ҳар неча кўйи сари бормоқдур иш,
Тўма солмоқ итгаю дарбонға ёлбормоқдур иш.

Қон бўлуб итган кўнгулни истаю ул равзада
Гунчалар хайлини гулбунларда ахтормоқдур иш.

Ул сари борурда жон бирла кўнгулни рашкдин
Ҳар бирисин юз баҳона бирла қайтормоқдур иш.

Тийра кўнглумда хаёлиға малолат ваҳмидин
Нотавон жисмимни ҳар ёндин тутуб ёрмоқдур иш.

Тушса илгимга ити, азбас ниёзу меҳрдин,
Они мен Мажнун қўлидин элга қутқормоқдур иш.

Май тағорин тут десам, соқий, тожонмаким, санга
Иш ани тутмоқ ва лекин бизга сипқормоқдур иш.

Телбараб ҳар дам бўлур ғойиб Навоий, нечаким,
Бизга они ақл кўйи сори бошқормоқдур иш.

Оҳким, ул шўх эрур ҳам моҳваш, ҳам шоҳваш,
Балки ҳам қулдур анга юз шоҳваш, минг моҳваш.

Гар қуёш эрмас юзунг, невчун нишотим мазраин
Тобидин айлаб қуруқ, рангимни қилди коҳваш.

Кўнглум олиб будурур мақсуд ангаким ўртагай,
Буким ўзни дилситоним кўргузур дилхоҳваш.

Васл аро ўзни хаёл айлаб нишотим бордур,
Сойил андоқким ясоғай ўзни аҳли жоҳваш.

Эй қуёш, оҳим не тонг оламға солса рустахез,
Ҳар дами гардунға чунким шуъла тортар оҳваш.

Ўздин оғаҳ эрмон, огоҳе керак сарвақтима,
То ул оғаҳ давлатидин бўлғамен огоҳваш.

Эй Навоий, гар ҳидоят етса йўлға кирғамен,
Гарчи муғ дайрида ҳоло бор эсам гумроҳваш.

Базми васл ичра манга тутти қадаҳ ул маҳваш,
Бода хуш, базм хуш — ул иккисидин соқий хуш.

Бир-бир офоқ элин ўлтурди, не бир-бир, минг-минг,
Аллоҳ-Аллоҳ, не бало қотил эмиш ул маҳваш.

Лаъли кўнглумни чекиб, ғамзаси қоним ичти,
Нечаким бу бири хунхор эрур, ул дилкаш.

Тавсани чарх уза гўёки қуёшдур сойир,
Шаҳсуворим чу қилур жилва, миниб кўк абраш.

Лаби ҳайвон суйидин гар мени қилди фориг,
Не ажаб, бода эрур ҳору қилур дафъи аташ.

Ҳусн чун жилва қилур, оқу қарода йўқ фарқ,
Кишига келса бало — хоҳи хито, хоҳи ҳабаш.

Сарвинозим қошида келди Навоий тўби
Ламским, сурати хатти ўқидим ани ламаш.

Қадинг ниҳолики боғи ҳаёт тарфини тутмиш,
Магарки Хизру Масиҳо сую ҳавосида бутмиш.

Қўнгулни гавҳари ишқингки равшан айлади, гардун
Магар бу уйни дурри шабчароғ бирла ёрутмиш.

Қўнгулни қон ёшу қоҳи юзум била овутурмен.
Сариғ-қизил била андоқки халқ тифлин овутмиш.

Дедингки, ҳажр аро бер ишқ сўзу тобиға таскин,
Киши тамуғда қачон қўнглининг ўтини совутмиш.

Қўнгулга ҳар неча сабру қарор панди берурмен,
Бирини, войки, бишқармайин, бирини унутмиш.

Умид нахлини ашким била не тоза қилайким,
Самуми ҳажр ани кул айламиш, демайки қурутмиш.

Навоий, эмгак ила дема тарки ишқим этибдур,
Қачон замири уйи гирдиға бу ишни ёвутмиш.

Неким арлар, кўрунур ул боти ситамгар хуш,
Чу нозу ишга била бозмани чикар тархуш.

Юнуста хуш кўрунур жами лислинг, ул ишлинг,
Ки тоза гулшан аро лисланг соғар хуш.

Қамарнинг икки ёнида Сухайлу Тухра киби,
Кўрунми икки қулоғида дусру тавҳар хуш.

Кўрунган орда узи ётти — хуш кўрундикси, бор
Ғазола ётмоқ учун лили барги бастар хуш.

Не нилъ жонси башар суҳбатини хуш кўргай,
Бирамга бўлса парилоди хушайвар хуш.

Мену жамозни анинг бир кўрагга бермак жон,
Агар бу нокуш эрур ақли лавр аро, тар хуш.

Назови, санга тар ёрдиги тархилур ёр
Жафону лутфини кўрсанг керак баробар хуш.

Юзу энгида мунча латофат бўлур эрмиш,
Қошу кўзида мунча ҳам офат бўлур эрмиш.

Хуснидин онинг ҳур итиб қочди, парий ҳам,
Бир одамида мунча латофат бўлур эрмиш.

Моҳим юзини чунки қуёш кўрди — тутулди,
Мунча фалаки элда касофат бўлур эрмиш.

Лаълинг майиға чашмаи ҳайвонни қилиб зам,
Усрукрак эрур мунча сарофат бўлур эрмиш.

Жавр этганида ўлмас эдим, гар анга сўнгра,
Билсам эдиким, лутфи изофат бўлур эрмиш.

Кирганда бало даштиға фикр эткай эдим гар,
Юздин бири, билсамки, махофат бўлур эрмиш.

Дебтурки: Навоий сўзининг бандасидурмен,
Бу лутф ила ул шаҳда зарофат бўлур эрмиш.

Эй мусаввир, лутф этиб сизғил мени жононға тўш,
Ўйлаким, тушкай юзи бу дийдаи ҳайронға тўш.

Юзи бўлсун юзума тўш, қадди ҳам тўш қаддима,
Лек жонпарвар лаби лаълини тарҳ эт жонға тўш.

Рўбарў ҳар узви ҳар узвумға тушдик, тушмагай
Юзи кўзгуси вале бу дудлиғ афғонға тўш.

Кўксини кўкsumға тўш сизғил демонким, тушмагай
Нозанин жисми анинг бағримдағи пайконға тўш.

Аллоҳ-Аллоҳ, телбалик солди хаёлоти муҳол
Кўнглума, йўқса не лойиқдур гадо султонға тўш.

Қайси ёнким итларин тарҳ айлаунгдур базм аро,
Сиз мени туфроққа юз қўйғон, вале ул ёнға тўш.

Чекти чун ҳар кимсани бир ишга тўш килки қазо,
Оҳким, бу телбани қилди рақам ҳижронға тўш.

Айш жомин тутманг, эй даври тараб соқийлари,
Бизгаким, чарх этти бизни меҳнати давронға тўш.

Эй Навоий, телба кўнглум зор танға келмади,
Токи эл мажнунни бир кўрсатсалар вайронға тўш.

Чекиб жон риштасин чобуксуворимким, каманд этмиш,
Кўнгул сайдин ҳамоно ул каманди бирла банд этмиш.

Фироқ ичра ажал заҳрин тут, эй соқийки, ишқ андоқ
Ачиғ шарбатни бу қотиқ маразға судманд этмиш.

Тўкулмак қонингиз кўйида, ушшоқ, орзу қилманг,
Ки тиғи ишқ бу давлатқа бизни аржуманд этмиш.

Бул оҳимдин фалакка етсанг охир ишқи Мажнунким,
Бу ел имдод ила ул шуълани андоқ баланд этмиш.

Бу ҳам хуштурки, моний бўлғай эл наззора айларга,
Буким майдонида хоки таним гарди саманд этмиш.

Аниким севдиму юз минг балоға учрадим, йўқким
Манга ёлғузки, юз минг мен киби бедилға панд этмиш.

Ризо берким, қазоға йўқ тафовут, кимса юз қатла
Не келса оллиға хурсанд ёхуд бадписанд этмиш.

Сиёсат айларам мужгон синони бирла мундоқким,
Кўзум ул юзга густохона боқиб баҳраманд этмиш.

Навоий тарки зуҳду илм қилди, токи дилдори
Ичиб май туну кун худройлиқ бирла лаванд этмиш.

Нечаким қатл била ноз эрур ёрға иш,
Ўлмаку арзи ниёз ўлди мени зорға иш.

Хаста кўнглум тиласа васли шифосин, не ажаб,
Гайри сихҳат не ҳавас бўлғуси беморға иш.

Банди зулфида тилар кўнглум ўзин маҳкамроқ,
Гарчи махлас талаби бўлди гирифторға иш.

Қони тўлған неча дин аҳлин асир этти кўзи,
Бўлди пайдо ёна ул кофири хунхорға иш.

Марҳам ўрниға кўнгул захмини тирмар ул шўх,
Дўстлар, саъб тушубтур бу дили афгорға иш.

Ўлтурур ўткану қолған бошоғи кўнглумда,
Эй фалак, қатлим эрур собиту сайёрга иш.

Жуз вафо аҳлиға саргашталик этмак ойин,
Гўйиё қисмат эмас гунбади давворға иш.

Олам аҳлида чу йўқ ёрки, меҳр ўлғай иши,
Сен қиёс айлаки, не бўлғуси ағёрға иш.

Эй Навоий, ўзунгга олам ишин осон тут,
Гар десанг тортмасун эл бўйла душворға иш.

Ул ой гар айна усруклуктин уйқу майлига ётмиш,
Вале бир кўз юмуб очқунча юз минг фитна уйғотмиш.

Висолинг байъида суд этмиш ул тожирки, Юсуфдек
Агар минг бандаси бўлса, барин бу важҳ учун сотмиш.

Тўла гавҳар ақиқинг ҳуққасидин баҳри ашким кўр,
Ки кўк анжум била дурлуқ садафдек қаърига ботмиш.

Сочинг савдосидин хайли малак мажнунваш ўлмиш бил,
Магарким олами арвоҳқа атрини бутротмиш.

Чаманда нақшбанди номия кўп сарву гул нақшин
Чиқармиш, қайси бирни сарви гулрўюмга ўхшотмиш.

Ўқидин пар чиқармишменким, ул турки хадангафкан,
Қаёнким ғамзасининг новакин чекмиш, манга отмиш.

Қадаҳдин жон топибмен, гўйиёким нўшлаб соқий
Ани мамзуж этарда оби ҳайвондин анга қотмиш.

Замон аҳли замона ранги бирла бевафодурлар,
Замона аҳлига гўё замон ўз феълин ўрготмиш.

Навоий хасталигдин дам урарға қуввати йўқтур,
Ани гўё вафосизлар жафоси асру эмготмиш.

Эй жамолингнинг хаёли хотири вайронда нақш,
Шамсадин қолган асар янглиғ бузуғ айвонда нақш.

Тегди бир новакки, саҳмидин ўлуб эрдим, валеқ
Янги жон топтим анинг отин кўруб пайконда нақш.

Кеча ул гул фурқатидин, кундуз атфол илгидин
Хору хора захмини кўр бу тани урёнда нақш.

Оразинг нақшики чиқмас тийра кўнглумдин даме,
Қилдилар гўёки Юсуф суратин зиндонда нақш.

Эй мусаввир, сизмағил Мажнуну Лайли суратин,
Бас мену ёрим ҳадиси сафҳаи давронда нақш.

Нақш судин чун бўлур зойил, ажабдурким, эрур
Йиғлаған сойи хаёлинг дийдаи гирёнда нақш.

Даҳр элидин гар вафо қилдинг тамаъ, эй соддадил,
Истадинг амреки, тутмас, ҳаййизи имконда нақш.

Қилди кўп девонни эл нақшу нигор, аммо эмас
Ўйлаким, қилдим нигорим васфини девонда нақш.

Боғламас нақш улки бўлғай сендин ўзга ёр учун,
Базми дард ичра Навоий боғласа ҳижронда нақш.

Шафақ жинсин қуёш зарриштасидин чорқаб қилмиш,
Шафақгун қилғали меҳр аҳлининг ашкин сабаб қилмиш.

Санга тақлид қилмиш гулки, осиб кўза бўйнидин,
Тикан устига они турғузуб гардун адаб қилмиш.

Фалак жавфи тўла заҳр ўлса, мунча қатл эмас мумкин,
Ки анфоси Масиҳ ойин била ул нўшлаб қилмиш.

Замонда бул-ажаб осеблар солмиш, фалак токим
Бу янглиғ ул замон ошуби таврин булжажаб қилмиш.

Не умр ўлғай мангоким, масти бебоким мени ногаҳ
Тирик кўрганда ўлтурмиш ва гар ўлсам, ғазаб қилмиш.

Жамол авроқида ҳар нукта бор ул юзда зоҳирдур,
Магар ул сафҳани даврон боридин мунтахаб қилмиш.

Мени девонаға юз шиква бор ўз қавму хайлимдин,
Ки Мажнунға не турлик зулмким қилмиш, араб қилмиш.

Сен они истамакдин тинмағил бир лаҳзаким, солик
Агар матлуб топмиш, андин эрмишким, талаб қилмиш.

Висол аҳли, сизу айшу фароғатким, Навоийға
Азал қассоми рўзи ишқ аро ранжу тааб қилмиш.

Менга номехрибон ёр ўзгаларга меҳрибон эрмиш,
Менинг жоним олиб, агёрга оромижон эрмиш.

Тан узра эмди фаҳм эттим аладсиз тоза доғимни,
Ки ҳар бир-бир қарорган шоми ҳажримдин нишон эрмиш.

Бузулган кўнглум атрофиндаги захм ичра новаклар
Баляят қушларию захм аларга ошён эрмиш.

Рақиби синдуруб кўнглину мен йиғлаб анга, лекин
Су келтирмак ҳамону кўза синдурмоқ ҳамон эрмиш.

Баляят даштида зоре кўруб Мажнун соғинғайлар,
Кўнгул отлиғ бизинг овораи беҳонумон эрмиш.

Хаёлинг хайли кўнглум даштида чун қилдилар манзил,
Ҳар ўт ёққан ер ул манзилда бир доғи ниҳон эрмиш.

Замон ошубидин кўнглумга юз шиддат етар эрди,
Чу фаҳм эттим — мунга боис ул ошуби замон эрмиш.

Агарчи мен ёмонмен, яхшидурким муътарифдурмен,
Ўзин яхши тасаввур айлаган мендин ёмон эрмиш.

Навоий назмини кўрдум қуёш лавҳига сабт эткан,
Буюрган они олий қадр шоҳи хурдадон эрмиш.

Лабинг бу хастаға неvwчун такаллум этмади иш,
Ки бир сўкунж била ҳосил этса юз олқиш.

Отар ҳамиша қоши ёси бирла ғамза ўқин,
Агарчи бўлмас ўқ отмоқ, йўқ эрса ёда кериш.

Бошоғларингму экин бағрим ичра ё қолди
Итинг чу туьма учун анда маҳкам айлади тиш.

Тариқи ишқ аро комилдурур кўнгул, не ажаб,
Камол топмоқ этиб ишни ишқ ила варзиш.

Заиф жисмни то тиғи ёрди — нолонмен,
Нечаки чиқмас уни, неча чок бўлса қамиш.

Чекар гул оллида булбул фиғон, магар билди,
Ки ўтса васл баҳори, хазони фурқат эмиш.

Навоий, асра ниҳон ишқ нуктасин зинҳор,
Ки ишқ пири манга ёшурун бу нукта демиш.

Манга бор ул санами раъно хуш,
Кўрунур ўзга санамлар нохуш.

Ёлғуз они севарамким, манга бор
Ул хуш, ўзга киши йўқ асло хуш.

Халқ нохушлиғидин қайда ғамим,
Бор эса ул санами зебо хуш.

Юзунгга юз қўяйин хат ароким,
Сабзада келди гули раъно хуш.

Кеча ҳижронида май тортар эдим,
Кирди ул гулрухи маҳсиймо хуш.

Менда юз биймки, тутқач олибон,
Чекти ул шўхи қадаҳпаймо хуш.

Дайр аро ўзни, Навоий, хуш тут,
Чун келибтур санга ул тарсо хуш.

Невчун юзида қаҳр ила чин зоҳир айламиш,
Хуршид чашмасида киши мавж кўрмамиш.

Васлинг сўзин эшиткач этар кўнглум изтироб,
Соғинмағил аники, фироқингда тўхтамиш.

Лаълингни истамонки оғиздин чиқаргамен,
Бир хастадекки, жонини оғзинда асрамиш.

Бўлдим ҳалок — чун белига боғлади камар,
Қатлимға гўйиё белин ул шўх боғламиш.

Беморлиғда жон итига қилмишам нисор,
Куйи сари келибки сўнгакимни судрамиш.

Соқий, кетур қадаҳки, чу ғам айламиш ҳужум,
Бу етмайин кўнгулдин алар барча бутрамиш.

Юз пора кўнглиники Навоий йиғиб эди,
Ул шўх кирмишу яна борини қўзғамиш.

Не хам қошлардурурким, ҳасрати қаддимни ё қилмиш,
Не кирпичлар ўқиким, рўзгоримни қаро қилмиш.

Не печу тоби ҳадсиз доми зулф эркинким, очилғач,
Демай кўнглум қушиким, ўйла юзни мубтало қилмиш.

Не кўзлардурки, олмиш кўз юмуб очқунча кўнглумни,
Қилиб ҳар гўшада бемору қисми юз бало қилмиш.

Не ораз лоласидурким, кўнгулни қон этиб дарди,
Тугон қўйған била дафъиға ул қоннинг даво қилмиш.

Не нозук хўй эрурким, айламиш ўтруда юз дашном,
Гадоеким анинг зулфу кўзу қаддин дуо қилмиш.

Биравким, жаннату дўзах сўзин шарҳ айламиш, гўё,
Киноят важҳи бирла васлу ҳижронни адо қилмиш.

Ажаб кўр ишқ ароким, мўр этарга аждаҳоларни,
Фусундин мўрхатлар қайди зулфин аждаҳо қилмиш.

Қазодиндур манга ишқ ўйнамоқ, эй носиҳи нодон,
Кўрубсенму киши ҳаргизки, тағйири қазо қилмиш.

Навоийдек халосим йўқ эди ул ғамза куфридин,
Хусусан зулфи зуннори дағи бўйинумға тоқилмиш.

Латофатда юзунг ҳам гул эмиш, ҳам гулситон эрмиш,
Ҳаловатда лабинг ҳам жону ҳам оромижон эрмиш.

Бу маънидинки доим чун ниҳондур ул парий кўздин,
Иши жону кўнгулга ўртамак доғи ниҳон эрмиш.

Ити бағримни ер чоғда аёғи қонға булғанди,
Кўзум боғида гул онинг табонидин нишон эрмиш.

Шарарлар бирла оҳим дудини саҳрои ишқ ичра
Киши кўрса, гумон қилғай: минг уйлуғ корвон эрмиш.

Чаманда ҳар сари қилдим гули раъно гумон, ул худ
Сариғ гул жомида гулгун сиришким бирла қон эрмиш.

Соғиндим кўйида ҳар кеча итлар ноласи, лекин
Начукким телба ит ушшоқ кўнглидин фиғон эрмиш.

Тўкуб май муҳтасиб, мен йиғладим, лекин ул усрукка
Су келтирмоқ ҳамону кўза синдурмоқ ҳамон эрмиш.

Фано дайрики гардун ҳиснидин маҳкамдурур, билдим,
Ки гардун зулмидин фақр аҳлиға доруламон эрмиш.

Навоийни дедим ишқ ичра сомоне топиб эркин,
Вале кўрдум — ҳамул девонаи беҳонумон эрмиш.

Ишқ кўнглунгга солиб дард, ани қон этмиш,
Ол кисват била кофирни муслмон этмиш.

Кўзларинг шўхлуғидинки эл эрди гирён,
Ани бир шўх кўзи ишваси гирён этмиш.

Эмди аҳволима шоядки ичинг куйгайким,
Шарари кўнглунг аро ишқ ўти пинҳон этмиш.

Билгасен тиғи фироқинг била кўнглум чокин,
Эмдиким ҳажр санга чоки гирибон этмиш.

Хори ҳижрон танига чун тикилур англағасен,
Улча жонимға менинг ханжари ҳижрон этмиш.

Сенча кимдур боқибон кўзгуга ошиқлиқ қил,
Кўнглунг ар чошнийи ишқ ила туғён этмиш.

Эй Навоий, магар оҳинг ани тутмишки, кеча
Нечаким сен чекибон оҳ, ул афғон этмиш.

Септи тун мушкига сийми судадин кофур қиш,
Айш учун оқу қарони айлади масрур қиш.

Гарчи Ҳиндистонда қор ўлмас, вале оқ рахтини
Ёйди Ҳиндистон киби бу тунда номақдур қиш.

Гар эрур Занг аҳли зулмони ва лекин қор ила
Қилди тун зангисини аҳли сафову нур қиш.

Бода оқ уй ичра ичмак расм эрур қиш бўлғали,
Ҳақ юзин оқ айласунким, қўйди хуш дастур қиш.

Базми ўтдин қизитти, базм аҳлин боладин,
Саҳв эмишким, бўлди совуғлуғ била машхур қиш.

Қиш эмиш май боиси, зоти бурудатдин бирав
Зухд этиб совуққа гар тўнгса, эрур маъзур қиш.

Уйи вайронларга қаттиғдур, вале бил муғтанам,
Бўлса кулбанг май била асбобидин маъмур қиш.

Мулки Жам истар эсанг, албатта чек жоми сабуҳ,
Кечаги майдин сени субҳ айласа махмур қиш.

Эй Навоий, дўзах эрмиш гард ила иссиғ булут,
Қору муз бирла совуғдин бор эса маҳжур қиш.

Ҳуши йўқ кўнглум жунун даштида бир шайдо эмиш,
Ким анинг қошида Мажнун асру кўп доно эмиш.

Тутти сориг лолалар рухсори ашким бирла ранг,
Дема, эй раънои гулрухким, гули раъно эмиш.

Ҳар бир оҳим дудининг мадду саводин кўрган эл
Зулфи ҳажринда, соғинғайларки, бир ялдо эмиш.

Телба кўнглум ҳолини билмак таманно айладим,
Йиллар эрмишким, жунун даштида нопаддо эмиш.

Дедим: Ислай анбарин зулфунгни, ол бошим эваз.
Дедиким: Сен телба бошинда ажаб савдо эмиш!

Эй ғаний, ушшоқдин мустағний ўлдунг, билмадинг,
Ким фано аҳлиға султонлиғдин истиғно эмиш.

Англамас эрдим Навоий ҳолин ул ой кўйида,
Ҳар кеча то субҳ иши фарёду вовайло эмиш.

Жавзо кунидин доғи ул чеҳра жамил эрмиш,
Ялдо тунидин доғи ул зулф тавил эрмиш.

Ҳар қатра кўнгул қони жон берди ўлук танға,
Хосиятини сўрдуқ—лаълингға қатил эрмиш.

Гулзор аро нилуфар очилди, гумон эттим —
Хол ўрниға ҳар юзда бир нуқтаи нил эрмиш.

Ҳижрон туни дафъ ўлғач, билдимки, юз очибсен,
Хуршид вужудиға тонг нури далил эрмиш.

Овора кўнгул истаб жон тандин олур ишқинг,
Ул телбагаким итмиш гўё бу кафил эрмиш.

Ойини қаноат тут, иззат тилар эрсангким,
Эрмиш тамаъ аҳлидин ҳар кимки залил эрмиш.

Кўнглини Навоийнинг олсанг, назар айлаб кўр,
Ким дард ила доғ ичра жони не қатил эрмиш.

Суратингдур ўйла кўнглум байтул аҳзонида нақш,
Ким парий тимсоли шаҳнинг қасри айвонида нақш.

Анга ёндошмоқ менинг ҳаддим йўқ, эй суратнигор,
Чексанг онинг нақшини, қилма мени ёнида нақш.

Гўй қилганда бошимни юкти ҳар ёнига қон,
Лаълию шингарф ила соғинма чавғонида нақш.

Жисми урёнимки, кўп толпинди тоғу дашт аро,
Хору хородин тамошо айла, ҳар ёнида нақш.

Зор кўнглум ё мусаввир бўлди, ё суратпараст,
Ҳар тарафким суратингни қилди вайронида нақш.

Зухд аро йўқ жуз малолат, негаким, килки қазо
Айш тарҳин қилди жоми бода давронида нақш.

Ул парийким, ҳажридин ўлди Навоий, эй рафиқ,
Суратин қилдурғасен зинҳор девонида нақш.

СОД ҲАРФИНИНГ САНАМЛАРИНИНГ
СИЙТИ «БАДОЕЪ»ДИН

271

Бир киши ўзни қилур аҳли фано базмида хос,
Ким қилур ўзлуки бирла ўзидин ўзни халос.

Дарду ғам хосларидинмену ўлмакдур ишим,
Бўлур эрмиш ғам ила дардға бу навъ хавос.

Бўлмайин ғарқи фано, истамағил гавҳари васл,
Дур топилмас, киши то баҳрда бўлмас ғаввос.

Қилмай ул Зухражабин базмда бир даври симоъ,
Не учун бўлди экин шефта кўнглум раққос.

Менки кўз қонин оқиздим, оқизур ҳажр доғи,
Қоним ул қон учун ийнак қилиб изҳор қасос.

Фатҳ толибға етишмас, агар эрмас мухлис,
Ким ўшул фотиҳанинг лозимасидур ихлос.

Файзи ом истар эсанг, айла Навоий ўзни
Бу фано дайри аро муғбачалар базмиға хос.

Эй кўнгул, зоҳир этиб ишқинг ўти доғига ҳирс,
Булбул ул навъки гулшан гули яфроғига ҳирс.

Ўйлаким, кўр гадо куҳли басират тилагай,
Кўзума раҳшинг аёғи изи туфроғига ҳирс.

Бўлди Фарҳод ила Мажнунча кўнгул мундоқким,
Кўргузур дашти жунун бирла бало тоғига ҳирс.

Ёр бедиллариға қайда кўнгул берсунким,
Иш анга бўлди улустин кўнгул олмоғига ҳирс.

Гар ҳарис ўлсам анинг кўйи тавофиға не айб,
Бўлур эл табъида фирдавси жинон боғига ҳирс.

Даҳр аро маст ила ҳушёр тамаъ зоридурур,
Негаким голиб эрур усрук ила соғига ҳирс.

Қуллуғи доғидин озодалиғ иқболи етар,
Не ажаб, бўлса Навоийда ғаминг доғига ҳирс.

Гар этти ишқини аҳли жаҳон учун тахсис
Валек ҳажрини бу нотагон учун тахсис.

Висол айшини махсусларға қилди рақам,
Нечукки, ҳажр ғамин мен ёмон учун тахсис.

Демангки, қатлиға махсусменки, айлабдур
Қиличи кесмакида имтиҳон учун тахсис.

Чу боғ эрур ватанинг, шодмон бўл, эй булбул,
Ки ғамгадур мени беҳонумон учун тахсис.

Бошимни туфроғ эт, эй муддаию ташламағил,
Ки ани қилмишам ул остон учун тахсис.

Агарчи даҳр элида меҳр йўқ, сипеҳр этмиш
Бу ишни ул маҳи номехрибон учун тахсис.

Хуш улки, ёр Навоийни қилмайин мазкур
Деди, жафони қилибмен фалон учун тахсис.

Эй доғи меҳнатингга мени мубталоға ҳирс,
Ул навъким, дирам сари бўлғай гадоға ҳирс.

Ҳажрида васлин истабон айлармен изтироб,
Кўргузган эл киби мараз ичра давоға ҳирс.

Мен даври рўзгор қаролиғин истарам,
Қатлимға тонг йўқ ул кўзу қоши қароға ҳирс.

Маҳруммен висолидин, ушбу эмиш асар,
Ҳар кимки зоҳир айласа бир муддаоға ҳирс.

Атфол ғунча узгали онча ҳарис эмас,
Ким бор кўнгуллар олғали ул дилрабоға ҳирс.

Мен чеккали жафосини ҳирс айларам аён,
Не тонг, агар ул айласа зоҳир жафоға ҳирс.

Соликка ҳеч мазҳаб аро ҳирс ҳўб эмас,
Илло бу эски дайрда жоми фаноға ҳирс.

Маҳрумлуқ ҳарисқа ойин эрур, валек
Васли ишида кирмайин ўтмас ароға ҳирс.

Дарду ғамин кўп истаю бўлди Навоийға
Мунча керакмас эрди бизинг бенавоға ҳирс.

Эрур ишқинг мени маҳзунға махсус,
Ки Лайли дардидур Мажнунға махсус.

Қўюнг, эй сарву савсан, жилваким, бор
Бу иш ул қомати мавзунға махсус.

Кўруб маст айламак лофин қўй, эй май,
Ки бу бор ул лаби майгунға махсус.

Қўй, эй ой, тунни ёрутмоғником, бор
Бу иш ул ҳусни рўзафзунға махсус.

Кўзум гирдоби жисмимни чўмурди,
Эмас бу Дажлаву Жайхунға махсус.

Манга бемеҳр сенсен ҳам, фалак ҳам,
Бу иш бор ой ила гардунға махсус.

Навоий, оташин гул гунчасидек
Эрур куймак сени дилхунға махсус.

ЗОД ҲАРФИНИНГ ЗАМИРОНБЎЙЛАРИНИНГ
ЗИЁСИ «БАДОЕЪ»ДИН

276

Файз тақвода чу йўқ билким эрур, эй муртоз,
Мабдаи файз купу, майкада пири — файёз.

Ботину зоҳиринг аҳволини кўрким қилмиш
Зойиъ ул бирни хавотир, бу бирисин ағроз.

Пир нутқи кетарур ужу риё бирла ҳасад,
Исо ўлди чу муолиж, нетар итмай амроз.

Фард бўл дунёю ўқбодин, агар васл керак,
Истаган ёрни кавнайиндин этсун эъроз.

Қирғовул қорда ёшунган кибибур айбларинг,
Элга бас зоҳир, агарчи сен этарсен иғроз.

Кўзунг оллида хатинг мушки чу кофур ўлди,
Кўр ани, гар кўзунга кирмади эрса бу баёз.

Кимки «иллаллоҳ» ила кўнглига истар пайванд,
Нафйи «ло»сидурур, элдин кесилурга миқроз.

Қилма кўнглунгни савол аҳли каду кажжули,
Солма бир зарфқа юз навъ муҳолиф ағроз.

Дўст ёди тирик асрар чу Навоий кўнглин,
Файр зикри била доим нега бўлғай ҳамроз.

Васлиға жон истар ул ҳури малаксиймо эваз,
Мунча билмаским, эмас юз жон анга асло эваз.

Ул парий побўсин айлар ваъда, ваҳким, топмағум
Бўлса юз минг жон мени девонаи шайдо эваз.

Жон лабиға бердиму еткурса басдур қатрае,
Лаъли теккан майдин ул шўхи қадаҳпаймо эваз.

Тўбию кавсар санга эй воизу, бўлсун манга
Ул лаби гўё била ул қомати раъно эваз.

Риштаи динимни узди, лек басдур қилса лутф,
Риштаи зунноридин ул маҳваши тарсо эваз.

Гофил ўлма ёрдинким, бир нафаслиқ ёдиға,
Солик оллинда эмас дунёю мо фиҳо эваз.

Йўлида ўлсанг, Навоий, еткура олур санга
Юз туман жон раҳши гардидин бизинг Мирзо эваз.

Қилған эрмиш нотавон сарви равонимни мараз,
Зор ўларменким, қилибтур зор жонимни мараз.

Чу топар озор жононим мараздин, йўқ ажаб,
Айласа озурда жони нотавонимни мараз.

Гар маразнинг лозими дард ўлди, билмон, эй қўнгул,
Дардманд этгайму, оё дилситонимни мараз.

Садқаси айланг мени мардудни, эй дўстлар
Ким, заиф этмиш улустин тонлағонимни мараз.

Дардлиг қўнглум ҳалокин истарамким қўйида,
Йиқмиш ул овораи беҳонумонимни мараз.

Юз туман мендек куҳанпир ўлса онинг садқаси,
Қилмасун озурда, ё Раб, навжувонимни мараз.

То мариз ўлмиш нигорим — қон тўкар гирён кўзум,
Эй Навоий, дей олурмен — тўкти қонимни мараз.

Эй, қуёш васфин демактин, моҳ рухсоринг ғараз,
Оби ҳайвон зикридин лаъли шакарборинг ғараз.

Улки, дебетурлар бадан бўстонида руҳи равон,
Аҳли маъни оллида қад бирла рафторинг ғараз.

Жилвагар Кавсар зулолида қуёшнинг ламъаси,
Кўзгу ичра чеҳра аксидин намудоринг ғараз.

Сайл мавжидин рақибни хонапардозинг мурод,
Абр сайридин саманди барққирдоринг ғараз.

Эй кўнгул, Фарҳод тоғи бирла метин захмидин
Дарду меҳнат шиддатидин жисми афгоринг ғараз.

Ул қуёшқа, эй фалак, ҳар заррани зор этмакинг,
Зарраи мақсуд йўқ жуз бизга озоринг ғараз.

Эй Навоий, умр бобида вафосизлиқ сўзи,
Ким бўлур мазкур, эрур шўҳи жафокоринг ғараз.

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТАННОЗЛАРИНИНГ
ТАРОВАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

280

Дайр пири хидматида қилса ҳар хаммор шарт,
Ким белин руст айлагай, аввал эрур зуннор шарт.

Шарт қилдимким, вафосизларни эмди севмайин,
Ишқ зўр эткач, вале ботил бўлур бисёр шарт.

Тавба қилмоқ истар эрсанг, қилма даъво ошкор,
Тенгрига топшур ўзунгни, қилмағил изҳор шарт.

Ишқни жабборлар фаҳм айламаслар, негаким,
Бордур анда жони решу хотири афгор шарт.

Бўлмағил озурдаву озурда қилма кимсани,
Фақр ойинида невчунким эмас озор шарт.

Шарт ила даъво фано ичра эмас шарти адаб,
Беадаблиғдиндур, этса шайх даъвивор шарт.

Солик эрсанг, ишга машғул ўл, вале дам урмағил,
Ким бу йўлда шарт эрур кирдор, эмас гуфтор шарт.

Истар эрсанг Тенгрини, бутларни синдурким, эрур
Ушбу йўлда дунёю уқбодин истиғфор шарт.

Эй Навоий, чархдин жуз эгрилик кўз тутмаким,
Ҳожат эрмас қилмоқ они чархи кажрафтор шарт.

Гул уза анбар ёйилди, зоҳир эткач ёр хат,
Орази гулнор уза ким кўрди анбарбор хат?

Хаттини кўрдук лаб узра, гар зумуррадхат киши
Кўрмади лаъл узра ё шингарф уза зангор хат.

Демаким, хат ёзмадинг ҳажримдаким, элтур киши
Йўқтурур, лекин ётур ҳужрамда юз тумор хат.

Ул парий қасрида хомам нўгидин, оҳ-ўқ келур,
Оҳ ўқи бирла ёзар ҳолатда мажнунвор хат.

Қонима ҳижрон агар хат олмамиш, не важҳдин
Ашки гулгундин аён қилмиш сариф рухсор хат.

Ул қуёштин айру сориф чеҳрам устурлобдек,
Кўргузур тирноғ ила беҳад рақам, бисёр хат.

Жоми Жам даврида шавкат аҳлининг тарихидур
Ким аён айлабтурур ул соғари заркор хат.

Даври гардун сайридин тузлук таваққуъ қилмаким,
Мумкин эрмас мустақим этмак рақам паргор хат.

Ёр хаттидин Навоий хаста кўнгли заъф этар,
Заъфқа мужиб бўлур, чун кўп ўқур бемор хат.

Хат чиқардинг, қилма ҳусну ноз аро эмди ғалат,
Ким яна бедод қилмай деб юзунг кўргузди хат.

Қўйки, мовий ёғлиғингни юздин олмай бир замон,
Не учунким, хуш кўрунур зарварақ узра шамат.

Боқмади ҳолимға айна ноздин усрук кўзунг,
Нечаким оллинда ёлбордим, боқардим ҳар намат.

Хомадек гарчи қурубмен қатл учун шақ қилғали,
Кўксум ул шўх истамайдур тигким, истар миқат.

Асру беандом эрур тўбию шамшод асру паст,
Қоматингдур муътадил, мен толиби ҳадди васат.

Шоми ҳажримға агар йўқ субҳ, хуштур интиқом,
Ким фалак бўлди фироқим тоғи оллинда сақат.

Эй Навоий, ул паридин одамилиғ кўрмадинг,
Улки соғиндинг парини одами, қилдинг ғалат.

Юзу лаълингдин топар ҳар лаҳза кўнглум инбисот,
Ўйлаким, хотирға юзлангай гулу мулдин нишот.

Оразингни ой десам йўқ айб, чун кўргузмадинг,
Эй қуёш, чеҳрангни очким, яхши айлай эҳтиёт.

Айласам зоҳир анинг меҳрин, маҳалли рашк эмас,
Зараға не бўлғуси хуршид бирла ихтилот.

Дилбаро, базминг бисоти нотавон ушшоқдин
Чун тўлубтур, ғофил ўлмаким, эмас холи бисот.

Ҳажрдин етмак висол ичра не мумкин сабрсиз
Ким тамуғдин ўтти учмоғ сори қатъ этмай Сирот?

Боғлама кўнглунгни бу манзилға, невчунким, эрур
Бир янги меҳмон ери ҳар лаҳза бу эски работ.

Эй Навоий, даҳр аро не келса, бўлғил мунбасит,
Гарчи лаззатсиз бўлур куч бирла қилмоқ инбисот.

3Е ҲАРФИННИҒ ЗАРИФЛАРИННИҒ
ЗУҲУРИ «БАДОСЪ»ДИН

214

Ўйла қилдим дафтари ишқингда ҳар дostonни ҳифз,
Ким қилур атфол сура-сураи «Қуръон»ни ҳифз.

Телбаликдин гарчи йўқтур хотиримда ҳеч ҳарф,
Лек бас ҳўб этмишам афсонаи ҳижронни ҳифз.

Оразу кўюнгни васф айларни қилган орзу,
Айламак авло «Баҳористон» билан «Бўстон»ни ҳифз.

Юз болоға учраса жоним ғамидин, ғам емон,
Ҳар балиятдин керак Ҳақ айласа жононни ҳифз.

Ёр дерлар айламиш кулбамға келмак ихтиёр,
Ваҳки, айлай олмоғум беихтиёр афғонни ҳифз.

Шоми зулфи қайдию меҳри узорин кўргали
Айламишмен сураи «Валлайл»у «Ар-раҳмон»ни ҳифз.

Эй Навоий, ишқ атворини ҳифз айлай деган,
Барча ишни тарк этиб, қилсун бизинг девонни ҳифз.

Эй, ўлукни тиргузур чоғда суруб дурбор лафз,
Дам-бадам зоҳир қилиб лутфунг Масиҳосор лафз,

Қаддинг ул нахлики, бори гавҳари алфоз эрур,
Аллоҳ-Аллоҳ, не қади раънову гавҳарбор лафз.

Лаъли ҳар лафзида маъни кўптурур, йўқ тифлдек,
Бир адои маъни айларда дегай бисёр лафз.

Оразинг васфида кўп сурсам қуёш лафзин, не тонг,
Ажз эса маъни адосида топар такрор лафз.

Ҳажр аро андоқ топибдур ноладин бўғзум харош,
Ким бўлур дарди дилим айтур замон афгор лафз.

Бемалоҳат ҳўбким дебо кияр бор ўйлаким,
Маъни ўлғай чошнисизлик, анга пуркор лафз.

Эй Навоий, кўнглунгга берсанг сафо, ёр оллида
Фош ўлур сирринг, не ҳожат айламак изҳор лафз.

Тонг эмастур, тоби ишқингдин кўнгул гар топса ҳаз,
Не ажаб, ўт шуъласи бирла самандар топса ҳаз.

Хаста кўнглум бир лабинг қандидин, эй оби ҳаёт,
Топти ҳаз, шарбат ичиб нетти мукаррар топса ҳаз.

Жоми лаълингдин кўнгул маҳзуз бўлди, ваҳ, не тонг,
Тушса махмур илгига бу навъ соғар, топса ҳаз.

Тун-кун ул бебок май ичкандин ар ғамгин эсам,
Бок йўқ, майдин керакким ул ситамгар топса ҳаз.

Мен ютуб қон йиғларам, лаълинг ичиб соғар кулар,
Тенг қадаҳ ичкан керак эрди баробар топса ҳаз.

Ишқи комил кўрки, юз минг зуҳд бирла бодадин,
Гўйиё мен ҳаз топармен, ул суманбар топса ҳаз.

Не ажаб, аҳли хирад хушдил Навоий назмидин,
Жавҳарий топқанда, тонг йўқ, яхши гавҳар топса ҳаз.

Кўнгулки ишқини жон ичра айлади маҳфуз,
Гуҳарни нақди ниҳон ичра айлади маҳфуз.

Кўнгулки кўйида эрди ғариб, дарду ғамин
Не бас, ғариби макон ичра айлади маҳфуз.

Начукки руҳи равон тандадур ниҳон, ишқин
Кўрингки, руҳи равон ичра айлади маҳфуз.

Юзию оғзида асраб кўнгул била жонни,
Яқинда доғи гумон ичра айлади маҳфуз.

Ёшурди доғини қонлиғ кўнгулда, ваҳ, кўрким,
Туганни лоласитон ичра айлади маҳфуз.

Лабида асради жонимни, ишқи жонфарсой
Қурутти қонину қон ичра айлади маҳфуз.

Навоий ўлди фиғондин, бу турфароқки, анинг
Чу жонин олди, фиғон ичра айлади маҳфуз.

АЙН ҲАРФИНИНГ ИЁРЛАРИНИНГ
АЛОМАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

288

Ҳақдин азизлиқ тиласанг, элдин уз тамаъ,
Ким халқнинг ааззи деди: «азза ман қанаъ».

Мазмумдур қаноатидин қонёъ этса фахр,
Томёъ хисолидин киши не айлагай тамаъ.

Ким тўйма топмас эткали ифтору рўзадур,
Эрмас вараъ, бир очқа гизо базлидур вараъ.

Мотам ўзунгга тутки, ўларсен гуноҳ ила,
Бежурм тифлинг ўлганига недурур жазавъ.

Бир дардманд кўнглида кўрсанг важаъ, анга
Гар кўнглинг оғримас, ул эмас, будурур важаъ.

Нафс ўлса тобиъинг кишисен, йўқса бўлмағунг
Ҳаргиз киши, бўлуб санга юз минг киши табаъ.

Қоққил, Навоий, ушбу эшикни лажож ила,
Ким собит ўлди фақрда мазмуни «ман қанаъ».

Улки, айлармен ғами ҳажринда жон бирлан видоъ,
Кош жондек айласа бу нотавон бирлан видоъ.

Гар жаҳону жон ила қилмоқ видоъ осон эрур,
Лек бас мушкулдур ул жону жаҳон бирлан видоъ.

Гар видоъ этсам замону юз минг ошуби била,
Найлаб эткаймен ул ошуби замон бирлан видоъ.

Хонумонимға видоъ эттим ғамидин, ваҳ, анга,
Ким дей олғайким, қил ул бехонумон бирлан видоъ.

Мен ўлуб ул яхшилар султонининг ҳижронида,
Ул топиб жон айлаганда мен ёмон бирлан видоъ.

Айладим кўп меҳрибон бирла видою ўлмадим,
Ваҳ, ўлармен, қилсам ул номеҳрибон бирлан видоъ.

Даҳр бўстониға мағрур ўлма кўп, эй боғбон,
Охир эткунг, чун гулу сарви равон бирлан видоъ.

Гар видоъинг вақти ўлсам бориб ўздин, не ажаб,
Ким эрур кўп саъб сендек дилситон бирлан видоъ.

Эй Навоий, хайрбоди вақти хилват истаким,
Айлагунг ошубу фарёду фиғон бирлан видоъ,

Қилур қайғу кўнглумга ул нозанин жамъ,
Жароҳатқа андоқки бўлғай чибин жамъ.

Лабингда ҳаловат бўлур муфрит андоқ,
Ки гул яфроғида бўлур ангубин жамъ.

Йиғар қатл учун элни ул кофир, аммо
Дуосиға анинг бўлур аҳли дин жамъ.

Иши дашт уза ғайри расволиғ эрмас,
Неча бўлса кўюнга хилватнишин жамъ.

Танингча эмас, кўнглакинг ичра қилса
Киши ҳулла ичра гулу ёсамин жамъ.

Юзинг даврида зулфу машшоталар кўр
Ки, гул хирманида эрур хўшачин жамъ.

Гирифторлар ўйладур зулфунг ичра,
Ки ҳижрон туни бўлса хайли ҳазин жамъ.

Сўзунг номабар қуш йиғар, айлагандек
Наби нуктасин Жабраили амин жамъ.

Навоий ҳаёли не махзанки, йўқтур
Басе баҳр аро онча дурри самин жамъ.

Минг жавр ила биравки қилур ишқдин ружуъ,
Қилмоқ ружуъдур иш аро қилмайин шуруъ.

Берганда пири дайр май илгимга деб эди,
Оллимга ҳар не муғбачалардин топар вуқуъ.

Қутқарғай эрди куфрдин ўлса Ҳақ оллида,
Бут саждасида мунчаки мен айладим хушуъ.

Ишқ эрмиш асли илм фано дарсгоҳида,
Аҳли усул ҳар неки дер сар-басар фуруъ.

Айлар хумор шоида юз тийраликни дафъ,
Соғар қуёши қилди чу куп чархидин тулуъ.

Ишқ ичра сурхрў бўла олманг, чу сепмасанг
Рухсори заъфарони уза лолагун думуъ.

Гар ишқдин ружуъ Навоий қилур эди,
Эмди ружуъ қилғанидин айлади ружуъ.

Ул парий ҳар дам қилур мажнунларин шод ўзга навъ,
Лек этар мен телбага ҳар лаҳза бедод ўзга навъ.

Ёрни мен кўрмай ўлдум, ул кўруб ҳам ўлмади,
Ишқ аро мен бормен ўзга навъу Фарҳод ўзга навъ.

Зикр этар базм ичра лутфу меҳр ила ошиқларин,
Лек мени бадрўзи расвони қилур ёд ўзга навъ.

Ишқ аро ўзни манга ўхшатма, эй булбулки, бор
Лаҳну оҳанг ўзга навъу оҳу фарёд ўзга навъ.

Шайху талқини риёким, солики дайри фано
Бизга қилмиш дарду ишқ ойинин иршод ўзга навъ.

Сиз чекинг нўши висол, эй аҳли айшу нозким,
Биз бўлуббиз заҳри ҳажр ичмакка муътод ўзга навъ.

Кўнглидек сўрма Навоийники, қилмағлиғ эрур
Қушни озод ўзга навъу қулни озод ўзга навъ.

Ул қуёштин топти бу ақшом бизинг кошона шамъ,
Қилмасун бу уйни дудидин қоронғу ёна шамъ.

Банд аёғида лагандин, бошида соч дудидин,
Ул парий ҳажринда мендекдур магар девона шамъ.

Йўл шабистон ичра топмас, ҳар кеча келтурмаса,
Ул қуёш девони ҳуснидин неча парвона шамъ.

Иста гоҳи бизни доғи, эй маҳи хиргаҳнишин,
Ким бўлур фонус аро парвонаға ҳамхона шамъ.

Нола қилмас тил чекибким, уйқу истаб ёрға,
Саргузаштидин кеча дер гўйиё афсона шамъ.

Нетти бир кун ёрусасендин йиқилган кулбамиз,
Чун топар ой партавидин доимо вайрона шамъ.

Тонг эмастур, ҳар бири гар бўлса дурри шабчароғ,
Оразинг ҳажрида тўкса ашкидин ҳар дона шамъ.

Бу шабистон ичра келди фарқиға тиг узра тиг,
Боши узра чунки қўйди тожи зар шоҳона шамъ.

Эй Навоий, ўртагил жону қўнгул парвонасин,
Ким бу ақшом оразидин айлади жонона шамъ.

Истамассен хотири ушшоқи ҳайронингни жамъ,
Йўқса невчун қилмадинг зулфи паришонингни жамъ?

Ишқинг ўтиға кўнгул ичра дедим таскин берай,
Буки қилдим зор жисмим ичра пайконингни жамъ.

Асрамоққа ер ики кўздин муносиб топмадим,
Оритиб юзники, қилдим гарди майдонингни жамъ.

Яхши эрди, эй кўнгул, қатлинг худ онинг тифидин,
Итларига берсалар кош, айлабон қонингни жамъ.

Ун парий мажнунлариға саяк ўлғай, эй қуёш,
Чунки қилсанг зарраи беҳадду поёнингни жамъ.

Гар табассум вақтида кўрсанг лабин, эй боғбон,
Елга бергайсен, қилиб гулбарги хандонингни жамъ.

Эй Навоий, назминг эл кўнглин паришон айлади,
Қилдинг эл кўнгли учун гўёки девонингни жамъ.

ФАЙН ҲАРФИНИНГ ҲАЗОЛАЛАРИНИНГ
ҲАВҲОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

295

Ул ой равшан қилур кўзларни меҳри ховари янглиғ,
Нетиб девона бўлмайким, қочар мендин парий янглиғ.

Саодатлиғ биравким, ғам туни наҳсияти дафъин
Қилурға чиқса оллидин жамолинг Муштарий янглиғ.

Нечук такрорида то субҳ булбулдек наво чекмай,
Юзунгким, сабзаи хатдин эрур гул дафтари янглиғ.

Жабинингдурмуким, икки муанбар тоқи кейнидин
Чиқибдур ёрими субҳи саодат ахтари янглиғ.

Не янглиғ турфа қушсен, ваҳки, товусу тазарв эрмас
Жамолингча, начук жилвангни дей кабки дари янглиғ.

Ул ўтлуғ чехра давринда муанбар зулф эрур ҳар ён,
Тажалли барқидин куйган малойик шаҳпарий янглиғ.

Хушо, дайри фаноким, муғбача атрофидин чиққай,
Қилурға нақди дин торож Хайбар кофари янглиғ.

Киши ҳижронда ўлмай васл отин тутмоқ эрур андоқ,
Ки ғофил равза туш кўргай риё танпарвари янглиғ.

Навоий, айш учун дайру риёзат чеккали Каъба
Ғар истарсен, бу икки ишга йўқтур ер Ҳири янглиғ.

Келди ёру бўлмас оллинда муяссар фошлиғ,
Ул қуёштин топтуқ охир мансаби хуффошлиғ.

Англамас булбул ичим пайконларинким, гул эмас,
Новакосо тез мужгонлиғ, муқаввас қошлиғ.

Кўздур ул тифл ўрнию истар югурмак ашк ила,
Гўйиёким бор анга боис, бу ишга ёшлиғ.

Ишқ даштида ёғар оворалар бошига тош,
Бу жиҳатдин бўлмиш ул сахро ҳамоно тошлиғ.

Оразинг нақшида Чин сураатгари бўлди забун,
Чин будурким, килки сунъ этмиш ани наққошлиғ.

Шўх майнўшимга Қорун ганжи тўксам қадри йўқ,
Бизни майхона гадойи қилди ул қаллошлиғ.

Бошларидин кечтилар ишқ аҳли ҳижрон даштида,
Вомиқу Фарҳод ила Мажнун Навоий бошлиғ.

Ярақондин манга гар бор эса рухсор сариғ,
Турфа кўнгилки, эрур дийдаи хунбор сариғ.

Кўзки, қон ёш оқибон бўлмаса сариғлиғи дафъ,
Ранги гўёки сариғ лола киби бор сариғ.

Хилъатин дема сариғ рангки, рухсору кўзум
Айлади ойнагун тўнида изҳор сариғ.

Ярақон дафъи сариғ жинс қилур, турфа кўрунг,
Ким бўлур тегса юзум тўнига бисёр сариғ.

Ўзга суфрат манга юз қўйди, йўқ эрса тонг эмас,
Заъфарон рангича ўн бор эса бемор сариғ.

Мен киби субҳу қуёш ошиқинг ўлмиш, негаким
Сидқу меҳр аҳли юзи қилди намудор сариғ.

Хас киби бўлса Навоийға сариғ юз, кулма,
Кўргузур гулни доғи боғда гулзор сариғ.

Онча ёр алтофидин ҳар кун етар шармандалиғ,
Ким эрур кам, ҳар бирига юз йил этсам бандалиғ.

Ҳам жунун, ҳам хасталиғ куюнгда чун йиқти мени,
Сарбаланд ўлмоқдин ортуқдур манга афкандалиғ.

Зулмунг идбори аро туфроғ ила тенг бўлганим
Яхшироқким, ўзгаларнинг лутфидин фархундалиғ.

Қадду оғзинг ҳажрида гулшанга майл этмонки, йўқ
Сарв дилкаш жилвалиғ ё гунча шаккархандалиғ.

Не фаришта покликда ҳуснунга келди шабиҳ,
Не париға одамилиғда санга монандалиғ.

Ишқ кўйининг гадоийименким, анда тенгдурур
Шоҳ эса зарбафтлиғ ё сойил ўлса жандалиғ.

Дема менсиз ўлмадинг, васлимда кўп ер ўпмагил,
Ким қуйи солмиш Навоий бошин — ул шармандалиғ.

Бил ани дайрда масти мудом мен янглиғ,
Ки май гадолиғ этар субху шом мен янглиғ.

Биравни ринди харобот англаким, бўлгай
Бир илгида кадую бирда жом мен янглиғ.

Анга ҳалол маю ишқ дайр аро билким,
Ўзига зуҳдни қилмиш ҳаром мен янглиғ.

Банақди жаннат аро нўш этар майи Кавсар,
Ангаки, майкада бўлмиш мақом мен янглиғ.

Ҳаёт софини нокомдин бирав ичкай,
Ки дайр дурди била топса ком мен янглиғ.

Абири жаннат исин айламас писанд улким,
Муаттар айласа майдин машом мен янглиғ.

Ёмон эмас эди Мажнунда ишқ таври, валеқ
Сумурса май бўлур эрди тамом, мен янглиғ.

Биравки жон бериб, элдин вафо тамаъ тутти,
Пишурди кўнглида савдои хом мен янглиғ.

Навоий ўзлукидин тинди, улки дайр ичра
Ушатти шишаи номусу ном мен янглиғ,

Шўхи чароғчи ёқибон ҳуснидин чароғ,
Машғал фатиласи била кўксумга қўйди доғ.

Базм аҳлин ўртамакка ёқар кеча зулм ўтин,
Эл базмини ёрутғали эрмастур ул чароғ.

Кўнглумдурур фатила эмас машғал ичраким,
Ул шўх ўт солиб, қуяр анинг устига ёғ.

Бўлди қуруқ ёғоч киби жисму бошимда ўт,
То бўлғай анга машғаланинг харжидин фароғ.

Машғални кош тутмаса, ўтлуқ юзи етар,
Гар сайр этарга қўйса шабистон сари аёғ.

Не тонг, кўзинки шамъи ҳидоят ёрутмаса,
Хабт ўлган элга машғала дуди била димоғ.

Ушшоқ базми машғали бас оҳ шуъласи,
Гам шомӣ қилма машғалачи ҳар сари сўроғ.

Кўзунгки, куфр ила юз динға солди вайронлиғ,
Худой учун тий ани — йўқмудур мусулмонлиғ.

Қадингки жилва уза жилва кўргузур ҳар дам,
Ажаб эмас манга ҳайронлиғ узра ҳайронлиғ.

Лабингни сўрсам, эмас тонгки, тўкти қонимни,
Сўрарлар аники, бўлғай бирав била қонлиғ.

Демишсен, ўлтурайин ишқ аҳлин айлаб жамъ,
Магар билибсен алар ичра кўп паришонлиғ.

Не ҳукм айлар эсанг, айла ҳусн мулкидаким,
Санга мусаллам эрур ҳўбларға султонлиғ.

Жунунни тарк этибон оқил ўл, деди зоҳид,
Бўлур эмиш бани Одамға мунча нодонлиғ.

Дединг, Навоий агар васл топса, ўлтурайин,
Фироқинг ичра гумон айладинг ани жонлиғ.

Эй лабинг хосияти чашмаи ҳайвон янглиғ,
Куйию юқориғи холи била жон янглиғ.

Аёғимнинг қалами заъфдин андоқки қалам,
Қотақолган тери даврида қаламдон янглиғ.

Нуни танвин киби хам ҳажрида нобуд таним,
Доғи пинҳоним анга нуқтаи пинҳон янглиғ.

Қадди жавшан аро кўнглумда анингдекким ўқ,
Чаркаси дулиға ул ўқ уза пайкон янглиғ.

Одам ўрниға парий ошиқи бўлдумким, ул
Одамисизлиғ аро бўлмағай инсон янглиғ.

Юзи наззораси ҳайронлиғи ўлтурди мени,
Бир назардин ким ўлубтур мени ҳайрон янглиғ.

Кўйма бу манзилу масканга кўнгулким зинҳор,
Англа йўл ўткучидек ўзнию меҳмон янглиғ.

Жоҳнинг зебиға ким ҳусн тилаб, билдикким,
Зийнате келмади жоҳ аҳлиға эҳсон янглиғ.

Шайх, дер, ишқни тарк эт, санга ақл ўргатайин,
Эй Навоий, киши бўлғайму бу нодон янглиғ!

ФЕ ҲАРФИНИНГ ФИТНАЛАРИНИНГ
ФУСУНИ «БАДОЕЪ»ДИН

303

Дашти фаноки мўрча йўқ шерларга саф,
Гарчи махуф йўлдурур, эт азму ло тахаф.

Гар шердурки, мўрча йўқтур ҳисоб анга,
Ким топмади кўзи бу ёбон гардидин шараф.

Ўзни кўнгул саҳифасидин маҳв қилмаган
Топмас вуқуф нуктаи асрори «ман араф».

Табъингга фақр нуктаси гар зода бўлмаса,
Бўлган недур халифаи даврон санга халаф.

Гар сочса ул халифа сўзидин дури самин,
Дур ҳар неча самин эса, беқадрдур садаф.

Баҳри фанода ғўта садафвор урмасанг,
Сендин етишмагай дури мақсуд ҳар тараф.

Соқий, хароби жоми хароботи ишқмен,
Тутқил қадаҳ, муғанний этиб соз чангу даф.

То нашъа етса кўнглума ул бода завқидин,
Ганжи хаёлдин сочайин ҳар тараф туҳаф.

Шояд Навоий айлагай ул туҳфалар била
Тартиби назми «Манқабати шахнат ун-Нажаф».

Ҳажрдин ҳар дам қилур бу хотири афгор хавф,
Зоҳир эткандек ўлумдин ҳар замон бемор хавф.

Эйки, коминг дўст васлидин эрур топмоқ ҳаёт,
Қатл тиғи сурса душман, қилмағил зинҳор хавф.

Васл бўстонида гар эмин эмасмен, эй рафиқ,
Найлайинким, хори ҳижрондин ичимда бор хавф.

Ҳажр шомидур махуфу қотил, эй маҳваш, не тонг,
Ўйла муҳлик тийра тунда айласам изҳор хавф.

Нечаким дўзахдин ўлса хавф маҳшар аҳлиға,
Менда ҳажринг шуъласидиндур юз ул миқдор хавф.

Солмай ўзлук нақдин ўздин тутмағил дашти фано
Ким оғир юклукка бу йўлда етар бисёр хавф.

Эй Навоий, ҳушунг ўлса, кўзларидин хавф эрур
Ул сифатким, мастлардин айлағай ҳушёр хавф.

Оҳким, кўнглум бузулди топмайин жонон вуқуф,
Мулк вайрон бўлди, ҳосил қилмайин султон вуқуф.

Жонни комимдур адам кунжида пинҳон айламак,
Оғзи рамзиғаки ҳосил қилмишам пинҳон вуқуф.

Васл аро ҳижрон ёшурди ишқ кўнглум қатлиға,
Мезбон заҳр эзди суға, топмайин меҳмон вуқуф.

Телба кўнглум ғофил андинким улусқа васл эрур,
Лайли этти айшу Мажнун топмади чандон вуқуф.

Оғзи рамзиға агар йўл топмадим, эрмас ажаб,
Гайб сирриға не тонг эл топмамақ осон вуқуф.

Ишқим аҳволиға мутлақ воқиф эрмастур хирад,
Қайда топқай аҳли маъни ҳолидин нодон вуқуф.

Лаъли ҳушум зойил этти, топмади кўнглум хабар,
Ваҳки, май аҳволидин усрукка не имкон вуқуф.

Васл уммиди бирла ҳажрин қилмиш эрдим ихтиёр,
Қатлдин кўнглумга аввал бермади ҳижрон вуқуф.

Эй Навоий, буки даврондин юз офатдур санга,
Эрмас эркин топмайин ул офати даврон вуқуф.

Ишқ тобидин ўлубмен мени бемор заиф,
Тоб кўп кўрса анингдекки бўлур тор заиф.

Васлида эврулубон бошига дерменки ўлай,
Ваҳки, бўлмишмен анинг ҳажрида бисёр заиф.

Заъф аро зорлиғ озурда қилур кўнглумни,
Топар озор, бале, чунки бўлур зор заиф.

Хасталиғ тортса йиллар киши, маълум эрмас,
Мен киби кўргуза олғайму намудор заиф.

Бўлмиш ўн йилғи ўлуктин манга заъф афзунроқ,
Ваҳки, жонлиқ киши ким кўрди бу миқдор заиф.

Заъфдин шайх қутулғунг деди, тарк этсанг ишқ,
Пири дайр оллида бу қавли анинг бор заиф.

Заъф аро қилма Навоийға ситам, эй ойким,
Бўйла айлабтур ани чархи ситамкор заиф.

Қотил кўзунг атрофида мужгон чекибдур ўйла саф,
Ким қатл этар ҳангомада қилғай ҳужум эл ҳар тараф.

Ой, кун — ато бирла ано, фарзанд сен бўлсанг не тонг,
Ким сен саминдурсен, валеқ ул икки андоққим садаф.

Ғам зулматида истаю лаъли лабинг ўлдум, валеқ
Ҳайвон суйи топсам не ғам, гар бўлса ҳам умрум талаф.

Васлингға муҳлик ҳажрдин дедим мушарраф бўлғамен,
Лекин сенинг ишқинг аро ўлсам, эрур ул ҳам шараф.

Жон нақдини овучлабон келмиш эдим васлинг тилай,
Муҳлик фироқ ул нақдни олди, уруб илгимга каф.

Ғар бебасарлиқ айнидин наргис кўзунгдин лоф урар,
Аҳли назар англарким, ул ҳам кўр эрур, ҳам бад алаф.

Эй мутриби Зухражабин, бу нағмаким, чектинг ҳазин
Камдур жаложил гар нужум ўлса, санга хуршид — даф.

Бўлмас ниқоб очсанг доғи чун ҳалли сирри «Лав кушиф»,
Толибға недур айламак таҳсили ганжи «Ман араф».

Ул новакафкан қилмаса кўксин Навоийнинг нишон,
Тонг йўқ, чу айлабтур анга хуршидни гардун ҳадаф.

Гар танимда зоҳир ўлмиш доғи ҳижрон ҳар тараф,
Жонда худ юз онча бордур доғи пинҳон ҳар тараф.

Ишқ саҳросида менмен сойир андоқким қуюн,
Дема саргардон кезар Мажнуни ҳайрон ҳар тараф.

Кўйига пинҳон бориб, захмим не янглиғ ёшурай,
Ким қаён борсам яролардин борур қон ҳар тараф.

Кўксум ичра тушти бир хори хасак, яъни кўнгул
Токи андин чиққали бир нўти пайкон ҳар тараф.

Ҳиндуедур бул-ажаб бозигар ул кўз даврида,
Ҳинд эли аҳли тамошо хайли мужгон ҳар тараф.

Тоза бўлсун ул баҳори ҳуснким, онсиз кўзум
Дурфишон ўлмиш начукким абри найсон ҳар тараф.

Ҳар тараф майдон аро юз фитна тушти, раҳм этиб,
Тавсанингни чопмағил қилғанда жавлон ҳар тараф.

Дайр ичинда нетти тиргузсанг мени, эй муғбача,
Жоми даврингдин томар чун оби ҳайвон ҳар тараф.

Чун Навоийдек ҳавоий бўлдум ул ой ҳажридин,
Не ажаб, елдек юз урсам, тортиб афғон ҳар тараф.

ҚОФ ҲАРФИНИНГ ҚИЁМАТЛАРИНИНГ
ҚИРОНИ «БАДОЕЪ»ДИН

309

Чарх дард аҳлиға ҳар дам ёғдурур гарди фироқ,
Ўт равонроққим, хатарлиқдур бaсе бу эски тоқ.

Аждаредур ҳалқа урған песа кавкаб холидин,
Жуз ажал заҳрини ком андин топа олмас мазоқ.

Ҳазм этар фикрин ҳам этгил, фарз этай нонинг учун,
Қилди чарх анжумни дона, ою кунни ёрғучоқ.

Чарх бир эвдур, иши бўлмоқ анинг ҳар дам нигун,
Тушмаган яхши иқомат мундоқ уйда иттифоқ.

Сунъ баҳридин ҳубобе англағил кўк гунбадин,
Сиймгун гунбад деб ўлмас айламак они висоқ.

Истасанг беш кун фароғат, гарчи кобин умр эрур,
Даҳр золин тўрт мазҳаб бирла қилғил уч талоқ.

Эл нифоқин кўрмайин десанг, Навоий, фоний бўл,
Чунки сен чиқсанг ародин, кимга қилғайлар нифоқ?

Ёр келса бас маҳалдурким, ичим қон этти шавқ,
Сабру оромим бериб барбод, тугён этти шавқ.

Озу кўп ҳар не деди қосид висолинг муждасин,
Сабрим озу изтиробимни фаровон этти шавқ.

Шавқ ҳижрондин батар ошуб солди кўнглума,
Кўнглум ошубини қўйким, ғорати жон этти шавқ.

Не ажаб кечрак муяссар бўлса — ўлсам, эй рафиқ,
Бўйлаким, уммидвори васли жонон этти шавқ.

Ҳажр бўлсун ё висол уммиди чун муҳликдурур,
Бас ҳаёту қатлини қўкsumга яксон этти шавқ.

Гар жунунумнинг ҳаду поёни йўқтур, йўқ ажаб
Ким кўнгул беҳудлуғин беҳадду поён этти шавқ.

Эй Навоий, ҳажр зулмин ёд қилсам, қилма айб,
Ким манга бедоди номақдуру имкон этти шавқ.

Ҳар кун ўткан кечадин ошуфта кўнглум зорроқ,
Ҳар тун ўткан кундин ашкафшон кўзум хунборроқ.

Ўлмакимни қилғил осонроқ висолингдинки, бор
Фурқатингдин лаҳза-лаҳза ҳолатим душворроқ.

Шиддати ҳолимдур андоқким, ажалдин жон эрур
Ҳар неча бошимға ботроқ келса миннатдорроқ.

Ғам туни тули саводин кўз била кўнглум билур,
Ким алардин йўқ эди музтарроқу бедорроқ.

Ҳажр даштин сели ашким онча қозди ҳар тараф,
Ким бу саҳро тоғлардин бўлди ноҳамворроқ.

Мен анинг ҳуснини кўрсам юз қуёш миқдорича,
Заррадин мен оллида юз қатла бемиқдорроқ.

Неча лайливашроқ ул ой жилва кўргузди манга,
Кўрди мен шайдони ҳам ишқида мажнунворроқ.

Каъба шайхию — риёдур, дайр пирию — фано,
Эй Навоий, дема мундин они файзосорроқ.

Дурдкашлар ичра мендин фориғи гар йўқ, не тонг,
Чун харобот ичра йўқ мендин киши хумморроқ.

Эл дарди ёрдин кам ўлур, менда ёр йўқ,
Кўнглумда юз туман ғаму бир ғамгусор йўқ.

Жон риштасини чирмадим ўқунгга, войким,
Тиғинг бағирни ёрдию тикмакка тор йўқ.

Деманг, ғамида йиғлама кўп ихтиёрсиз,
Беихтиёрлиқда манга ихтиёр йўқ.

Тутса қарор бир нафас оллимда, ваҳ, не суд,
Ким ул нафас рамида кўнгулга қарор йўқ.

Десамки, тарки ишқинг этай бутма, эй парий
Ким, телбалар ҳадисиға кўп эътибор йўқ.

Чиқ рўзгор аҳлидин осойиш истасанг,
Ким мунда ғайри тафриқаи рўзгор йўқ.

Ўзни Навоий айлама усрук бу базм аро,
Ким даҳр айши бодасида жуз хумор йўқ.

Ўқларингдинким кўзум ҳам равшан ўлмиш, ҳам очуқ,
Машғаледурким, бўлубтур кавламоқ бирла ёруқ.

Эйки, бўйнумға ёзуқ деб қатл тиғин сурмадинг,
Сен не қилсанг қил, менинг бўйнумға бўлсун ул ёзуқ.

Манглайимдин келтурурмен кўзга саждам гардини,
Кўрган ул бутни гумон айларки, айлармен тобуқ.

Даъвои меҳримга мендин икки тонуқ истама,
Халқдин чун ёшурубмен, йўқ манга жуз бир тонуқ.

Гармрав ашку совуғ оҳ эттилар ожиз мени,
Ваҳки, ишқингдин юзумга келди кўп иссиқ-совуқ.

Эйки, азм эттинг ҳарам матлуб ҳамрахдур санга,
Сен йироқсен андин, аммо ул санга беҳад ёвуқ.

Дайрға кирди Навоий куфри не пинҳон, не фош,
Тавба чун синди — ичарга не суроҳи, не ётуқ.

Эй, жамолу нозу ишванг бир-биридан хўброқ,
Қоматинг марғубу андин пайкаринг марғуброқ.

Менда бўлса минг ҳунар, чун ёрнинг мардудимен,
Олам аҳли ичра йўқ мендин киши маъюброқ.

Ишқ аро Фарҳоду Мажнун доғи беҳуд эрдилар,
Кимса мендин ғолибо бу ишда йўқ мағлуброқ.

Ҳар не қилсанг, нотагон кўнглум севар жондин сени,
Ҳақ яратмайдур экан сендин киши маҳуброқ.

Толиб эрсанг қатлима, жоно, санга жоним фидо,
Не санга матлуброқ, улдур манга матлуброқ.

Ким тилар дайри фано азмини услуб айлагай,
Ўзлукидин иш керакмас кўнглига маслуброқ.

Гар Навоий бор эди мақбулунг, эткил раҳмким,
Андин эмди йўқтурур ушшоқ аро манкуброқ.

Мени айлаптурур бир қотили паймоншикан ошиқ,
Ки тиғи зулмидин ўлмиш менингдек юз туман ошиқ.

Сўрарким, ошиқим сенму, муқир бўлсам, ҳалок айлар,
Эрур бу турфаким, ёлғон дейолмонким, эман ошиқ.

Агар ишқ этти вайрон хонумоним, бок эмас, невчун,
Ки чун азми фано кўйигадуру, найлар ватан ошиқ.

Гар ўлсам ишқ тоғи тиғи захмидин яланг, ғам йўқ,
Ки бас ҳам лолалардин айласа қонлиғ кафан ошиқ.

Қозиб ғам тоғи тош остида ўлмак не эди мендек,
Гар эрмас эрди бир Ширин санамға Кўҳкан ошиқ.

Висол имкон эмас то бўлса ўзлуктин сари мўе,
Бас ўлғай фарзким, қилғай фано таврини фан ошиқ.

Навоий, шодсенким, ўлтурур ушшоқин, аммо кўр,
Ки сендекларни дерму боре ул сийминбадан ошиқ.

Солур диним уйига кофире ҳар лаҳза вайронлиқ,
Мусулмонлар, бу шаҳр ичра магар йўқтур мусулмонлиқ.

Жамоли жилва қилғач, найлаб идрок айлайин ҳуснин,
Чу ҳайронлиқ уза ортар манга ҳар лаҳза ҳайронлиқ.

Лаби лаълинг эрур оғишта қонимдин, ажаб эрмас,
Ани тутсакким, ул майхорадур бу дам манга қонлиқ.

Кўнгул то айлади зулфунг саводи аъзамин маскан,
Қарориб рўзгори, кўрди юз турлук паришонлиқ.

Ёшурдум доғи ишқинг, ҳажр ўти жисмимни куйдурди,
Кўнгулни доғи чок эт, қолмади чун анда пинҳонлиқ.

Лабингдур жоми Жамшиду юзунг миръоти Искандар,
Мусалламдур санга ҳусну жамол аҳлиға султонлиқ.

Агар йўқ одамилиқ мендаю ёримда, тонг эрмас,
Ки мажнунда кишилиқ ё парида бўлмас инсонлиқ.

Жаҳон базмида меҳмонсен, ики-уч соғар ичкач, қўп,
Ки мунжар бўлмағай ногаҳ малолатқа бу меҳмонлиқ.

Бори душворлиқларни ўзунгга айласанг осон,
Бори душворлиқлар доғи бўлғай шояд осонлиқ.

Кел, эй соқий, мени бир жом ила қил масти лояъқил,
Ки даҳр ичра эрур ғофил тирилмак, маҳз нодонлиқ.

Навоий, чунки муғ дайрида тутти муғбача соғар,
Ичиб май, кофири ишқ ўлмасанг, кўргунг пушаймонлиқ.

Боғ ичра санга сочти гул оқу қизил яфроқ,
Шаҳ бошиға андоқким эл оқу қизил ёрмоқ.

Не ёрлиғ ўлғайким, ҳар кеча тонг отқунча
Сен айш ила уйқуда, мен ранж била уйғоқ.

Кўз мардуми кўюнгнинг гардин тилабон борди,
Қоники оқар, они қон тортти ё туфроқ.

Кўргач ани ҳайратдин илгимники тишлабмен,
Бармоққа ботибтур тиш, тилни кесибон тирноқ.

Жон нақдин ажал бирла ҳажринг ики бўлмишлар,
Андоқки, топиб суде ойирғай ики ўртоқ.

Кўюнг керак, учмоқ йўқким, учмоқу кўюнга,
Ул навъ тафовутдурким, томуғ ила учмоқ.

Ҳам даҳр бақосиздур, ҳам умр вафосиздур,
Хуштур нафасе ўзни аҳбоб ила хуш тутмоқ.

Етмаклик эрур мушқил мақсадға, нединким бор
Кўз хираву тун тийра, от оқсоғу йўл буртоқ.

Дебсенки, Навоийни келгум доғи ўлтургум,
Ул ўлди бу ҳасратдин, кел Тенгри учун ботроқ.

Бинафшанинг нега бўлмиш димоғи мунча улук,
Ки ул сенинг хатинга ҳиндуйидурур майруқ.

Малоҳат оғзинга гар писта сотса ким олсун,
Ки борғусидур у шўрапушту оғзи очуқ.

Қадинг қошинда нечук сарв ўзин дегай озод,
Ки сабзранг қулингдур, анинг аёғи ёруқ.

Эрур чаманда юзунгнинг гадои оқ гулким,
Кўрунди барча ямоғлиқ чапони узра момуқ.

Танингга маскаву қаддингга нахл ўхшашмас,
Ки будур асру семиз, лек улдур асру оруқ.

Сен абраш узра, вале гул ёғоч уза даста,
Йўл ўз аёғи била борғай, улки минди суруқ.

Хироми лофида ҳар мокиённи дейки не ер,
Не навъ жилвагар ўлғай тазарв бирла товуқ.

Май ичсанг ўлмағил оқсумки, пири дайр деди,
Ки бу иш ўлди бизинг дайр аро камина ёзуқ.

Хуш улки, базмда ойлар тепарда арғуштак,
Шаҳ анда тамбура чолиб, Навоий деса қўшуқ.

Солса партав том уза чиққанда рухсори очуқ,
Бир куёшдур, тушса ҳар уй ичра тунглубдин ёруқ.

Совуғ оҳеким чекармен, гарм ўлур оқмоққа ашқ,
Чашмаларда су бўлур иссиғ, ҳаво бўлғач совуқ.

Тенгри оллинда тонуқ демаки ўткар кимсани,
Менча севмассен, бу ишга худ эрур Тенгри тонуқ.

Лабларингниким учуқ тутмиш ҳамул ҳайъат била,
Оғзинг андоқ гунчадурким, тушмамиш андин қобуқ.

Доғ ўртарга чапоним ичу тоши қолмади,
Боғладим марҳам чапондин, қолди гар эски момуқ.

Гар ёзуқсиз ўлтурурсен, ғам емон, лекин ғамим
Мунчадурким, бўлмағай ногаҳ санга андин ёзуқ.

Ёр дилхоҳин чу топтинг, тенгдурур васлу фироқ,
Ҳақ ризосин чунки қозғандинг, не учмоқ, не томуқ.

Соқие, май тутқали кўпмоқ баса таклиф эрур,
Кўй такаллуфнию кўп, лекин манга ўлтур ёвуқ.

Заъфи кўплубдин Навоийнинг кам ўлмас ноласи,
Не мунофидур фиғон булбулға бўлмоғлиқ оруқ.

Кўнглум бўлур ғаминг туни ҳар лаҳза қайғулуқ,
Чун шом бўлди, ҳар нафас ортар қаронғулуқ.

Ул кўзки олам аҳлидин олмишдур уйқуни,
Бахтим киби, не айб, агар бўлса уйқулуқ.

Сабру қарору ҳушни олмоғлигинг недур,
Эй жонлар офати, санга жонимдур олғулуқ.

Дашти фироқ ичра тирик йўқ чу ваҳшу тайр,
Гўё ели самуму гиёҳидур оғулуқ.

Муғ кўйи азмидин мени манъ этма, эй рафиқ,
Бу йўл эрур чу аҳли маломатқа борғулуқ.

Андин фалакни илмас экан кўзга пири дайр,
Ким бу эрур ҳақиру, жаноби анинг улуқ.

То ғамдадур Навоий, анга даҳр тийрадур,
Шод англамас улусни, бирав бўлса қайғулуқ.

Ҳар кишиким ғайри ишқинг ҳарфи ёзғай бир варақ,
Илгини айлаб қалам, бошин қаламдек айла шақ.

Парда ёпқач юзга, тутти қон ёшим офоқни,
Меҳр уёққанда, уфуқ сори ёйилғандек шафақ.

Гўйиё хуршид ҳар сори югуртур кавкабе,
Чунки суръат вақти ул юздин томар ҳар ён арақ.

Ваҳки, ашким жоласидин топти офат ҳар неча,
Сабр тухмин мазраъи жон ичраким қилдим насақ.

Бир-бир устида қўюбмен фурқатингдин неча доғ
Ишқ хони ичра қўйғандек табақ узра табақ.

Нўш этармен бода то лаълинг хаёли бирла мен
Қон ютармен, токи бўлғай танда жонимдин рамақ,

Шайх Кавсар шарбати, мен талх май мадҳин дедим,
Оччиғи келса не тонг, невчунки оччиғ келди ҳақ.

Бода васфин дарс агар дер эрса пири майфуруш,
Жоми хатти давридин олмоқ муносибдур сабақ.

Истама Кавсар, Навоий, топ фароғат бодадин,
Ким эрур ул мухталиф, лекин бу бирдур муттафақ.

КОФ ҲАРФИНИНГ КОФИРЛАРИНИНГ
КАМОЛИ «БАДОЕЪ»ДИН

322

Десангки, дашти фано аҳлиға бўлай ҳамтак,
Не дўст ғайри эса, барчасиға силк этак.

Қил ўзлукунг кесагин поймол бирла ғубор,
Йўқ эрса балчиг ўлур фисқ суйи бирла кесак.

Чу руҳ хайлиға нафс истар ўлса ортуғлуқ,
Етур иложига тақво сипоҳи бирла кўмак.

Юракни сол демагил ишқ кўйининг итига,
Муни анга деса бўлғайки, анда бўлса юрак.

Хуш улки, ишқ гулистону боғида йиқилиб,
Ўларда остида хорову хор бўлса тўшак.

Бало ғубори вафо аҳлиға ёғар гўё,
Сипеҳр чанбари парвезанидин ўлди элак.

Гадову — хирқада куймак начукки парвона,
Йўқ улки, хулла аро шоҳид ўйлаким кўпалак.

Анга бу дайри фано ичра тутти муғбача май,
Ки тишни бағриға беркитмакини қилди газак.

Навоий ўлса, не тонг базм ичинда ботроқ маст,
Ки ғусса жомини даврон анга тутар кўпрак.

Бу кеча оҳим эрур давронни барҳам урғудек,
Чарх гулзоридин анжум гулларин совурғудек.

Сўрғали келди эвурунг бошига қўлдоб мени,
Ким эмастур лаҳзае бошим уза ўлтурғудек.

Эй кўнгул, дерсенки, ёшур ишқини, не ёшурай,
Ким эрур жисмим фано туфроғида ёшурғудек.

Синса кўнглум, не ажабким, сангборони фироқ
Бўлди хамлиқ жисм уйин ҳар соридин синдурғудек.

Ҳажр зулмига чидармен, ўлғали йўқ, англасам,
Ким эрур қатлимга ул жону жаҳон қайғурғудек.

Айш вақтин бил ғаниматким, эрур дам ушбу дам,
Чарх эрмас фавт бўлган вақтни ёндурғудек.

Сен кўнгул берсанг Навойга гаҳе минг жавр ила,
Эрмас ул ҳар дилрабога кўнглини олдурғудек.

Фалак зарфи тўла май бўлсаю топсам ани хумдек,
Чекайким, қатралар ҳам қолмағай жавфида анжумдек.

Ҳавои ишқ барқи гарчи муҳриқдур, вале эрмас
Бу ишда оташин лаълинг аён қилган табассумдек.

Кувонурмен итинг эски сафоли ичра май ичсам,
Ки Жам қилган эмастур жоми бирла ул танаъумдек,

Ҳалок ўлғанда қилган навҳа гар таъсир этар, лекин
Эшит ноламниким, муҳлик эмастур бу тараннумдек.

Масиҳо нуктаси гар жон берур эрди, вале билгил,
Ки жон олмоққа эрмас эрди ул ширин такаллумдек.

Чиқиб қатлимға ўзга сори сурди рахшин ул қотил,
Манга юзланмамиш умрумда ваҳме ул таваҳҳумдек.

Ажал ҳажрингда жоним олди шафқат айлабон зоҳир,
Киши раҳм аҳлидин кўрмайдур эркин бу тараҳҳумдек.

Май ичра чунки соқий акси муҳликдур, бу соғарни
Кишиким ичса, уммиди ҳаётидин кўзин юмдик.

Навоий ҳажр даштидин танаъум бистари топқай,
Бу водийда ирик қум чун ёнида бўлди қоқумдек.

Тиғи ишқингдин кўнгул ҳар ён оғиздек бўлди чок,
Бу оғизлардин не тонг чекса фиғони дарднок.

Шарбати ҳижрон била қатл айладинг аҳбобни,
Кимса ҳаргиз дўстларни заҳр ила қилмас ҳалок.

Жон қуши ўртанмасун деб ёпма ўтлуқ чехраким,
Шамъ ўтин кўргач куярдин айламас парвона бок.

Меҳрдек ёр эврулур, бошиға ҳар саргаштаким,
Заррадек қилса ҳавои ишқи ичра ўзни пок.

Оразингдин, йўқ ажаб, тушса кўнгул захмиға ўт,
Меҳрдин кўпроқ бўлур маҳрур, ҳар ерким мағок.

Истасанг еткач фано ели санга, бўлғай уруж,
Фақр кўйида бурун қилмоқ керак сен ўзни хок.

Эй Навоий, ёр агар кўнглумга кирмак истади,
Захмима марҳамча бордур қилғани кўксумни чок.

Оғзиким сўзда Масиҳодек қилур элни тирик,
Бас улуг сўзлукдурур, гарчи эрур асру кичик.

Қадди қўпқоч, сарв агар тушса аёғин ўпкали,
Йўқ ажабким, паст ўлур соя, қуёш бўлғач бийик.

Ҳам ўшул туфроғдин сочиб қурутунг номани,
Ёзсангиз ул ойға жисмим туфроғ ўлғандин битик.

Тиғи захмин боғласа аҳбоб, ғам йўқ, эй кўнгул,
Бир эшик боғланса ишқ ичра, очилғай юз эшик.

Ҳажр тошин бошима, меҳнат палосин жисмима,
Қайда билғай ишқ анга кўргузмаган қотиғ-ирик.

Учқил, эй булбул, бу гулшандин, нединким ҳар неча
Гул вафода кунд эрур, жавр ичрадур хори итик.

Гар Навоий қатлиға келмайдур ул усрук, нега
Бас этак санчиб, қилич тортиб шимолибдур илик.

Хони васлингдин агар бўлмас муяссар бар емак,
Ҳам ғаниматдур талашмоқ итларинг бирла сўнгак.

Не либоси офият киймак мени мажнунғаким,
Англамон, гар бўйнума тушса яқо янглиғ этак.

Ишқ нақди кисасининг ҳифзиға бодоми муҳр
Гар тилар бўлсанг, муносибдур бу чок ўлған юрак.

Зулфдур ёхуд узори ўтиға чирмашти дуд,
Ё баногўшиға тўш, бўркига санчибтур гажак.

Сурткандек кўзини сарпанжаси нақшиға юз,
Кўз ёрутсам илгидин, панжамда бўлса ул билак.

Ишқ агар бўлса ҳавойи нафсдин пок, эй кўнгул,
Йўқ тафовут, дилбаринг гар бека бўлсун, гар мирак.

Қоши меҳробида васлин истаб айлармен дуо,
Эй Навоий, тонг йўқ, андоқ қиблада мундоқ тилак.

Баски, кўксум чоки тиккан игнадин бўлди тешук,
Кўнглаким чокидек ўлмишдур, вале андин чурук.

Жонфизо лаълинг била қотил кўзунг ҳижронида,
Ўйла ҳолим борким, билмон, тирикмен ё ўлук.

Хотами лаълинг агар оғзимға еткач, тишлағум,
Муҳр этарда мум ёпишқон киби босқач узук.

Фурқатингдин лоладекдур чок-чок ўлған кўнгул,
Негаким, ҳам қон аро бўлмиш бўёғлиқ, ҳам куюк.

Оташин лаълинг агар жонимни ўртар, тонг эмас,
Ким эрур асру исиг, неким эрур асру чучук.

Дема, дашти ишқ аро минг хайли ишқ аҳли қани?
Итти бу поёни йўқ саҳрода ҳар ён бир сурук.

Эй Навоий, фақр йўлида бурун ўзлукни сол,
Ким бу йўлда пўяға монеъдур ул ортуқси юк.

Эй тани хокий хадангинга нишон бўлган кесак,
Ҳам бу маънига қуруғ бошим кесак узра сўнгал.

Бир яқони қўймадинг қилмай этакка тегру чок,
Рахш то сурдунг ёқонгни синдуруб, санчиб этак.

Зоҳир айларда яди байзо қилурсен элни қатл,
Тиғ урарда енг шимолибким, аён этсанг билак.

Гул била номардум эл андоқки узгай гунчани,
Еб итинг юз пора бағримни, тамаъ қилди юрак.

Риштаи жон янглиғ асрай тушса илгимга даме,
Ким ҳилол ўрнига ширин лаълинга етқай ипак.

Ҳажр шоми дарду ғамни бошима ёғдурғали
Бўлди анжум бирла чархи чамбари гўё элак.

Ул парий ишқида чун ўлди Навоий англангиз,
Ким мужанниндур иси қабрига бутса ҳар чечак.

Ўт урди жонима, чун очти лаъли оташнок,
Ҳаёт чашмасидин, ваҳки, жоним ўлди ҳалок.

Заиф жисмим ўтидин жаҳонни куйдурдунг,
Улуғ ўт урмоқ учун ўртадинг магар хошок.

Дединг — кўнгул ўти дудин чиқарма оҳ била,
Агар чин эрса сўзунг, нега кўксум эттинг чок!

Наззора ҳойилидур дуди оҳу қатраи ашк,
Фигонки, мониъи комимдур анжуму афлок.

Кўнгул шикофи дема, анда сабр дафни учун,
Ки ҳажр қотили ўлтурди, қозди ишқи мағок.

Чу маст ўлдум эса, май била юнгиз баданим,
Тонгинг ушолған наъшим белига риштаи ток.

Навоий истаса лўливаше, ажаб эрмас,
Бу важҳ илаки, вафо тарки эттилар атрок.

Меники муғбача дайр ичра айлагай усрук,
Не тонг, кўзумга қуёш бўлса заррадин ўксук.

Сўзумни ёр эшитмай юзумни чуркади оҳ,
Бу важҳиндур ул ой оллида юзум чуркук.

Фироқи ўқидин ўлмиш тешук-тешук бағрим,
Бу турфарақки, бир ўқдиндурур ҳар икки тешук.

Ғамида турлук-турлук балоға учрабмен,
Ки ҳар бириси мени куйдурур неча турлук.

Танимда рағлар узулди фироқ шиддатидин,
Начукки, ришта чубулғай, ипак тўн ўлса чурук.

Тутай жаҳонда Сулаймон сени ва ё Жамшид,
Не мунга жом вафо айлади, не анга, узук.

Навоий, ўртади ширин ҳадисинг эл кўнглин,
Начукки куйдурур ични, чу шарбат ўлди чучук.

Гулшан ичра йўқтур оромим — дилоромим керак,
Сарву гулни найлайин, сарви гуландомим керак.

Гар парилар қуш киби рам қилсалар мен телбадин,
Гам йўқ, ул шўхи парий пайкар менинг ромим керак.

Офият кўйида маҳвашларга йўқтур нисбатим,
Ул муқаммиршева шўхи бодашомим керак.

Каъбада ноком ила дин аҳлига йўқ жуз нифоқ,
Дайр ичинда кофири бебоки худкомим керак.

Гул била савсан керакмастур манга, эй боғбон,
Зулфи сунбул атрлиқ рухсори гулфомим керак.

Эй харобот аҳли, расво кўнглум итмиш бу тараф,
Келмишам топиб суроғ — ул ринди бадномим керак.

Эй Навоий, хонақаҳда топмадим жуз тафриқа,
Хум киби майхонанинг кунжида оромим керак.

Айтмонким, лаъли жонбахшинг эрур жондин чучук,
Ким эрур ҳар неки йўқ ондин чучук, ондин чучук.

Нечаким бўлсун чучук ширин тақаллумлар сўзи,
Лекин эрмас ул каломи шаккарафшондин чучук.

Нўши лаълингдин манга чун заҳри ҳажр ўлди насиб,
Не осиф, гар бўлса ул ортуғроқ имкондин чучук.

Най ўқунг беҳад чучуктур жонға, гўё чиқмамиш
Бир қамиш мундоқ шакар буткан найистондин чучук.

Новакинг узра бошоқ гўё эрур ҳабби набот,
Ким кўнгул коми бўлур ул шакли пайкондин чучук.

Соқие, жомимда эзгил заҳрим, ҳар неча ул
Бўлса оччиг, бўлғусидур заҳри ҳижрондин чучук.

Эй Навоий, жонфизо назминг лаби васфида бор,
Шираи жондин эзилган оби ҳайвондин чучук.

Сарвнинг соясида бодаи гулфом керак,
Бўлди чун иккиси, бир сарви гуландом керак.

Кимгаким бўлди булар кофир эрур деса манга,
Ҳуру тўби била Кавсар майидин ком керак.

Гарчи рухсори эрур субҳи дилафрўз, валеқ
Васл айёми қаро зулфи киби шом керак.

Улки Жамшид дегай ўзини хуршид киби,
Соқий илгидин анинг базми аро жом керак.

Кўзларим донаю суйиға келур васл қуши,
Лек тутмоққа ул ой туррасидин дом керак.

Каъба тавфида базе тафриқадур билки, ўзин
Жамъ истарга фано дайрида ором керак.

Дайр пириға мурид ўлди Навоий, негаким,
Шайхул-ислом деган кимсага ислом керак.

Пили гавҳаркашдурур ҳар ён саҳоби пилранг,
Бошида чангак — ҳилолу ёнида хуршид — занг.

Асру изҳори тажаммул қилди султони баҳор,
Ким бу янглиғ пил юз минг жилва айлар бедаранг.

Айлади найсон зулоли ер юзин ойнагун,
Анжуму кўк аксидур анда раёҳину ўланг.

Дафъа-дафъа бир-бири узра булут офоқ уза,
Гўйиёким тожире терди рухутин танг-танг.

Чанг уни бирла май ич, кўргузди чун қавси қузаҳ,
Давр ила андоми чангу лавн аро автори чанг.

Бўйла мавсумда керактур айш базмин тузгали
Ҳам зумурад ранг ер, ҳам бодаи ёқутранг.

Бу бори бир ёну ул бир ёнки, ичмак боиси,
Соқийё, бўлғай бу давр ичра бағоят шўху шанг.

Ҳам йигитлик, ҳам баҳор айёмини тут муғтанам,
Бодаву соқий учун қилмаққа тарки ному нанг.

Эй Навоий, дам бу дамдир — тут ғанимат, бода ич,
Ўзга бир дамга стар-етмаска чун воқиф эманг.

Айласа мугбача дайр ичра мени масти маланг,
Ушатай соғари номус била шишаи нанг.

Эй хуш улким, қилибон зуҳд тўнидин урён,
Дайр аро тифллар ўйнатса ани масту маланг.

Ишқ базмиға нетиб бормағамен, чунки мени
Тортадур ул сари юз тор била нағмаи чанг.

Манга, зоҳид, яна май таркини қил деб таклиф
Қилмағайсен, кўзунга учраса ул соқийи шанг.

Соф май ламъасию соқийи маҳваш ҳусни,
Тийра зоҳидқа асар қилмадиким, бор эди данг.

Ишқи бебок уза ким зуҳд хаёлин қилса,
Эрур андоқки, егай бодаи ноб устида банг.

Майкада аҳлиға юз тоқу тараб, эй соқий,
Хонақаҳда бўла олғайму Навоийға даранг.

Раҳмсиз бўлғай кўнгул куффори Хайбар кўнглидек,
Мумкин эрмас бўлмоқ ул шўхи ситамгар кўнглидек.

Кести атфоли ғаминг кўнглум уза наъл узра наъл,
Ончаким бўлди ҳазин кўнглум санавбар кўнглидек.

Кўнглум ул хат шавқидин юз захмлиқ жисм ичра бор
Ўт ичинда анбар эткан дуди мижмар кўнглидек.

Неча захм этсанг қизиқ кўнглумни, ўтдур — қон эмас,
Ҳумратиким анда зоҳир бўлса аҳгар кўнглидек.

Гарчи Лайли маҳмилидин нола кўп чеккай диroy,
Савти муҳлик бўлмағай Мажнуни музтар кўнглидек.

Мужда, дайр аҳлики, соқий акси эрмиш жилвагар,
Ҳар киши берса сафо кўнглига соғар кўнглидек.

Ҳажр тигидин Навоий қону захмин кўрки, бор
Кўнгли мамлу жисмидек, жисми саросар кўнглидек.

Дарду меҳнат тошин, эй маҳзун кўнгул, жонимға ўк,
Ҳар не афзун келса ондин, жисми вайронимға ўк.

Чун баса кўпдур чиқиб жон, жисм уйи емрулгали
Етса, хирман-хирман ул тошларни ҳар ёнимға ўк.

Ишқ ўти аҳгарлари таскин берур чун дардима,
Ёққали марҳамдек они доғи пинҳонимға ўк.

Ҳузну меҳнат юклари кўнглум уйин қилмиш тўла,
Эй фалак, эмди аларни байтул-аҳзонимға ўк.

Юзу зулфи ёдидин мажлис тузарман, эй рафиқ,
Боғдин гуллар териб, ҳар ён шабистонимға ўк.

Хонқаҳда тийрамен, дайри фано туфроғини
Ҳам супур кирпич била, ҳам чашми гирёнимға ўк.

Ғам била андуҳ ғизосидин бўлубмен мумтали,
Эй Навоий, гўшаларда они зиндонимға ўк.

Субҳи иқболу саодат келди ул фархунда энг,
Тонг бошида муҳтариқ кавкабдек ул энг узра менг.

Сарвким, тенг тутмас ўз қадди била ҳар нахлни,
Эътидол ичра эмастур сарви қаддинг бирла тенг.

То мени саргашта чиқтим, даштдин ҳар ён қуюн
Пўя айлар тинмайин, невчунки топмиш ерни кенг.

Кўнглак ўрниға елак кийдинг ҳамоно, эй қуёш,
Ким яди байзоға монеъ бўлмағай ҳар сори энг.

Форати ислому дин ёлғуз қилурсен гўйиё,
Бўйла яғмоларда йўқ ҳожатки, бўлғай кимса ҳенг.

Бода истаб зуҳд тарки айладим, олғаймусиз,
Хирқаву сажжода раҳн этсам, харобот аҳли денг.

Доғу қон бирла Навоий кўнгли бўлди лолаким,
Бу тақозо айлар ул мушкин менгу гулранг энг.

Эй, жафо пешангу бедод — ишинг, жавр — фанинг,
Хар бири марҳами роҳат киби кўнглумга манинг.

Кўпдурур кўнглум аро ниш магар қилди нишон,
Варзиш айларда ани ғамзаи новакфиканинг.

Хўблар хатларидин тийрадурур чехралари,
Сенсен ул гулки, юзунг гулшанида йўқ тиканинг.

Лутф кўрким, суда гул акси масаллик кўрунур,
Хулла нозуклигидин ҳар сори нозук баданинг.

Эй кўнгул, ғам юзининг кўзгусидурсен гўё,
Кўзгунинг икки юзи ёнгию эски туганинг.

Мендек, эй лола, сени қилмади гар ишқ шаҳид,
Нега ғам доғи аён айлади қонлиғ кафанинг?

Давр андуҳи мени қилди ҳалок, эй соқий,
Шиша софий йўқ эса, йўқму экан дурди анинг?

Йўқтурур аҳли замон қасрида жуз нақши жафо,
Чиқма, гар худ йиқилур бошинга байтул-ҳазанинг.

Эй Навоий, чу фалак тоқидин офат ёғадур,
Чиқмаким, бўлса керак майкада боғу чаманинг.

Бировки, қўнди кеча ўзга ерга ёри анинг,
Кўзидин уйқу ўчарға не ихтиёри анинг.

Кишики, дилбари ағёр бирла тутти қарор,
Ажаб эмастур, агар бўлмаса қарори анинг.

Замона хўбларидин вафо тамаъ тутқан,
Ўт истагайки, су қилғай аён шарори анинг.

Вафоға чунки жафодур эваз, хуш ул фориг,
Ки ишқ кишвариға тушмамиш гузори анинг.

Кўнгул ҳавоси мени бузди, шукрдур ангаким,
Тузулди офият авжида рўзгори анинг.

Ҳаёт гулшанидин қайда бар егай кўнглум
Ки, ғам хазониға бўлмиш бадал баҳори анинг.

Замона боғида нахли вафо эмас сарсабз,
Ки жаври жоласидин тушти баргу бори анинг,

Кувонма давлати хуснунгға, эй паривашким,
Замона давлатидек йўқтур эътибори анинг.

Навоий этса фиғон, хўблар, ториқмангким,
Не қолғусидур ўзи, не фиғони зори анинг.

Ошиқ ўлдум, панд берманг — чорам асбобин тузунг,
Ишқ зор этганга зулм этманг — тарахҳум кўргузунг.

Эйки, дерсиз ишқ аро сабринг уйин обод қил,
Мундоқ айтгунча ҳаётим қасри бунёдин бузунг.

Сарвинозимким борур кўз боғидин, қилмон қабул,
Гар анинг ўрнида тўби нахлини ўлтургузунг.

Онсизин, эй дўстлар, не захру не оби ҳаёт,
Ким мусовидур манга гар ўлтурунг, гар тиргузунг.

Гар ажал турғузмади жисмимни ул ой кўйида,
Дўстлар, наъшимни боре анда бир дам тургузунг.

Дурд келтурдунг дебон ёзғурмангиз, эй аҳли ишқ,
Бок йўқ, зуҳдум ридоси кунжига солиб сузунг.

Чун Навоий кўнглини қилди гириҳ ҳар тори зулф,
Дўстлар, сарриштаи уммидни андин узунг.

Чун латофат кўзгуси бўлмиш сафо ичра ул энг,
Ё Раб, оҳим дуди зоҳир қилмасун ул энгда менг.

Илгим ўтин дафъ этар енг суйи, баским, элтурам
Оҳ манъиға илик ё ашкнинг дафъиға енг.

Қоматинг бирла латофатда ўзин тенг тутса сарв,
Бордур ул янглиғки, бўлғай сарв бирла соя тенг.

Мен бало чоҳидаву Мажнун фароғат даштида
Лофи ишқ урса, ажаб йўқким, топибдур ерни кенг.

Судрабон элтур қазо илги мени майхонаға,
Маст бўлмай чора борму, эй насиҳат аҳли, денг.

Турктоз айлаб кўнгул олдинг ажалдин бурна жон,
Ҳисса ойирма анга, невчунки эрмас эрди ченг.

Эй Навоий, гар кўнгул кетти, малолат кўрма кўп,
Сен чу бедилликка қойилсен, эрур ул телба тенг.

Куюндек васл даштидин гар, эй Лайли, мени сурдунг,
Дегач саргашта Мажнунум, бошимни кўкка еткурдунг.

Сотарлар дашт уза мен телбани ким тутса ҳинду деб,
Танимни ҳажр дуду шуъласига баски куйдурдунг.

Тегиб туфроққа андин секреган тошлар ҳалок этти,
Неча бошимга қалқон тутқунг, ар ғам тоши ёғдурдунг.

Ҳазин кўнгалар қушнингиз навлари чурканан, эй кўнгалар,
Булу таи ошмакка шуълаи қадригизга куйдурдунг.

Нетиб нахли умидимдин гузи васл орду айлаб,
Ки ҳажрини элтидин ози кўнгаларинг, йўқли синадурдунг.

Бошимга қалли ғам тегди, бало тегди, ажал заҳми,
Кўр, эй ҳажрини элдимким, нолар бошимга шалтурдунг.

Йа, эй дайр тирн, болаким, келгун кайфортга,
Эшиттимким, мени айлабтурур деб тибба ёғдурдунг.

Бў гулшан гулзарининг чун нафоси йўқтур, эй булбул,
Не ошмакка тутайқим, сен фитонинг кўнгал ошурдунг.

Назояй, нўл йироқ, мисрдаш лилалар, қалам ургил,
Ки қалдини қармақдин, гар тиларга бир нафас турдунг.

Зиҳи қути ҳаётим ҳажр муҳлик дардида ёдинг,
Агар лутфунгга лойиқ бўлмасам, йўқтурму бедодинг.

Манга лаззат сенинг зикринг, манга қувват сенинг фикринг,
Манга ишрат сенинг васлинг, манга тоат сенинг ёдинг.

Агар хуршиди рахшон орзу қилсам гули рўюнг,
Ва гар тўбии Ризвон майл этсам сарви озодинг.

Бағир қонин лаболаб айлаган ошом ики лаълинг,
Кўнгул сайдин дамо-дам бисмил этган икки сайёдинг.

Улусни тиргизур қатл айламактин оби ҳайвонинг
Ва лекин ўлтурур қатл айламастин бизни жаллодинг.

Муҳикдур, эй кўнгул, буким ул ой фарёдинга етмас,
Ки ёлқибдур, нединким, етти кўп ул ойға фарёдинг.

Демон девона, балким дев ўлубмен ул парирухдин,
Не тонг, эй шайх, акс этсам тахайюл барча иршодинг.

Улусқа софийи ишрат тутуб, эй соқийи даврон,
Ҳамоно заҳри меҳнатни менинг жомимга асродинг.

Навоий Каъбаи мақсуд сари гар қадам қўйсанг,
Тажарруд басдурур ҳамроҳингу бетўшалиғ зодинг.

Раҳм этиб, эй дўстлар, мажруҳ кўксумни ёринг,
Қўл ёланг айлаб солиб, ҳар ён ичимни ахторинг.

Учраса юзи қаро кўнглум тутуб, тортиб, узуб,
Ўтқа солиб ўртабон, жонимни андин қутқоринг.

Кетган эрса чоклик кўксум тикиб, воқиф бўлуб,
Келса бу жониб, синонлар бирла санчиб қайторинг.

Чун ўлармен — ёрни истанг, бошимға келмаса,
Бош ёланг айлаб, қўюб туфроғ уза юз, ёлборинг.

Келса айтурда ошуқмангким, фараҳдин ўлмайин,
Нуктадонлиғ бирла ул сўзни қошимда ўткоринг.

Бошима етса, чу ўлгумдур неча фарёд этиб,
Бир нафас Тенгри учун ҳар қайсингиз бир ён боринг.

Гар муяссар бўлмаса бу иш, Навоий хастани,
Қўлдабон ё судрабон майхона сори бошқоринг.

Ҳажрдин кўзумга оламини қаронғу айладинг,
Умрдин кўз юмганим ул тунда уйқу айладинг.

Жону кўнглум муддате саргаштадур кўюнг аро,
Бошларин айландурурға бўйла жоду айладинг.

Ҳолима қолур таажжубдин эл оғзи очилиб,
Йўқса аҳволим жаҳон аҳлиға кулгу айладинг.

Ашк сиймобимудур ҳажрингда, ё кўз оқини
Ҳал қилиб, кўздин равон ул навъким су айладинг.

Қолди маҳмизингдин ой юзинда, эй чобук, нишон,
Гўйиё жавлон куни они тепингу айладинг.

Шоҳиди давронға гўё, эй тараб машшотаси,
Бодадин гулгунаву соғарни кўзгу айладинг.

Буки айтурсен замон аҳлиға йўқ эрмиш вафо,
Они маълум, эй Навоий, бу замонму айладинг?

Нил тортиб, оразинг оройишин фан айладинг,
Шуълаи гўгурд бирла шамъ равшан айладинг.

Сарвдин зоҳир йўқ эрди жуз ниёз, эй сарвиноз,
То хиромон жилва бирла азми гулшан айладинг.

Ҳазл бирла дўстлуқ изҳори айлаб, оҳким,
Жумлаи олам элин жонимға душман айладинг.

Дуд солмиш бошима ҳажр, эй бало тоши, магар
Жисм уйининг гунбади бошини равзан айладинг.

Жуз шарар не дона ҳосил айлагаймен, чунки сен
Мазраи жоним аро ўт бирла хирман айладинг.

Чун қадаҳ бердинг лаби хандон била, эй муғбача,
Жонға лаъли оташинни шуълаафкан айладинг.

Эй Навоий, хирқа зайлидин ариттинг дурди хум,
Бизни бу дайри фанода покдоман айладинг.

Айрил, эй заъф, эмди моҳи нотавонимдин менинг,
Кам қил андуҳ ўтини озурда жонимдин менинг.

Чок кўксумдек тикинг оғзимни ҳамким, кечалар
Ҳар замон сесканмагай беҳуд фиғонимдин менинг.

Садқа вожиб бўлса, эй кўзу кўнгул, айланг нисор,
Дур била лаъл оллиға бу баҳру конимдин менинг.

Эй фалак, жилванг учун айлай равонимни фидо,
Жилвагарлик олмағил сарви равонимдин менинг.

Жисм аро ҳар дам ҳарорат фаҳм қилсанг, эй қуёш,
Ғофил ўлма жондоғи руҳи равонимдин менинг.

Соқиё, гар лаългун май тутса бўлмас ёрға,
Итларин сероб қилғил бори қонимдин менинг.

Хурдаи жоним нисоринг, эй Навоий, гар десанг
Сихҳатойин нукта шоҳи хурдадонимдин менинг.

Не бийми ҳажрдурурким, ниҳояти йўқ анинг,
Висол умиди киби ҳадду ғояти йўқ анинг.

Не суд хорани гар қилса дуди оҳим мум,
Ки кўнгли ичра шарарча сирояти йўқ анинг.

Агарчи шахдуру ушшоқ анинг раиятидур,
Вале раияти сари риояти йўқ анинг.

Не зулмдур буки, ҳажр этса қасди жон ногаҳ,
Анга мададдуру бизга ҳимояти йўқ анинг.

Жафову жаври дамо-дамдур, эй кўнгул, демаким,
Асиру шефталарға инояти йўқ онинг.

Бу дайр аро бирав осудадулки, муғбачадин
Не келса, шукр этар, аммо шикояти йўқ анинг.

Навоий илгида не сабру не умиди висол,
Кишики бўлмаса нақди, кифояти йўқ анинг.

Қилса кўксум чок тиғи захрпарварди анинг,
Қўймангиз марҳамки, ўлтурсун мени дарди анинг.

Қўйи туфроғи аро ўлдум, дам урма, эй Масиҳ,
Ким ҳаёт истаб юзумдин учмасун гарди анинг.

Гул юзунгдин айру боғедур кўнгулким, очилур
Ҳажр ўти учқунларидин оташин варди анинг.

Оҳим андоқдурки, лаълинг шавқидин бир қатра қон
Тўкса кўз, ёқутдек боғландурур барди анинг.

Бўйлаким солди самандин пўяға, ваҳ, не ажаб,
Олам ичра солса ўт барқи жаҳонгарди анинг.

Сотма, эй гул, ноз кўп, боққил хазон боғиғаким,
Бор эмиш гулранг бир кун чеҳраи зарди анинг.

Бер Навоий комини ё жонин ол, эй умрким,
Зулмни элга фиғони ҳаддин ўткарди анинг.

Не ажаб, сарви сиҳига инмаса бошинг сенинг,
Ким эмастур қадду раъноликда бўйдошинг сенинг.

Гар ниҳони фитна таълим айламас, бас не учун
Бошини чекмиш баногўшунгача қошинг сенинг?

Сангборони гамингдин бош не янглиғ ёшурай,
Ким саодат гавҳаридур бошима тошинг сенинг.

Оби ҳайвон бирла гўё қилди лаъли ранг ҳал,
Сурат ичра чун лабингга етти наққошинг сенинг.

Ўта олмас хонақоҳи қудс эли, эй муғбача,
Дайр эшикинда чу тузгай базм авбошинг сенинг.

Дема, эй носихки, қилмайсен сўзум бирла амал,
Хотиримда қайда қолмиш мунча қалмошинг сенинг.

Эй Навоий, бўлди қонлиғ душманингким, ёшуруп
Ёрдин сориг юзунг рангини қон ёшинг сенинг.

Юзунг оқ, эй ғамки, ашким рангини ол айладинг,
Жон фидонг, эй дардким, жисмимни помол айладинг.

Ҳолатим халқ англамас, ё Раб, сен-ўқ раҳм айлагил,
Чун ғаме бердинги, айтурдин тилим лол айладинг.

Сен тараҳхум қил, Худоё, бу қотиғ ҳолатдаким,
Мени зору дилбаримни фориғулбол айладинг.

Сафҳаи рухсор уза хатким чиқардинг— фитнадур,
Фитна узра нуқталардурким, отин хол айладинг.

Шарҳи ишқинг ёзғали жисмим қуруттунг хомадек,
Ҳар тараф жон риштасин ул хомаға нол айладинг.

Ваҳ, не ҳол эрдикӣ, мажлис ичра лаълинг жомидин
Элни хушҳол эттинг, аммо бизни беҳол айладинг.

Элга жавлон ичра солдинг тиг, юз минг войким,
Ҳар қачон еттинг Навоий сори, ихмол айладинг.

Ичмадинг май — то буунроқ бизни расво қилмадинг,
Чунки расво қилдинг — андин сўнгра парво қилмадинг.

Майни заҳри ҳажр соғиндинг магарким, тотқали
Бир фидойи мен киби давронда пайдо қилмадинг.

Май ичардин қасдинг эрмиш бизни расво айламак,
Айш фикрин мундин ўзга ишга гўё қилмадинг.

Шаҳр бадноми мени айлаб, ўзунг ишрат аро
Ваҳки, бу бадномни бир ёд қатъо қилмадинг.

Шоҳ базми ичра чун лойиқ эмас эрмиш гадо,
Эй хирад, невчун буунроқ бизга имо қилмадинг?!

Эй кўнгул, раҳмат сенга, ҳар нечаким кўрдунг жафо,
Олам аҳлидин вафо ҳаргиз таманно қилмадинг.

Эй Навоий, шукрим, гарчи сени шаҳр ичра ёр
Шуҳра қилди, сен анинг сиррини ифшо қилмадинг.

Оразинг гулдур, гул узра сунбули тар кокулунг,
Аллоҳ-Аллоҳ, гул юзин қилмиш муанбар кокулунг.

Қоматингдур шамъу рухсорингдур онинг шуъласи,
Шуъланинг дудидур, эй шўхи ситамгар, кокулунг.

Очқанингда нега ҳар тори ародур юз гириҳ,
Гар қўнгуллар банд қилмайдур саросар кокулунг.

Не ажаб, ҳусн аҳлининг султони бўлсанг хоссаким,
Мушкдин қўйди қуёш бошиға афсар кокулунг.

Сунбуледурким, саросар чирмашибдур сарв ила,
Нахли қаддинг бирлаким бўлмиш баробар кокулунг.

Истасангким, бўлмағай ошуфтаю дарҳам, дегил,
Қилмасун бизни паришонҳолу абтар кокулунг.

Гар Навоийға димоғ ошуфта бўлса, тонг эмас,
Чун сепар ҳар дам юзунг ўтиға анбар кокулунг.

Ишқ ўтидин қисматим дарду балому қилмадинг?!
 Дуди бирла хонумонимни қарому қилмадинг?!

Куймакимга барқи офат қилмадингму оҳни,
 Ўлмакимга ашқни сели балому қилмадинг?!

Зулм тиғидин танимни қилмадингму банд-банд,
 Фурқатингдин банд-бандимни жудому қилмадинг?!

Дема, эй кўзким, не қилдим, гар сени кўр истасам,
 Бир боқиб, юз минг балоға мубталому қилмадинг?!

Эй кўнгул, ҳолимни қилдинг арзу афзун қилди зулм,
 Билмадингму ё билиб яхши адому қилмадинг?!

Шиква қилсак сендин, эй гардун, раво эрмас дема,
 Бизни беком айлаб, эл комин равому қилмадинг?!

Баҳри ишқ ичра, Навоий, ошнолиғ топмадинг,
 То бу бир кўзни Арас, ул бирни Ому қилмадинг.

Не бўлди дардима, эй бевафо, даво қилсанг,
Вафога ваъда қилиб, ваъдага вафо қилсанг.

Танимни қурб фазосида хоки раҳ эттинг,
Бошимни васл эшикига ошно қилсанг.

Сунуб қўлумни юзунгга, мурод этиб ҳосил,
Очиб юзунгни, кўзум ҳожатин раво қилсанг.

Висол авжи бийик, эй кўнгул қуши, сен паст,
Етишмак анда не мумкин, агар ҳаво қилсанг.

Жаҳон ғамин чу олур, бер қадаҳни, эй соқий,
Олурмен, икки жаҳон мулкига баҳо қилсанг.

Замона аҳли жафосин тағофул айларсен,
Алар тағофул этиб, кош сен жафо қилсанг.

Агарчи аҳли наводур, вале ул ой боқмас,
Навоиё, неча булбул киби наво қилсанг.

Оташин рухсора очиб, хонумоним ўртадинг,
Хонумоним худ не бўлғай, жисму жоним ўртадинг.

Дема: «Не қилдим, не қилдим, жону кўнглунгни олиб?!»
– Ўртадинг, эй қотили номехрибоним, ўртадинг!

Дилраболик бирла чун ёқтинг жамолинг шуъласин,
Хаста кўнглум олғач-ўқ, эй дилситоним, ўртадинг.

Тўлғаниб куйсам, ажаб йўқ, ўтқа тушкан риштадек,
Чун фироқ ўтиға жисми нотаваоним ўртадинг.

Ўтқа солдинг сабру ақлу жону кўнглум барчасин,
Йўқу борим куйдуруб, яхши-ямоним ўртадинг.

Соғаринг жону жаҳондин ортуғ эрмиш, соқийё,
Лекин ул ўт бирла-ўқ жону жаҳоним ўртадинг.

То Навоийдек белу оғзинг хаёли бирламен,
Ушбу йўқ савдода пайдову ниҳоним ўртадинг.

Элга ишқидин ғараз меҳру вафосидур анинг,
Гар мени ўлтурса, мақсудим ризосидур анинг.

Бўлмас ул бегонаваш чун ошно, бўл, эй кўнгул,
Бир кишига ошноким, ошносидур анинг.

Новаки захмин кўзумдин чиқмасун деб, захмини
Қийр ила туттум, соғинмангким, қаросидур анинг.

Ўқи суфори кўнгулда гар қизарди, не ажаб,
Ким бағир парголasi ҳар дам ғизосидур анинг.

Сабр хайлин кўнглум ўз гирдинда қўймас, гўйиё
Кирпику қошинг хаёли ўқу ёсидур анинг.

Даҳр бўстонида буким чок эрур гул кўнглаки,
Булбул аҳволиға гўёким азосидур анинг.

Шод ўлубтур фақр кўйида Навоий, ўйлаким,
Салтанат фарши гадолиғ бўрёсидур анинг.

Зулфиким, боғлиқдурур ҳар жонға бир тори анинг,
Тандин эл жонин, ажаб йўқ, чекса рафтори анинг.

Тиғи захминким тикармен, сиҳҳатим эрмас ғараз,
Чиқмасун дермен ҳазин кўнглумдин озори анинг.

Дона-дона хол ила ғунчангни истаб, кўрки бор
Тоза-тоза доғ ила кўнглум намудори анинг.

Лабларинг шавқида ўлган халқдин кўюнгда зоғ
Тўйма айлабдурки, бўлмиш лаъл минқори анинг.

Мумкин эрмас ул парий мажнуниға хуш, эй ҳаким
Ким, жунун хаттидурур бўйнинда тумори анинг.

Эй мусулмонлар, фиғонким, кофире кўнглумдадур,
Ким эмас жон риштасидин ўзга зуннори анинг.

Ташнамен, соқий, шафақгун май тўла тут соғаре,
Ким фалакни нуқта қилғай даври паргори анинг.

То қуюб оғзимға андоқ сипқарай ул майниким,
Қолмасун ул навъ соғар ичра осори анинг.

Айта олмон, асрай олмон ишқ сиррин, оҳким,
Саъб эрур ихфосию мушқилдур изҳори анинг.

Эй Навоий, фард бўл, васл истасангким, халқдин
Ҳар кишиким ёрлиғ узгай, Худо ёри анинг.

Мужда, эй толибки, ердин олмағи мумкин эмас,
Бир қадам матлуб бошқармай талабгори анинг.

Оҳимни сарсар айлабон, ашкимни тўфон айладинг,
Бу сарсару тўфон била оламни вайрон айладинг.

Бир дам юзин кўрган замон маҳрум этарга васлидин,
Эй йиғламоқ, зўр айлабон, эй ашк, тугён айладинг.

Эй ҳажр, ашким қонидин ер гўйин эттинг лаългун,
Бу гўй шаклин ўйлаким бир қатраи қон айладинг.

Ҳар қатра ашким қонидин хирқамни айлаб доғ-доғ,
Жисмимда ҳар ердин нишон бир доғи ҳижрон айладинг.

Гардун балият ўқларин отқанда, эй гул, гўйиё
Пурхор ҳажринг даштидин ҳар бирга пайкон айладинг.

Чун жону кўнглум хирманин кул айладинг, эй барқи ишқ,
Асрарға ҳажр ўтин магар ул кулда пинҳон айладинг.

Эй муғ, зулоли ҳажр эди жоми Жам ичра дайр аро,
Синган сафол ичра солиб, дурдига эҳсон айладинг.

Давр аҳлидин, эйким, вафо мумкин эмас, дединг, санга
Туттуқ мусаллам, ҳар нечаким манъи имкон айладинг.

Эй кўнглум, иршодим билаким туттунг ойини фано,
Кавнайн ранжидин халос ўлдунг, не нуқсон айладинг.

Кўрган эл бедоди ҳижрондин мени ер бирла тенг,
Кўрсангиз ишқ аҳлини, мендин ўпуб ер, ишқ денг.

Сарв тенг тутса ўзин қаддинг била, ул навъдур,
Ким гиёҳ ўлгай қад ичра сарви раъно бирла тенг.

Гунча ичра жола лоф урса тишинг бирла не тонг,
Бу адам кунжига қолиб, ул топибдур ерни кенг.

Турфадурким, куфр шоми рафъ ўлуб, қилгай тулуб
Субҳи имон зулфин очиб, ошкор этса ул энг.

Турфароқ буким, саодат субҳида чиқмиш дегай
Тийра бахтим ахтареким, кўрса ул энг узра менг.

Ақл васвоси хароб этмиш мени ҳужжат била,
Соқие, бир айш жоми тут мангову они енг.

Эй Навоий, енгда пинҳон этма ул ой руқъасин,
Чун санга улдур ҳамиша ашк оритмоғ бирла енг.

Менинг фироқиму анинг висоли тун била тонг,
Бу навъ даҳрда йўқ эҳтимоли тун била тонг.

Гариб зулфу юз эрмасмуким, жаҳон элига
Кўрунмамиш бу икининг мисоли тун билан тонг.

Тонгим ёруғу тунум тийрадурки, чирмашадур
Кўнгул аро юзу зулфунг хаёли тун била тонг.

Не тунда айш насими, не тонгда меҳр, магар,
Ки бўлди зулфу юзунг поймоли тун била тонг.

Тунунг хужаста, тонгинг қутлуғ ўлсун, эй маҳваш,
Ки икки банда санга бўлди ҳоли тун била тонг.

Биравки, тонгу туни бода бирла ўтқаргай,
Яқинки, бўлмагай анинг малоли тун била тонг.

Навоий этмади зулфу юзунг висолин кашф,
Валек эрур ғамининг итгисоли тун била тонг.

ЛОМ ҲАРФИНИНГ ЛУЪБАТЛАРИНИНГ
ЛАТОЙИФИ «БАДОЕЪ»ДИН

364

Эй кўнгул, бир навъ ўлубмен аҳли даврондин малул,
Ким эрурмен кимки андин яхши йўқ, ондин малул.

Ҳажр агар будур, нетай мен жонни, жон нетсун мени,
Ким эрур ҳар лаҳза мендин жону мен жондин малул.

Тенгри халқ этмиш мени гўё малолат чеккали,
Ким даме йўқким, эмасмен халқи нодондин малул.

Неча диним узра титрай дилраблар кўйида,
Эй, мусулмонлар, бўлубмен кофиристондин малул.

Истасанг мақсад, қадам қўй, таън тошидин не бок,
Каъба топти, бўлмагон хори муғилондин малул.

Эй кўнгул, фикрингни қилким, дўсту душманлар юзун
Кўрмас эрди, бўлмаса сен зори ҳайрондин малул.

Эй муғанний, тут Ироқ оҳангию кўргуз Ҳижоз,
Ким Навоий хотири бўлмиш Хуросондин малул.

Эй кўнгул, мен тарки ишқ эттим, вале фош этмагил,
 Мен сенга сиррим дедим, сен элни сирдош этмагил.

Эй кўз, эмди айладим ҳар чехрадин қатъи назар,
 Кил таҳаммул доғи атрофимни қон ёш этмагил.

Соқийё, қўйдум аёғингга сиришким лаълини,
 Лутф этиб, бу майға жоми ҳажр подош этмагил.

Риштаи меҳр уздум, эй машшота, зулфи қиссасин
 Кўп узатиб, нотавон кўнглумга чирмош этмагил.

Гар десанг қаддинг бўлуб хам, қолмағайсан фитнаға,
 Кўз солиб ҳусниға, майли ул кўзу қош этмагил.

Ҳажр тошин ёғдурубким қавди, ўлсам, эй рафиқ,
 Қабрим устида тўкар тошинг жуз ул тош этмагил.

Эй Навоий, фақр йўлинда ер ўпкил ҳар қадам,
 Яъни ул йўлда қадам сайр ичра жуз бош этмагил.

Қосидо, оллинда аҳволи харобимни дегил,
Муфрит андуҳ бирла муҳлик изтиробимни дегил.

Ишқи ичра заъфлиғ жисмим шиканжи шарҳин эт,
Тори зулфидек ўт узра печу тобимни дегил.

Кўйи сайрида кўруб они мулойим ғайр ила,
Равзаи жаннат аро дўзах азобимни дегил.

Тан тирикларнинг ҳисоби топмагани доғи айт,
Жонда ҳам дарду балойи беҳисобимни дегил.

Ҳажр дардидин вужуд уйида бир дам тўхтамай,
Ҳар замон мулки адам сори шитобимни дегил.

Сўрсаким, ғам базмида менсиз тузарму базми айш,
Қон ёшимдин бода, бағримдин кабобимни дегил.

Эй Навоий, ғам била беҳудлуғумдин нукта сўр,
Ёр ҳажринда бу янглиғ хўрду хобимни дегил.

Эйки, ишқ ошубида ҳолим сўрарсен, сўрмағил,
Кўзларимда су кўруб, кўнглум аро ўт англағил.

Эй парий, девона деб кўнглумни қавма ҳар замон,
Даъвойи дилдорлиғ қилсанг, кўнгулни асрағил.

Эй баҳори ҳусн, барқи васл ила кул қил мени,
Нотавон кўнглумга лекин доғи ҳижрон қўймағил.

Шўхлуқтин буки боғ ичра тиларсен ўйнамоқ,
Кўзларимнинг боғи серобинда бир ҳам ўйнағил.

Телба кўнглумни ҳамиша қилма мажруҳ, эй парий,
Тиғи кин юз қатлаким сурсанг, бирор ҳам алдағил.

Кирди ишқ аҳли фано даштиға, эй мажнун кўнгул,
Истасанг йўл озмағайсен, корвондин қолмағил.

Эй Навоий, дайр аро бўлсанг гадолиғ бирла маст,
Бош қўяр бўлсанг, сафолингни бошингға ёстағил.

Не атову не ўғул, сен шаҳ йигит, мен қори қул,
Ҳеч ато кўрмайдур эркин сен киби бадмеҳр ўғул.

Ишқинг оташгоҳиға ҳар нечаким қилдим назар,
Шуъласи ўтлуқ нафасдур, ахгари қонлиғ кўнгул.

Рўзгорим ҳажр даштида қарорған, айб эмас,
Ким анинг мушкин насими дуд эрур, туфроғи кул.

Доми ишқингдин гар озод айласанг кўнглум қушин,
Ўзга ён қилса ҳаво, синған пару болини юл.

Неча қилғай дарди дил ҳар дам санга жон, эй ажал,
Раҳм этиб, андин мени қутқар, ўзунг доғи қутул.

Истасанг махлас қаро қайғудек андуҳ шомидин,
Субҳдек оллингға даврондин неким юз берса кул.

Эй Навоий, саъй ила чун васл ҳосил бўлмади,
Ёр лутфиға тикил эмдию ғайридин тўнгул.

Гаҳ-гаҳ, эй шўх, мени бошинг учун ёд этгил,
Ё бошингдин эвуруб бир йўли озод этгил.

Бийми ҳижронинг ила неча қилурсен ғамнок,
Нетти бир муждаи васлинг била ҳам шод этгил.

Бордингу узр буким тўзмади бедодимға,
Кел доғи ончаки мумкин эса, бедод этгил.

Ноладин ишқки кўнглумни йитиб, етти фироқ,
Эмди, эй телба, фиғон чеккилу фарёд этгил.

Базмдин сурдингу кетмакка эрур монӣ заъф,
Соқӣё, бир-икки соғар била имдод этгил.

Фақр даштида десанг фориғу озода борай,
Кир таваккул билаю ваҳми барбод этгил.

Эй Навоий, тиласанг ишқда эмганмагасен,
Ўзни ҳижрон ғамию дард била муътод этгил.

Қошларингдинким эрур қонлиғ кўнгул ичра хаёл,
Ул қизил коғазда нундур, бу шафақ ичра ҳилол.

Тутмайин кўнглумда таскин қадди, васлин истамон,
Қайда пайванд этсалар тутқай, ўзи тутмай ниҳол.

Сарвнинг сен киби бошинда дастор узра чин,
Наргис узра нуқта монанди кўзунг устида хол.

Заъфлиғ жисмимдадур ҳар ён бўгинлардин гириҳ,
Нол ториға эрур гарчи тугун тугмак маҳол.

Лолагун май тобидин ул ой қизармиш ё магар
Шўхлуқтин лолазор устида ағнаптур физол.

Давр элида гар вафо йўқ, сен вафо қилғил, валеқ
Кимни хушҳол этсанг, андин тут ўзунгга юз малол.

То Навоий зулфи янглиғ пойбўсин истади,
Гаҳ паришонҳол эрур ул зулфдек, гаҳ поймол.

Дўстлар, ул сарвқад ҳажринда чун бўлдум қатил,
Сарв экинг, гар қўймоқ истарсиз мазорим узра мил.

Кўҳи ҳажр эгнимда истармен ани суръат билан,
Шавқдин хасдек танимға эрмас андоқ юк сақил.

Заъф аро сунбулни гар зулфунг дедим, тонг йўқки, бор
Хастаға жавзо туни ялдо туни янглиғ тавил.

Рашкдин бир-бирга қиймас меҳрини жону кўнгул,
Рост андоқким ҳасуд эл молиға бўлғай бахил.

Буки ҳижрон тиғидин кўксумни юз чок айладинг,
Юз далилим бор, агар ҳар чок бўлса бир далил.

Дайр жаннат, ҳури ийндур хўблуқтин муғбача,
Май зулоли бирла куп «Айнан тусаммо салсабил».

Гар юзунг истаб Навоий кўзларингга хордур,
Не ажаб, дин аҳли куффор оллида бўлмоқ залил.

Ҳажринг кунин бир йилчаву ҳар соатин бир ойча бил,
Ҳайрат маҳалли бўлмағай ўн икки ой гар бўлса йил.

Ул ишвагар чун очти юз — кўзга назар йўқ, тилга сўз,
Ким ашкдин боғланди кўз, ҳайратдин ул янглиғки тил.

Чун шаҳсуворим отланур, андин фалак лаъб ўрганур,
Ишқида жисмим тўлғанур, ул навъким ўт узра қил.

То чиқмас ул гул боғдин, бўлмиш бу дарду доғдин,
Дардим оғирроқ тоғдин, хошокдин жисмим енгил.

Эй ҳусн аро соҳибғино, хуршид отангдур, ой ано,
Истар эсанг нисбат яно, ҳам сарв ого, ҳам гул сингил.

Кўк меҳридин айёроқ, Баҳромдин хунхорроқ,
Сен ё фалак ғаддорроқ, эй меҳри йўқ моҳим, дегил.

Кўрди Навоий жон аро ғам шуъласи ҳирмон аро,
Кўз мардумидек қон аро, кўргач либосингни қизил.

Ул гули раъноға номам хўб эмас яксон қизил,
Сафҳаси бўлса керак бир ён сариғ, бир ён қизил.

Ҳажр ўтидин қони кўнглумнинг қурубтур, гар ул ўт
Зор кўнглумни қизитмайдур, недур пайкон қизил?

Сарвға гулнор баргидин либос эткан киби,
Чекти гулгун ҳулла нахли қаддиға жонон қизил.

Бесутун Фарҳод қабридур қизарған лоладин,
Ё анинг қонидин ўлмиш туфроғи ҳар ён қизил.

Оримас ашким била кўзнинг қизарған раглари,
Баҳр мавжидин оқарғудек эмас маржон қизил.

Қон ёшим сероб қилди боғни, мундин нари
Анда тонг эрмас кўкармак сабзаву райҳон қизил.

Гар кўзунг захмин кўнгуллар қонин этмайдур ғизо,
Бас, недин қон тўккали бўлмиш начукким қон қизил?

Чарх баҳридин бу янглиғ бўлса қон ютмоқ мудом,
Йўқ ажаб, эмди садаф бермак дури ғалтон қизил.

Лаъли шавқидин саросар лолагундур кўз ёшим,
Эй Навоий, ким кўрубтур баҳри бепоён қизил?

Ёр ҳижронида сарвақтимға еттинг, эй ажал,
Жон фидонг этсам ҳануз оздурки, келдинг дармаҳал.

Жон талашмоғлиққа қўйма лаъли ҳажридин мени,
Чун эрур таъхир аро офат, кўп қилма ҳаял.

Жонни бот олмоқ санга мушкул эса, жон чекма кўп,
Қўйки, бу мушкулни бот айлар анинг ҳижрони ҳал.

Ҳажридин ўлмай висоли нўшидин топсам умид,
Айлағумдур саъй ўлмактин тирилмак филмасал.

Ҳажр бемориға қотил заҳр эрур ҳайвон суйи,
Эй Масиҳ, асра нафас, бу нуктада қилма жадал.

Сўнгги кундин халқ тарсон, мен бурун кундин ваҳим,
Элга ғам шоми абад келди, манга субҳи азал.

Ич Навоий, ғусса таҳлилиға гулгун бодаким,
Бир пиёла лаъли маҳлул ўлмади андин бадал.

Жонга зулмунгни нечаким кўнглунг истар, онча қил,
Мен чека олганча демон, сен қила олгонча қил.

Қўзгади кўнглумни бедод айлабон хайли ғаминг,
Ғар риоят айласанг, ул мулк қўзғолгонча қил.

Жонима минг дард солдинг, айла мингдин бирни дафъ,
Айтмон анда даво ҳам дардни солгонча қил.

Ғам юки остида тавшалдурди ҳижронинг мени,
Илтифот этсанг доғи мен зор тавшолгонча қил.

Жавру бедодинг туганмай қолган эрса жонима,
Чархдин ҳам унтуж олсанг, ол демон, қолгонча қил.

Ваъдаи меҳрин манга юз қатла ёлгон этти чарх,
Сен доғи бемеҳрлик қилсанг, юз ул ёлгонча қил.

Эй Навоий, навҳа оҳангида кўп қилдинг фиғон,
Эмди мажлис мутриби бу нағмани чолгонча қил.

Бу не қомат, бу не рафтору на шаклу на шамойил,
Ким этар ақлни мадхуш, доғи ҳушни зойил.

Юзи куйдурмакима ўт, сочи йиғлатмоғима дуд,
Қўзи торожима соъий, қоши хунрезима қотил.

Жонфизо ҳусни ниқоб ичра, доғи эл талашиб жон,
Қолмағай эрди тирик бир киши, ул бўлмаса ҳойил.

Тиғин эгнимга тушурмакни ҳамойил тилайолмон,
Қайда ул бахтки, бўлғай қўли бўйнумға ҳамойил.

Эй ҳабиб, этма Масиҳ оллида изҳори фасоҳат,
Чун эрур дам ура олмасқа лабинг оллида қойил.

Ақлу ҳушу хираду жонни анинг йўлида қўйдум
Топмадим васл муҳайё қилибон мунча васойил.

Чунки ушшоқ уни ёқмас эмиш ул гул қулоғига,
Эй Навоий, неча булбул киби бу наъраи ҳойил.

Эй мусаввир, оразин кўр, меҳри рахшон чекмагил,
Жондин ортиқдур лаби, зинҳорким жон чекмагил.

Келди ул мирьоти ҳусну учмоқ истар жон қуши,
Эй кўнгул, бир лаҳза урма оҳу афғон чекмагил.

Новакидин жон топиб эрдимки чектинг, эй рафиқ,
Эмди боре захмидин бир лаҳза пайкон чекмагил.

Эйки, бўйнум боғладинг кўйида журми ишқ ила,
Асра гарданбаста қулни, лек ҳар ён чекмагил.

Ғамза тигидинки кўнглумни қоворсен ошкор,
Чин эса қуллоби зулфунг бирла пинҳон чекмагил.

Мумкин эрмас қисмат ўлған ризқнинг афзунлиғи,
Бас халойиқ миннатин, то бўлғай имкон, чекмагил.

Эй Навоий, хонақаҳ шайхи кўп эткай зарқу макр,
Йўқлуқ асбобини муғ дайридин осон чекмагил.

Начукки дард қироғи аёғинг остида дол,
Узор нуқтаси янглиғ узоринг устида хол.

Алиф киби қадинг ул икки ломи зулф ичра
Кўрунғач, ўлдум алар васфин айламактин лол.

Танингки мовийи беҳол ҳулладин кўрунур,
Танимни су киби, тонг йўқ, гар айласа беҳол.

Ғариб ҳолим агар ёр сўрмаса, не ажаб,
Ки оғзи йўқлуғидин йўқтурур маҳалли савол.

Малолат этти мени гард, лек қўрқармен,
Ки етқай, ани десам, хотирингға гарди малол.

Бу боғ гуллари чун бевафодур, эй булбул,
Хуш ул қушеки, тааллуқдин ўлди фориғбол.

Навоий, истаса дилбар сени фироқ ичра,
Мурод топма, агар худ муродинг ўлса висол.

Ики қўз манзилинг, эй моҳи маҳмил,
Кўнгулга азм қил манзил-баманзил.

Кўзунг қотилдур, аммо заҳрчашминг
Эрур ўлтурмакимга заҳри қотил.

Эшикингда ёзармен оҳлар, лек
Бўлур, бир оҳ чексам, барча зойил.

Мени Мажнун, деди Лайливашим, вой,
Ки бу девонани соғинди оқил.

Кўзунг чун нимхоб эрди, не тонг, гар
Кўнгул сайдини қилди нимбисмил.

Эрур бир хол бирла мабдаи файз,
Санга гар етмас, айла ўзни қобил.

Навоий, ўзлукунг рафъ этким, ул бут
Эрур мақсуд рухсориға ҳойил.

Ёқинг ўт бергали, эй ишқ, ҳаётимға халал,
Доғи ҳажр ўртагуча ўртаса не доғи ажал?

Деб эмишсенки, фироқимдағи ушшоқ ичра
Нечасин айлагум охир, мени бори аввал.

Номаи ҳажрим аро сафҳаи тақвим киби
Ашқ қони била ҳар сори чекилмиш жадвал.

Барқи тигингки вужудум хасини куйдурди,
Дудидин тийра гар ўлса, кулидин бер сайқал.

Бошима шуълаи ҳижрон туташибдур, не осиг,
Ким ёрутмас қаро ҳажрим кечасин бу машъал.

Зоҳидо, бода гунаҳ бўлсаву лекин не гунаҳ
Бизга бу ишни насиб этти чу Қассоми азал.

Ишқдин кўп гила назм этти Навоий, билмон,
Найлагай, турфа ғазолиға етушса бу ғазал.

Гўё лабу хаттингни тарҳ этканда Наққоши азал,
Шингарфу зангор ўрнига лаълу зумуррад қилди ҳал.

Фош этти гоҳи риққати кўз қони томған ҳайъати,
Ким кўз қаросин фурқати қон бирла айлабтур бадал.

Доғи фироқ, эй дилрабо, андоқ кўзум қилди қаро,
Ким кўз қаросидек манго матлуб эрур доғи ажал.

Сен фурқат истаб кин ила, мен ер ўпуб тамкин ила,
Қатл аҳлига таскин ила қилмоқ намоз эрур ҳиял.

Ҳажринг ўтидин ҳар замон андоқ куяр озурда жон,
Ким соғинур боғи жинон дўзахқа кирса филмасал.

Юз йилга умр ўлсун қарин бир дам кўрар аҳли яқин,
Бас недур, эй хилватнишин, мунча санга тули амал.

Васлу замони бул-ажаб, соқий, қадаҳ тут лаб-балаб,
Мутриб, тузат савту тараб, ўткар, Навоий, бир ғазал.

Ишқинг ўтидин таним кул бўлди, эй бадмеҳр, бил,
Меҳр уйи қилсанг бино, ул кул била тарҳ айлагил.

Гар бузукта чуғз нолон кўрмамишсен, захми кўп
Тан аро афғон чекар кўнглум қушин наззора қил.

Келди чун оҳимдин ўт олмоққа Мажнуни заиф,
Тўлғаниб чурканди ул ўт ичра ул янглиғки қил.

Гам туни заъф эттим андоққим саҳар ул кўйдин
Субҳ анфоси учурғудек таним бўлмиш енгил.

Кўнглаки гулгуни беҳол ўлди чун жисмин қучар,
Найласун беҳол бўлмай, эй кўнгул, охир дегил.

Умрға ҳеч эътимода йўқтур, эй гофил кўнгул,
Ою йилни неча маст ўткарғасен, бир ҳам ойил.

Неча ул кирпик синониға Навоий кўнглини,
Ҳар замон илғайсен, эй бадмеҳр, они бир кўзга ил.

Ким деди меҳрингни ул маҳвашқа равшан айлагил,
Куч била жонингга жононингни душман айлагил.

Ул парий чун борди, хоҳи телбалардек дашт тут,
 Хоҳ зухду офият кунжини маскан айлагил.

Чун бўлур ул турфа қуш кўпрак рамида, не осиг,
Ҳар замон юз қатла гар фарёду шеван айлагил.

Эй куёш, ишқингда гар саргашта бўлди заррае,
Гарм ўлуб куйдурма, балким меҳр анга фан айлагил.

Бўлмаса ул сарви гулрух, эй кўнгул, дўзахча бор,
Хоҳи азми дашт қил, гар майли гулшан айлагил.

Ҳар не даврондин келур, таслим хуштур, эй рафиқ,
Нафъ чун йўқ, ўзни гар юз қатла тавсан айлагил.

Ғам сипоҳи қатлиға майхонадур дорул-амон,
Эй Навоий, зинҳор ул уйни маъман айлагил.

Эй парий, юз ёралик кўнглум сари наззора қил,
Ёрасиз ҳар қайдаким топсанг, ани ҳам ёра қил.

Пора-пора айлагач бир-бир анинг ажзосини,
Юзларин борининг оҳим дуди бирла қора қил.

Хайли ҳиндудекки, душман илгида бўлғай асир,
Ҳар бирисин олам ичра бир тараф овора қил.

Чун алар овора бўлди, кўзларимни ҳам ўюб,
Ўтқа ташлаб, уйларин ҳам тош била юз пора қил.

Ул икавдин бошима келган балову ғуссани
Айлабон мундоқ уқубатлар замоне чора қил.

Кўзу кўнглум бўлмаса неткунг агарчи, эй сипеҳр,
Хўбларға сарвдин қад, меҳрдин рухсора қил.

Эй Навоий, ўйнағунг йўқ ишқ то юз кўрмагунг,
Узр айтиб, ер ўпу сўз таркини якбора қил.

Эй кўнгул, ҳижрон кунидур, тортиб афғон йиғлағил,
В-эй кўз, айрулгунгдур ул гулчеҳрадин, қон йиғлағил.

Кўз тутармен, эй булутким, ўтсанг ул гулшан сари,
Чун соғинсанг бизни, ун тортиб, фаровон йиғлағил.

Ростлиқ ҳаққи учун, эй шамъ, бир тун базмида
Чиқса сўз мендин, куюб беҳадду поён йиғлағил.

Эй қадаҳ, қон ютмағимни мажлисинда соғиниб,
Чекса гулгун бода ул гулбарги хандон, йиғлағил.

Кўнглум олған чоғда, эй кўз, манъи ашк эттим, валеқ
Қасди жон ҳам қилди чун ул кўнглум олғон, йиғлағил.

Йўл қотик, мақсуд мубҳам, яъс ғолиб, эй кўнгул,
Ун чекиб бу ҳолинга, то бордур имкон, йиғлағил.

Эй Навоий, белу оғзидин санга йўқтур насиб,
Хоҳ пайдо нола чеккил, хоҳ пинҳон йиғлағил.

Ҳажр ўқидин, эй кўнгул, ҳар ён қанотлар соз қил,
Ул парий васли ҳавосин истабон парвоз қил

Истасанг бир қисса, эй ровийки, эл кўп йиғлағай,
Ишқ аро кўрганларимнинг шарҳидин оғоз қил.

Биз ниёз аҳлию сен ноз аҳлисен, раҳм эт гаҳе,
Қўй ниёз этмакка бизни, гоҳ ўзунг ҳам ноз қил.

Гар десанг қатлим сўзинким йўқ дегум йўқ, эй Масиҳ,
Ўлгум армон бирла, бир дам ҳам мени ҳамроз қил.

Раҳм озу жавр кўп қилмоқ санамлар даъбидур,
Гар қила олсанг ани кўпрак, бу бирни оз қил.

Берма, эй зоҳид, таъайюндин ўзунгга имтиёз,
Ўзни элдин бетаъайюнлуқ била мумтоз қил.

Гар бегонмассен Навоийнинг ниҳоний дардини,
Ёна, эй ишқ, оҳи бирла ашқини ғаммоз қил.

Тиғи ҳижронинг била кўнглумни юз парканд бил,
Ҳар бирин юз ёралиқ бағримға бир пайванд бил.

Дема ҳар торида зулфининг нединдур юз гириҳ,
Ҳар бирин ул торлардин юз кўнгулга банд бил.

Ою кун гар волидайн ўлса ул афзун ҳусн аро,
Айб эмас, икки садафқа дур киби фарзанд бил.

Ёлғон аҳли ишқ янглиғ қатлим этма, чеҳра оч,
Бир кўруб ишқ ичра ўлмакка мени хурсанд бил.

Ҳусниға ўхшаттинг, эй гардун, қуёшингни, валеқ
Ой анга монанддеку, они мунга монанд бил.

Эйки шаҳсен, лек қилмайсен раво эл ҳожатин,
Ўзни ҳам ўздин улуғроқ шаҳға ҳожатманд бил.

Эй Навоий, панд эшитмай телба кўнглунг бўлди гум
Десанг андоқ бўлмай, аҳволин ўзунга панд бил.

Ҳулласин ул сарв қилди нахли раънодек яшил,
Лек оҳим дудидин ваҳм айлаб асрадик яшил.

Эврулур бошиға булбуллар киби парвоналар,
Қилғали ул шамъ кисват сарви раънодек яшил.

Ранги лаъли гар дурур қонлиғ мужам, токим эрур
Вусма бирла қоши мино туслуқ ёдек яшил.

Истамас бўлса қаро эл рўзгорин ул қуёш,
Ҳулласин бас невчун этмиш чархи хазродек яшил?

Гар муаллим лавҳи мино жаврин ўргатмас, недин
Лавҳаи таълимин этти лавҳи минодек яшил?

Реву ранг аҳли муриди бўлмағилким, Хизр эмас,
Хирқасин ҳар аҳмақ этса бақли ҳамқодек яшил.

Эй Навоий, юз гул очти жонинга ул сарвиноз,
То либос этти баҳори оламородек яшил.

Юзига, англамадимким, ниқоб эрур ҳойил,
Қуёш жамолига ёхуд саҳоб эрур ҳойил.

Узори устида кокилму бўлди ошуфта,
Йўқ эрса гул юзига мушки ноб эрур ҳойил.

Ўқунг кўрунмас эса пора-пора кўнглум аро,
Не тонгки, сих кўрарга кабоб эрур ҳойил.

Бузуғ кўнгул аро ул ганжи ҳусндур, юз шукр,
Ки эл кўзидин анга бу хароб эрур ҳойил.

Фиғонки, турфа муғанний уни била хушмен,
Вале нетайки, юзига китоб эрур ҳойил.

Кўрарсен ани, гар ўзлук ҳижобин этсанг рафъ,
Агарчи кўргали юз минг ҳижоб эрур ҳойил.

Навоий, айлама кўрмак хаёл ул гулни,
Ки баргдин юзига беҳисоб эрур ҳойил.

Оразингни боғ аро чун кўрди, ҳайрон бўлди гул,
Баргсиз қолди, нединким, бас паришон бўлди гул.

Бодадин гул-гул кўруб ул юзни, онинг ҳажридин,
Чок-чок ўлган кўнгулдек таҳ-батаҳ қон бўлди гул.

Гулузорим кишвари ҳусн ичра бўлди подшоҳ,
Рост андоқким, чаман мулкида султон бўлди гул.

Сайри боғ айларда даврон чашмизахми дафъиға,
Ҳар тарафтин чобукум даврида қалқон бўлди гул.

Лаъли комимдур, қошимда келса ул гул хирмани,
Май тилар кўнглум, чу базмимда фаровон бўлди гул.

Кеча-кундуз қилма гулбонгингни бас, эй андалиб,
Ким санга беш кун бу гулшан ичра меҳмон бўлди гул.

Гул чоғи ёри сафар айлаб, Навоий жониға
Ҳар бири бир тоза қонлиғ доғи ҳижрон бўлди гул.

Оташин гул гунчасидур ўтлуғу қонлиқ кўнгул,
Зор булбул тумшуғи чокидин афғонлиқ кўнгул.

Бўстонафрўз эрур ҳар ён ниҳон тухми анинг,
Ҳажр хуноби аро юз доғи пинҳонлиқ кўнгул.

Хаста жоннинг сўғида девонаедур мотами,
Кўкрагимнинг захмидин чоки гирибонлиқ кўнгул.

То бўлуб юз пора, ҳар бир пора зулфунг торидин
Бирга боғланди, басте топти паришонлиғ кўнгул.

Бирки ҳайрон бўлди ул оразға, кўрди халқдин
Ҳар нафас юз қатла ўз ҳолиға ҳайронлиғ кўнгул.

Гунчалар эрмас тиконлар ичраким, ушшоқдек
Чархдин кўргузди ул ҳам неча пайконлиғ кўнгул.

Эй Навоий, кўнглунг олдурма, йўқ эрса сен ўлуб,
Не осиг, юз қатла гар қилса пушаймонлиғ кўнгул.

Юзини кўрди бадан чокидин хароб кўнгул,
Узулди, баски аён қилди изтироб кўнгул.

Чу бўлди жилвагар ул ганжи ҳусн ҳасратидин,
Хароблиғ қиладур ҳар замон хароб кўнгул.

Магар шиканжаи зулфунгга қолдиким, урди
Ўзига ғунча киби мунча печу тоб кўнгул.

Балодурур ғами ишқинг сенинг, вале юз вой —
Ким ул балодин эта олмас ижтиноб кўнгул.

Шарори оҳ масаллик ул ой ҳавосида кўр,
Ки пора-пора қилур кўк сари шитоб кўнгул.

Риоят айла судек соф халқ кўнглиниким,
Синар нафас била ул навъким ҳубоб кўнгул.

Навоий онча лабингдин дедики, бўлди анга
Тешилмаки била қон ичра лаъли ноб кўнгул.

МИМ ҲАРФИНИНГ МАҲБУБЛАРИНИНГ
МАЛОҲАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

393

Борму ул икки ўрулгон гесуйи анбар шамим,
Ё этак солмиш Муҳаммадда ёзилган икки «мим».

Ҳамд важҳида бири сарчашмаи оби ҳаёт,
Ҳадди лутф ичра бири сарҳалқаи аҳли наъим.

Ул биридин руҳпарвар топти анфоси Масиҳ,
Бу бирисидин асосин аждаҳо кўрди Калим.

Жаҳл аро ўлган кўнгулларга дами Исо бўлуб,
Чун эсиб танлар қубурига риёзингдин насим.

Кўрмаган бўлсанг ато, маъни анга бу бўлдиким,
Сен киби чиқмай нубувват баҳридин дурри ятим.

Турфа буким, Булбашар келди атоларга ато,
Лек Булқосим деди фарзанд ани беваҳму бийм.

Қидмат ичра барчадин бўлдунг муқаддамроқ, валеқ
Улки сендиндур муқаддамроқ, эрур Ҳайи қадим.

Ё набияллоҳ, саломатдин бўлуб мен мунҳариф,
Бир иноят бирла аҳволимни қилғил мустақим.

Тонг эмастур, гар наво бўстонида топқай мақом,
Чун Навоий ўзни наътинг кўйида қилди муқим.

Неча ҳижрондин бузуғ кўнглумда бўлғай дам-бадам
Ғам уза ғам, дард уза дарду алам узра алам?!

Ёр ҳижрони, ватан таркию ғурбат шиддати,
Чарх бедодию даврон меҳнати, эл жаври ҳам.

Сабр озидин азоб, андух кўпидин изтироб,
Ашкдин сели бало, оҳ ўтидин ҳар дам алам.

Субҳу шом эмгак кўпидин кўнглума юз минг бало,
Шом то субҳ уйқу йўқтин жонима юз минг ситам.

Барча бир сори мангаву ёр заъфи бир сори,
Кош анга сиҳҳат бўлуб, бўлғай манга юз мунча ғам.

Садқа айларга анга лойиқ, манга йўқ туҳфае,
Хаста жоним нақди бордур элт, эй пайки ҳарам.

Эй Навоий, шарҳи ҳолимни дедим ирсол этай,
Сўзидин ҳам сафҳаға ўт тушти, ҳам куйди қалам.

Субҳидам гул ёқти шамъу, лола зоҳир қилди жом,
Яъни ёқиб шамъ, ол жоми сабуҳий бирла ком.

Жоми гулгун хуштурур бир сарвқад шўх илгидин,
Ул нафаским, тонг елидин гулга сарв айлар салом.

Субҳким булбул мақоми «Рост» тузгай сарв уза,
Базм учун тут сен дағи бир сарв аёғинда мақом.

Субҳ нечун умрдин май бирла коме топмағай,
Кимсаким умриға йўқтур эътимод ўлғунча шом.

Соқие хуштур сабоҳатлиғ сабуҳи вақтида,
Лек андин хушроқ улдурким, бу айш ўлғай мудом.

Гул арусига берур зийнат чаман машшотаси,
Су била ҳар субҳ то бўлмиш зилол ойнафом.

Сен доғи бир гул иси бирла димоғингни қизит,
Васл савдосин пишур, гарчи эрур савдои хом.

Мен худ ул сарви хиромонни дедим, умри азиз,
Ваҳким, ул сарви хиромон бас итик айлар хиром.

Эй Навоий, умр ишида худ кўп ихмол айладинг,
Қилмасанг дунё ишига ҳам бўлур кўп ихтимом.

Холу хаттинг уза, эй турфа санам,
Айладинг нуқта хат устида рақам.

Тушти кўз зулф ила оғзингга, не тонг,
Айласа ишқ вужудумни адам.

Ўт солиб бошима ишқу тан аро,
Шамънинг риштасидек печ ила хам.

Ўқи захми уза куйдурдум доғ,
Қароси захм уза бўлди марҳам.

Ўзига қилмаган ўзлукни ҳаром,
Ҳарами ишқ аро бўлмас маҳрам,

Соқиё, ойинагун жом била
Бир дам этгил мени Искандару Жам.

Ки на Жам қолдию не Искандар,
Итти ул жом ила ул кўзгу ҳам.

Шод бўлким, икки олам коми
Арзимаским, егасен бир дам ғам.

Эй Навоий, санга саъб ўлса хирад,
Телбалик силсиласин тут маҳкам.

Ёрға еткач алам, тутти кўнгул хайлини ғам,
Шаҳға чун ранже етар, ранжур ўлур мулк аҳли ҳам.

Ёр уйдин чиқмаса, олам кўзумга тийрадур,
Чун қуёш чиқмас, жаҳондин муртафиъ бўлмас зулам.

Не ҳароратдур сангаким, куйди андин оламе,
Ўйлаким ўртар жаҳонни меҳр ўти урғач алам.

Не арақдурким, ичинда ғарқадур нозук танинг,
Барги гулдекким, гулоб ичра чўмар сар то қадам.

Сарвға боғ ичра ҳар ён жилва қилмоқ хуштурур,
Соядек невчун ётибдур сарви гулзори Эрам.

Сенсиз ичмак ўйладурким марг жоми ичра захр,
Оби ҳайвон бирла гар бўлса лаболаб жоми Жам.

Эй Навоий, садқаси бўлғил алам дафъи учун,
Мен ўлуб, гар ул саломат бўлса, ҳеч эрмас алам.

Ер узра тим-тим қон ёшим гўёки томмиш дам-бадам,
Ким нақди васлинг байъига кўзлар санар бир-бир дирам.

Ишқингда бўлғач хоки раҳ, бўлдум балокашларға шаҳ,
Ғам хайлидин тортиб сипаҳ, оҳ ўтидин чектим алам.

Бир қатла кўрсанг ани, бас, таън этмагай эрдинг ҳавас,
Ишқиға, эйким, ҳар нафас бизни қилурсен муттаҳам.

Эй сарв қадди маҳлиқо, Тенгри қачон кўргай раво
Мендин вафо узра вафо, сендин ситам узра ситам?

Йўқ фикри бу девонанинг, титрар ичи хумхонанинг,
Ким сақфи бу вайронанинг ашким суйидин бўлди нам.

Мутриб, навое ком тут, муғ дайрида ором тут,
Соқий, лаболаб жом тутким, қасди жоним қилди ғам.

Берганга ғам даҳри дани майхона басдур маскани,
Ким бода дафъ айлар ани, етса кишига ҳар алам.

Дайру ҳарамда сар-басар, ул юздин истарлар хабар,
Кўп ҳам низоъ этма агар ул дер Самад, бу дер санам.

Дединг топиб жонон иси, топтим лабидин жон иси,
Келур бу сўздин қон иси, тинма, Навоий, асра дам.

Тутқали бодаи гулгун қади савсан моҳим,
Савсанихонадурур ҳар кеча манзилгоҳим.

Ваҳки, васфида тилим лолдурур савсандек,
Савсани тўн ила то жилвагар ўлмиш моҳим.

Кўргали қаддини савсан сари туз боқмаймен,
Ушбу сўз тузлугига Тенгри эрур огоҳим.

Манга дилхоҳ анинг қадду юзидур, гарчи
Савсану гул сари кўп майл қилур дилхоҳим.

Қоматинг хижлатидин савсан ўлубтур неча ранг,
Ё бу навъ этмиш ани шуълаву дуди оҳим?

Бу чаман савсану сарвиға бақо чун йўқтур,
Бўлса гулгаштидин анинг, не ажаб, икроҳим.

Эй Навоий, нетайин сарв ила савсанки, эрур
Савсани тўн била ул сарви равон ҳамроҳим.

Қачон кўрсам ул ойни, куйдурур жонимни афғоним,
Агар кўрмак муяссар бўлмаса, мискин менинг жоним.

Кўзум ёши таним захми била кўюнг йўлин туттум,
Ки бир сори борур ашким, яна сори борур қоним.

Танимда буки пинҳон доғлардур, айлагай пинҳон
Танимни, ҳар тарафдин бўлса пайдо доғи пинҳоним.

Кўюндек дашт уза саргаштадур хоки таним, ёхуд
Либос этмиш қўюннинг пардасидин жисми урёним.

Танимға келмади овора кўнглум кўйидин, гўё
Унутмиш хонумонин ул алохону аломоним.

Ёнимға келди ул маҳваш, дам урмон, лек найлайким,
Кўнгулнинг изтиробидин тешилгудекдурур ёним.

Аёқчи маҳвашу май дилкашу аҳли тараб сархуш,
Қадаҳ келтурки, қилмоқ порсолиқ йўқтур имконим.

Замон асҳобининг ҳажри қошимда васлидин хушроқ,
Ки хушроқдур висолимдин алар оллида ҳижроним.

Навоий ишқ аро зуннор боғлаб кирди дайр ичра,
Муғона бир қадаҳ бермас ҳануз ул номусулмоним.

Не гам, кўргызса кўкsum ёрасин чоки гирибоним,
Кўрунмас бўлса кўнглум ёрасидин доғи пинҳоним.

Бағирдин ўзга йўқтур тўма, кўкsum чокидин ерга
Ичимга бошини солиб итинг гар бўлса меҳмоним.

Бўлубтур заъфим ул янглиғки, боссам мўрни ўлмас,
Вале ул жисмим узра чиқса, дардидин чиқар жоним.

Танимга мунча заъф ўлдики, рангин ашк ифроти,
Не тонг заъфим, чу икки захмдин турмай борур қоним.

Сабоҳи васл ул ой истаб мени туфроғ аро топмас,
Ки шоми ҳажр кўп гарди фано ёғдурди вайроним.

Чамандин ел равноносо келур ҳар дам, ажаб эрмас,
Ки гулгашти чаман айлар бугун сарви хиромоним.

Тиярмен оху ашкимни улус бедодидин, йўқса
Олур додим алардин ушбу сарсар бирла тўфоним.

Мени мақсуддин маҳрум этибсен, эй кўнгул, ҳар дам
Жафо доғи била куйдурмаким, бас доғи ҳирмоним.

Қилибтур ваъдаи васл, эй Навоий, ваҳ, не хуш бўлғай,
Сўзин бир қатла гар чин айласа ул аҳди ёлғоним.

Сахар кўрдум юзин — ақшомғача куйди ҳазин жоним,
Бу эрди субҳи васлим то не бўлғай шоми ҳижроним.

Куёш кулбамға ингандин манга юз қатла хушроқдур
Қаро шомимни равшан айлаган шамъи шабистоним.

Не янглиғ ёшурай ҳижрон гаминким, фош этар ҳар дам
Оғиздин шуълалиқ оҳим, назардин ашксиз қоним.

Ажабтур тоири васл истамак кулбамға қўнмоқким,
Яқиндур Насри Воқийни учурғай кўктин афғоним.

Қадинг нахли хаёли кўздадур, эй навбаҳори ҳусн,
Маозаллоҳ, агар они қўнгарғай сели мужгоним.

Дедим: «Сўзон кўнгулдин чекмагил бир дам хадангингни».
Дедиким: «Қолса бир дам су бўлур ул ўтда пайконим».

Балият тоши ёғдурған киби вайронима гардун,
Мазаллат гарди ҳар дам ёғдурур бошимға вайроним.

Қадаҳ даврин эвур, эй дайр пири, токи мумкиндур,
Ки даврон ранжини тортарға эмди йўқтур имконим.

Дема, жоми фано ичра эзилмиштур ажал захри
Навоий, жон бериб, ул жомни чекмакдур армоним.

Суда кўрмак юзунг душвор эди, эй хусноро моҳим,
Хусусанким, анга таҳрик бергай сарсари оҳим.

Не янглиғ ул қуёш қўйига ёлғуз азм қилгаймен,
Ки бўлмоқ истамон ул ён борурға соя ҳамроҳим.

Кўнгулни истади ул, ани кўнглум истади, юз шукр,
Ки ҳоло даст бермиш ҳар неким бор эрди дилҳоҳим.

Биравни кўз кўруб, кўнглум асир ўлғонин ёшурсам,
Гаҳ ашким имтидоди фош этар, гаҳ оҳи ногоҳим.

Гар ўлсам итлари ҳамкосаси, аҳбоб, таън этманг,
Алар икроҳи гар йўқтур, менинг худ қайда икроҳим?

Неча доғ истарам кўнглум аро, Тенгри учун ўрта,
Ки сойилмен, бу икки-уч дирамдур шайалиллоҳим.

Мавокиб гарди ул ёндин, бу ёндин халқ наззора,
Магар йўлинда мен ўлган, тамошоға келур шоҳим.

Ажаб йўқ пирларнинг нуктасидин бўлмоғим оғаҳ,
Фано йўли сулуки ичра бўлса пири огоҳим.

Танимни, эй Навоий, ҳар тараф қўйида оҳ элтур,
Тилаб ул хирмани гулни, учар ҳар ён парий коҳим.

Жунундин ўйла туфроғ ўлди жисми ранжпарвардим,
Ки ҳар тош урсалар атфол жисмимға, чиқар гардим.

Неча ҳажринда ўлсам оҳу ашкимдин солиб тўфон,
Вале қўйманг, кўрарга келса сарви нозпарвардим.

Йўлида баски қўйдум чеҳра санчилган хасу хошок,
Сомонлар билки чекмиш қаҳрабодек чеҳраи зардим.

Паёпай не экин абри баҳордин чоқин тушмак,
Булут узра бир учкун солди гўё шуълаи дардим.

Куюндек гар талаб даштида йўқ мен етмаган водий
Не ғам, саргашталикда учраса моҳи жаҳонгардим.

Вафо бўстонин ашким бирла сероб айладим умре,
Эрур ғам новаки — сарвим, бағир парголasi — вардим.

Муҳиқдур, эй Навоий, ул парий мендин малул ўлмоқ,
Нединким, қўйида девоналиғни ҳаддин ўткардим.

Эй, юзу қаддинг ошиқи гулу сарви равон ҳам,
Мунунг ичида ўқдур, анинг бағрида қон ҳам.

Кўюнг эрур ул равзаки, хижлат топиб андин,
Гум бўлди гулистони Эрам, боғи Жинон ҳам.

Оғзинг била лаълингни тилар жону кўнгулким,
Фунчангга кўнгул садқа, фидо лаълинга жон ҳам.

Кўнглум кибидур ғунча экан лолаки бордур,
Пайдо тошида қон, ичида доғи ниҳон ҳам.

Гаҳ бул — ажаб аҳволима, гаҳ дардима бўлмиш
Ул кўйида ҳар кечаки ғавғову фиғон ҳам.

Мен телбаки кўргач ани фарёд этиб ўлдум,
Гар яхши эмас эрди, эмас эрди ямон ҳам.

Ғам хайли ҳужум этса, югур майкада сори,
Невчунки, эрур ҳисни ҳасин дори амон ҳам.

Тут муғтанам, ўлдунг эса хушҳол замоне,
Невчунки, замон ҳосид эрур, аҳли замон ҳам.

Ҳар ён борур ул шўху Навоийға ҳам уммид,
Ким саҳв ила шояд қилғай майл бу ён ҳам.

Ишқ ўтидин танда андоқ саъб ўлубтур куймаким,
Ким шарарлар торидин гўё тўқилмиш кўнглаким.

Бағриму кўнглум итига тўъмалиқ душвор эди,
Шукрим, чок ўлди ишқинг тиғи бирла кўкрагим.

Заъфдин кўюнгга бордим сурганиб атфолдек,
Раҳм қилғилким, бу йўлда ҳаддин ошди эмгаким.

Дема уйқусиз кўзунг ҳажрим туни очилмади,
Не қила олғай ажал уйқуси бирла сергаким.

Бир қадам вайронима қўйким, ғамингдин туну кун
Юзга илгимдур сутун, туфроққа ботиб тирсаким.

Дард кўрким, девсийратлар биландур ул парий,
Гарчи бор андин малак хайлиға доғи тергаким.

Эй Навоий, ҳажридин йиллар куюб, ул бевафо
Демадиким: «Найлар ул ушшоқ ичинда эртаким?!»

Ҳажрингда қону ғуссадур ичмак-емакларим,
Ишрат суруди нолаи зор айламакларим.

Махфий ғаминг ёзарда йиғилган битикча бор
Дардинг ниҳон тутардин оқарган сўнгакларим.

Жону кўнгул фироқ ҳужумида иттилар,
Мендин забуну зорроқ эрмиш кўмакларим.

Ўпмак изингни йўқ ҳаддим, аммо хаёл ила
Лаълингни ёлқитур мутаоқиб мучакларим.

Гарди бало бошимға ёғар ончаким, магар
Чамбарларидин айлади гардун элакларим.

Юз пора бағрима тиш урармен ютарда қон,
Бу бўлса май, не тонг, алар ўлмоқ газакларим.

Оғзинг гумони эрди Навоийда, шукрим,
Нутқунг яқинға қилди бадал барча шакларим.

Йиғларимни, эйки, кўп манъ айладинг, йўқтур шаким,
Ашкинг ўлмоқда садим, гар бўлса дардинг садяким.

Ул қуёш васлин тиларда пўям ул ғоятдадур,
Ким эмас мумкинки, бир кун соя бўлғай ҳамтаким.

Жон бериб, васлингни байъ этканни ёздим кўнглума,
Дарду ишқ икки гувоҳим, чоклик кўнглум чаким.

Шоми ҳажр уйғоқмен беҳад келурдин кўзга ёш,
Уйқуға қўймас югурмакдин бу хайли гўдаким.

Кўнглума жузв ўлди пайконингки, чиқмас тортибон
Жузв-жузв ўлса кўнгул, ул жузв эрур лоянфаким.

Соқий, миръоти идрокимни майдин равшан эт,
Ким эмас бу корғаҳда бир сари мў мудраким.

Эй Навоий, оғзидин кўнглумда гар бор эрди шак,
Қатлима чун демади сўз, бартараф бўлди шаким.

Киши ҳам эрмас эмиш ишқ сиррига маҳрам,
Тахайюлига кўнгул ҳам, ҳадисиға тил ҳам.

Насиме гунча ичидин чу ёйди гул атрин,
Димоғларға етардин не чора, эй ҳамдам.

Ёшурди Одам агар Тенгри сиррини, кўрунгуз,
Ки халқ сиррини тутмас ниҳон бани Одам.

Таашшуқум сўзини, эй рафиқ, кўп сўрма,
Ки бу фасонанинг авлодур ўлмағи мубҳам.

Агар гуноҳим эса дарду ишқ изҳори,
Бу сўзда яхши-ямоннинг қошида мен мулзам.

Ҳаёт бўлса қилилғай талофийи мо фот,
Фигонки, умр биноси эмастурур маҳкам.

Хуш улки, маст ўлуб ўлғай халос оламдин,
Ки келди олами беҳушлуқ ажаб олам.

Мен ўлмадим эса ғамсиз даме, ғам эрмастур,
Ки ғам ҳужум этар, ўлган замон даме хуррам.

Не тонг, Навоий улустин гар ўлди озурда,
Ки кўрди кўп алам узра алам, ғам устида ғам.

Фурқати заъфида қон ёш ичра ётмиш пайкарим,
Гулузоримдек қизил атластин ўлмиш бистарим.

Юз била ашким оритти ёр, шод ўлсам не тонг,
Ким тулуъ этти саодат матлаъидин ахтарим.

Оташин лаълинг ғами қонлиғ танимға солди ўт,
Учқунум гулбарг ўлуб, лаъл ўлғусидур ахгарим.

Оҳ шояд кўйи сори элтгай деб шодмен,
Гарчи гард ўлди йўлинда жисми меҳнатпарварим.

Ўйла ҳижрон бирла хўй эттимки, гар дерлар бирав
Ёри бирла васл топмиштур, эмастур боварим.

Итларинг синған сафоли ичра бўлдум дурдкаш,
Бўлмасун ҳаргиз тиҳи ул бодадин бу соғарим.

Эй Навоий, ҳажр ўқидин пар чиқармоғ не осиг,
Чун парирўюмға етмакка ярамас бу парим.

Кўнглуму жоним фидо оғзиға, гуфториға ҳам,
Куфриму диним доғи зулфиға, рухсориға ҳам.

Итти қонлиғ кўнглум, узгил ғунчаларни, эй сабо,
Ким анга кўз солмайин, балким намудориға ҳам.

Зор кўнглумга агар боқиб ани зор айладинг,
Жони беморимға ҳам боқ, жисми афгоримға ҳам.

Борғач ул сарви равон, жисмимда жон қолғаймуким:
Қаддиға жон риштаси боғланди, рафториға ҳам.

Мен киму дин?! Эй мусулмонларки, бир кофир кўруб,
Жон фидо қилдим чалипосиға, зуннориға ҳам.

Даҳр боғининг гули ўтдур, бийик ашжори дуд,
Елга бер ул гулни ҳам, ўт солғил ашжориға ҳам.

Эй Навоий, даҳр йўқу бори тинмаслиғдурур,
Тинғасен, гар қилмасанг парво йўқу бориға ҳам.

Эмас жунундин, агар тоғларда бўлса қарорим,
Ки қолди баҳри сиришким тубида мулку диёрим.

Жамолинг ойинасин хат чу тийра айлади — ўлдум,
Не айб, қилса қуёш кўзгусини тийра ғуборим.

Чу итларинг ялади қонларимни захмларидин,
Ғариб марҳам эди буки топти жисми афгорим.

Сиришк қони чу нақш айладим, нигор етишти,
Биҳишт қилди бузуғ манзилимни нақшу нигорим.

Ҳалоким ул қаду юздин чу бўлди, туфроғим узра
Бўлур, чу сарв уза гул эгилса, шамъи мазорим.

Қадаҳ олиб лаби жонбахшинга, қуй оғзима, соқий,
Ки жонни айлагудекдур ҳалок ранжи хуморим.

Навоиё, су агар қилса тошни, не осифдур,
Нигор қўнглига қилмас асар чу нолаи зорим.

Не рафиқеким, давосиз дарди ҳолимни десам,
Не шафиқеким, ниҳоятсиз малолимни десам.

Етти чарх авроқи тўлғай, етти баҳр ўлса мидод,
Ул қуёш васлиға бир дамлик ҳаёлимни десам.

Истимоъ ўлса хирад савдoyи ўлғай, шаммае,
Зулфи занжирида савдои муҳолимни десам.

Чунки козибдур мунажжим, ўкса меҳрин ордур,
Ўтруда ул ахтари фархундафолимни десам.

Дема тўбидинким, ул эски дарахт ўтрусида
Номуносибдур, агар наврас ниҳолимни десам.

Ринд эмасмен, дайр аро гар жоми Жамдин ўтса сўз,
Май гадолиғ қилғали синған сафолимни десам.

Эй Навоий, хўблар ичра менинг моҳимдадур
Таъби мавзунни десам ё зеҳни солимни десам.

Фироқ ўтидин анингдек қизибтурур баданим,
Ким ани сокин этар жонни ўртаган туганим.

Гамингдин ўйла ўлуклар ҳисоби бўлмишмен,
Ки ҳужра мадфану идбор гардидур кафаним.

Сиришк баҳри аро ўйла ҳўй қилмишмен,
Ки су кишисидек ўлмиш тенгиз аро ватаним.

Фаришталиғ тиламон, истарам итинг бўлсам,
Агар бўлур эса зулфунг камандидин расаним.

Агарчи юз тикан ул ғамза тикти бағримға,
Юз очсанг, очғуси юз гул бағирда ҳар тиканим.

Хуш улки, йиғлар эдим зор-зор дайрда маст,
Санам ғамидин ўлуб чок-чок пираҳаним.

Навоиё, қани ул файз хонақоҳ ичра
Азимат этки, эрур хушроқ анда-ўқ эканим.

Ишқ таркин қилдиму чиқти кўнгулдин ёди ҳам,
Сизга васлининг нишоти, ҳажрининг бедоди ҳам.

Ишқ бузсун деб, кўнгул мулкини обод айладим,
Ер қуйи эмди анинг вайрони ҳам, ободи ҳам.

Зор эдимким, шод эмас ишқ ичра кўнглум хотири,
Эмди кўнглум қолмади, ул хотири ношоди ҳам.

Кўрса Лайли бирла Ширин руҳи жаврин, раҳм этиб,
Куйгай онинг хаста Мажнуни, мунунг Фарҳоди ҳам.

Даҳр боғидин, кўнгул, нахли вафо кўз тутмаким,
Бесамардур сарв ҳам, саркашдурур шамшоди ҳам.

Мен вафо кимдин топай, бу шевани чун топмади
Офаринишда парий жинси, башар авлоди ҳам.

Ёрсизлигдин Навоийни яна қўрқутмангиз,
Ким бу сазб ишга юрак бости, кўнгул тўқтоди ҳам.

Келди тиргузгали заъфим кўруб ул Исодам,
Келгани ҳам ўз ишин қилди, вале кетгани ҳам.

Келмаки жон берибон қайтури ўлтурди яна,
Гўйиё қайтгали бошима еткурди қадам.

Бориб ўлтурмади, жон нақд нисор этти кўнгул,
Ўйлаким, халқ сочар, шоҳ аёғига дирам.

Шоми ҳижроники, ғоятсиз эрур тийралиги,
Адам иқлимига ул келди саводи аъзам.

Кўзни суртуб, гар итингнинг тобонин реш эттим,
Ҳал қилиб кўз қораю оқини айлай марҳам.

Ваҳ, не янглиғ бу харобот аро ҳушёр бўлай,
Ки дақойиқдур анга бир-бирисидин мубҳам.

Мен киму васл?! Ани хосларингга еткур,
Ким Навойга етар ҳажр аро бедоду ситам.

Ҳажр қоним тўккудекдур, бўйлаким зор ўлмишам,
Бот қутулғум, гарчи бас қоттиғ гирифтор ўлмишам.

Ўйлаким, урён танимға ёғди тош ҳижронида,
Эй Масиҳ, асра дамингким, беҳад афгор ўлмишам.

Кеча тегранг айланиб, кундуз юзум девор уза,
Уйдаги парвонадин гўё намудор ўлмишам.

Мумкин эрмас мен қари сойилға кўюнг фурқати
Хоссаким, ишқ офатидин саъб бемор ўлмишам.

Кўйи девориға орқам ёпишиб, мен волиҳи
Сурати наззорасида нақши девор ўлмишам.

Гар кўрунмас ул парий, истаб анга якранглик,
Заъфдин мен телба ҳам эмди паривор ўлмишам.

Эй сабуҳ аҳли, мени бир жом бирла тиргузунг,
Ким ўлум ҳоли хумор илгида бедор ўлмишам.

То мулозим пири дайр ўлди, муродим муғбача,
Сокини дайру муқими кўйи хаммор ўлмишам.

Эй Навоий, сарв бирла гулни найлай, чунки мен
Волаи бир гул узори сарврафтор ўлмишам.

Қариган чоғда бир маҳваш йигитга мубтало бўлдум
Ўзум ўз жонима бедод қилмоқтин бало бўлдум.

Манга ҳам ошно бегона, ҳам бегона хасм ўлди,
Ҳамул чоғдинким, ул бегонавашқа ошно бўлдум.

Жунун саҳросида деманг қачондин бўлдунг овора
Анинг ишқида токим ақл мулкидин жало бўлдум.

Юзумга чархдин юз кожу ул ой оллида мардуд,
Қарорган рўзгоримдек ажаб юзи қаро бўлдум.

Ҳино ёқган киби жисмимга марҳамни сувадиклар,
Ки боштин то оёқ ҳажр ўқлари бирла яро бўлдум.

Манга дорул-қазойи ишқ аро қон даъво этти шавқ,
Анга хунрез кўз бирла бу даъвоға гуво бўлдум.

Муғона нағма бирла муғбача май тутти оллимда,
Чу бир иршоди бирла сокини дайри фано бўлдум.

Мураққаъ бас манга юз доғлиқ тан, чунки дайр ичра,
Сафол илгимда дурди бода истардин гадо бўлдум.

Навоий барча эл бир ёну сен бир ён, ёмон эрмас
Гар аҳли ишқ топтилар наво, мен бенаво бўлдум.

Кўнгул жароҳатиға васлидин даво кўрсам,
Назар муродин анинг хуснидин раво кўрсам.

Бу номурод юзин бир назар кўруб ҳар дам,
Муродим ушбудурурким, ани яно кўрсам.

Не навъ эл кўзи оллида кўрмакига чидай,
Эрур чу мардумидин рашк кўз аро кўрсам.

Қаро кўруб, не бало қўзғалурлар эл манга ҳам,
Не айбу ҳам хатидин қаро бало кўрсам.

Улус жафосидин этмон шикоят улча келур,
Не шиква, ул улус ошубидин жафо кўрсам.

Қошимда жоми Жаму салтанатча бор ўрни,
Сафол алимда харобот аро гадо кўрсам.

Бу корғаҳда хато келмади чу бир саримўй,
Хато менинг назаримдандурур, хато кўрсам.

Қачонғача бўлай ўзлук музийқи ичра батанг,
Хуш улки, жилвағаҳим водийи фано кўрсам.

Навоиё, мени гар ёр бенаво қилса,
Кўп ортуғ андинким, ғайрдин наво кўрсам.

Жонға кўксум чокидин жононни меҳмон айладим,
Гавҳаре топтим, ани кўнглумда пинҳон айладим.

Кавкаб эрмас, пахталар тикмиш қулоғига сипеҳр,
Ул қуёш ҳажрида тунлар, баски афғон айладим.

Жонға, эй гул, хори ғам кўп урдунг, эт ваҳм эмдиким,
Ҳар бирин бир новаки оҳимға пайкон айладим.

Кўксум узра ҳар не марҳам эрди, ашк оқизди, вой,
Ким саломат тарҳин ул су бирла вайрон айладим.

Фитна тоши ё саломат соҳили тенгдур манга,
Ким ҳубоби ашкдин бошимға қолқон айладим.

Боиси мақсуд — зоҳид зуҳд қилди, мен — фано
Фақр иқболидин ул мушкулни осон айладим.

Эй Навоий, боғлаб эрди Каъба эҳромин кўнгул,
Кўйидин бир нукта шарҳ айлаб, пушаймон айладим.

Бодадин жон иси касб этти машом,
Гўйиё лаълинга етмиш эди жом.

Кўрмаган Хизр суйининг боришин,
Келу кўр оби ҳаётимға хиром.

Тўлин ойни недин эл васф қилур,
Ки мушобихдурур ул юзга тамом.

Меҳри гардун чамани вардидурур,
Ким эрур кўзга юзунгдек гулфом.

Қадам, эй руҳи равон, бошима қўй,
Негаким, руҳ бийик топти мақом.

Холу зулфиға кўнгул бермангким,
Қушни бандур этар ул донау дом.

Оғзи васфида Навоий сўз дер
Мухтасар, чунки эрур хайр калом.

Лаҳза-лаҳза кундуз онинг зулмини ёд айларам,
Кеча ўз жонимга бедод узра бедод айларам.

Ақл ёд айлаб, яна ҳижронида бўлсам хамуш,
Чун жунун тугён қилур, бехост фарёд айларам.

Бўйни боғлиқ қул қилур, кўргач агарчи ҳажрида,
Ўзни юз таъкид ила ишқидин озод айларам.

Ишқ сели чун ўтар, топмон тилаб осорини,
Ҳар неча кўнглумга тарҳи сабр бунёд айларам.

Қуш қочар сайёд домидин, ажаб қушменки, мен
Зулфин истаб орзуи доми сайёд айларам.

Ақлу ҳуш авроқу ажзосин жунун оҳи била
Девбод ўткан киби борини барбод айларам.

Соқие, муҳликдурур қайғум ушул уммид ила
Ким, майи жонбахш тутқунг, хотирим шод айларам.

Фақрдин юз йилчилик йўл мен йироқ, аввал далил
Буки, фақр ойинини ўзумга иснод айларам.

Эй Навоий, зулмким, номеҳрибон моҳим қилур,
Меҳрибон шоҳимни кўргач, қичқириб дод айларам.

Дардоки, лаҳза-лаҳза фузундур малолатим,
Ҳижрон малолатидин эрур саъб ҳолатим.

Бошимки, тиги касрати еткач, тушар қуйи,
Алтофи ўтрисида бу эркан хижолатим.

Десамки: «Эй жамол элининг шоҳи, қилма зулм».
Дер: «Шоҳлиқ тариқидадур бу адолатим».

Менда мақол қуввати йўқ заъфдин, валек
Ҳар анжуман аросида йўқ жуз мақолатим.

Кўнглум ўтинки шарҳ қилурмен, бўлур самум,
Ул гулга тонг насими гар этса рисолатим.

Дашти жунунға кирмангиз, эй аҳли ишқким,
Гум айлар анда халқни дуди залолатим.

Ёр этмай илтифот Навоийға бўлса яъс,
Не ғам, чу қатл ваъдаси бор истимолатим.

Бўлганда ҳажр тунлари беҳушлуғ ишим,
Кўз мардумидурур юзума су урар кишим.

Демангки, ёр очса узор, айла жон нисор,
Не ҳожат айтмоқ, ул эрур худ менинг ишим.

Ҳажрида ўйла телба бўлубменки, телбарар
Ҳар итни ёр кўйидаким захм этар тишим.

Кўп сурди тиғи қатл фироқ, эмди сен доғи
Бир қатл тиғи сур, етишибдур чу варзишим.

Жонон муроди қатлим ўлуб, қилса жон ибо,
Жонимға қарғишимдуру жононға олқишим.

Ул гул ҳарими гулшанида бир гиёҳ эдим,
Навъе кўнгарди ҳажрки, қолмади қиртишим.

Деманг, Навоий асру тирик қолди ҳажр аро,
Васли уммиди бирладурур мунча қолмишим.

Куяр ҳажрингда жисми нотавоним,
Не жисми нотавонким, хаста жоним.

Гар ўлтурсанг мени, қил тиг ила қатл,
Ки бўлсун кўюнга оғушта қоним.

Фироқинг сўзидин бир шуъладурмен,
Ўти ул шуъланинг сўзон фиғоним.

Мени қовма эшикдин, чун итингмен,
Ажаб йўқ, гар эрур кўюнг маконим.

Ёриб кўксум, сени жонимға тортай,
Тараҳҳум қил, кўруб доғи ниҳоним.

Амон бермас эди даврон жафоси,
Харобот ўлмаса дорул-амоним.

Анинг кўйида қил қабрим, Навоий,
Дер эрсангким, етушсун ерга ёним.

Фироқ даштида туфроқ бўлуб эди бошим,
Кўтармаса эди туфроғдин ани ёшим.

Бошимни гўй қилибмен йўлунгда, эй чобук,
Отинг аёғи қаён бўлса, андадур бошим.

Йўл ўйла қатъ этарам ул қуёш ҳавосинда,
Ки соя қилғудек эрмас ўзини йўлдошим.

Ҳаёт нақдини найлайки, майфуруш олмас,
Ўшанча майғаки очқай хумор қаллошим.

Юзунг хаёлида оҳим шарар сочар ҳар ён,
Самуми ҳажрдур бу насими гулпошим.

Кетур пиёлаки, ҳар нечаким вафо қилдим,
Жафодин ўзга улустин йўқ эрди подошим.

Навоиё, агар иккинчи Одам эрмасмен,
Недин жаҳон юзини тутти сар-басар ёшим.

Қориган вақтда бир тифлға шайдо бўлдум,
Ким ғамидин қорию тифл аро расво бўлдум.

Хайли атфол аро тош ёғдурубон қовларлар,
Ҳар қаёндинким анинг кўйида пайдо бўлдум.

Қайси Мажнун соғалур, кўрса мени телба бўлур,
Телбалар хайлиға сармояи савдо бўлдум.

Итлари силсиласида кечалар нола чекиб,
Хайли аҳбобқа сарҳалқайи ғавғо бўлдум.

Коҳи энг узра, ки тим-тим кўрунур кўз ёшим,
Ишқ боғи аро шохи гули раъно бўлдум.

Демаким, тавбаю тақвони қачон тарк эттинг,
Соқийи гулрух даме шефтаси то бўлдум.

Лаби васфида Навоий дами тиргузди ўлук,
Файзи қудсий чу мадад қилди — Масиҳо бўлдум.

Эй пари, раҳм этки, кўнглум зор эрур, бечора ҳам,
Ишқу савдо даштида Мажнун эрур, овора ҳам.

Тандағи пайконлару ашким ёрутмас уйниким,
Дуди оҳимдин қарормиш собиту сайёра ҳам.

Заҳми кўп бағримни тикмак мумкин эрмас, эй рафиқ,
Ким эрур юз пораву мажруҳ эрур ҳар пора ҳам.

Васли иқболию мен, ҳайҳотким, рухсорини
Тоқатим йўқтур йироқтин қилғали наззора ҳам.

Ўйла су қилди бало кўҳсорини оҳим ўти,
Ким олиб кўксумга урғунча топилмас хора ҳам.

Чарх макру фитнасини гофил ўлманг зинҳор,
Чунки бу шоҳид бисе фаттон эрур, маккора ҳам.

Телбараб иттим Навоийдек жунун саҳросида,
Қилмади ёдимни ҳаргиз бир парий рухсора ҳам.

Ҳажр ароким, ўзни май бирла фасона айларам,
Йиғламоққа бода ичмакни баҳона айларам.

Лаългун ҳар майки ичтим ул майи лаб ҳажридин,
Кўздин ашки лаългун янглиғ равона айларам.

То ичармен май, қадаҳдек йиғларам беҳуд бўлуб,
Топмасам бир дам, фиғони беҳудона айларам.

Заврақи май бўлмаса, билким, ўлармен, эй рафиқ,
Ғусса баҳридин анинг бирла қарона айларам.

То тўла тутсун дебон соқий манга еткач қадаҳ,
Тошқи даври хаттини онинг нишона айларам.

Соқий, тут бодаким, кўпрак мени мабхут этар,
Нечаким андишаи бу қорхона айларам.

Не осиг, чун ёр кўнгли айламас бу ён кашиш,
Эй Навоий, нечаким дилкаш тарона айларам.

Хирқаи зуҳд ўртамак кўнглум шиори айладим,
Субҳа торин уздуму гугирд тори айладим.

Чун туташти ўт, бир овуч донасин тасбиҳнинг
Устига сочмоқ била ул ўт шарори айладим.

Дафтару сажжодаву наълайнни ҳам дам-бадам
Ташламоқ бирла равон ул шуъла сори айладим.

Зуҳду тақво, балки чун ўзлук нишони қолмади,
Расми сайр айлаб, фано дайри гузори айладим.

Ичмайин бир журъа андоқ жилва қилди мугбача,
Ким қошинда сажда қилмоқ ихтиёри айладим.

Мунча давлат касбиким айлаб экин олам аро,
Ким фано иқболидин мен хаста боре айладим.

Эй Навоий, менда бир жон нақди қолмиш эрди бас,
Шукр, ани ҳам маю мутриб нисори айладим.

Эй, ҳилолингга нигун қад била пайвасталиғим,
Дилкушо гунчаи хандонинга дилбасталиғим.

Тушкали жонима бемор кўзунг ҳижрони,
Ўлгудекменки, басе саъбдурур хасталиғим.

Чун фано аҳлиға қайд ўлди сочинг силсиласи,
Қилмади нафъ тажарруд била ворасталиғим.

Юз шикаст ўлди жунун тошларидин жисмим аро,
Гарчи кўнглумда эрур онча юз ишкасталиғим.

Ишқ саҳросидаким пўя уруб секрермен,
Бу экин зумраи ушшоқ аро баржасталиғим.

Истиқомат чу замон табъида йўқтур, не ажаб,
Бир замон тезлигим, бир нафас оҳисталиғим.

Юз балиятқа Навоийдек ўлуб шойиста,
Не балодурки, анга бўлмади шойисталиғим.

Нома ёздим ёр учун, лекин жавобе топмадим,
Жисмима ул номадек жуз печу тобе топмадим.

Ҳар кишига жон бериб, қилдим тамаъ меҳру вафо,
Бу гунаҳ подоши жуз нозу итобе топмадим.

Дарди келди қасдима, итмиш эди вайрон кўнгул,
Қўйғали бу ганжни, ваҳким, харобе топмадим.

Чирмадим жон риштасин новакларингга най киби,
Ўйла қушлар қайдиға мундоқ танобе топмадим.

Чун хаёлинг кўзда меҳмон ўлди, май қон ёш ўлуб,
Бағлаған кирпикда қонлардек кабобе топмадим.

Нечаким матлуб рухсорин дедим айлай назар,
Ўзлугумдин ўзга ул юзга ҳижобе топмадим.

Эй Навоий, ҳажр аро қил ишқ бирла машварат,
Ким мен истаб ақлдин ръайи савобе топмадим.

Хилвате топиб, сени жисмим аро жон айласам,
Балки жон хилватсаройи ичра меҳмон айласам.

Хилват элдин ёшурун, хилват аро тан ёшурун
Танда жон янглиғ сени жон ичра пинҳон айласам.

Анда ҳам жон пардасин ҳар сори осиб сатр учун,
Васлинг ихфосин нечаким, бўлғай имкон, айласам.

Чун бу хилват ичра не ўзлук эрур маҳрам, не мен,
Ҳар не номаҳрам дурур, ўздин паришон айласам.

Дафъ ўлуб ағёр, топсам бор ул хилват аро,
Безабонлиғ бирла шарҳи дарди ҳижрон айласам.

Умри боқий топқамен, бир лаҳза ушбу ҳол аро
Ўзни беҳуд, кўзни рухсорингга ҳайрон айласам.

Эй Навоий, дема иқрор айла ишқи таркини,
Ким инонғай, гар ўзумга бўйла бўҳтон айласам?

Кимга қилдим бир вафоким, юз жафосин кўрмадим?!
Кўргузуб юз меҳр, минг дарду балосин кўрмадим?!

Кимга бошимни фидо қилдимки, бошим қасдиға
Ҳар тарафдин юз туман тиғи жафосин кўрмадим?!

Кимга кўнглум айлади меҳру муҳаббат фошким,
Ҳар вафога юз жафо онинг жазосин кўрмадим?!

Кимга жонимни асир эттимки, жоним қатлиға,
Файр сори хулку лутфи жонфизосин кўрмадим?!

Кимга солдим кўз қарову оқини ишқ ичраким,
Қон аро пинҳон кўзум оқу қаросин кўрмадим?!

Сен вафо ҳусн аҳлидин қилма таваққуъ, эй рафиқ,
Ким мен ушбу хайлнинг ҳусни вафосин кўрмадим.

Эй Навоий, тавба андин қилмадим шайх оллида,
Ким бу ишда дайр пирининг ризосин кўрмадим.

Сочинг саводиға ҳаргиз назора айламадим,
Ки дуди оҳ ила оламни қаро айламадим.

Йўлунгда кимса бошин кўрмадимки, ғайратдин
Бошимни ерга уриб, пора-пора айламадим.

Бағирни чоклар эткандин айлама инкор,
Мен ани тиг ила худ мунча пора айламадим.

Манга ғаминг аро бечоралиғдурур чора,
Не ғам, агар мени бечора чора айламадим.

Ёранг ҳисобини касратдин англамон, эй ишқ,
Санаб туганмади, йўқким, шумора айламадим.

Таваккул айлаю кир ишқ йўлиға, эй шайх,
Ки мен қилурда бу азм истихора айламадим.

Навоий, оҳни ифшои ишқ учун ёзгур,
Ки кўнглум ўтини мен ошкора айламадим.

Орзу тухмиға бар ҳирмон эканни билмадим,
Васл нахлиға самар ҳижрон эканни билмадим.

Ҳажр водийсиға кирган чоғда билдим, тўли бор,
Лек мунча беҳаду поён эканни билмадим.

Англадимким, саъб эмиш бемори фурқат ранжи, лек
Шарбати заҳру гизоси қон эканни билмадим.

Бистари ҳижронда билдим санчилур хори фироқ,
Ҳар сари мў танда бир пайкон эканни билмадим.

Чарх афсун бердиким, бот ўлғуси ҳажрингға васл,
Мунча онинг ваъдаси ёлғон эканни билмадим.

Фам туни билдим бўлур ошиқнинг оҳу ашки, лек
Ул бири сарсар, бу бир тўфон эканни билмадим.

Эй Навоий, васл агар топсанг, ғанимат билки, мен
Рўзгори васл хуш даврон эканни билмадим.

Шоми васлингни кўруб, субҳи дилафрўз дедим,
Субҳи ҳажрингга етиб, шоми жигарсўз дедим.

Тенг кўрунди кўзума васл аро қаду зулфунг,
Кеча кундузни кўруб тенг, они наврўз дедим.

Ишқидин тонди кўнгул, солди қаро кунга фироқ,
Ажаб эрмас, гар ани қалби сияҳрўз дедим.

Чини зулфунг ғами муҳлик дедим, ўлтурма мени,
Чин дедим, ҳар неки мен зори ғамандўз дедим.

Янги ўрганди кўнгул булбули ул гул юзига,
Тонг эмастур, агар ул қушни навомуз дедим.

Тикти панд игнасинин даҳр эли кўнглум ярасин,
Халқ нишини бу маъни била дилдўз дедим.

Эй Навоий, ёруди шомим ул ой партавидин,
Не таажжуб, гар ани моҳи шабафрўз дедим.

НУН ҲАРФИНИНГ НОЗАНИНЛАРИНИНГ
НОЗИ «БАДОЕЪ»ДИН

438

Эй, келиб минбаринг уч поя била Сидраға син,
Сен чу анда тугуб ором, бўлуб сидранишин.

Ул сафар ичраки сен сидра сари айлаб азм,
Маркабинг руҳи равон, пайкинг ўлуб Рухул-амин.

Сидрани минбар этиб, нукта десанг эрди, русул
Жамъ бўлғай эди эшиткали оёти мубин.

Ўйлаким, сидра киби минбар уза гоҳи ҳадис,
Йигилур ҳар сари асҳоби рисолатойин.

Дарғаҳинг Аршдурур, анда малойик, не ажаб,
Зикру тасбиҳ дебон суртса ҳар сори жабин.

Сен чу Арш узра чиқиб, чарх нисорингға ясаб
Бу тўқуз хон ичида анжум ила дурри самин.

Журму исён кўпиндин бўлди Навоий беҳуд,
Бир назар айла анинг сорики, бор асру ҳазин.

Бизга ул ой ҳажридин бир йилчадур ҳар тийра тун,
Кундузин англа бу тундин ҳам қоронғу, ҳам узун.

Балки йўқтур бу туну кунда тафовут, лек бор
Ҳар бирида бир ғами муҳлик бу маҳзун жон учун.

Гар ўтар юз минг суубат бирла кундуз меҳнати,
Вою юз минг вой, мен бекасга бўлғач кечқурун.

Гар бутун эрмас ёқам, эй дўст, ҳайрат қилмаким,
Тош урардин кўксум ичра бир сўнгак эрмас бутун.

Ҳажридин ўртанса жисмимда сўнгаклар, тонг эмас,
Ким эрур ўт асру итик, доғи бас қоқшол ўтун.

Ишқ нахлининг бари ҳижрон эмиш, эй дўстлар,
Бу насиҳатдин енгиз бар ошиқ ўлмастин бурун.

Неча тун ҳижрон аро олди Навоий жонини,
Кимга етса васл, тутсин муғтанам бир неча кун.

Ишқ даштин ҳеч ғурбаткаш мусофир кўрмасун,
Мен ғариб ул дашт аро кўрганни кофир кўрмасун.

Ёрмангиз Фарҳоду Мажнун оллида кўксумником,
Ботинимнинг дарду доғин аҳли зоҳир кўрмасун.

Даҳрни қил тийра, ё Рабким, анинг туфроғидин
Ҳар не кўз мумкин эса бўлмоққа нозир, кўрмасун.

Ҳар боқишда қатли ом айлар кўзунгким, даҳр эли
Ҳеч кимни сен киби бу фанда моҳир кўрмасун.

Воизо, кўп васф қилдинг Сомирийнинг сеҳрини,
Ҳозир ўлғилким, сени ул кўзи соҳир кўрмасун.

Кимки ошиқлик асиридур, тахайюл бирла ҳам
Ишқ кўйида ўзин осудахотир кўрмасун.

Ким Навоийдек фано водийсида истар ҳузур,
Кечсун ўздин, балки худ ўзлукни ҳозир кўрмасун.

Субҳ чун борғунг, келиб кулбамга пинҳон кечқурун,
Ҳажр ўқин жонимга сен отма тонг отмасдин бурун.

Неча эл мендин ёшурғайлар сени, ваҳ, бир кеча
Нетти кулбам сори келсанг, барча элдин ёшурун.

Жон магар чиққай ва ёхуд сели ашким кўйидин
Чиққудекмен, бори ул кўй ичра тутмай мен ўрун.

Жилва қилганда кўрунмаслар кўзумга шўхлар,
Эй парий, сен бори бу девонага гоҳи кўрун.

Нолам андоқ бўлди, бағрин ёраси исланғали,
Ким ёнимдан ўтмас, эл тутмай қулоқ бирла бурун.

Чирмабон беркит суроҳи оғзини, эй пири дайр,
Қайда кўрсангким, узулмиш чоки хирқамдин юрун.

Эй Навоий, тифллар қовғон замон мажнун дебон,
Бу баҳона бирла ўз Лайливашинг сори урун.

Боғладим афғонға бел найдек, сени кўрган замон,
Заъфдин қилдинг мени охир бели боғлиқ самон.

Эмди рухунг тоза эт ул оташин рухсордин,
Ким мени маҳжур ани кўрмак ҳамон, куймак ҳамон.

Кўз юмулмиш ҳажрдин, ул юзга очмоқ истарам,
Лек ҳижрон кўз юмуб очқунча ҳам бермас амон.

Дашт аро дерлар мени — Мажнун, ани — мен кўрган эл
Чарх золи бизни гўёким кетирмиш тавъамон.

Яхшилардин яхшидур ёрим, не навъ айлай тамаъ
Васлин онинг, менки бордурмен ямонлардин ямон.

Қил зулоли васл ила булбулни, эй гул, шодким,
Бу чаманда доимо шодоблиқ йўқтур гумон.

Азм этиб эрмиш Навоийни сўрарға ул Масиҳ,
Эй ажал, жонинг учун жонимға раҳм эт бир замон.

Маҳвашеким чеҳра давринда қирон этмиш аён,
Даврнинг маҳвашларида улдурур соҳибқирон.

Не қийиғ эркин ул ой тўнидаким, тиккан чоғи
Меҳр анга зарришта еткурмиш, фариса осмон.

Тугма гулгун даклайида, лаъл пайкони эмас,
Гулга боғлабтур қўнгул булбуллар, аммо барча қон.

Титрагуч эрмас мурассаъким, қуёш боши уза
Хўшаи Парвин шиои хат аро қилғай макон.

Вўсмаю гулгунадин ул орази зебо эрур,
Сабзаю гулдин начукким зеб топқай бўстон.

Аллоҳ-Аллоҳ, англамонким, ҳурсен ёхуд парий,
Одами бу шакл ила ҳаргиз киши қилмас гумон.

Эй Навоий, яхши эрмас эрди ул ён борғанинг,
Чун бориб ўтлуқ юзин қилдинг тамошо, эмди ён.

Гунчаи хандон уза холингмудур, эй маҳжабин,
Ё магар шаҳд истай ул гулбарг уза кўнмиш чибин.

Дашт уза Мажнун киби саргаштадурмен, то эрур
Ул мусофир маҳвашим Лайли киби саҳронишин.

Чин-бачин зулфунг тушар эл бўйниға, юз войким,
Бизни чун кўрдунг — тушар қошинг уза чин узра чин.

Корвони мушк эрур зулфу баногўшингда хол,
Нофаи мушк ўғриси бир гўшада қилған камин.

Юзунг узра зулфу зулфунг ҳалқасидин юз эрур,
Кишвари дин ичра куфру ҳалқаи куфр ичра дин.

Юз ўтидин ўртадинг булбул киби кўнглумни, лек
Гар тўкулмас, хуштур ул гулким очилмиш оташин.

Ўйла маҳзундур Навоий ёр ҳижронидаким,
Гар чекар ишрат суруди халқни айлар ҳазин.

Доғи кўп танники хирқам ёпмиш, эй сийминбадан,
Англа ҳар теврук юрун остида бир теврук туган.

Эй қуёш, онча шаҳидинг бордурурким, етмагай
Пардаи афлоктин гар қилсалар йиртиб кафан.

Буки Рухуллоҳ қуёш чархиға, руҳум — кўйига
Бўдилар мойил, не тонг, ҳар ким қилур майли ватан.

Юзу зулфунг ҳажридин ҳар тун сиришким кавкаби
Чарх янглиғ кўргузур сунбул уза барги суман.

Ашк ила кирпични кўп юрменки, бўлғай нисбати,
Тутса бир кун ногаҳон ул пок этакни бу тикан.

Хонақаҳ ичра риёий зуҳддин бўлсанг малул,
Эй кўнгул, шод ўлки, йўқлугдур фано дайрида фан.

Ҳар қаён азм айласанг, қолмас Навоий, негаким
Тори зулфунгдин анинг бўйниға боғлиқдур расан.

Лабингда нилгун холингдур, эй жон,
Начукким шарбат ичра тухми райхон.

Қизил раглар кўзумда ҳажр ўтидин
Бало баҳрида буткан шохи маржон.

Юзунгким, майдин ўлмиш гул уза гул,
Кўнгул боғланмиш андин қон уза қон.

Сени бармоғ била кўрсатмас элким,
Билиб ўлмакни арз айларлар имон.

Кўнгул сайди кўзунгдин чун қутулмас,
Не мунду туздилар ул хайли мужгон.

Вафо аҳли эсанг, ич давр аёғи,
Ким асру бевафодур аҳли даврон.

Сену гулбонг, эй булбулки, тортар
Навоий гулрухидин айру афғон.

Хизрваш хат бирла чун хуснунг самандин сургасен,
Юз Скандарни суға элтиб, сусиз келтургасен.

Ўртанурмен, гайр ила ҳар кеча ичсанг, ваҳ, неча
Шамъи базмингни ёрутмаққа мени куйдургасен.

Бўйнума еткурдинг илгин тиг урарға, эй сипехр,
Мен худ ул эрманки, илгим бўйниға еткургасен.

Йўқки кўрмайдур, кўруб амдан назар солмас парий,
Бир боқиш уммидидин, эй кўз, неча телмургасен?

Ул — жамол авжида, сен — мунглуғ, не мумкин, эй кўнгул,
Ким фусун бирла қуёшни чархдин индургасен?!

Ашк ила кўнглум ўти ўчмас, қадаҳ тут, соқиё,
Ким бу су бирла магар ул шуълани сўндургасен.

Телбалик айлар Навоий, эй сабо, ҳолин магар
Ул парийға ҳазл тақриби била билдургасен.

Ваҳ, неча тортай ул ой дарду ғамин,
Ё ғаму дарди йўқ элнинг ситамин.

Манга ортуқсидур ағёр алами,
Торта олсам бас эрур ёр аламин.

Халқ кўнглини паришон қилди,
Тонг ели тарқатиб ул турра хамин.

Ишқ ёрутти тамуғ ҳиймасини,
Еткуруб оҳим ўтининг аламин.

Эй фалак, бу кеча ул ой биламен,
Субҳнинг бир нафасе асра дамин.

Адам истар чу вужудумни сипеҳр,
Тенг кўрай эмди вужуду адамин.

Пири дайр оллида камхидмат эсам,
Тенгри бор айласун онинг қарамин.

Истаган Каъбаи мақсад васли,
Олмасун фақр йўлидин қадамин.

Қил Навоий киби тинмоғни ҳаром,
Истасанг ёр ҳарими қарамин.

Ғамингда бузди кўнгул хонумонини ҳижрон,
Тараҳхум айламадинг, хонумонинг ободон.

Кўнгул шикофи эмаским, яқосин айлади чок,
Яқода тугмалар ўрнида ҳар тараф пайкон.

Не айб, оҳим ўти кўнглунг ичра қилса асар,
Ки барқ тошқа ҳам тегса, қолур анда нишон.

Қиличинг элга тегиб, рашкдин мен ўртандим,
Не лаъб эрурки, су ичра қилибсен ўт пинҳон.

Фироқ заъфида сихҳат манга не мумкинким,
Гизо ерида бағир бўлди, шарбат ўрнида қон.

Май ички, мугбачалар суҳбати ғаниматдур,
Бир-икки кунки бу дайри фанода сен меҳмон.

Навоиё, неки олам ишида мушқилдур,
Десангки қилғасен осон, ўзунгга тут осон.

Қани улким, кўзум кўргай жамоли оламорийин,
Кўзумни суртмак қилсам ҳавас, сунғай кафи пойин.

Мени мундоқки заҳри ҳажри анинг талҳком этмиш,
Эмас инсоф, ўпмак истасам лаъли шакархойин.

Менинг васлим кунин чун ҳажри шоми айлади тийра,
Не суд ар ёр ораздин олур зулфи сумансойин.

Тараб шамъи, ажабким, нур зоҳир айлағай бу навъ,
Ки мен кўрдум қаронғу ҳажр шоми меҳнатафзойин.

Келур чун зарқ иси, рози эмастурмен, агар зоҳид
Ридо бирла олишса дайр пири бодаполойин.

Буким андишаву ғам ёмғури майхонадин ўтмас,
Сувар гўёки пири дайр томи узра куп лойин.

Навоийға дединг ҳижронда бир ўқ ёдгор отқум,
Тирик қолсам, алифдек они жоним ичра асройин.

Қизил ёхуд қаро ё кўк тўнунг ҳар бир эрур мавзун,
Нечукким ой либоси ҳам шафақ, ҳам кеча, ҳам гардун.

Чу мен кўргач сени беҳуш ўлуб, шафқат била элтиб,
Кириб икки қўлумга йиғлаю Фарҳод ила Мажнун.

Ғамим хайли туз этти тоғни, тоғ этти саҳрони,
Бу ҳомун бирла тоғ эрдики, бўлмиш тоғ ила ҳомун.

Юзунг шавқида оҳимдин булутларга туташмиш ўт,
Саҳоб эрмас, қуёшнинг партавидин ҳар тараф гулгун.

Гар эрмас насси қотиъ қатл учун ҳар кўз била қошинг,
Начук бас зоҳир этмиш ҳар бири сод устида бир нун.

Тўлуб, лаълинг хаёли оқизур кўз шишасидин қон
Анингдекким, тўкулгай бода бўлса зарфдин афзун.

Эшит майхона ичра дайр пиридин Ҳақ асрори,
Ки воиз хонақаҳда гоҳ дер афсона, гаҳ афсун.

Соғинма бодаға машъуфмен, эй муғбача, биллаҳ,
Ки усрук кўзларингнинг фитнаси қилмиш мени мафтун.

Навоий, олам аҳли гар вафосиз келди, май ичгил,
Анга чун чора йўқ, боре ўзунгни тутмагил маҳзун.

Эрур саргашта хоки тан аро мажнун кўнгул ҳар ён,
Тўн эткандек қуюндин жисмиға Мажнуни саргардон.

Ёланг жисмим кўруб онча бало тигини ёғдурдунг,
Ки захмим боғламоқтин эмди эрмастур таним урён.

Жунунум ҳайратиға ваҳш даврумға уруб ҳалқа,
Мушаъбид лаъбиға ҳангома аҳлидек бўлуб ҳайрон.

Менингдек тоза доғи захмидин қон ғарқидур лола,
Магарким доғини бағриға қўйди шуълаи ҳижрон.

Бузулди Нухнинг тўфонидин сўнг даҳр ашкимдин
Қиёмат ошкоро бўлди: ул тўфону бу тўфон.

Ичиб гардунча соғар, кош андоқ беҳуд ўлсамким,
Икинчи сурдин ҳам бўлмағай уйғонмағим имкон.

Жаҳон осойишин оллингда мушқил қилмаким, бордур
Тугай мушқил десанг — мушқил ва гар осон десанг — осон.

Кўп, эй гул, урма булбул жониға бедод хоринким,
Сену мендек гулу булбулни кўп ўткарди бу бўстон.

Навоий, қилма айб афғону фарёдимки, даврондин
Не бир фарёду ўн афғонки, юз фарёду минг афғон,

Ишқинг ўтиға қуруқ жисмим ўтун,
Қўнгул ахгардур анга, оҳ — тутун.

Тиф ила ёрдиму кўксунгни, деманг,
Айламас тиф ила худ они бутун.

Рўзгорим қарориб зулфунгдин,
Тори умрумға тугун узра тугун.

Васл аро дебсен олурмен жонин,
Ҳажринг олмаймудурур, англа бурун.

Ваъдаи васлин этар тонгла нетай,
Интизори мени ўлтурса букун.

Бода зарфи бошиға тикмақ учун,
Соқийё, қолмади хирқамда юрун.

Ўйнаб ўлтурди Навоийни, кўринг,
Чини не эркин, агар будур ўюн?

Кўйида итлар мени гаҳ тирмабон, гаҳ тишлабон,
Заъфдин ўлганда бир-бирдин узарлар судрабон.

Мен киму қилмақ ҳавас онинг кўлидин муттако?!
Кўйида бас ётсам илгимни бошимга ёстабон.

Не жунундур, ваҳ, буким йиртуқ яқони чок этиб,
Ашким оққанда кулуб, турган замони йиғлабон.

Элни ғофил айлабон ўзни солурмен кўйига,
Ҳар тарафдин урсалар тош, ит масаллик қавлабон.

Тифли мактабдек қочиб борур яна ул ой сари,
Телба кўнглумни неча топиб кетурсам алдабон.

Умр ўтуб бир учрабон ҳолимни сўрса, войким,
Айта олмасмен жавоб, ошуфта кўнглум тўхтабон.

Ҳазл этар кўнглум била ул шўху кўнглум тортар оҳ,
Тифлдекким, дуд этар ўт бирла ҳар дам ўйнабон.

Ақл учуб беҳудлуғ айлармен, йўлуқсанг ногаҳон,
Кимсадекким телбалик қилғай парийға учрабон.

Соқие, муҳлик хуморим узриға солма қулоқ,
Бир қадаҳни оғзима қуйғил қулоғим тўлғабон.

Умр торин чун кесар даврон жафо тиғи била,
Жазм билгилким, анга бўлмас кўнгулни боғлабон.

Эй Навоий, чун замон аҳлиға асло йўқ вафо,
Топмағунг ҳаргиз вафо аҳли, аларни танлабон.

Жилваи қаддинг кўруб, сарви равондин ким десун?
Жавҳари лаълинг боринда нақди жондин ким десун?

Дўст кўюнда ватан чун туттилар аҳли висол,
Мен киби овораи бехонумондин ким десун?

Кўп дема воизки, ул қадду лабу юз оллида,
Тўбию кавсар била ҳури жинондин ким десун?

Оғзи васфида дейилгай хурдадонлар, эй кўнгул,
Сен киби маъдumu, беному нишондин ким десун?

Бордурур оне юзунгдаким, қуёшта онча йўқ,
Сен боринда худ қуёш ким бўлгай, ондин ким десун?

Ёрға ҳолин демакка онча яхши ёри бор,
Эй кўнгулким, яхши боқсанг, мен ёмондин ким десун?

Шайх сўз мақсуди аслий касбида кўп сўрди, лек
Чора анда жуз фано йўқ, ҳар қаёндин ким десун?

Гаҳ замондин шиква, гаҳ аҳли замон жаврин дема,
Бода ич, аҳли замон бирла замондин ким десун?

Гар Навоий деса ул юз гулшанидин қилма айб,
Демайин булбул ҳикоят гулситондин ким десун?

Буки зулфунг домиға кўнглум қуши урмиш ўзин,
Кўрмакинг эрди муроди, тикмагил боре кўзин.

То сени кўрдум, кўзумдин ўзлутум бўлди ниҳон,
Ким сени кўрса, яна кўрмас эмиш ҳаргиз ўзин.

Йўқки ошиқлик, сўзумдин фаҳм ўлур маъшуклуқ,
Баски, дермен ўз-ўзум бирла анинг бир-бир сўзин.

Субҳи давлат талъати бошида дурри шабчароғ,
Тонг бошида кўр тулуъ эткан саодат юлдузин.

Хони ҳусни ичра сабзи хатти сабзу туз лаби,
Сен не оғаҳ ул наими Равзадин, тотмай тузин.

Баҳра хўрду хобдин ул топти, бу даврондаким,
Қилди эҳё кечасин, сойим кечурди кундузин.

Кўнглини истай Навоий бу сабабдин иттиким,
Ўз била қилғай икавлон ул ғариби ёлғузин.

Манга ҳар нечаким йўқ заҳра дам урмоқ висолингдин,
Ва лекин ком олурмен улча мумкиндур хаёлингдин.

Вафо боғида туфроғ ўлдум, аммо, войким, тушмас
Гаҳе бир гул бу туфроғ устига саркаш ниҳолингдин.

Висолингдин кўнгул навмид эса, дардинг чекар невчун,
Ки андин доғи кўп навмидроқдур чун мисолингдин.

Ики зулфунг кўнгул доми, не янглиғ асрай ул қушни,
Ани тутмоққа жидд маълум ўлур чун «жим»у«дол»ингдин.

Начукким бўлса дил лафзиға нуқта, «зул» бўлур ҳосил
Мазаллат икки айрилғон кўнгулга етти холингдин.

Латофат суйи ул юз, «жим» ила «лом» икки ёндин зулф,
Бу сўзни фаҳм айлар баҳравар бўлғон жамолингдин.

Тамаъ элдин вафо қилғон, судин ўт истадинг чиқмоқ,
Агар топсанг, доғи куйгунг бу савдои маҳолингдин.

Дурустдур меҳр зарфида тўла ҳайвон суйи ичмак
Эмас ичканча дурд, эй мугбача, синған сафолингдин.

Навойи, гар бошинг гўй этса ул чобук, ёмон эрмас,
Ёмон будурки, эрмас воқиф ул саргашта ҳолингдин.

Кўнгулки, ҳар сари чок ўлди тиғи ҳижрондин,
Бир уйдурурки, топибдур шикаст ҳар ёндин.

Сиришким айлади афлок жавфини мамлу,
Киши не сўз дегай анинг қошида тўфондин?

Яқоси чокини Мажнуннинг асру қўп ўкма,
Уял бу кўкси уза чок жисми урёндин.

Хаёли кўнглум аро сокину паришонмен,
Ки ғайри гарди фано ёғмас ушбу вайрондин.

Бало ўқи кўзи ёғдурди, эй мусулмонлар,
Нелар келур манга ул икки номусулмондин.

Етур кўнгулга неча давр аёғи бирла нишот,
Неча малол санга етса аҳли даврондин.

Навоий, айтма, гар жон керактур, андин ўт,
Нединки ўтсам юз жондин, ўтмагум ондин.

Ҳажр шоми баски сели ашк оқиздим қайғудин,
Кўздин ўлдум ноумид ул навъким, кўз уйқудин.

Ўз кўзунг бирла ўзунгни гарчи кўрдунг кўзгуда,
Кўзгу аксидек ва лекин музтарибмен кўзгудин.

Чок этиб ёнимки, кўргуздунг сўнтак дандонасин,
Бул – ажаб ҳолимға қилди заъф жисмим кулгудин.

Кўюнга борурда гаҳи ваҳм, гаҳ рашк ўлтурур,
Соя тебранса кейиндин, меҳр чиқса ўтрудин.

Қон ёшим селики тутмиш дашт бирла тоғни,
Арғувону лоладин ўзга не буткай ул судин.

Чарх мино соғаридин истама нўши ҳаёт,
Не учунким, бодаси мамзуж ўлубтур оғудин.

Масти ишқ ўлмиш Навоий, бермагил панд, эй ҳаким,
Ким магар соқий айилдурғай бу майнинг беҳудин.

Чархдин жонимгадур юз тиғи қотил ҳар замон,
Даврдин жомимда минг заҳри ҳалоҳил ҳар замон.

Асру мушкилдурки, юз мушкил ғамимдин бирни чарх
Қилмайин ҳал, еткурур юз онча мушкил ҳар замон.

Умрида Фарҳоду Мажнун ҳосил этканча бало,
Ишқдин бордур мени маҳзунға ҳосил ҳар замон.

Ҳар замон кўнглумга ишқ афсонасин ёзмоқ не суд,
Чайқалиб дарёи ғам айлар чу зойил ҳар замон.

Жаннати васл истаманг, аҳбобким, саҳросида
Бир томуг эрмиш сафар аҳлиға манзил ҳар замон.

Сихҳатим тутмоқ вужуд имкони йўқтур, эй табиб,
Ким эрур жоним адам кўйига восил ҳар замон.

Деманг осойиш ҳадисинким, бўлур афлокдин
Юз балийят ояти шаънимға нозил ҳар замон.

Даҳр аро йўқ нўшу юз минг ниш ҳар дам, эй рафиқ,
Емагай йўқ нўш учун юз ниш оқил ҳар замон.

Бўлса юз жоним бериб ўлмакни олсам, муфт эрур,
Жонға мундоқким етар юз тиғи қотил ҳар замон.

То абад бўлсун жаҳон мулки анинг фармонида,
Юз жаҳонча мулк бу мулкга дохил ҳар замон.

Эй Навоий, назм мулки чун сенингдур айлагил,
Шоҳ Ғозий васфи ичра тилни қойил ҳар замон.

Дема гулгундур либосим ашкнинг хунобидин,
Шуъладурким, ўртанурмен ҳажр ўтининг тобидин.

Кўзларин кофир десам йўқ, эй мусулмонлар, ажаб,
Ким иковлон юз эвримишлар қоши меҳробидин.

Гунчаи сероби ҳайвон чашмасидур гўйиё,
Анда су инмиш оқиб ҳар ён гули серобидин.

Қуш солиб сайд этмагилким, махласи йўқ беркишиб,
Жон қуши бошингга санчилган гажак қуллобидин.

Хўблар ошиқлариға меҳрин эткан чоғда арз,
Лофдур, ҳар неки сен дерсен муҳаббат бобидин.

Бодаи софу, ҳарифи содаю мушфиқ рафиқ,
Гар муяссар бўлса бас, оламда айш асбобидин.

Уйқудин кўз очмадинг, гўё ани бахтим киби
Айладинг яғмо Навоий дидаи бехобидин.

Ҳар қатра қонки томди кўнгул тоза доғидин,
Бир тоза лола очти ғаминг ҳажр тоғидин.

Демон, ичинда хурда ниҳон қилди гунчаким,
Лаълинг ғамида ўт чиқар анинг димоғидин.

Тенгдур шаҳу гадо хатиким, дуда бирдурур
Шаҳ базми шамъидин, доғи гулхан чароғидин.

Эрмас учуқ, шакарга ёпишти чибин пари,
Икки лабим била ани олсам дудоғидин.

Маст уйқу ичра топсаму бир кеча олмасам
Икки кўзумни тонгғача анинг аёғидин.

Гулда вафо йўқин қаю бир қушки англади,
Ҳаргиз вафо гули тиламас даҳр боғидин.

Доим юзунг хаёли Навоий кўзиндадур,
Ғойиб эмастурур парий онинг булоғидин.

Сиришким лаъли оташнок хатти мушкборидин,
Чиқарди дуд жоннинг ўт туташқан рўзгоридин.

Ел элтур хорнию сел хорони бил, эй булбул,
Ки ғам йўқ дашту тоғ аҳлиға Мажнун раҳгузоридин.

Сариг коғазда жадвал машқидур шингарф ила ёхуд
Юзумда чекти хатлар ишқ гулгун ашки торидин.

Танимда доғ ила қонму экин ёхуд бу Мажнунни
Вухуш ўткарди судраб ишқ дашти лолазоридин.

Дема, кун тушкача уйқуға қолмишким, оча олмас
Қўзин ё ноздин ёхуд сабуҳи май хуморидин.

Малойик ишқсиз гар эрди сен бор улки ҳажрингда,
Туташти барчаға ўт шуълаи ишқим шароридин.

Аёқ иззат била бос ергаким, ҳар сабзаву лола
Нишон бир юз гулидин айтуру бир хат ғуборидин.

Ажаб йўқ, дашт аро Мажнун қуюндек садқаси бўлмоқ,
Қаён бир ноқа кўрса соғиниб Лайли қаторидин.

Навоий истаган ёр ихтиёри бирла мақсудин,
Магарким кечкай ўз мақсуди бирла ихтиёридин.

Вафо йўлинда, эйким, топмадинг истаб асар мендин,
Дегайсен билганинг ул бевафо сўрса хабар мендин.

Танимда қаддингу лаълинг фироқи тийрборонин
Киши кўрса, гумон қилгайки, бутмиш найшакар мендин.

Жигаргун бўлди қасринг тоши лаълинг ҳажрида баским,
Сиришк ўрнига ҳажр оқизди қон бўлган жигар мендин.

Анингдек солди ишқинг шуъла жоним ичраким, шаксиз,
Малойик барча куйгай, кўкка тушса бир шарар мендин.

Бўлубмен ул париваш фурқатидин телба ит янглиғ,
Қаён юзлансам, эй аҳли салоҳ, айланг ҳазар мендин.

Қилиб Фарҳоду Мажнун ишқи ўтин шарҳ, эй ровий,
Бўлуб гарми такаллум фориг ўлмишсен магар мендин.

Не тонг, сиймоб янглиғ оқса кўздин сиймгун ашким,
Ки сиймоб айламиш хушу хирад бир сиймбар мендин.

Амал сарриштасин қилма мутаввал, келганин хуш кўр,
Тутунг, аҳбоб, ёд ушбу каломи мухтасар мендин.

Жаҳону жонни тарк айлаб, анинг кўйига азм эттим,
Навоий, бас муносиб эрди бу янглиғ сафар мендин.

Йўқтурур мажлисда айше фурқатинг бедодидин,
Юз фиғон, гар бўлмасам хурсанд васлинг ёдидин.

Нечаким тушсам йироқ бу маслаҳатқа, яхшиким,
Тинғасен ҳар кеча кўнглум нолаву фарёдидин.

Зулфу қаддинг фурқатидин неча қилсам гашти боғ,
Овуна олмон чаманнинг сунбулу шамшодидин.

Панд ила сабрим уйин, эй ақл, маъмур истама,
Ким кўнгармиш кўз ёшим сели ани бунёдидин.

Деб эдинг жононсиз ўлсанг, жонинг олғум, эй ажал,
Жон фидонг, ар ваъдани ўткармасанг миёдидин.

Савмдин кўнглум қуши майл этти сую донаға,
Лекин оғзин боғладим, қўрқиб ажал сайёдидин.

Эй Навоий, кимдурур бу дайр аро аҳли нажот,
Улки чиқмас дайр пири амрию иршодидин.

Кўзгу ҳар дам судур ул рухсори оламсўздин,
Муз анингдекким эрир меҳри жаҳонафрўздин.

Юз очиб, билдирди қад бирла сочи тенг эрканин,
Зоҳир ўлғондек туну кун тенглиги наврўздин.

Истасангким, тиккасен юз пора кўнглум чокини,
Яхшироқ ҳеч игна йўқ ул новаки дилдўздин.

Ишқ гард эткан танимдин ҳажр ўти учқунлари,
Тиғ ҳар ён ламъа кўргузган кибидур тўздин.

Овладинг кўнглум, чу соид кўргузуб қовмақ недур,
Жавр ила кетмак чу келмас сайди дастомўздин.

Соқийё, даврон ғамидин ранжамен, кўнглум аро
Паст қил андуҳ ўтин жоми нишотандўздин.

Кеч, Навоий, жону кўнглунгдинки, йўқтур ишқ аро
Чора оҳи жонгудозу нолаи дилсўздин.

Эй мусулмонлар, фиғон ул кофири худкомдин,
Ким чиқарди кўкка афғон лашкари исломдин.

Лаъли руҳафзосидин бир бўса пайғом айлади,
Гарчи ёлғон эрди, мен жон топтим ул пайғомдин.

Зулфу рухсорингдин айру гарчи йўқ шомимға субҳ,
Шамъдек ҳар кеча то субҳ ўртанурмен шомдин.

Зулфидин кўнглумки махлас топти, бор ул телбаким,
Банддин қочмиш ваё қушким қутулмиш домдин.

Фурқат айёмидаким ёд этмас ул маҳваш мени,
Васл топсам, мен доғи ёд этмай ул айёмдин.

Жоми майда бўлди чун ул бут жамоли жилвагар,
Кофири ишқ ўлғамен, гар бош кўтарсам жомдин.

Дайр аро, эйким, Навоийдин тиларсен ному нанг,
Билким, ул бу ерга қочиб келди нангу номдин.

Васл этти ёр ваъда лаби жонфизосидин,
Гўё бу сўзни айтти жоним аросидин.

Гар кўрмадинг шафақ уза хуршид, эй кўнгул,
Эҳсос қил ани юзу гулгун қабосидин.

Мунглуғ кўнгулнинг оҳидин этмас рақиб ваҳм,
Йўқ итка бок ишқ гадойи асосидин.

Ишқ ичра ўлдум, оҳки, қутқармади мени,
Давр офати ул офати даврон жафосидин.

Оламни ҳажр зулмати тутқай, совурса ел
Куйган фатилани янги доғим қаросидин.

Чархи данида бодаи ғам тўлмиш, эй рафиқ,
Жуз ҳажр заҳри қилма тамаъ давр косидин.

Сабт ўлмаса, Навоий, ани назми зайлида,
Фаҳм айлар аҳли дард каломи адосидин.

Яна не чехраға ўт солди майки, ҳайронмен,
Яна не туррани ел очтиким, паришонмен.

Учурки, эй қуюн, ул ой бошиға эврулайн,
Бу дамки йўлида туфроқ бирла яксонмен.

Бири фусуну бири симёға ҳамл этарлар эл,
Чу заъфдин келибон кўзларига пинҳонмен.

Вухуш аро мени дашт ичра кўрди чун Мажнун,
Тасаввур эттиким, ул хайлға ниғаҳбонмен.

Чу халқдин қочибон дайр сари юзландим,
Рафиқлар, билингиз, ваҳшийи биёбонмен.

Чу билмай элга вафо айладим — жафо кўрдум,
Не суд эмди, агар нечаким пушаймонмен.

Навоий эмди қилурмен Ҳижоз оҳанги,
Соғинмағил янаким озими Хуросонмен.

Шаҳру кишвардин илик юб, хонумондин кечкамен,
Хонумондин ким десун, икки жаҳондин кечкамен.

Ҳар замон бошимга юз тиғи бало айлаб қабул,
Умрдин тортиб этак, биллаҳки, жондин кечкамен.

Шаҳру кишвар, хонумон, икки жаҳону, умру жон,
Худ не бўлғай, мунча юз ком ўлса, ондин кечкамен.

Гар Скандар мулки бирла Хизр умри берсалар,
Ўйла мулку бўйла умри жовидондин кечкамен.

Мумкин эрмастур валеқ, эй меҳрибонларким, даме
Қилса юз бедод, ул номехрибондин кечкамен.

Воизо, айлаб енгиллик, нечаким Кавсар майин
Мақтасанг, ҳошоки, мен ратли гарондин кечкамен.

Эй Навоий, қон ёшим баҳр ўлди бу дам истасам,
Ким етай ул қотилимга, эмди қондин кечкамен.

Ҳар тарафким борур ағёр ила жонон, талашурмен,
Чун ажал қасд қилур ўлмакима, жон талашурмен.

Ҳажр тиф урса, талошимни ўлум хавфи соғинма,
Ким шаҳидинг бўлайин деб мени ҳайрон талашурмен.

Бошоқ устида талашқон киби мазраъда гадолар,
Дашти ишқинг аро ушшоқ ила пайкон талашурмен.

Эй пари, чун кийик ўхшар ики кўзунга биайниҳ,
Бу жиҳатдин мени девона биёбон талашурмен.

Гарчи ағёрдин олмоғлиғ эмастур сени мумкин,
Турмағумдур боқибон, ончаки имкон, талашурмен.

Аччиғим келгали Кавсарни ачиғ бодаға таржиҳ,
Хирад аҳли чу қилурлар, мени нодон талашурмен.

Қўл солиб ҳажр ўтида ул киши янглиғки су ургай,
Эй Навоий, чу ошар шуълаи ҳижрон, талашурмен.

Оразинг нақшин кўнгул лавҳида тасвир эткамен,
Бўлмаса тақдир ани кўрмак, не тадбир эткамен?!

Эй қаро кўз, бўлмас ул юз шавқидин юздин бири,
Кўз қаросидин агар юз нома таҳрир эткамен.

Ёшурун қолғайму ишким, бўйлаким ул шўхдин
Чиқса бир сўз беҳабар, юз қатла тақрир эткамен.

Не жунундур буки, ҳар тун ул париваш васлиға,
Юз хаёл айлаб, яна бориға тағйир эткамен.

Эйки, дерсен васл коминг бўлса, жон қилгил фидо,
Ул муяссар гар бўлур, мен худ не тақсир эткамен?!

Ишқ азалдиндур насибим, носихо, манъ этмагил,
Манъ қилсанг ҳам, нетиб мен манъи тақдир эткамен.

Эй Навоий, нақди жон бергил дединг савдосиға,
Бўйла савдо гар муяссар бўлса, тавфир эткамен.

Базм ичинда андоқ ул маҳваш хаёли бирламен,
Ким хаёл андоқ қилурменким, висоли бирламен.

Сўзлашурда ўз-ўзум бирла жунун аҳли киби,
Ул париваш белу оғзи қилу қоли бирламен.

Гаҳ кулуб, гоҳики йиғлармен хаёл айлаб ани,
Васли уммидию ҳижрони малоли бирламен.

Демагил, майдин юзум рангин, қулоғимдур қизиқ,
Ким бу янглиғ ҳажр кожу гўшмоли бирламен.

Оғзию зулфи ғамидинким эрур ноламда мад,
Бўйла мад тортарда онинг «мим»у «доли» бирламен.

Соқиё, бир жоми май бирла мени девона қил,
Ким мушавваш ақл савдойи муҳоли бирламен.

Эй Навоий, ақл сори эмди бўлма раҳнамун,
Ким бўлуб девона, ишқи лоуболи бирламен.

Бир юзи ўтлуқ шарори ишқидин маҳрурмен,
Дўстлар, ўртансам, этманг айбким, маъзурмен.

Ишқини не суд пинҳон тут демактин, эй рафиқ,
Эмдиким ишқ ичра расволиқ била машхурмен.

Мен киму уйқуға кўз юммоқ? Чу йўқтур тоқатим,
Оразидин кўз юмуб очқунча гар маҳжурмен.

Не ажаб Фарҳоду Мажнун зикриким, бўлмиш унут,
Ким мен эл ичра жунуну ишқ ила мазкурмен.

Оби ҳайвон ичмагаймен истабон дафъи хумор,
Менким ул майгун лаби жонбахшдин махмурмен.

Кимсага чун йўқтурур бу корғаҳда ихтиёр,
Йўқ манга айбу ҳунар, гар маст, агар мастурмен.

Эй Навоий, васл умидин ёқмоғил тухмат манга,
Ким мен ул маҳвашни бир кўрмак била масрурмен.

Азимат айлама, эй шўхи беҳабар, ҳар ён,
Мени фироқинг аро қилма дарбадар ҳар ён.

Фироқ шоида анжум эмаски, оҳимнинг
Ўти шафақ бўлуб, ўлди жудо шарар ҳар ён.

Дема танимда янги доғларки, ишқинг ўти
Чу тушти кўнглум аро, айлади асар ҳар ён.

Юзунгда холлар эрмас, кўзунг ғизолидур,
Ки тушти нофасидин қатра мушки тар ҳар ён.

Кўрунг заиф таним теграсида жаври тошин,
Яғоч тубида сочилғон киби самар ҳар ён.

Қадамни фақр тариқида ҳар тараф урма,
Туз айла қатъки, бордур басе хатар ҳар ён.

Навоий учқали шавқунгда, тиғи ҳажрингдин
Алифлар англама жисмида, чиқти пар ҳар ён.

Соқийё, очтинг чу май тутмаққа жоми Жам юзин,
Юз ғамим дафъ айладингким, кўрмагайсен ғам юзин.

Ўйла руҳафзо лабинг анфосидин топтим ҳаёт,
Ким гар ўлсам кўрмагаймен Исои Марям юзин?

Ёр меҳмон бўлмоқ эрмиш, боринг, эй жону кўнгул,
Истарамким кўрмагай, албатта, номахрам юзин.

Гар вафо аҳлиға олам зулм қилмас, бас недур,
Дуди оҳимким қаро айлабтурур олам юзин.

Тун эмас, баским, фалак жонимға қўймиш доғи зулм,
Ул туганлар дуди тутмиш нилгун торам юзин.

Эйки, кўнглунг чоки бутти васлдин, шукр айлагил,
Ким менинг захмимдур улким кўрмамиш марҳам юзин.

Онча юзсизлик улустин кўрмишам, гар берса даст,
Истарамким, кўрмасам ҳаргиз бани одам юзин.

Баски, кўрмишмен қуёш юзлук улустин тийралик,
Дермен, оҳим тийра қилса наййири аъзам юзин.

Эй Навоий, тушса маст илгингга бир кун, ўпкасен
Ҳам қабоғин, ҳам сақоғин, ҳам дудоғин, ҳам юзин.

Минг ўтум бор, айлай олмасмен аён мингдин бирин,
Даҳр куйгай, зоҳир этсам ногаҳон мингдин бирин.

Минг туган жисмимда кўрсанг, кўп таажжуб қилмаким,
Ичдагидин зоҳир айлабмен аён мингдин бирин.

Дема, дардингни ниҳон тутқилки, юз минг дардни
Махфий этсам, қилмиш ўлғаймен ниҳон мингдин бирин.

Ўйла юз минг пора кўнглумни паришон этти ҳажр,
Ким топа олмон тилаб мен нотавон мингдин бирин.

Гарчи қилди ҳажр ўти ўртанмакимни бирга минг,
Олам ўртангай, агар қилсам баён мингдин бирин.

Оҳким, аҳбобдин ҳар кимга айлаб минг вафо,
Топмадим яхши ўзумга мен ёмон мингдин бирин.

Эй Навоий, даҳр эли гар мингу гар бир тонима,
Ким вафолиғ айлай олмасмен гумон мингдин бирин.

Лабинг майи ҳавасидин мудом йиғлармен,
Пиёладек бўлубон талхком йиғлармен.

Фаминг тунида куюб шамъдек саҳарға дегин,
Ўзумга уйқуни айлаб ҳаром, йиғлармен.

Ўзумни ҳар нимага кундуз айларам машғул,
Ғариб ҳолима, чун бўлди шом, йиғлармен.

Ториқти чарх йиғимдин, магарки билмас эди,
Ки дарди ҳажр замонин тамом йиғлармен.

Хаёл ила анга деб, дам-бадам саломимни
Бериб ўз-ўзума андин паём йиғлармен.

Бўлуб ичим тўла қон давр эли нифоқидин,
Сариғ узор ила андоққи жом йиғлармен.

Навоиё, яна бир лоларух фироқинда,
Кўзум ёшин қилибон лолафом, йиғлармен.

Гар деса кўз бирла рухсорин тамошо қилмайин,
Васлини найлаб кўнгул бирла таманно қилмайин.

Гавҳари ишқиға кўнглумни нетиб қилмай садаф,
Мунча баским кўзни ифшосиға дарё қилмайин.

Оҳ ўтию ашк селидин бўлур ер-кўк тўла,
Неча дермен ишқ асрорин хувайдо қилмайин.

Ўт тушуб кўнглумдаву кўксумда равзан захмидин,
Дудини онинг не янглиғ ошкоро қилмайин.

Ул парий ҳар жилвасида ақли кул шайдо бўлур,
Телбаликдиндур, десам кўнглумни шайдо қилмайин.

Қилмағил, эй шайх, усруклар унидин шикваким,
Маст ўлуб майхонада бўлмас алоло қилмайин.

Соқийё, андоқ тўла тут бодаким, беҳуд бўлай,
Токи давр ошубиға бир лаҳза парво қилмайин.

Қилди ул кўз ёдидин кўнглум кийиклар сори майл,
Неча мен Мажнун дедимким, азми саҳро қилмайин.

Эй Навоий, оламоро ҳусн невчун очти ёр,
Бўлмас эмди ўзни олам ичра расво қилмайин.

Қил бу ён жавлонки, жонни хоксоринг айлайин,
Бошинга эврулгали қўпқон ғуборинг айлайин.

Бу баҳона бирла чунким жонни садқанг айладим,
Ақлу ҳушу сабр нақдин ҳам нисоринг айлайин.

Юз агар очсанг, назарнинг қушларин сайдинг қилай,
Ўқ агар отсанг, кўнгул сайдин шикоринг айлайин.

Қочиб эл наззорасидин гар кирарсен аксдек,
Кўзгудек кўнглумни темурдин ҳисоринг айлайин.

Сен лабингдин жон бериб, васлингдин элнинг кўнглин ол,
Мен ҳазин жону кўнгулни хору зоринг айлайин.

Хонақаҳда, эйки, ўзлук жомидин махмурсен.
Кир фано дайриғаким, дафъи хуморинг айлайин.

Тўлса паймонанг, Навоий, дайр аро май бирла юб,
Бошининг хум кирпичин хишти мазоринг айлайин.

Оҳу вовайлоки, олам аҳлининг бадҳолимен,
Ҳар нафас бир дарду меҳнат хайлининг помолимен.

Кўздин оққон тийра қоним зор жисмимни бўяб,
Ким қурубтур хома янглиғдур, мен онинг нолимен.

Токи кўнглум иттию фориғ бўлубмен дардидин,
Ишқ аро кўнглин итурган хайл фориғболимен.

Баски бедодинг юкин тортиб қадим бўлмиш нигун,
Гўйи ул бедоднинг остида қолғон долимен.

Руҳи Мажнуннинг магар жисмим аро қилмиш ҳулул
Бўйлаким, заъфу жунун бирла анинг тимсолимен.

Ишқ аро васл истамон, қонимни то қилдим ҳалол,
Ҳар неким ишқ аҳлиға мушкулдурур, ҳаллолимен.

Ёр ила ушшоқу, мен — маҳжур, ҳолим сўрмаким,
Эй Навоий, бу жамоатнинг хароб аҳволимен.

Жонға ҳар дам ишқидин юз минг боло кам истамон,
Ўзгага минг йил ўтуб, юздин бирин ҳам истамон.

Ёр чун истарки, ғамнок ўлғамен ҳижронидин,
Не ажаб гар васлидин қўнглумни хуррам истамон.

Тиғи ишқинг захмидин жоним бир осойишдадур,
Ким агар юз қатла ўлсам, доғи марҳам истамон.

Девсийратлар била кўрсам не ҳол ўлғай манга,
Ул парийға чун малак хайлини ҳамдам истамон.

Не таҳаммул, гар юзига тушса номахрам кўзи.
Ўз кўзумни айни ғайратдин чу маҳрам истамон.

Онча эл жаврин кўруб менким тилармен фардлик,
Бўлса ёре ҳам вафолик, жинси одам истамон.

Эй Навоий, ишқ агар оламға расво қилмаса,
Мен худ ўзни куч била расвойи олам истамон.

Ўлтурур кўйида ишқ аҳли алолоси учун,
Шоҳ қатл эткан киби итларни ғавғоси учун.

Тийра зулфидин қўнгул рухсорин айлар орзу,
Гўйиё равшан су истар дафъи савдоси учун.

Чун бўлур ҳар тун шабистон ичра шамъи анжуман,
Хайли анжум эврулур ул ой тамошоси учун.

Қаддида гулгун либос эрмаски, устоди азал
Барги гулдин ҳулла қилмиш сарви раъноси учун.

Зулфи занжирига ҳаддим йўқ, ити занжири ҳам
Яхшидур, қайд этса бу мажнуни шайдоси учун.

То тирикдурсен, қадаҳ даврин ғанимат тутки, чарх,
Эврулур тегрангга нақди умр яғмоси учун.

Эй Навоий, тарки дунё айла, иззат истасанг,
Ким мазаллат келди саъй онинг таманноси учун.

Масканим ҳижронда бўлса эрди Марви Шохжаҳон,
Бергай эрди ҳажрдин ўлсам, танимға шоҳ-жон.

Рашқдин жону кўнгул бир-бирга душман бўлдиким,
Гоҳ васлингни кўнгул айлар таманно, гоҳ жон.

Нома сабт айларда чиқти жон, вале куйди кўнгул,
Ким қошингға нома бирла бормағай ҳамроҳ жон.

Жон била кўнглумни асрармен фидо айлай дебон,
Йўқса эрмас ҳам кўнгул матлубу ҳам дилхоҳ жон.

Файрдин холи висолингни тилармен, оҳким,
Кўрмағай кўз, бўлмағай воқиф кўнгул, огоҳ жон.

Фурқатингда бода қўймас ўлгаликим, қайтарур,
Чиққали оғзим сари майл айласа ногоҳ жон.

Эй Навоий, ўйла жон оғзимга етмишким, чиқар,
Фурқатида ҳар неча оҳиста чексам оҳ, жон.

Йўқ дамеким, ул қуёш ёдида фарёд айламон,
Айламон фарёдким, гардунни барбод айламон.

Нола қилмонким, халойиқ кўнглини қилмон ҳазин,
Навҳа чекмон эл ароким, элни ношод айламон.

Оразу қадди хаёли бас менга, эй боғбон,
Гул сари қилмон тамошо, майли шамшод айламон.

Қўйма юз ҳуру парий васфиға, эй ровийки, мен,
Қиблаи жон ғайри ул ҳури паризод айламон.

Айламон маъмур ақлу сабр ила кўнглум уйин,
Чун мени бузди, мен ул вайронни обод айламон.

Ҳар неча қилдим вафо, кўргуздилар жавр, эй кўнгул,
Айб қилма, гар замон абносидин ёд айламон.

Эй Навоий, тарки ишқ этким, қутулсам мен доғи,
Кимсага кўнглумни мундин нори муътод айламон.

Кўз била қошинг аро ул холи мушки нобдин,
Нукта «кофур» узра тушмиш ё қуйи меҳробдин.

Ул оғиз оллидаким ҳар лаълидур оби ҳаёт,
Номуносибдур демак сўз гунчаи серобдин.

Ўйлаким, зулфунг ғамин оламға тарқатмиш насим,
Не ажаб, судралса юз жон бўйни ҳар қуллобдин.

Нуктаи мавҳум эрур оғзинг, нетиб ком истайин,
Ким таматтуъ касб қилди жавҳари ноёбдин?

Ҳажр тобу печидин қисқарди умрум риштаси
Тор ул янглиғки бўлғай қисқа печу тобдин.

Олам асбобидин ўт, гар истасанг кўнглунгни жамъ,
Ким паришонлиғдин ўзга етмас ул асбобдин.

Эй Навоий, ёр кўйида қаро туфроқ аро
Қолибон ортуқ кўрармен бистари синжобдин.

Неча ғамим ўтин аҳли замонға еткурайин,
Шарору дудидин анинг осмонға еткурайин.

Қадам бошимдин этиб кўйи азми қилдимким,
Бу макр ила ани ул остонға еткурайин.

Лабингға май била нўши ҳаёт еткандек,
Анинг ҳаёлини мен доғи жонға еткурайин.

Кўнгул чу кўйида гум бўлди, не кўнгул бирла
Ўзумни ком тилай гулситонға еткурайин.

Кўнгулни истаю вайрон баданға элтурмен,
Ки хонумонини бехонумонға еткурайин.

Жаҳонда фитнадур, айлаб сўроғи майхона,
Ўзумни саъй ила дорул-амонға еткурайин.

Навоий оҳи санга заъфдин чу етмас, кел,
Ки васлдин мадад ул нотавонға еткурайин.

Ишқ ичра қани мен киби зеру забар ўлган,
Ҳар кимки йўқ андин батар, андин батар ўлган,

Чун дилбари кирпиклар ўқи ҳар сари отқан,
Аъзоси аро ҳар сари мў ништар ўлган.

Менмен лаби жонбахшинг учун лаъл масаллик,
Бағри тешилиб, ғарқаи хуни жигар ўлган.

Деҳқон, деки, мендек яна даврон чаманида,
Ким кўрди вафо нахлиға ҳижрон самар ўлган?

Жисми шарар айрилмоқ ила билки туганди,
Кўнглида муҳаббат шараридин асар ўлган.

Маст ўлки, жаҳон меҳнатидин топти фароғат,
Давронға келиб кетканидин беҳабар ўлган.

Фақр ичра, не тонг, ўзлукидин кечса Навоий,
Фард ўлди фано шевасидин баҳравар ўлган.

Ой ботти мунфаил бўлубон ул жамолдин,
Шоядки, чиқмағай яна бу инфиолдин.

Зулфунг хаёли кўнглум уйи ичра тўлғали
Холи эмастурур нафасе ул хаёлдин.

Ким кўрди ҳусн боғида сарве қадинг киби
Ҳаргиз тажовуз айламаган эътидолдин.

Сабрим уйини йиқса қадинг нахли, тонг эмас,
Ҳаргиз сутун ким айлади наврас ниҳолдин?

Дардоки, ўлдуму анга дардимни демадим,
Кўнглин мукаддар айламайин деб малолдин.

Юз жон бериб, вафо бани одамда топмадинг,
Кеч эмди, эй кўнгул, бу хаёли маҳолдин.

Хурсандлиқ Навоийгадур бу умид ила,
Ким васли тошқори худ эмас эҳтимолдин.

Рахшингки, хиром ичра ўтар кабки даридин,
Истармен анинг наълини товус паридин.

Ўтган йўлида наълидин ўт жонима тушти,
Жонимға нелар келди анинг раҳгузаридин.

Гулгунмудурур ё жулини айлади ул навъ,
Хайёти фалак санъати гулбарги таридин.

Гулрухлар аро чунки сўрарсен, хабар айтур
Эскан гулу сарв узра насими саҳаридин.

Отинки, парий чеҳра дединг, сендадур ул от,
Англар кишиким, ори эмас табъ асаридин.

Не ҳожат эди суръат анга, мунчаки ошиқ
Кўзни юмубон очқуча ўткай назаридин.

Мужгон била истар қашиғай суртуб анга кўз,
Фаҳм ўлса Навоийға ризо сиймбаридин.

Куйдум ғами ишқимни аён айламакимдин,
Чеккай эдилар кош тилимни кўмакимдин.

Бир лоладурурким, ичида доғи ниҳондур,
Ҳар қонки томар доғи ниҳони юракимдин.

Дашт ичра жунун аҳлиға бўлди алами ишқ,
Ҳар хор уза парголаки қолди этакимдин.

Ишқ ичра тирикликда паришонлиғим англа,
Кўрган киши саҳрода ёйилғон сўнгакимдин.

Мажнундек элармен этаким бирла чу туфроқ,
Гўёки фано гарди ёғар ул элакимдин.

Ҳасрат иликин тишлаб ичармен ғамидин қон,
Айшимни ҳаёл эт: бу — маю ул — газাগимдин.

Ҳажрида Навоий киби матлубум эмас умр,
Ҳар кимни тилармен чу йироқмен миракимдин.

Киши ойирса бир бедилни ёри дилпазиридин,
Умид улким, айирғай Тенгри они ногузиридин.

Агарчи мен асири бўлдум ул бадмеҳрнинг, ё Раб,
Жудо қилма асирин ондину они асиридин.

Деб эрмишким, замиримда анга зулм айламак йўқтур,
Чиқарғил, ё Раб, ушбу зулмни онинг замиридин.

Димоғим топмасун мақсуд иси, гар кўйи туфроғин
Топиб, они муаттар истасам жаннат абиридин.

Мену — қон ютмоғу майхона туфроғи, деманг зинҳор
Манга Жамшид жоми бирла Афридун сариридин.

Очилди чун эшиклар дайрға, май ичмай ўлдум маст,
Нечукким аҳли раҳмат жаннат абвоби сариридин.

Навоий шодмондур барча, гар ўлтургали ул шаҳ
Қилибтур ёд аҳли ишқ аро ушбу фақиридин.

Келса бир кун, неча кун келмаслигинин лолмен,
Бир кун ўз ҳолимда бўлсам, неча кун беҳолмен.

Неча кунким келмаса, айлар ўлум ҳоли мени,
Келса бир кун ўлтурур, бу ишвалардин лолмен.

Йўлида туфроғ агар бўлдум, ғараз побўсидур,
Бўлса бу комим раво, ғам йўқ агар помолмен.

Дилбарим Ширин била Лайлиға гар ақрон эса,
Мен доғи Мажнун бирла Фарҳодға амсолмен.

Ҳинду ўлдум, ҳажр эткач рўзгоримни қаро,
Ё балоға нуқта, ё андуҳ юзига холмен.

Соқийё, ҳижрон ғами тугёндадур, лутф айлаким,
Дам-бадам ошуфтаи бир жоми молломолмен.

Эй Навоий, бошима кўрким нелар келтурди ишқ,
Пири ақл эрдим, бу дам бозичаи атфолмен.

Ул парий маҳжуб бўлгай деб мени девонадин,
Чугздек чиқмон туну кун гўшаи вайронадин.

Ошнолар таъни ишқида ҳалок айлар мени,
Мунча шиддатлиқ эмас, неким келур бегонадин.

Айтсамким: «Садқанг ўлдум, нега куйдурдинг мени?»
Дерки: «Бу мушкулни фаҳм эт шамъ ила парвонадин».

Ёр меҳмон бўлса, бермасмен ризо, чун бир нафас
Меҳнату ғам хайли чиқмаслар бизинг кошонадин.

Чунки ёйилди ҳаводис фитнаси ҳар гўшада,
Маслаҳат эрмаски чиқсам гўшаи майхонадин.

Мен ичиб майхонада май, жаннату кавсар сўзин
Воиз айтиб, бўлмади кўнгли малул афсонадин.

Бир парийдин гар санга банди жунун тушти, не тонг,
Эй Навоий, қочмагай девоналар завлонадин.

Неча кўрган сойи ажзим жавр оғоз эткасен,
Англаган сойи ниёзим шиддатин ноз эткасен.

Мумкин эрмас чун қуёш васли кеча хуффошқа,
Эй кўнгул, ул ён неча ҳижронда парвоз эткасен.

Бўлса ҳаддим, дер эдим оллингда кўнглум розини,
Файрни рағмимға гарчи маҳрами роз эткасен.

Лаъли ул кофирнинг элга жон бағишлар, эй Масиҳ,
Неча анфосинг била даъвои эъжоз эткасен.

Дам-бадам шавқум санга кўпракдур, аммо сабрим оз,
Гарчи сен бедодни кўп, меҳрни оз эткасен.

Эй фалак, зулму ситам ичра ўз овозинг учун,
Неча бизга ҳар замон бир иш саровоз эткасен.

Эй муғанний, баски йиглатгайсен элни базм аро,
Гар Навоий оҳи бирла нағмани соз эткасен.

Қариған чоғда бир маҳваш йигит шайдоси бўлмишмен,
Ки ишқидин қари бирла йигит расвоси бўлмишмен.

Куюндек пўяда майдон манга гаҳ тоғ эрур, гаҳ дашт,
Магар Мажнун била Фарҳоднинг ҳампоси бўлмишмен.

Бағирдин итларига тўма, қон ёшимни май қилдим,
Жунун базми аро ул хайли базмороси бўлмишмен.

Мени кўргач бўлур ишқ аҳли мажнун, берма панд, эй ақл,
Чу мен девоналарнинг мойи савдоси бўлмишмен.

Бўлур ишқ аҳли таълим олсалар девоналиғ мендин,
Нединким, мен бу нодон хайлнинг доноси бўлмишмен.

Деманг, аҳли хирад ишқу жунун савдосидин чиққим,
Мени беҳонумон бу даштнинг насноси бўлмишмен.

Навоийдек қариғанда йигит бўлсам тонг эрмаским,
Қариған чоғда бир маҳваш йигит шайдоси бўлмишмен.

Кеча асру музтар эрдим, ваҳки, шайдомен букун,
Тун худ ўтти, лек онсиз ношикибомен букун.

Не сўзумни фаҳм этарлар эл, не мен элнинг сўзин,
Билмон элнию ўзумни — асру расвомен букун.

Рўзгорим зулфу, холу хаттидин бўлмиш қаро,
Эй хирад аҳли, билингким, маҳз савдомен букун.

Элга жон бермакка чиқти, гўйиёким рашкдин,
Ўлмагай оллида онинг кимса илло мен букун.

Мултафитдур элга, мен маҳрум, бу дамким чекиб
Тиғ, истар бир киши қатлин, мен авломен букун.

Эй кўнгул, сен онсиз эрмассен даме, бу дамки мен
Васлиға еттим, сен ўлғунг оллида ё мен букун.

Йўқтурур Фарҳод ила Мажнун, магарким билдилар,
Тоғча андуҳи бирла даштпаймо мен букун.

Ул парий ишқида ўзлук тарки тутгим, соқийё,
Бодаким, девона бўлмоққа муҳайёмен букун.

Дўстлар, қочинг Навоийдинки, зулми ҳажр аро,
Дарди дил айтурдин элга меҳнатафзомен букун.

Тугун бир-бир демон, юз-юз мусалсал зулфи торидин,
Нишондурлар саросар мўр хайлининг қаторидин.

Юзи гул, зулфи сунбул, оғзи ғунча, қомати савсан,
Назоҳатда уятлиғдур Беҳишт онинг баҳоридин.

Ҳаводис шомии солса рўзгор ичра паришонлиғ,
Нишон бил зулфида кўнглум паришон рўзгоридин.

Ани кўргач неча ишқим ёшурсам, халқ англларлар
Кўнгулнинг изтиробидин, баданнинг изтиборидин.

Мен онсиз туфроғ ўлдум, эй сабо, сен раҳм этиб боре,
Қотиштур кўйининг туфроғига жисмим ғуборидин.

Мени ишқ ўйла расво қилдиким, эсмас менинг сори,
Насиме келса ногаҳ офият мулку диёридин.

Бу дайр ичра фано расмин биравким ихтиёр эткай,
Кушод имкони йўқтур кечмайин ул ихтиёридин.

Майи васл, эйки, нўш айлаб, ўзунгни айладинг сархуш,
Гуворо бўлсун, ар бийм ўлмаса бу май хуморидин.

Навоий сабру ишқидин ул ой фориғдурур, яъни
Хабар йўқтур анга бу бенавонинг йўқу боридин.

Кўрса не фикри таним захмию кўнглум куйганин,
Улки наълу доғдин ҳайф этмиш ўз нозук танин.

Қайда кўрсун, кўрса не қилсун ёқам чоки асар,
Мастлиғдин улки ҳар дам чок этар пироханин.

Хирмани сабрим куярдин не ғам ул кофирғаким,
Ўт солибтур бодадин, кўргил жамоли хирманин.

Гарчи ранжим саъб эрур, ваҳ, қайда парво айласун,
Қотилеким, кўрди тиргузмакча ўлтурмак фанин.

Англағач қатл айлар эрди, шукрким, билмас киши
Базми ғавғоси аро аҳли мусибат шеванин.

Неча тавсанлиқ, сукун андин бурунроқ кўзлаким,
Олмағай гоме, неча сурсанг йигитлик тавсанин.

Гулшани ишратқа сиз азм айлангиз, эй аҳли айш,
Ким Навоий бас оғир олмиш мазаллат гулханин.

Кирпикимдур ашк қони бирла шохи арғувон,
Раҳм қил, эй арғувони ранг тўнлуқ навжувон.

Ул ики кўздурму ё ишқингда айни заъфдин
Гўшаи гулзор аро ётмишлар икки нотавон.

Дуди оҳимни шарарлар бирла кўрган соғинур,
Ким етишти дард мулкидин юз ўйлуғ корвон.

То лабинг нақши кўзумда лаългун ашким киби
Тутти ер, ҳайвон зулоли юз сари қилдим равон.

Шод эдим ҳусн аҳли онидин, қани ул аҳли ҳусн,
Эй кўнгул, мен ғофилу эрмиш ғанимат ул авон.

Эй висол аҳли, сизу иззат бисоти узра айш,
Ким етибдур бизга қисмат ишқдин ҳажру ҳавон.

Эй Навоий, ёр агар зулм этса, шаҳға қил дуо,
Ким анга тобиъдурур адл ичра юз Нўширавон.

Ёзарда ишқинг ўтин секрир оҳимдин шарар ҳар ён,
Варақда нуқталар ийнак шарарлардин асар ҳар ён.

Рақиб илги жафо тоши кўп отса, боис оҳимдур,
Анингдекким, итик ел шохдин сочқай самар ҳар ён.

Дам урмассен, лабинг ширинлигин васф айласам, гўё
Ики лаълингни бир-бирга ёпиштурди шакар ҳар ён.

Кўкарган доғидур ғам тошларининг хаста жисмимда,
Қуруғ шох узра чирмошиб очилғай нилуфар ҳар ён.

Суда гулбарглар оққон масаллик лаъли ҳажринда,
Оқар ашким аро ҳар қатра қон бўлган жигар ҳар ён.

Кўнгулда ўқларингдин бар есам бир кун, ажаб эрмас,
Мунунгдекким бу боғ атрофида эктинг шажар ҳар ён.

Белинг сарриштасиға мубтало бўлгон кўнгул сайди,
Кийикдекдурки, маҳкам айламиш йўлин камар ҳар ён.

Не муҳлик водий эрмиш Каъбаи мақсад биёбони,
Ки адно мўрдин бор аждаҳоларға хатар ҳар ён.

Навоий риштаи зуҳди узулса, қилмангиз ҳайрат.
Мунунгдекким ани усрук чекар бир сиймбар ҳар ён.

Ичимдаги ёшурун ғамки, айта олмасмен,
Бир ўт солур манга ҳар дамки, айта олмасмен.

Ғамики, ўлсам эмас айта олмағи мумкин.
Агарчи ўлтурур ул ҳамки, айта олмасмен.

Десамки, дардини дей, ишқи илғи бўғзумни
Тутар анинг киби маҳкамки, айта олмасмен.

Не нукта ишқдин айтай десам, мени ул шўх
Қилур анинг киби мулзамки, айта олмасмен.

Ғаминг ниҳон мени ўлтурди зулм тиғи била,
Эрур букун манга мотамки, айта олмасмен.

Кетур пиёлаки, иш сиррини ҳакими азал
Анингдек айлади мубҳамки, айта олмасмен.

Навоий айтсун ўз дардиники, дард мени
Қилибтур ул сифат абкамки, айта олмасмен.

Кўнгул тошлар қаросин доғларким, қўйди ғам ҳар ён,
Жунун ифротидин девона сочқондек дирам ҳар ён.

Мен ашк ичра чўмуб, ҳар тун қилиб ҳамсоялар ошуб,
Менинг ҳолимға йўқ, ўткан учун уйларга нам ҳар ён.

Эрур ҳар сори ушшоқ оҳидин, мендин эмас буким,
Бўлур нахли қадиға жилва айлар чоғда ҳам ҳар ён.

Булутқа ҳумрат эрмас меҳрдин, балким тутошибдур,
Момуқдек баски чиқти оҳим ўтидин алам ҳар ён.

Бўлур қон мушки, ишқинг мушкини қон эттиким, бўлмиш
Қаро шинжарф, ҳолим ёзғали қўйсам қалам ҳар ён.

Итибтур телба кўнглум ҳар тараф, эй ишқу дард, истанг,
Сўройин ул париваш кўйида мен хаста ҳам ҳар ён.

Не водий қатъ қилмоқдур, фано дайрида сокин бўл,
Ки қай равзанға қўйсанг кўз, бўлур маръий ҳарам ҳар ён.

Даме ўксутмагил, ё Раб, харобот аҳли ғавғосин,
Ки ул ундин кудурат қушлариға бўлди рам ҳар ён.

Навоийдек қадам майхонада беркит сутун янглиғ,
Десанг оллингға юз ғам келмагай, қўйсанг қадам ҳар ён.

Аҳд қилдим, ишқ лафзин тилга мазкур этмайин,
Тил неким, хомам тилидин доғи мастур этмайин.

Барча элга фитна бўлган кўзга мафтун бўлмайин,
Ҳар киши наззора айлар юзни манзур этмайин.

Ишқ куфри бирла тақво хонақоҳин бузмайин,
Бут хаёлидин кўнгул дайрини маъмур этмайин.

Ҳар кеча бир лаб майи васлидин этмай жонни маст,
Ҳар кун онинг ҳажрида кўнглумни махмур этмайин.

Гар чидай олмай кўнгул берсам бировга ногаҳон,
Бори эл ичра чидай олганча машҳур этмайин.

Ишқу май анжоми чун ҳажр ўлди, қўй, эй шайхким,
Ўзни бу иқболдин куч бирла маҳжур этмайин.

Зулм ила эл жониға ўт ёқма, эйким, шоҳсен,
Гар десанг дўзах ўтиға жонни маҳрур этмайин.

Гарчи маъзур ўлди маъмур, эй Навоий, ўзни мен
Дўст маъмур айлаган хидматда маъзур этмайин.

Музайян қилма мармар тоши бирла туфроғим бошин,
Ки кўнглум дуди Машҳад тоши айлар машҳадим тошин.

Булут бирла ёғин эрмаски, ул ой ҳажрида ҳар дам
Тия олмон дами дудин, йиға олмон кўзум ёшин.

Азал наққошиким чекти янги ой нақшини, гўё
Қалам соф айлар эрди сизғали ул дилрабо қошин.

Қувонди шайх зикри ҳалқасидин, найласун мискин,
Алоло ичра кўрмайдур маломат кўйи авбошин.

Халойиқ ўлганимни бахтим уйқуси соғинмишлар,
Нечукким тонимаслар тавъамоннинг кўрса қардошин.

Сочинг фикрига то туштум, мусалсал бўлди ул савдо,
Қачон билдим мен ул сарриштанинг бу навъ чирмошин.

Жаҳонни куйдурур, эй муғбача, паймонаи лаълинг,
Магар кўнглум ўти бирла қизитмишлар анинг дошин.

Ажаб меҳру шафақ эрмасмудурким, топмади ҳаргиз
Хирад бу тоқ меъморин, назар ул шамса наққошин.

Навоий, хонақаҳда хирқаву сажжоданг ўлмиш қайд,
Булардин махлас истарсен, фано дайри сари ёшин.

ВОВ ҲАРФИНИНГ ВИЛОЯТАФЗОЙЛАРИНИНГ
ВАҚОЕИИ «БАДОЕЪ»ДИН

506

Сужуд этар қуёш оллингда ўйлаким ҳинду,
Юзунг қошинда қуёш «ло илоҳа иллоҳу».

Қуёш юзига боқардин назар эрур ожиз,
Юзунгдин этти магар акс зоҳир ул кўзгу.

Юзунг нишониға ҳар зарра гар эмас толиб,
Қуёш жамолиға заррот невчун этти гулу?

Магар тажаллийи ҳуснунгға мазҳар ўлди қуёш,
Ки зоҳир айлади онча жило била ёғду.

Юзунг хижолатидин меҳр ўйла сарғормиш,
Ки субҳ айлар онинг заъфаронидин кулгу.

Юзунгни тушта кўрар мумкин ўлса, истармен
Анингдек уйқуки, андин сўнг ўлмағай уйқу.

Навоий, иста висолин, Биҳишт истамагил,
Киши Биҳишт боринда тамуғни истарму?

Не ажаб, гар қилмасам гул рангу бўйин орзу,
Ким эрур андин димоғим ичра ўт, кўзумда — су.

Сарвни ҳам истамонким, кўзга андин ўқдурур,
Кимса бир ўқни кўзига қайда қилғай орзу?!

Гулжабинлик сарвқад моҳим керак, йўқ сарву гул,
Ул юзу қадсиз манга не ул керакликдур, не бу.

Қомату рухсори комимдур, йўқ эрса боғ аро
Ҳар тараф кўп саф тузатгай сарву гул қилғай гулу.

Сарвқадлар бирла гул рухсорини кўп истадим,
Ул қаду юздин йироқ кўнглумга таскин бўлдиму?

Азми дайр этсанг, қилиб ғусли тариқат, гом қўй,
Лекин аввал дин ила исломдин илгингни ю.

Эй Навоий, даҳр бўстонида кўптур лавну атр,
Лек йўқ меҳру вафодин анда мутлақ рангу бў.

Юзунга ошуфта қошлар бўлмаса ошиқ нағу,
Бўлдилар ҳар қайси бир девонаи жўлидамў.

Бўлмаса девона, бас, не важҳдин занжир этиб,
Келтурубтурсен аёғи сори зулфи мушкбў.

Ул арақнок оташин рухсоринга майл эттилар,
Телбалар мойил бўлурлар, кўрсалар ўт бирла су,

Телба эрмас, балки икки ҳиндуи соҳирдурур,
Бош қўшиб афсун учун гўё қилурлар гуфтутў.

Ё тамошо қилғали, ё сеҳр таълим олғали,
Зулфининг ҳиндулари ҳар соридин қилмиш гулу.

Шўхларнинг қошлариға, эй кўнгул, майл этмаким,
Офият кўйига ҳожиблардур икки рўбарў.

Қошиға тушкан гириҳлар бирла кўнглунг боғламиш,
Эй Навоий, ишқини тарк айладим деб бўлдиму?

Рўзада лабташнаиғдин қилди заъф ул моҳрў,
Жон берурмен лаълиға то бўлғуси жонимда су.

Лаълиға су орзу бўлмиш сусизлиғ тобидин,
Ким кўрубтур чашмаи ҳайвон су қилмоқ орзу.

Истарам ул гулни серобу буким беоб эрур,
Хаста кўнглум гунчадек қон боғланибдур тўбатў.

Мен солай оҳим била оламға зулмат, эй Хизр,
Сен су кейнича югур, чашманг сари олиб сабу.

Заъфдин ҳар дам қуёшим ҳушидин ғойиб бўлур,
Кўз солинг Тенгри учун хуршид ғойиб бўлдиму?!

Риндлиғдин зоҳиди хушк ўлди, ул ой рўзада,
Гарчи зуҳд аҳлин харобот ичра қилди кўбакў.

Эй Навоий, ҳар дам ул ой заъфдин беҳол эрур,
Ҳеч билмонким, не қилғаймен, ажаб ҳол ўлди бу.

Хатинг эрмас, гул узра сабзаи боғи Эрамдур бу,
Не сабза, кун юзида тун савоидин рақамдур бу.

Гар оҳим шуъласи ўтти қуёштин, тонг йўқ, эй маҳваш,
Сен аҳли ҳусн аро шаҳлиғ учун чеккан аламдур бу.

Латофат суйидин тўлмиш занаҳдонинг чаҳи гўё,
Тарашшуҳ айлаган кун чашмасидин барча намдур бу.

Жафо доғин қўйибким жоним олдинг, асрасам, тонг йўқ,
Ниҳон кўксум ароким, жон бериб топқан дирамдур бу.

Иложимдин бўлуб ожиз, дедилар ҳикмат аҳликим:
Гарибу хаста йўқким, ошиқу девона ҳамдур бу.

Бутеким куч била чекти бошимни саждаға эмди,
Вафодин бош чекар, кўргилки, не саркаш санамдур бу.

Олиб дин нақди пири дайрким, қилди мени сархуш,
Кўрунг, охир не камлик ўтрисида не карамдур бу.

Қадаҳ даврини хуш тут, чарх жаврин боқма, эй соқий,
Ки ул тутқоч вужуд, албатта, билким кал-адамдур бу.

Навоий, ғофил ўлма, ул санамнинг қасрин айлансанг,
Самад зикрини мазкур айлаким, тавфи Ҳарамдур бу.

Кўп қочар ёр, ани кўп қилсам мени зор орзу,
Анда бисёр ижтинобу менда бисёр орзу.

Куфри зулфи орзусидин берурмен нақди дин,
Ким кўрубтур, эй мусулмонлар, бу миқдор орзу.

То кўзунг айна таносубдин манга қилгай назар,
Кечаю кундуз қилурмен ўзни бемор орзу.

Чун эрур ҳар тори зулфунг риштаи жон, бас не тонг,
Жон қушин ул дом аро қилсам гирифтор орзу.

Жаннат ўлса масканим кўюнг тилармен ўйлаким,
Дўзах аҳли айлагай жаннатқа изҳор орзу.

Боғ тавфидин ғараз андоқки бўлгай сарву гул,
Бизга кўюнг ичра бор ул қадду рухсор орзу.

Соқийё, айлар хуморим қасди жон, қилсам не айб,
Хаста жонимни муқими кўйи хаммор орзу.

Кундаи дўзахдурур бу равзада ҳар барги шох,
Айларам савсан киби ўзни сабукбор орзу.

Андин ўлдум озими дайри фано, эй мугбача,
Ким қилибмен ҳалқаи зулфунгни зуннор орзу.

Зоҳидо, боштин аёғинг зарқ эрур, қўй пандким,
Бесаруполарга бўлмас кафшу дастор орзу.

Орзу айлар Навоий кўюнг ичра оразинг,
Зор булбул айлагандек боғу гулзор орзу.

Гул сочар ел боғ аро, сарви равоним келдиму?
Жон иси гулдин келур, ороми жоним келдиму?

Бехуд эрдим айткали кўнглум, чу келдим ҳолима,
Айтинг: ул овораи бехонумоним келдиму?

Қолмиш эрди хаста жон, кирганда мен майхонаға,
Англамонким, ул заифи нотавоним келдиму?

Демангизким, келди маҳвашлар сени ўлтурғали,
Муни денгким, қотили номехрибоним келдиму?

Ҳажридин ўлдум демангким, бошима келмиш Масих,
Айтинг, ул осойиши руҳу равоним келдиму?

Кўюнга ушшоқ келгандин хабар туттунг валеқ
Демадинг ул зори беному нишоним келдиму?

Зухд кўйига кўнгул бирла дедингким, келмадинг
Эй Навоий, неча айтиб ул ёмоним келдиму?

Ваҳ, бу не ҳусну, жамолу не латофатдур бу,
Дема ишқ аҳлики, дин аҳлиға офатдур бу.

Шиша янглиғ кўрунуб бода ўтар бўғзингдин,
Хилқатинг жавҳарида, ваҳ, не латофатдур бу.

Меҳрнинг оразини буки кусуф этти қаро,
Куллуғунг айламаса, айна касофатдур бу.

Манга тиг урса ризо бердиму ағёрға, йўқ
Мен туруб ўлтурур они, не зарофатдур бу.

Ул парий ҳозиру кўзлардин эрур ғойиб ҳур,
Шайх ани васф қилур, кўр, не хурофатдур бу.

Ёрнинг манзили жон ичраю сен ани тилаб,
Озими Каъба, ажаб қатъи масофатдур бу.

Демаким, бўлди жунун даштида жўлида сочинг
Ул қуёштин бошима сояи рофатдур бу.

То тушта юзин кўрдуму бўлмиш манга ком уйқу,
Лекин гамидин бўлмиш кўзумга ҳаром уйқу.

Кўнглум не учун еткач зулфунга бўлур беҳуд,
Маъхуд эмас элга чун аввали шом уйқу.

Эл кўзларидин ул кўз уйқуни тамом олмиш,
Бу иштин экин охириким, бўлди тамом уйқу.

Ё тушта кўрай они, ё ғайрни кўрмай деб,
Кўз очмайин истармен ҳажринда мудом уйқу.

Бу марҳалада солик кўз юмса, қолур йўлдин,
Йўл аҳли қачон айлар айларда хиром уйқу.

Чун сели сиришкимдин кўзнинг қораси бормиш,
Не навъ тута олғай ул ерда мақом уйқу?

Уйқуси Навоийнинг гар ўчти, ажаб эрмас,
То дона сиришк ўлмас, бўлмас анга ром уйқу.

Тиг тортиб чу келур қатлима жонон ўтру,
 Ҳар дам оғзимға етар чиқмоғ учун жон ўтру.

Қўнглума келса хаёлинг, чиқар ўтрусиға жон,
 Эл чиқар, уйга кирар вақтда меҳмон ўтру.

Истабон васл қачон қўйига озим бўлсам,
 Келмас оллимға бажуз новаки ҳижрон ўтру.

Ул қуёш ҳажрида отсам кечалар новаки оҳ,
 Ҳоладин чарх тутар дафъиға қалқон ўтру.

Дашт девонасиға мен қилурам истиқбол,
 Чиқса Мажнунға, не тонг, гули биёбон ўтру.

Майда соқий юзи чун жилвагар ўлмиш, не ажаб,
 Тутсам ул кўзгуни оллимға фаровон ўтру.

Келадур эрди ҳабибим, мени кўргач ёнди,
 Эй Навоий, нега чиқтим мени нодон ўтру.

Сочинг ранги анбармудур, мушки Чинму?
 Лабинг таъми шаккармудур, ангабинму?

Сочинг бўлмади куфр элигаму зуннор,
 Бўюн тавқиға қўймади аҳли динму?

Куярга қўнгул лаълинг эрмасму ўтлуқ,
 Гулунгни қадаҳ қилмамиш оташинму?

Қўнгул ганжиға қуфл эмасму бошоғинг,
 Янги доғ эмас анда нақши нигинму?

Дединг, масту ошиқни қатл айламишмен,
 Дегил, қолди бир шайхи хилватнишинму?

Мени боғ гулгаштиға чекма, деҳқон,
 Вафолиғ, дегил, гулмудур, ёсаминму?

Навоий, анинг қўнглига кор қилмас,
 Фиғон тортмон, йўқса оҳи ҳазинму.

Не билгай улки қилур худи узра жилва ялов,
Менинг ўтумники, бошим уза ёнар лов-лов.

Бало аро чу мен ўлдум, бало қиличларини,
Не тонг ититкали лавҳи мазорим ўлса билув.

Қўлумда банди жунун тасмаси, не фикр эткай
Паривашеки, миниб дев, қўлга олса жилов.

Фироқ ўтида қарордим, магарки бу ўтни
Ёрутғали мени даврон илиги қилди кўсов.

Соқоли шайхи риёийға гарчи келди ҳаром,
Вале куларга эшак бўйнига керак ғужғов.

Юз узра хай, гул уза шабнамин ҳавас қилма,
Баёзи шайб ила чун ёғди бошинг узра қиров.

Навоий айлаб эди гарчи раз қизини талоқ,
Ҳалола бўлса ҳам ул қизни олғуси бу куёв.

Жонона тушубтур мени бемордин айру,
Жон ўйлаки тушкай бадани зордин айру.

Кўз олма кўзумдинки, ўлармен, агар ўлсанг
Бир кўз юмуб очқунча бу бемордин айру.

Ул рашки парий кўйида бошимга ёғар тош,
Атфолдин айрудурур девордин айру.

Жон кимсада қолғайму бу янглиғки олурсен,
Гуфтордин айру, қаду рафтордин айру.

Зулмунгни кам эткилки, вафо аҳли топилмас,
Ул зулфи хамида бу гирифтордин айру.

Матлубдин айру гила қилма талабингдин,
Матлубни ким кўрди талабгордин айру.

Ранжурдур ул кўйи фироқида Навоий,
Булбул не ажаб ғамзада гулзордин айру.

Пок ишқ аҳли нечук васл айлағайлар орзу,
Номуносибдур балокашларға бўлмоқ комжў.

Лолагун рухсору мушкин зулфидин ком истаган
Ишқ ойинида гўё билмади жуз рангу бў.

Кўнгли пок эл гар маломат рангида қилса сулук,
Бок эмастур, бода бўлмас ранг қилгон бирла су.

Пок ошиқ ўртаниб парвонадек дам урмаган
Бўлганидин, яхшироқ булбул киби бисёрғў.

Ишқ таврида кўнгул бирла тилин забт айлаган,
Ўту сунни жамъ этар, кимга муяссар бўлди бу?!

Рутба лекин бўлса пок элга булут янглиғ бийик,
Барқ ўтин ёмғир аро асрар, зиҳи покизаҳў.

Эй Навоий, ишқ даъвосинда кўп лоф урмаким,
Фаннида соҳибкамол эл ҳар тараф қилмас ғулу.

Дема юзким, Хўтан гулзоридур бу,
Дема хат — нофаи тоторидур бу.

Кўзи ўлтурса, лаъли жон бағишлар,
Ажойиб муддао изҳоридур бу.

Десам зулфунгму кўнглум айлади банд,
Дер, эй мискин, анинг бир торидур бу.

Сўзи гар асру шириндур, тонг эрмас,
Ҳадиси лаъли шаккарборидур бу.

Ўғурлар жон занахдонинг аро хол,
Ки Бобил чоҳининг айёридур бу.

Кўнгул ўзлукни бир соғарға сотти,
Магар дайри фано хамморидур бу.

Навоийға, — десам, — қил, эй йигит, раҳм,
Кулуб дер, не ҳаёсиз қоридур бу.

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲУМОЮНВАШЛАРИНИНГ
ҲАЛОКАНГЕЗЛИҒЛАРИ «БАДОЕЪ»ДИН

521

Бу навъ ўлдум жамолинг муҳафининг сирридин оғаҳ,
Ки фихрастида келди икки қошинг икки бисмиллаҳ.

Жамолинг буки муҳафдур, ҳадисинг Ҳақ каломи ҳам,
Дей олур муҳафи нотиқ сени ҳар ким эрур оғаҳ.

Ҳадиси поку нутқи жонфизоингдин топиб Исо,
Ки анфоси қилиб ибро, агар абрас, гар акмаҳ.

Гар ўлса тахти жоҳинг Аршу фарш узра русул хайли,
Тонг эрмаским, алар бори мулозим келдилар, сен — шаҳ.

Ҳазизи арз агар бўлди маконинг, фақр эди боис,
Агарчи ломакон авжи эди раҳшингға жавлонгаҳ.

Русулдин ҳеч раҳрав ҳамраҳинг бўлмоқ эмас мумкин,
Малойиктин чу сайрингда не раҳрав келди, не ҳамраҳ.

Қошингға «қоба қавсайд» оятидин йўқ нима аляқ,
Сочингға йўқ саводи лайлатул меърождин ашбаҳ.

Занахдон чоҳию гесу каманди гар бу янглиғдур,
Эрур васфиға берсам тул Юсуф қиссаси кўтаҳ.

Сенинг ишқинг Навоийға ики олам аро бастур,
Ҳабибуллоҳға ошиқлик анга гарчи ҳад эрмас, ваҳ.

Юзун кўр, қилмагил мужгону хатту холидин нола,
Ки бўлмас хорсиз гул, дудсиз ўт, доғсиз лола.

Чу мен дур тишларинг ҳажридин ўлдум, не осиг гар чарх
Нужум ашкини ёғурса бошимга ўйлаким жола.

Эмас бир-бир сиришким қониким, кўз мардуми солтур
Итинг оллида бағримни узуб паргола-паргола.

Лабинг оби ҳаётин Хизри хаттинг нўш этар соат,
Хубоб ўлмиш ушоқ бир-икки, они дема табхола.

Юзунгдур ўйла даври чатр аро, эй хўблар шоҳи,
Ки бўлмайдур қамар даврида ҳаргиз ўйла бир ҳола.

Юзига, эй фалак, не зеб бер, не ҳусн сотқилким,
Қуёш ҳуснига не машшота ҳожатдур, не даллола.

Пиёла бирла май оғзимга куптин қуйма, эй соқий,
Ки ул жавҳарга гўёким муносиб кайл эрур қола.

Басе муштоқинг эрдук дайр аро, кеч келдинг, эй мутриб,
Ки созинг таркидин бизга янги ой бўлди ҳар тола.

Бу базм аҳлига, билким, офият жуз бевафолиғ йўқ,
Навоий хоҳ лаҳни айш туз, хоҳ айлагил нола.

Яна шуълалиқ кўнгулни гаминг этти пора-пора,
Буки бутрашур, эрур поралари, эмас шарора.

Улус ичра оразингдин назар онча асрадимким,
Ола олмоғум кўз, ўлгунча гар айласам назора.

Бадалу сафар эрур чораси ишқнинг демишлар,
Бадалинг йўқу сафардин гамим ортадур, не чора?

Мени телба бирла Фарҳод орасида фарқ кўптур,
Анга хора қазмоқ иш, ваҳки, ёғиб бошимға хора.

Дема, бўлгай ўқларимдин танинг ичра неча пайкон,
Қатаротини ёғиннинг ким этибдурур шумора.

Бу чаман аро гаҳи овла ҳазор кўнглин, эй гул,
Ки тушкуси хазон чопқуни ўйлаким ҳазора.

Буки дайрдин Навоийни ҳарамға шайх истар,
Нетайинки, йўл кўрунмас, неча қилсам истихора.

Кўнглаким қон ила ҳар доғки бўлмиш тоза,
Тоза доғим била қонидин эрур андоза.

Ҳажрдин куймиш эдим, яна дединг ҳажр сўзин,
Эски доғимни янги доғ ила қилдинг тоза.

Дерки, ишқимни ёшур, ваҳ, нетибон ёшураин,
Эмдиким тутти бари даҳрни бу овоза.

Лаъли авсофини гул барглари узра ёзай,
Айлайин ҳифзиға жон риштасидин шероза.

Зеб учун юзунга гул барги эмастур ҳожат,
Ҳожат ул навъики, гул баргига эрмас ғоза.

Оқибат қабр эшиксиз уйига чун киргунг,
Эмди кирёс сенга не суд, очуқ дарвоза.

Ул парий суратини чекса Навоий, не ажаб,
Қалами топса малойик юнгидин парғоза.

Оразинг холи недин қилди мени девона,
Қушни сайд этмади чун суда кўрунган дона.

Кирибон оқ уй аро жон қушини куйдурдунг,
Гарчи фонусда шамъ ўртамади парвона.

Тийрборони ғаминг бузди кўнгул масканини,
Бизинг уй бўлди ёгин касратидин вайрона.

Ҳажр заъфидин ўлубмен танимасдек, не ажаб,
Ошнолар манга бўлдилар эса бегона.

Бузди ул шўхи қадаҳнўш салоҳим уйини,
Манга мундин нари манзил бас эрур майхона.

Соқий, тўлғуча паймона ерим майкададур,
Мени маст эткали кўп яхшидурур паймона.

Журм эса ёр бошим узра етиб ўлмаганим,
Эй Навоий, мени ўлтурмак эрур журмона.

Бут оллида чу сужуд айлагум ичиб бода,
Дирам йўқ эрса, гарав хирқа бирла сажжода.

Ўчурди ақлим ўтин, балки йиқти диним уйин,
Не англадимки, не сели бало эмиш бода.

Агарчи дайрда усрук йиқилдим, аммо шукр,
Ки боре муғбача кўйида бўлдум афтода.

Етишмагай майи ваҳдат фуруғи бўлмағуча,
Замир шишаси соқий узоридек сода.

Чу зуҳд келди риёю йўқ одамида вафо,
Не бўлди тутса манга бода бир паризода.

Қилур муболаға кўп ишқу бода таркида шайх,
Мени ҳам истар ўзи янглиғ айлагай лода.

Навоий, ўлғил икки кавн майлидин озод,
Ки дўст ғайриға бўлмас муқайяд озода.

Баски қон борди аламлар юзланиб ҳар доғима,
Заъф ифроти яқинлаштурди борур чоғима.

Базм аро ёдим била туфроққа гоҳи май тўкунг,
Ким эрур ул ҳам яқинким, тўккасиз туфроғима.

Бу мараз ҳижрондин ўлмиш берма шарбат, эй табиб,
Ким зулоли Хизр етса, заҳр ўлур қурсоғима.

Жисм заъфидин тери қолмиш сўнғак узра яна,
Ҳажр ўқи паррон ўтар, чун етса бу яроғима.

Белга мен зуннор боғлабмен, вале хайли ажал,
Ваҳки, судрарлар, иликлар беркитиб белбоғима.

Маърифат боғида ул қушменки, ҳайрат айлағай,
Тоири қудс айласа бир дам нишиман боғима.

Эй Навоий, дард тоғинда соғинғай лолазор,
Боққан эл ҳам тоза қонлиқ, ҳам қаролиғ доғима.

Хатинг саводиға сунъ илги йўнди чун хома,
Ҳамул рақам била қилди мени сияҳнома.

Йиғилди, ваҳки, хатинг хайли даврасиғаю бас,
Неча қизитти жамолинг қуёши ҳангома.

Кўзунг хаёли кўнгул махзанин тасарруф этиб,
Магарки ҳифзи учун бости муҳри бодома.

Кўнгул харобасида солди тарҳи меҳринг ишқ,
Ки уй ҳаволиғ ўлур бўлди чун дуошома.

Менинг киби кечар эл кўнгли комидин ноком,
Биравки, сендек эрур ёри масту худкома.

Маоли илмида мендин ҳам эрди жоҳилроқ,
Қаюки тутти ўзин олам ичра аллома.

Навоий ўлса керак пири дайр базмида хос,
Не деса десун ани ваъз ичиндаги ома.

Кўнгулни қилди минг қотилча ёра,
Жафо тигидин ул шўхи ҳазора.

Саманди ўт чақилғондек чу секрир,
Ул ўттин секретур наъли шарора.

Итингга туъмалиққа бўлди осон,
Буким бағримни қилдинг пора-пора.

Кўрунғач кўзга ул юз, хаста бўлдум,
Ўлармен, яхши гар қилсам назора.

Не истар чора дарди ишқ учун эл,
Чу йўқ бечоралиғдин ўзга чора.

Кўнгул олам уйига боғлама кўп,
Ки байтидур санга ул истиора.

Фано йўли, Навойи, бас қотикдур,
Магар осонроқ ўлғай бора-бора.

Чоклик кўнглум нишони гунчаи хандонида,
Мунда тоза доғ янглиғ холи онинг ёнида.

Йўқтурур итларга сон кўйидаю кўргил мени,
Ким ул ой кўйида мен ҳам йўқмен итлар сонида.

Қон бўлуб бағрим оқар кўздин, тиласанг, топилур
Лола ичра сабзадек пайкон сиришким қонида.

Ўйладур раъно ғизолим ложувардий тоқ аро,
Ким эмас андоқ ғизоли зар сипеҳр айвонида.

Асру нофармондур ул гулким, либосидур бинафш,
Гарчи гулрухлар эрур бори анинг фармонида.

Ҳажрида барча азоб оятлари шаънимдадур,
Барча раҳмат оятидек нозил онинг шонида.

Давр аёғидин вафо аҳлин унутма, соқийё,
Ким вафо йўқ жуз унутмоғлиқ фалак давронида.

Дониш аҳли каффасида келтурур нодонни чарх,
Фикри йўқким, рост келмас бу хирад мезонида.

Гар Навоий булбуле эрди, хуш илҳон, кўрки, ҳажр
Навҳа ранги кўргузур ҳар дам онинг илҳонида.

Сен қаро пар бошинг узра, кўргузуб мен дуди оҳ,
Бу менинг ўтумдин, ул саркашлигингдиндур гувоҳ.

Хўблар анжум, сен ул хайл ичра меҳри анжуман,
Меҳрни султон десам йўқ айбу анжумни — сипоҳ.

Эгма қад бирла тутуб кўксум шикофин келмишам,
Ханжари ишқинг била дардинг юкига узрхоҳ.

Ўлгум эрди гаҳ-гаҳи ёдингдин ўлсам эрди маҳв,
Эмди жон айлаб фидо, ёдингга кирмон гоҳ-гоҳ.

Баски бошимга ёғар атфол тоши, эй парий,
Қилғали қасдим жунун хайли ул-ўқдур шоҳроҳ.

Хонақаҳда ўзлук аҳволи етибдур жонима,
Йўқ ажаб, гар истасам дайри фано сори паноҳ.

Дайр пири соқию май бирла тиргузди мени,
Ҳуру кавсар ҳасратидин ўлди шайхи хонақоҳ.

Бўйнума зуннор боғлаб келмишам, эй муғбача,
Гар риёи субҳадин бўйнумда бор эрди гуноҳ.

Эй Навоий, ҳасрат оҳи бирла ўлгум ҳажр аро,
Ёр васли етмаса фарёдима, во ҳасратоҳ.

Тиғидин захм едим, еткач ул ой қошинда,
 Ҳар не бошимда эди, бордим анинг бошинда.

Лаъли серобинга то кўз ўзини олдуirmiш,
 Лаъл рангидин асарлардур анинг ёшинда.

Ўйла қонлиғ кўнгул ичра туган ўртабсенким,
 Лоланинг гунчасидек билгурадур тошинда.

Чарх тоқи гириҳидин кўп етар жавр, бaсе,
 Улки бедодим учун солди гириҳ қошинда.

Нақши ул ойнинг улус оллида беҳол айлар,
 Ваҳ, не ҳол эрди экан хомаи наққошинда.

Не тажарруд уйидур дайрки, ўзлук ҳам йўқ,
 Қилғали майға гарав зумраи авбошинда.

Гар Навоий тани чирмашсаю тўлғонса, не тонг,
 Қолди чун сунбулининг чирмашу тўлғошинда.

Рангсиз холинг эрур ул орази дилжӯ уза,
Занг ул янглиғки кўргузгай асар кўзгу уза,

Нашға ёқути муфарриҳдин гар эрмас дам-бадам,
Дуржи лаълингда недин кулгудурур кулгу уза.

Хозини ҳикмат магарким хол бирла қилди муҳр,
Лаълдин чун солди қуфл ул ҳуққалиқ инжу уза.

Қоши ёсин қурғали эл қасдиға бўлмиш кериш,
Фитналиғ чинким тушар ул наргиси жоду уза.

Анбарин зулфунг малойик шаҳпаридин соядур,
Ким аён бўлди тажалли ақшоми ёғду уза.

Соқиё, ишрат майин бунёд ила соғарға қуй,
Не учунким, даҳр бунёдин кўрармен су уза.

Кўйи туфроғида қон ютса Навоий, яхшироқ
Бодаи Кавсар чекардин Равзаи мину уза.

Ўзгалар боғиндадур наврас ниҳолим бу кеча,
Тонгга тегру ўзгадур ҳар лаҳза ҳолим бу кеча,

Ҳажр даштида юз ўтлуқ водию ҳар дам мени
Ўзга водийга солур, ваҳким, хаёлим бу кеча.

Сўрма кўнглум ҳолини, бедод ила ўлтургуси,
Ўзин ул девонаи безътидолим бу кеча.

Барча бир-бирдин совурмоқ биймидур, неким ўтар,
Анжуму афлок бирла қийлу қолим бу кеча.

Юз қуёш қилса тулуъ, эрмас ёруғлуқ еткудек,
Андоқ этмиш тийра оламини малолим бу кеча.

Бўйлаким, ҳар дам урармен жонга юз тиғи ҳалок,
Тонггача, ваҳ, то қаён еткай маолим бу кеча.

Эй ажал, жоним фидонг ўлсунки, ботроқ эт халос,
Чун кўрунмайдур тирилмак эҳтимолим бу кеча.

То қиёмат субҳ толиъ бўлмасун эмдики, бор
Ҳашр субҳи сори майли интиқолим бу кеча.

Эй Навоий, ҳар не зулмиким қилиб эрди хаёл,
Барчани жонимга қилди чархи золим бу кеча.

Яқодек қурб агар топмон сенинг сиймин сақоқингға,
Этакдек ҳам ёмон эрмас туша олсам аёқингға.

Чучуклуктинму ё куйдурганидинму қабармиштур,
Лабим то етти лаъли оташин янглиғ дудоқингға.

Кўнгул мужгонинг узра кирпигимда қатра қондектур,
Бу янглиғ дашна ебтур то асир ўлмиш фироқингға.

Баногўшингни ўпмак кому, ваҳким, халқ биймидин,
Дей олмон ошкоро, гар десанг айтай қулоқингға.

Лабинг ўпмакка ҳаддим йўқ, вале лутф айласанг онча,
Ки мунглуғ кўзларимни суртсам қошу қабоқингға.

Санга ёндошмоқ истаб қоматим ё, оҳим ўқ бўлди,
Ҳасаддин бир тараф қурбонинга, бир ён садоқингға.

Ажаб эрмас агар, эй муғбача, майдин кўтарман бош,
Ўлубмен, ташна лабнинг боши бир етмиш аёқингға.

Жунундин тоғу саҳро ичра айб этма фигонимни,
Будур иш, эй парий, токим тушубтурмен сўроқингға.

Навоий кўнгли қонин тўккали асрабсен, эй қотил,
Умидим йўқ эди кўнглумни мунча асрамоқингға.

Тушда еткандек дурурмен сарви хуризодима,
Кўр, ёмон толеъки, ул ҳам яхши келмас ёдима.

Соғинурменким, топилмас бир кўнгул оламда шод,
Шодлиғ ҳаргиз чу етмас хоотири ношодима.

Йўқки, заъфимдин унум чиқмасда раҳм этмас ул ой,
Кўкка ҳам етканда нолам, етмади фарёдима.

Айтсам: Хуштур кўнгул боғи гиёҳи меҳр ила.
Дерки: Бу жавҳарни Тенгри бермамиш пўлодима.

Дод султондин топарлар, ваҳки, ул султони хусн
Азм этар ҳар лаҳза тиғи кин чекиб бедодима.

Одат айлар ёр ҳижрон шевасин, эй дўстлар,
Войким, неткаймен онсиз хоотири муътодима.

Мен чу бўлдум дайр пирининг муриди, не осиг,
Эмди шайхи хонақаҳ қўймоқ кўнгул иршодима.

Бир хароб ўлғайки, ҳаргиз топмағай ободлиқ,
Кимки қилса бир гузар кунжи харобободима.

Эй Навоий, телба кўнглум дарду ғам тоғин қозар,
Кўрсанг, аҳволим дегил Мажнунсифат Фарҳодима.

Халқ меҳрига яна, ё Раб, мени зор айлама,
Айласанг ҳам, меҳри йўқларга гирифтор айлама.

Меҳрибонларга доғи учратсанг, элнинг меҳрини
Ногаҳон хотирлари ичра падидор айлама.

Эй парий, қатлимга майл этсанг, фидо жоним валек
Ўзга сори хотирингнинг майлин изҳор айлама.

Лаълидин ким қилса бир жонбахш сўз нақл, эй кўнгул,
Оллида жон жавҳаридин ўзга исор айлама.

Тушда васли бўлса гар худ барча сўнгги уйқудур,
Эй Хизр, ҳайвон суйи ичмакка бедор айлама.

Ҳалқаи куфр ичра чун қўйдум қадам, эй пири дайр,
Муғбача зулфи хамидин ўзга зуннор айлама.

Эй Навоий, дам-бадам афгор кўнглунг соғиниб,
Иттик-иттик ун била эл кўнглин афгор айлама.

Томида эрмас кабутар хайли бу журъат била,
Ким парилар келди ошиқлиққа ул сурат била.

Ё малойик хайлидур томида парвоз айлабон,
Эврулур бошига ҳар кун юз туман ҳайрат била.

Ё кўнгуллар қушларидур кўйини қилган ватан,
Ким қўнарлар саъй этиб, қовған сойи шиддат била.

Ё кабутарлар кетурмиш номалар ушшоқидин,
Они кўргач кўйини айлаб ватан улфат била.

Соқий, тортай кабутардам, кетур бир бодаким,
Бир кабутарбоз учун ўлдум ғаму меҳнат била.

Эй кабутар, нетти бир пардек қанотингда ниҳон
Элтсанг номам ангаким, ёзмишам ҳасрат била.

Гар кабутардек Навоий ўлса ул ой кўйида,
Юз муаллақ урғай ул хуррамлиқу ишрат била.

Иситқон, нозанин жисмингки, тердин тушти тоб ичра,
Эрур бир оташин гул баргиким, ётқай гулоб ичра.

Иситма ранжидин, эй гул, бўлубсен гунча андоқким,
Ҳариру ҳуллалиқ жисминг тушубтур печу тоб ичра.

Исиғлиғдин танинг ўт бўлди, тонг йўқ, неча толпинса,
Ҳароратдин қолибтур шуъла дойим изтироб ичра.

Қизил чодиршабу мовий тўшаклар ичра титрарсен,
Анингдекким қуёш кўклар била гулгун саҳоб ичра.

Лабинг ёқути ичра қатра-қатра термудур, ёхуд
Тушубтур дона-дона инжу икки лаъли ноб ичра.

Дедиларким, хароб ўлмиш иситмоқ бирла жононинг,
Не ўтларким бу сўздин тушмади жони хароб ичра.

Не кун бўлғай янги ойдек танинг бўлғай тўлун ойким,
Тўла соғар чекарга базм тузсанг моҳтоб ичра.

Ўзумни, соқие, соғ истамон, тутқил тўла соғар,
Ки чархи мунқалиб давронни истар инқилоб ичра.

Навоий, ёрни топсанг саломат, хайрбод этким,
Яна заъф этса ногаҳ, қолмағай жонинг азоб ичра.

Узди мендин дўстлуқ ул шўхи сийминтан яна,
Ончаким мумкиндур, этгил айш, эй душман, яна.

Мазраъи жисмимда эрмастур қарорған тоза доғ,
Токи, куймиш барқи ишқингдин қаю хирман яна.

Ишқим эрди ёшурун, фош этти гирён кўзларим,
Қилдилар ғаммозлиқ бу икки тардоман яна.

Шамъ янглиғ ўт тутошиб бошима ҳижрон туни,
Ёшурун ҳолимни элга айлади равшан яна.

Қочтилар аҳли жунун ҳар ёндин андоққим шарар,
Баски тўлди ўтлуқ оҳим дудидин гулхан яна.

Даҳр раъноси фану макри била топсанг фириб,
То не макр эткай аён бу даллаи пурфан яна.

Эй Навоий, чун замон зулмиға суд этмас жазаъ,
Касб қил бу шеванию қилма кўп шеван яна.

Менки ғам даштида иттим оҳи дардолуд ила,
Истаган топқай кеча ўт бирла, кундуз дуд ила.

Инфиолингдин қуёш кирди қаро туфроғ аро,
Қилганингда жилва ул рухсори гардолуд ила.

Ул оғиз маъдуму менда ўпмаки савдосидур,
Суд ким истабдурур сармояи нобуд ила.

Не итинг бўлмоққа толеъ, не итингга туъмамен,
Тушкали кўйинг аро бу жисми ғамфарсуд ила.

Ғам туни қилмиш қаро босқан киби музтар мени,
Бўйлаким, нокормен бу бахти қирандуд ила.

Ўйла маҳвунгменки, келмас хотиримға ҳажру васл,
Сен муродимсен, ишим йўқтур зиёну суд ила.

Эй Навоий, асру мақбул эл била ҳўй этти ёр,
Хушлуғи гар йўқтурур, не айб, сен мардуд ила.

Гунча гул ичра гаҳе пайдо бўлур гулзорда,
Бўлмади ҳаргиз аён оғзинг сенинг рухорда.

Заъфдин кулбамда қўпмоқ истасам, айлар мадад,
Анкабуге ришта осқон бўлса ҳар деворда.

Ким жунунумга ёзар таъвиз ийнак ашку юз,
Гар керак шингарф бирла заъфарон туморда.

Сели ашкимдин демаким мулк эмас мардумнишин,
Балки мардум қолмади бу дийдаи хунборда.

Дайр туфроғида бутмиш сабза дер кўрган киши,
Занглик юз нўги пайкон бу тани нокорда.

Ҳар бирисин англа бир кофир жафосидин ҳисоб,
Бу гириҳларким, тугубмен риштаи зуннорд.

Синса ибриқи вузу, андин манга бас бир сафол,
Май гадолиқ айламакка кулбаи хамморда.

Чарх айвони мунаққашдур, вале наққоши сунъ
Чекмади нақши вафо бу тоқи минокорда.

Эй Навоий, ер юзин ағёр тутса, ғам ема,
Бир сари мў гар сенинг фикринг бор эрса ёрда.

Заъфдин ингронғоним элнинг фиғони зорича,
Ҳар дамим ишқ аҳлининг бир оҳи оташборича.

Меҳр рухсорида не қошдур, не кўз, не хат, не хол,
Ваҳ, деса бўлғайму они маҳвашим рухсорича.

Нуқтаи мавҳумни юз қисм фарз этсанг бирин,
Деса бўлмас бор анинг йўқ оғзининг миқдорича.

Гул юзунгдин қатра тер ҳар ерда томса, ул судин
Чарх ул ерни ясай олур Эрам гулзорича.

Дайр кўйи сокинименким, бу зангори сипеҳр
Рифъат ичра эрмас онинг кулбаи хамморича.

Бўлди муғ дайрида хирқамнинг чубулғон иплари
Ҳар бири куфр аҳлиға бир барҳаман зуннорича.

Дайр пири не ажаб, гардунни соғар айламак,
Ваъда чун қилмишки, бергай бода майлим борича.

Фақр атворида ё чиқмақ керак офоқдин,
Ё керак тузланмак офоқ аҳлининг атворича.

Эй Навоий, айладим ҳар кўй аро сайру сулук,
Келмади оллимға ишқ ойинининг душворича.

Сарв қад гулруҳлар ўтмас хотири ношодима,
Сарву гул кўрсам, алар киргай магарким ёдима.

Ўйла гардун зулми этмиш рўзгорим тийраким,
Ёрута олмас қуёш кирса харобободима.

Нега фарёд этмайин, ёхуд нетай фарёд этиб,
Бўйлаким, фарёд этиб, етмас киши фарёдима.

Қазмаса кўнглум яна ғам Бестунин яхшироқ,
Ҳеч ширинлаб чу қилмас раҳм бу Фарҳодима.

Шўхлар мужгонидин зуҳдум қутулсин, ваҳ, неча
Игна бирла нақб тешмак қалъаи пўлодима.

Май қуёшин дайр аро ҳар дам чекар бўлсам, не ғам
Гар қуёш тиғин фалак ҳар дам чекар бедодима.

Эй Навоий, офият қўйи ғаниматдур, валеқ
Найлайин, гар кирмаса шайдо кўнгул иршодима.

Бас ёмон ҳоле тушубтур, ёрлар, мен зорға,
Ким ёмон ҳолимни зоҳир айлалолмон ёрға.

Эйки, дебсен ер юзини лолазор этмиш баҳор,
Гўйиё кўз солмадинг бу дийдаи хунборға.

Тошларингдин яхшироқ бўлмоқ танимда доғлар,
Сиккаи беҳбуд урғондек дурур динорға.

Субҳи васлим, демасанг, қилғай ниҳон шомӣ фироқ,
Нега ёптинг зулфи шабгун меҳрдек рухсорға.

Жонфизо қилмиш юзунг бўстонини ҳар сори хай,
Бу гул очғай берсалар ҳайвон суйи гулзорға.

Қатл майли қилмасанг, невчун яна миндинг саманд,
Белга руст айлаб этак, гул санчибон дасторға.

Эй насиҳатгў, кўзумни тийра айлабтур хумор,
Раҳм этиб қил раҳнамунлуқ кулбаи хамморға.

Жоми май тутқилки, тарихи биносин топмадим,
Нечаким солдим назар бу тоқи минокорға.

Дайрдин гар бўлмасун ғойиб дер эрсанг муғбача,
Эй Навоий, боғла зуннори учин зуннорға.

Ҳар гулки очибдур май ул орази дилжӯда,
Гулларму экин суда, гул аксиму кӯзгуда?

Кӯзгуда юзунг акси, гар яхши назар қилсанг,
Бор ўйла биайниҳким кун акси тушар суда.

Ноз уйкусида ул кӯз ошуби жаҳон ичра,
Уйғонса кӯзунг неткай олам бузуб уйқуда.

Оллимга юзунг келгач, ҳусн аҳлини кўрмасмен,
Кӯз англамас ашёни, бўлғач қуёш ўтруда.

Гар шаҳрни тарк айлаб, саҳроға қўюбмен юз,
Маъзур эрурменким, моҳим эрур ўрдуда.

Олам иши сар-тосар ғам ерга гари қилмас,
Соқий, тутубон жоме қўйма мени қайғуда.

Васл истасанг, ўл фоний андоқки Навоийким
Ҳар ишки мунунг ғайри бордур бори беҳуда.

Тийралик хаттинг савоидин лаби хандон уза
Хизр солди соя гўё чашмаи ҳайвон уза.

То ҳазин кўнглумни лаълинг ҳасрати қон айламиш,
Анда холинг нақш ўлтурған чибиндур қон уза.

Жону кўнглум ноласидин икки ҳақгў қуш киби,
Кеча ул ой кўйида афғон эрур афғон уза.

Тоири меҳнат бузуқ кўнглумда тутмиш ошён,
Чуғз андоққим нишиман айлағай вайрон уза.

Эй мусулмонлар, етинг фарёдимаким, кофире
Жону кўнглум олди, эмди сўз борур имон уза.

Чарх тоқидин топар кун чашмаси ҳар кун завол,
Зарварақтин шамса чеккан не осиф айвон уза?!

Эй Навоий, то деди дардим юкин кўнглунгга қўй,
Кўнглум узра қўйдум ул юкнию миннат жон уза.

Не ажаб, ушшоқ аро бўлсам мени зор ўзгача,
Ким эрур маъшуқлардин ул ситамкор ўзгача.

Бошима аҳбоб бўлмиш жамъ, яъни итларинг,
Гўйиёким заъфдин бўлмиш бу бемор ўзгача.

Даҳр аро ошубдурким, чиқмиш ул бебок маст,
Эгнида тўн ўзгача, бошида дастор ўзгача.

Ўзгача бўлди ўтум пайконларингдин, ўйлаким,
Қатра терлардиндур ул гулранг рухсор ўзгача.

Ҳолим ўлмиш ўзгача ҳар дамким, ул ой кўргузур
Лабда гуфтор ўзгача, қоматда рафтор ўзгача.

Қил риоят, соқийёким, базмида бир дам бўлай,
Ким манга ҳар дам бўлур ҳоле падидор ўзгача.

Жондин ойирмоқ эмас мумкин анинг зулфиниким,
Чирмашибдур риштаи жонимға ҳар тор ўзгача.

Олам аҳли ичра одам демак ўлмас ониким,
Жоҳ ила бўлғай анга қонуни атвор ўзгача.

Эй Навоий, даҳр гулзоридин ўтким, ҳар гули
Кўргузур юз хору ҳар хорида озор ўзгача.

Танимдур ҳалқаи зулфида не янглиғ дард қофинда,
Йилондек тўлғаниб ҳар лаҳза бир хоро шикофинда.

Чиқориб қони бирла лаълдек бошимға тиккаймен,
Аёғимға итинг тош урса кўйининг тавофинда.

Нетай ой-кунни онсизким, эмас бир сабзаю гулча,
Ҳам ой қалқони, ҳам кун найзаси ҳижрон масофинда.

Кўруб-кўрмай қошин ушшоқ аро кўп баҳс воқеъдур,
Хирад аҳли аро андоқки руят ихтилофинда.

Салоҳ аҳлида гарчи қўймадинг сатру ифоф, аммо
Сени Ҳақ асрасин ўз пардаи сатру ифофинда.

Сабуҳи вақти гул очилганин найлайки, ул ётмиш
Ўзини ғунча янглиғ чирмабон гулгун лиҳофинда.

Не майким тутса пири дайр, олиб риндона сипқорким,
Эмастур ринд улким, сўз дер онинг дурду софинда.

Дер эрдиларки, воиз ҳарза кўп дер, эмдиким кўрдум,
Жунуну савт мункир ҳам музоф эрмиш газофинда.

Навоий муътарифдур журмиға, ё Раб, сен ўткарким,
Карам аҳлиға лозим афвдур журм эътирофинда.

Кўйида тоше тилармен қўйғали бош остиға,
Токи ўлсам, қўйсалар бошимни ул тош остиға.

Кундузи хуршид олтун хиштидин ўткай бошим,
Остонинг хиштини қўйған кеча бош остиға.

Гўшадин тушмиш пулак чекканда мушкин ёй аро,
Анбарин холи саводи ул қора қош остиға.

Су кишисидур биайниҳ кўзларимнинг мардуми,
Йиғларимдин қолғали дарё киби ёш остиға.

Ҳажр аро байтулҳазанда қилмангиз ашкимни манъ,
Емрулуб вайрона кулбам, қолғамен кош остиға.

Соф этинг май дурди сажжодамдаким, бордур ҳақир,
Олиб эгним устидин солмоққа авбош остиға.

Эй Навоий, кўк қизиб бўлмиш қизил, эрмас шафақ,
Шуъла ўтлардинки, оҳинг айлади фош остиға.

Ёр агар базми аро ғамгинларин шод айласа,
Рози ўлдум, кош, мен ғамгинни ҳам ёд айласа.

Нахли қаддиға сабодин етса осеб ўзни бор,
Садқаси юз сарв янглиғ банда озод айласа.

Боғбон қадду юзунгни кўрса боғ ичра, не тонг,
Сарвини гар ўтға ёқса, гулни барбод айласа.

Кўнглум афғони анга эрмас ажаб, гар етмаса,
Ўт уни етмас қуёшқа, гарчи фарёд айласа.

Эй кўнгул, чун олам аҳлиға вафо йўқтур, киши
Аvlo улким, ўзни бекасликка муътод айласа.

Шайх ила зуҳди риёйидин малул ўлсам, қани
Дайр пириким, фано ойинин иршод айласа.

Эй Навоий, одамилиғдин йироқдур сен киби
Ёрлиққа кимки майли одамизод айласа.

Киши висол туни ёри бирла ётқунча,
Жамоли шамъиға қилсун назар тонг отқунча.

Муяссар ўлмади жон бермаку лабин ўпмак,
Нединки қолмади жоним ани унотқунча.

Мени йўқ эткан эрур ҳажри сангборони,
Нединки ёғди танним тош ичига ботқунча.

Малолдин мени бир журъа бирла сотқун ол,
Хурушу арбада бирла жаҳонға сотқунча.

Кўнгул жароҳатиға ёқ висол марҳамини,
Фироқ хораси бирла бошим ушотқунча.

Салоҳ тўнини чок этса яхшироқ, эй шайх,
Риё юруни била хирқани ямотқунча.

Навоий, аҳли фано дайри ҳалқасин хуш тут,
Ўзунгни зуҳду риё мажмаъиға қотқунча.

Манга бўлмағай ёр бегона ногаҳ,
Мени қилмағай зору девона ногаҳ.

Басе ашк оқиздинг, эй кўз, бас этким,
Йиқилмасун устунга вайрона ногаҳ.

Дединг, чекма оҳу фигон, вой найлай,
Чиқиб келса ул шўхи мастона ногаҳ.

Мусалло юкин раҳн этарга чекармен,
Агар масканим бўлса майхона ногаҳ.

Кўп усрукмен, эй дайр пири, уятдур,
Кўлумдин тушуб синса паймона ногаҳ.

Замон аҳлидин, эй кўнгул, гар қутулсанг,
Алар сари майл этмагил ёна ногаҳ.

Қиёматқача ётса усрук, ажаб йўқ,
Навоийға май тутса жонона ногаҳ.

Не суд гулшан аро ичмакинг ниҳон бода,
Ки юзда гуллар очардин бўлур аён бода.

Кўзунг хаёли келиб қоним ичса хушдилмен,
Бияйних ўйлаки дилхоҳи меҳмон бода.

Лабиға бода олиб қилди нўшу жон топтим,
Ул ичти, лек манга бўлди нўши жон бода.

Не мункир ўлмоқ эрур кеча бода ичкаңдин,
Чу қўйди ҳулланг уза қатрадин нишон бода?

Агарчи тавба буюрдинг манга, бил, эй зоҳид,
Ки синғуси, ёна чун тутса дилситон бода.

Кўзунгки қоним ичар майли қилди, маст ўлди,
Ки ботроқ усрук ўлур, ичса нотавон бода.

Замона меҳнатидин бир замон десанг қутилай,
Тўла-тўла қуюбон, ич замон-замон бода.

Биравки яхши-ёмон ранжидин фароғ истар,
Ичарда толғамадик яхши, гар ямон бода.

Навоий айлади доруламоне майкадани,
Ки берди даҳр ғамидин анга амон бода.

Тонгға солма ваъдаи васлингни бори бу кеча,
Ким мени ўлтургуси тонг интизори бу кеча.

Чун ёшурди ул қуёш ўтлуқ жамолин, ваҳ, кўрунг,
Ким ўтар гардундин оҳимнинг шарори бу кеча.

Чарх уза ҳар ён шиҳоб эрмаски, кўкнинг ҳолима
Ёш тўкар ҳар лаҳза чашми ашкбори бу кеча.

Субҳ агар урмас нафас, ўлгумдурур ё ул Масиҳ
Бир нафас келмас мени дилхаста сори бу кеча.

Англating базмида, эй шамъу қадаҳ, йиғлаб, куюб,
Буки ўлтурди мени ҳажр изтирори бу кеча.

Соқийё, васлинг шафақгун жомидин тиргуз мени,
Ким қилибтур қасди жон ҳажринг хумори бу кеча.

Эй Навоий, сен агар кундузга етсанг, беғам ўл,
Ким ғамидин қолмади жон бизга боре бу кеча.

Сунбули шомиди юз айлади гулрез яна,
Бўлди ҳар учқунинин кўнглум ўти тез яна.

Гулнинг атрофида юз гунча дегил зоҳир этар,
Оразинг даврида ул зулфи диловез яна.

Оташин лаълу юзи шамъин очар, тонг йўқ, агар
Куйса хошоку хасу тавбаю парҳез яна.

Не тароватдурур ул юздаки, хайдин қилмиш
Гулни шабнамзада, шабнамни гуломез яна.

Мени ҳижронда ўқар халқ ва лекин онсиз
Зор кўнглумга эрур бода ғамангез яна.

Англаған ишқ аро Фарҳод иши ширинлигин,
Ўлса ҳам айламагай ҳашмати Парвез яна.

Эй Навоий, келур ул ҳусн баҳори бу тараф,
Барқи оҳингни бу кун қилма сабукхез яна.

Бода тобидин қизил раглар узоринг боғида,
Обкашларнинг мисоли келди гул яфроғида.

Фурқатингда доғ ила қоним эмастур лоладек,
Ким йўқ ўлтурмак анинг қонида, куймак доғида.

Лутф кўрким, бир суроҳидекким ул бўлғай булур,
Бодаким нўш этти, зоҳирдур анинг қурсоғида.

Кўр менинг ҳолимниким, ул тоғнинг остидамен,
Ишқ аро Фарҳод агар қолмиш балийят тоғида.

Топти жон ишқ аҳликим, ул кўй аро дафн эттилар,
Гўйиё ҳайвон суйидур кўйининг туфроғида.

Қоридим исён аро, эмди пушаймонлиғ не суд,
Кошки қилсам эди тақво йигитлик чоғида.

Борди тишлаб бормоғин, кўргоч Навоий ҳолини,
Ҳам ҳаёту ҳам ўлум кўрдум анинг бормоғида.

Дардлар кўнглумга юзлансун, балолар жонима,
Гар иккисин истамас бўлсам фидо жононима.

Ҳар жиҳатдин ўртанурменким, бағир бирла юрак
Икки ўтдурларки, тушмишдурлар икки ёнима.

Аксини кўргай қизил кисват аро жаллоддек,
Қатл вақти ногаҳон наззора қилса қонима.

Кўрмагайлар бир-бирин ёғқон мазаллат гардидин,
Кирсалар Фарҳод ила Мажнун даме вайронима.

Топқасен чархи нужуми муҳтариқ, қилсанг назар
Тоза юз минг доғ бирла жисми саргардонима.

Сифлаға жон ўйнасанг меҳнат замони тонимас,
Даҳр эли бу навъ эрур, сен ҳам аларни тонима.

Тийрборони балодин чун таним бўлмиш зириҳ,
Йўқ, Навоий, эмди ондин ғам, тани урёнима.

Хаста кўнглум қушини бошинг учун шод айла,
Ё бошингдин эвуруб ташлабон озод айла.

Лутф ё зулмки ғайримға қилурсен, чидамон,
Айлайолганча менинг жонима бедод айла.

Ёр ўлтурғали ишқ аҳлиға юз минг тухмат,
Эй рақиб, айлама, борин манга иснод айла.

Эй кўнгул, халқ жафосин еткурурдин ўлгунг,
Эмди темон сени афғон чеку фарёд айла.

Бу чаман гулларида йўқ чу вафо, эй булбул,
Зор кўнглунгни жафо хориға муътод айла.

Эй кўнгул, сайли сиришк они тубидин кўнгарур,
Нечаким сабр уйининг тарҳини бунёд айла.

Ҳажр кўп шиддат ила ўлтурадур, бир дам анга,
Эй ажал, жонинг учун сен доғи имдод айла.

Тарки ишқ айла дединг, кеч бу сўзунгдин, эй шайх,
Тенгри ишқи манга, ўзга нима иршод айла.

Соқийё, меҳнату ғам бузди Навоий кўнглин,
Май суйи бирла бу вайронани обод айла.

Кўнглум итти зор ҳусни онининг туғёнида,
Айлади ошиқ мени ҳусну малоҳат ониди.

Юз туман тақво сипоҳин раҳши айлар поймол,
Маст айлар чоғда жавлон ҳўблук майдонида.

Қасри давлат ичра элдин жон олурнинг не ғами,
Хастадинким жон талашқай заъфдин вайронида.

Неча ул ой итлари бор эрса сондин ташқари,
Мен киму бўлмоқ анинг кўйида итлар сонида.

Ваҳ, не кофир эркин улким, зулфининг зунноридин
Солди юз минг уқда тақво аҳлининг имонида.

Эй хуш улким, гарчи тунлар ёни ерга етмади,
Кўрди ўз шамъи шабистонини бир тун ёнида.

То Навоий телбарабтур сенсиз, эй гулрух пари,
Бир тикан ҳар тук сою кўргил тани урёнида.

Не ҳаддим ёзмоқ битик ул меҳри оламтобға,
Чун ёза олмон жафосин заррае аҳбобға.

Номасиға ришта чирмабким юбордим рашкдин,
Тори жисмим ришта янглиғ тушти печу тобға.

Борди қосид, бўлди шому келмади андин жавоб,
Тонгғача то нелар ўткай дийдаи беҳобға.

Ким ўқуғай нома доғи келса чун кўз баҳридин,
Мен тушубмен номанинг печи киби гирдобға.

Кимки истар номаи сабру саломат, боқмасун
Хўблар холу хатидин нуқтау эъробға.

Бода мавжининг хутутидин кўзум топти жило,
Соқие, жон ҳам эрур мойил бу лаъли нобға.

Жонда ёшурғум алифдек, эй Навоий, номасин,
Шояд андин заъф дафъ ўлғай тани бетобға.

Ҳалокингмен, чекиб тиғи жафо ўлганни ўлтурма
 Чу ишқинг ўртади, ҳажр ўтидин куйганни куйдурма.

Мени девона чун туфроғинг ўлдум, эй парипайкар,
 Жафо тошини мажнун деб, бу туфроғ узра ёғдурма.

Ичиб қонин тилар кўнглум шикастин кўзларинг, дейким,
 Чу майни нўш қилдинг, шишасин, эй шўх, синдурма.

Сени кўргачки, фарёд айладим, беихтиёр эрдим,
 Ёзуқдин эҳтироз айлаб мени бу ишда ёзғурма.

Мен ар зулмунгдин ўлдум, лутф этарга ошиқинг кўптур,
 Алар бирла ўзунгни шод тут, ҳолимға қайғурма.

Чу мен туфроғ бўлдум кўйида, эй сарсари ҳижрон,
 Эсиб ул ён дамо-дам туфроғимни бори совурма.

Қотикдур ишқ, ул шўх этса жилва, боқма, эй оқил,
 Кўнгулни гар десанг олдурмай, аввал кўзни олдурма.

Майи лаълингдин аҳли базм усрукдурлар, эй соқий,
 Чу ичсанг бода, мендин ўзгага соғарни топшурма.

Наво гар еткуурсен, сен билурсен тиндуруб элни,
 Навоийни жафою жавр ўтидин бори тиндурма.

Кеча эл осудагур, кўнглум бирав қайғусида,
Улки, мен қайғусида, осуда ноз уйқусида.

Ўлтуруб тун, субҳ тиргузмак мени зоҳирдурур,
Шомнинг гирёнлиғию субҳнинг кулгусида.

Оҳким, бу шоми ҳижронимға йўқ субҳи висол,
Гарчи йўқ шомеки, йўқ субҳи анинг ўтрусида.

Уйқуда ором йўқ тун-кунки, аксин топмадим,
Тун қамар миръотида, кундуз қуёш кўзгусида.

Меҳр ёғдусида зарра бўлмағандек ошкор,
Юз туман минг меҳр пинҳондур юзунг ёғдусида.

Кимса чун ўтканга етмас, ҳолни тут муғтанам,
Умрни ўткарма, ўткан ҳайф ила афсусида.

Наъл кесмайдур Навоий, қуллуғидиндур нишон,
Ишқ айнидур аломат ёрнинг белгусида.

Эй хуш улким, гоҳи-гоҳи етса ёри қошиға,
Ул муяссар бўлмаса, эврулса кўйи бошиға.

Ишқ бемориға ҳам шарбат ясабтур, ҳам гизо,
Ҳажр аро қўшқан бағир парголасин қон ёшиға.

Бир саримў анда қолмайдур саломатдин нишон,
То синуқ бошим нишон бўлмиш маломат тошиға.

Бас ажаб суратдурур, қайсиға жон айлай фидо,
Суратинг нақшиға ё ул нақшнинг наққошиға.

Мен аёғ кўйида беркиттим жафодин қочмайин,
Гарчи бошимға бало ёғди мунунг подошиға.

Пардадар келди нужумунг, эй фалак, йўқ пардадор,
Йўқ анга ул ҳолким, дайри фано хуффошиға.

Қўлдар эрди соқий ул дамким Навоий бўлса маст,
Лутф этиб, давр аҳли, они еткурунг қўлдошиға.

Ёр ҳажридин агар заъф эрди жисму жонима,
Заъфидин ҳажр ўлди жисму жони саргардонима.

Заъфи то қувват тутубтур, қувватимда заъфдур,
Кўр нелардур ранждин ҳам жону ҳам жононима.

Гар кўзи бемордур, аммо базе қонлар қилур,
Кўзидек ул ҳам биайниҳ киргудекдур қонима.

Хасталиғдин, ваҳки, бўлмиштур тўлун ойим ҳилол,
То қачон бўлғай янги ойлиғ маҳи тобонима.

Нола пинҳон айларамким, синмағай кўнгли анинг,
Ё Раб, эткил раҳм анга ё нолаи пинҳонима.

Чун иситти тушти ул дам нотавон жонимға ўт,
Нотавон жон ҳирқати ўт солди хонумонима.

Ул парий чун заъфдин эмди кишини тонимас,
Эй Навоий, телба бўл, сен ҳам кишини тонима.

Бир қадах май ичмадим сарви гуландомим била,
Бир нафас эврулмади даврон менинг комим била.

Хар маеким онсиз ичтим топғали ғамдин амон,
Заҳри ғам гўё эзилмиш эрди ул жомим била.

Тунга етмас кунни ўткардим ўлуб ҳижронида,
Кунга еткайменму, ваҳ, бу субҳи йўқ шомим била.

Қайда бўлсин музтариб кўнглумга ором, эй рафиқ,
Тутмадим ором чун бир дам дилоромим била.

Эй сабо, ул гулга муҳлик фурқатим пайғомин эт,
Балки жон нақдин анга еткур бу пайғомим била.

Кўнглум ичра бут ғами, куфр ичра ўлсам яхшироқ,
Аҳли дин оллинда борғунча бу исломим била.

Эй Навоий, ўлсам армон элтқумдур, ичмайин
Бир сабуҳи гулузори бодашомим била.

Кўнгулни хайли ғаминг қилди йўл убур била,
Нечукки мўр сафи йўл ясар мурур била.

Гар учмақ итти сенинг кўюнг оллида, эй ҳур,
Анга не навъ кўрунгай ўкуш қусур била.

Куёш қошида эрур заррадек баса махфий,
Юзунг қошида қуёш ғояти зуҳур била.

Ҳузури тоат этар шайх васф, ваҳ, нетайин,
Хаёли қўймаса тоат аро ҳузур била.

Шабобу ишқу баҳору фироқдур, эй шайх,
Бўлурму зуҳд ила тавба бу навъ умур била?

Йўлида мен киби юз хаста ўлса, қайда ғами,
Саманди ҳуснки жавлон берур гурур била.

Бўлай рафиқ жунун даштида вуҳуш илаким,
Вафосиз элдин ўлубмен, баса нуфур била.

Ўзунгни асрама бир лаҳза мутрибу майсиз,
Десанг бу ғамкада ичра бўлай сурур била.

Навоий, истама назмингда рабту жамъият,
Ки кўнглунг ўлди замондин ўкуш футур била.

Биравким, рашк элтурмен кечурмакка хаёл ичра,
Не кечкай кўнглума, гар эл била кўрсам висол ичра.

Бағирда юз бало ниши, кўнгулда минг фироқ ўти,
Кишини солмағил ишқ аҳлидин, ё Раб, бу ҳол ичра.

Кўнгул ҳар лаҳза эл бедод этардин юз суубатда,
Замоне ёр бепарволиғидин минг малол ичра.

Танимда касрати пайкони то тигини ёндурди,
Ҳамул дамдин эрур тиғи юзидин инфиол ичра.

Топилмас ком ила кўнглум лабингдин ўлди андоқким,
Скандар оби ҳайвондин таманнои муҳол ичра.

Тун ақшом ўйлаким бўлғай шафақ ичра қуёш пинҳон,
Киран ҳар шом ул гулчеҳра шодурвони ол ичра.

Белу оғзинг хаёлидин агарчи лолмен, лекин
Жадал аҳли масаллик ўтти умрум қийлу қол ичра.

Халал йўл берма ишрат васфиғаю тут ғаниматким,
Дамо-дам даҳр авзоин кўрармен ихтилол ичра.

Навоий топти муҳлик ноладин ул заъфким, сиққай,
Қаламда нол андоқким, сиғар ул доғи нол ичра.

Не бир ёреки, васлим саъйиға помардлиғ қилса,
Не бир зореки, ҳажрим ранжида ҳамдардлиқ қилса.

Қизигроқдурмен ул ой ишқида, ҳар нечаким носих
Бу иш таркида ўзни гарм этиб дамсардлиқ қилса.

Фами бирла анингдек жуфтменким, ўлгум айрилсам,
Нечаким сарви озодим қулидин фардлиқ қилса.

Менингдек ақлу динин елга берган топмағай ҳаргиз,
Сабо ҳар нечаким сайр ичра оламгардлиқ қилса.

Фалак ул ойниким мендин йироқ солған била ўлдум,
Тирилмак мушкил эрмас эмди бозовардлиқ қилса.

Фамидин топмағай мингдин бирин, гар ишқ юз минг йил
Бало аҳлиға чоҳи ғамда ғампарвардлиқ қилса.

Агар кўюнгда ўлтурмоқ топар жониға юз миннат,
Агар йиллар Навоий бу ҳавода гардлиқ қилса.

Бас тийра эрди субҳидамим шоми ғамғача,
То шоми ғамда найлагамен субҳидамғача.

Оғзи хаёли бўйлаки йўқлуғ сари чекар,
Турмақ бўлурму кимсага мулки адамғача.

Эл рашкидин неким қилур ул, қилмишам қабул,
Меҳру вафову лутфини зулму ситамғача.

Кўйини кўрсанг эрди, йўлунг қисқарур эрди,
Бир умр, эйки, пўя кўтардинг Ҳарамғача.

Бот ўлғай, улки васл тилаб, минг йил урса гом,
Айлаб жаҳонни қатъ қадамдин қадамғача.

Бир сарв қоматинг киби, бир гул юзунг киби
Йўқ, кезса Хулду равзаи боғи Эрамғача.

Бўлмиш итинг сафоли Навоийға жому бор
Кўп фарқ ушбу зарф била жоми Жамғача.

Бошимға шуълаи ҳижрон туташқандин эмас оғаҳ,
Висол авжи уза бошиға олтун тож қўйған шаҳ.

Биравким, юз парий девонавор эткай анга қуллуқ,
Не билгай ҳолин анингким, парпарий девона этмиш, ваҳ.

Бало чоҳи гирифтори ҳалокин, ваҳ, қачон билсун,
Сиёсатгоҳида тутқунлариға улки қозғай чаҳ.

Не оғаҳ улки, ҳашматдин қуёшни заррача кўрмас,
Қуёш ҳижронидин саргашта бўлса заррае ноғаҳ.

Не воқиф васл Мисри ичра манзил айлаган шоҳе
Гадодинким, анга вайронаи ҳажр ўлди манзилғаҳ.

Мениким қатл учун хос этти фурқат қайда мустанкар,
Биравким, қатли ом этса, эмас кўнглига мустакраҳ.

Мангадур бир парий матлубу зоҳид ҳурға толиб,
Қачон суҳбат чиқишқай, чунки менмен телба, ул — аблаҳ.

Тут, эй соқий, фано жомики, ишқ оллинда яксондур,
Агар фосиқ, вагар зоҳид, вагар бўлсун гадо, гар шаҳ.

Навоийни ул ойким, руҳи қудси келди анфоси,
Деса бисмил қилурмен, не дегай ул ғайри бисмиллаҳ.

Йўл эрур юз манзил ортиқ мендин ул қотилғача,
Юз ўлум ваҳми бу манзилдин яна манзилғача.

Ваҳки, ҳар маҳфилда ишқим қиссасидур, йўлда ҳам,
Гар киши азм этса бу маҳфилдин ул маҳфилғача.

Гар мени мажнунга ташбиҳ этсангиз, эй аҳли ҳуш,
Не тафовут бўлди, бас, девонадин оқилғача.

Ваҳ, не кофирдурки, ногаҳ тиг тортиб чиқса маст,
Қатлининг муҳтожи бўлғай шоҳдин сойилғача.

Улки ашким баҳри тўфонида қолди, етмагай,
Нуҳ умри сурса жисми заврақин соҳилғача.

Тош отиб атфолким, ҳар ён сураб мен телбани,
Кош боре қовсалар ул шўхи сангиндилғача.

Хўблар зулми кўнгул мулкин хароб айлар, бале,
Кўп тафовут келди золим шоҳдин одилғача.

Ҳажр дарди бўйлаким жондин малул этмиш мени,
Фарқ ўлумдин йўқтурур бу умри беҳосилғача.

Эй Навоий, ишқ такмилинким айлар пири дайр,
Гар камол истарсен, ўзни тортқил комилғача.

ЛОМАЛИФНИНГ ЛОЛАРУХЛАРИНИНГ
ЛОБАСИ «БАДОЕЪ»ДИН

573

Кўнглум олғач ул парий мажнуну шайдо қилдило,
Ақлу ҳушумни жунун даштида яғмо қилдило.

Ўзгача зулму тааддилар била қоним тўкар,
Турфа эрди, турфа ишлар доғи пайдо қилдило.

Хурмати тақво тутар эрди, вале маст отланиб,
Бошима чопмоқ била оламға расво қилдило.

Оҳким чектим, кўруб жавлонини беихтиёр,
Ёшурун ишқим улусқа ошқоро қилдило.

Бир қадаҳ қуймоқ била оғзимғаю хирқамға ҳам,
Хирқа майға раҳн, ўзумни бодапаймо қилдило.

Дайр аро жоми лаболабким ичурди, ҳолима
Хонақаҳ аҳли келиб бир-бир тамошо қилдило.

Бехуд ўлғач, зулфи зуннориға дин нақдин бериб,
Ишқ бозорида кўнглум турфа савдо қилдило.

Менмен эмдию фано дайрида бўлмоқ майпараст,
Муғбача ишқи улусқа сиррим ифшо қилдило.

Гар ватан дайр ичра топтим, кимсага йўқ ҳеч айб,
Дайр пиридин Навоий бу таманно қилдило.

Муниси жон деганим офати жон бўлдило,
Жонима бедодидин шева фиғон бўлдило.

Деди, кўзунг қонини васлим ила турғузай,
Войки, бағрим доғи ҳажрида қон бўлдило.

Гар юзи май тобидин гул-гул эрур қон ёшим,
Юз уза тим-тим томиб, лоласитон бўлдило.

Кўзу кўнгул қонини ёшурай элдин дедим,
Ҳар биридин юз сари юзда нишон бўлдило.

Зухд аро ҳар мушкилимким бор эди, эй фақиҳ,
Жомға май қуйғоч-ўқ, барча аён бўлдило.

Кимки замон аҳлидин айламади ижтиноб,
Бир кун ани ҳам дегунг аҳли замон бўлдило.

Яхшилар ичра ватан тутса Навоий, не тонг,
Кимки ёмонлар била бўлди, ёмон бўлдило.

Ё ҲАРФИНИНГ ЯҒМОЙЛАРИНИНГ
ЮЗ КЎРГУЗМАКЛАРИ «БАДОЕЪ»ДИН

575

Зулму бедод айлаб андоқ бузмишиш даврон мени,
Ким топа олғай ўзи тузмакка ҳам имкон мени.

Тузмакимдин чарх ожиздур, нединким қилмишиш,
Лутфи тутқан чоғда обод этгудек вайрон мени.

Кофири ишқ ўлмишам, тонг йўқ, сиёсатгоҳ сари,
Бўйнума зуннор боғлаб, чексалар урэн мени.

Ашк мавжида ушалса пайкарим, ваҳ, не ажаб,
Ким урар бир тоғ уза ҳар лаҳза ул тўфон мени.

Истадим кўнглумга тигин, ғарқа бўлдум қониға,
Чун мен онинг қониға кирдим, тутубтур қон мени.

Ашк баҳри игримига тушмишишмен чиққудек,
Ишқ ул дарёда қилмиш асру саргардон мени.

Кўп суубат бирла олма халқ жонин, эй ажал,
Чунки мен муштоқмен, ўлтур келиб осон мени.

Толиъимнинг қувватин кўрким, балийят тошлари
Кимга кўктин инса, айлар ер била яксон мени.

Минг бало захми била ўлди Навоий, қилса халқ
Ишқ сари майл, судраб кўргузур ҳар ён мени.

Не май хуштур манга, не гул керакликтур, не гулзоре,
Керак майдин гул очқон ёрнинг гулзори рухсори.

Не май хуштур манга, не гул керакликтур, не гулзоре,
Керак чун ул ҳаётим гулшанининг сарв рафтори.

Жунун туморида зангору шингарф айлама зоё,
Ки дафъ айлар ани ул лаълу хат шингарфу зангори.

Менинг худ рўзгорим тийра бўлди шоми ҳижрондин,
Қилинг субҳи висоли шукрин, эй айш аҳли, сиз боре.

Не суд эмди аёғимдин тикон чекмаклик, эй мушфиқ,
Ки тошлар бирла кўксумга қоқилмиш ҳажр мисмори.

Ниҳони юз ярам бор ҳажр тигидинки, шарҳ этсам,
Қилур озурда бир олам элин ҳар бирнинг озори.

Анингдек мастлиғ уйқусидин очқай Навоий кўз,
Сабоҳи ҳашр, ул ҳам ёвар ўлса бахти бедори.

Неча кўйидин чиқарга йўл сари боқиб турай,
 Чиқса эл ёқин талошиб, мен йироқтин телмурай.

Неча ул шўхи бало юз ишва айлаб ҳар тараф,
 Мен фиғондин бошима ҳар дам балолар келтурай.

Неча эл раҳши совурған гард ила кўз ёрутуб,
 Мен йироқтин бошима туфроғларни совурай.

Неча ул юз ўтидин эл равшан айлаб шамъи васл,
 Жон қушин ул ўтқа мен парвона янглиғ куйдурай.

Неча базми айш аро ҳар ким бўлуб ҳамдам анга,
 Мен ютуб қон кулбаи ҳижронда ҳар дам оҳ урай.

Васли жомидин хумори ҳажр чун дафъ ўлмади,
 Ўзни ўлмастин бурун майхона сори еткурай.

Эй Навоий, гар манга топшурса шўхи майфуруш
 Лаъли май, тутқоч майи лаълин, эваз жон топшурай.

Улукка жон берур чун нукта айтур лаъли гўёси,
Масиҳо мимидин гўё чиқар жонбахш анфоси.

Қади нахли ҳаётимдур, магар топмиш ҳавову су
Дами Исо била ҳайвон суйидин сарви раъноси.

Тилар мунглуғ кўнгул ҳар лаҳза ишқинг бир янги доғин,
Гадо янглиғки, бир эски дирам бўлғай таманноси.

Эрур аҳбоб базмингда, мени мардуд неттимким,
Йироқтин ҳам муяссар бўлмағай ҳаргиз тамошоси.

Деманг жисмингда печу рўзгоринг тийра невчундур
Бу ҳолим бор то тушмиш бошимға зулфи савдоси.

Хумори ҳажр ичинда саъб аҳволимни ул билгай,
Ки ичкай андин айру майни шўхи бодапаймоси.

Тиконлар ҳажр нишидин, чечаклар ашк қонидин,
Ажойиб дашт эмасму, Аллоҳ-Аллоҳ, ишқ саҳроси.

Сари мўе эмас оғаҳ фано ойинидин улким,
Жаҳон бору йўқидин бир саримў бўлса парвоси.

Кўнгул мулки аро солик не жамъият топа олғай,
Агар ҳар дам анга етса хавотир хайли яғмоси.

Мену – муғ дайрию жоми фано, зоҳидға манъим йўқ,
Ичиб Кавсар суйидин, боғи Жаннат бўлса маъвоси.

Навоий заъфи голиб эрди бу кўй ичра ул ақшом,
Агар ўлмайдурур, не эрди итлар шўру ғавғоси.

Ҳар неча жавр қилса ноз аҳли,
Тортмай найлагай ниёз аҳли.

Оғзи рамзию нутқи вақтида
Ажзға қойил ўлди роз аҳли.

Кўйи даврида бенаво ушшоқ,
Тавф аро ўйлаким Ҳижоз аҳли.

Бузди ҳусн аҳли кўнглум андоқким,
Ёғи мулкини турктоз аҳли.

Риштаи жоним узди мутриби базм,
Узса торин начукки соз аҳли.

Мену ишқи мажозий, элтур эса
Йўл ҳақиқат сари мажоз аҳли.

Шамъ янглиғ Навоий ўртанса,
Тонг эмас, бўйладур гудоз аҳли.

Боғдин келди насиму гул исин келтурмади,
Не тиконларким бу ғам кўнглум аро синдурмади.

Лаъли ёдидинки ютгум дам-бадам ҳасрат суйин,
Аллоҳ-Аллоҳ, қайси қонларким бу ғам юттурмади!

Шоми ҳажрим тийрадур андоқки, кундуз ҳам бўлуб
Ҳар нечаким эҳтиёт эттим, қуёш билгурмади.

Ҳажр зулмидин, дедим, айлай ажалға дарди дил,
Оқибат жонимға раҳм айлаб, анга еткурмади.

Васл аро кўп истади жонимки бир дам тинмайин,
Ҳажр то жонимни тандин олмади, тиндурмади.

Қайси гул бедоди бир булбул парин совурдиким,
Чарх зулми ҳам анинг яфроғларин совурмади?!

Эй Навоий, бевафодур ҳўблар, бўлди халос,
Улки баъзиға кўнгул, баъзиға кўз олдурмади.

Демаки, қатлима ушшоқи нотавон яхши,
Ки бўйла жаврунга бир мен киби ямон яхши.

Хуш улки, қатлға ушшоқ аро ёмонлардин
Ул ой мени соғиниб дедиким, фалон яхши.

Кишики васл тилар, гурбат ихтиёр этсун,
Ул орзуға бурун тарки хонумон яхши.

Анинг висолида жону кўнгул эмас маҳрам,
Гар ул муяссар ўлур, ғайрдин ниҳон яхши.

Қадаҳни ташлаки, бас ташналабмен, эй соқий,
Менинг сумурмакима баҳри бегарон яхши.

Не айб, муғбачаға дайр томи узра хиром,
Ереки қилса қуёш жилва, осмон яхши.

Ажаб малоҳат эмасму юзунгаким, кўрунур
Сенга-сенга чу боқармен замон-замон яхши.

Агарчи келмади бемеҳр ёр жаври ёмон,
Чу яхши боқсанг, эрур ёри меҳрибон яхши.

Навоиё, ёмон элтур чу ноладин ул гул,
Не суд, булбул агар айласа фигон яхши.

Яна ҳижрон ўти жонимга тушти,
Ки онинг тобидин қоним қурушти.

Хумори ҳажрдин, эй соқийи базм,
Қадаҳким, чиққали жоним ёвушти.

Илик бер, кўзга суртай бушмас, эй шўх,
Сафи пойингниким ўптум, не бушти.

Менинг ҳолимга афғон чекти аҳбоб,
Кеча кўюнгадаким итлар улушти.

Азалда ринд хушҳол ўлди майдин,
Вале хилват аро зоҳид тумушти.

Сафар ранжи кўнгулдин чиқтиким, ёр
Мени кўргач, равон истаб кўрушти.

Навоий ҳажр ўти урғанда тугён,
Чу урдум боладин су, ўлтурушти.

Қирқиб эрди қошин ул бодапараст худрой,
Тоza чиқмиш, не ажаб, гар десам они янги ой.

Қирққандин ики-уч кун ўтубон бўлмиш эди,
Ўйлаким хингпай эткайлар ики дилкаш ёй.

Ёпти қаввоси қазо ҳар бирига мушкин қавс,
Отқали кирпик ўқин жон била кўнглум сари, вой.

Кошки хаттига еткурмагай эрди поки,
Ким бу тўти бўлур ул кўзгу била болкушой.

Лўли ўлмоқ тонг эмас, бор эса шаҳларга ҳавас,
Гар бу юз кўзгусига илги бўлур ойинасой.

Не ажаб, бўлса ерим кунжи қаландархона,
Ким қаландарваш эрур ул санами бепарвой.

Эй Навоий, етилиб қоши анинг, шукр дейким,
Хусни қасрига аён бўлди яна тоқинамой.

Муддаилар бетараҳҳум, ёр бепарво бaсe,
Ҳам алар кўп зулм этарлар, ҳам бу истиғно бaсe.

Зулфи занжири магар бўлғай иложим, эй ҳақим,
Ким димоғимни паришон айламиш савдо бaсe.

Мен ўлар ҳолатдаю мотам эди аҳбоб аро,
Буки ақшом қилди кўюнг итлари ғавғо бaсe.

Турфа менмен ишқ дашти ичра, йўқса анда бор
Вомику Фарҳод ила Мажнун киби шайдо бaсe.

Мен киши эрмон жунун ичра, йўқ эрса кўргузур
Одамилиқ ул парий пайкар, малаксиймо бaсe.

Эй сабо, кўйида итти кўнглумником, айлар эмиш
Бул — ажабвашлиқлар ул ошуфтаи расво бaсe.

Хастамен даврон жафосидин, кетургил бодаким,
Нофиъ эрмиш ул маразға соғари саҳбо бaсe.

Бода ичким, чарх рифъат аҳлини кўп қилди паст,
Пастларни кўмди туфроғ остиға дунё бaсe.

Эй Навоий, гар десанг кўп инжимаё давр аҳлидин,
Ҳар не дерлар ё қилурлар, қилмағил парво бaсe.

Эмас фироқ туни, эй кўнгул, нақора уни,
Эрур замона уни ҳолима фироқ туни.

Бу тийра шомим ила наҳси анжумин ҳар ён
Фироқ дўзахининг бил шароралиқ тутуни.

Не навъ этай мени саргашга васл йўлин қатъ,
Ки ҳар замон совурур ҳажр даштининг қуюни.

Танимни заъф қилиб субҳа торидек ҳалқа,
Бирин-бирин кўрунуб муҳрадек бўғун-бўғуни.

Фироқнинг ўти гар бот туташса, тонг эрмас,
Ки аҳли дард қуруқ жисмидур анинг ўтуни.

Ҳисоб асради дин аҳли қатлин ул кофир,
Ки беҳисобдурур зулфи торининг тугуни.

Агарчи сарвға гул қилди боғбон пайванд
Ва лек сарв қади гулруҳумча йўқ йўсуни.

Кўнгулни бузсаю синдурса ишқ, бок эрмас,
Ки ҳўб эмастурур анинг тузуклугу бутуни.

Чу хирқам ўлди гарав майға, кийма бодафуруш,
Ки доғи ҳажр қўяр ҳар дирам киби юруни.

Замона аҳлиға гарчи ўюнчиликдур иш,
Енгар ҳам охир аларни замонанинг ўюни.

Навоий олмади кўз анбарин ҳилолингдин,
Нединким ул тилабон кўкта, ерда топти муни.

Олача ҳошиялиқ тўн кийиб ул рашки пари,
Ол этук бирла хиром этса, эрур кабки дари.

Барча гар умр чароғин ўчурур, хушдилмен,
Ғам тунидин мени қутқарса насими саҳари.

Англа ҳар қайсини ишқ аҳлиға бир ҳажр ўқича,
Чиқса ҳажрим ўтининг ҳар сари юз минг шарари.

Рутаб лаъликим эрур қомати нахлиға самар,
Не чучук мева эмиш нахли малоҳат самари.

Гул рухсорики май суйи била топти фуруғ,
Суда гул аксимудур ё юзида май асари.

Дўстлар, кўкси шигофини тикардин не осиг,
Ўйла мажруҳки, юз порадура анинг жигари.

Ўй хатарлиқдур, илик чекма таваккулдинким,
Ўй бу ўй соликининг мундин улуғроқ хунари.

Эй хуш ул риндки, то келгаю кетгай бир дам,
Бўлмағай дайри фано ичра ўзидин хабари.

Онча кўнглумдадурур гулшани ҳижрон тикани,
Ки назар солмас анга ғамзаи новакфикани.

Кўзга сарриштаи тавфиқ хати улдурум,
Судралиб ерга нишон келди итингнинг расани.

Кўз қаросин ўюбон ташлаганим саъб эрмас,
Ончаким солса қаросин ғами ишқинг тутани.

Ғарқи май кўнглак эрур ҳушида йўқ мастингда,
Ё шаҳидингнинг эрур қонға бўялган кафани.

Лолазореки тўқар жола, эрур зорингнинг
Дам-бадам тиш била парголалар эткан бадани.

Гарммехр ўлган ила золи фалак, топма фириб,
Ким бу айёранинг асру кўп эрур макру фани.

Эй Навоий, қаддинга солди шикаст узра шикаст,
Чун санга бўлди ватан зулфи шикан-баршикани.

Кош бўлса ҳар туган жисмимда жавшан яфроғи,
Ким ўқи кўнглумга еткач, ўтмаса тандин доғи.

Ишқ абвобин чекар дафтарларинда аҳли дард,
Бўйлаким, шингарфгун бўлди шаҳиднинг туфроғи.

Сунбулунгга бир хитойи бандадур мушки Хўтан,
Гар далил истар эсанг, бордур либоси ёрғоғи.

Гўйе ул шўхнинг кўнглин олибтур ўзга шўх,
Гар эмас бедил, недур элдин кўнгул олтурмоғи.

Ваъда қилдинг ҳам вафо, ҳам қатл, парво қилмадинг,
Қил вафо ваъдангга, ёхуд бурнағи, ё сўнгроғи.

Эйки гул фасли йигитсен, бир нигоринг доғи бор,
Келса илгингдин май ичкилким, будур ишрат чоғи.

Зулфи савдосида билмаслар Навоий нуктасин,
Ким жунун гуфторидур ёхуд йилоннинг арбоғи.

Кўз била кўнглумга бўлмиш гўйиё васлинг чоғи,
Ким кўзумнинг учмоғи тез ўлди, кўнглум солмоғи.

Дема, кўнглунг мулки қай чоғдин бу навъ ўлмиш хароб?
То бу кишвар аҳлига тушти фироқинг булғоғи.

Эй кўнгул, қилма аёғи туфроғи ҳаққин қасам,
Ким кўзумнинг ҳаққидур онинг оёғи туфроғи.

Ғам туни кўнглум харошиға гар истарсен далил,
Ийнак-ийнак чарх таҳрикию анжум тирноғи.

Қатл ҳангоми шаҳидингким кўтарди бармоғин,
Гўйи онинг оти мундиндур шаҳодат бармоғи.

Даҳр гулзориға, эй кўнглум қуши, майл этмаким,
Анда булбул қонидин рангин эрур гул яфроғи.

Ҳажр аро қўйдум дирамдек доғлар кўксим ёриб,
Васл эрур мумкин, Навоийнинг чу қўптур ёрмоғи.

Уйқу ҳамсояларимдин кетарур ҳажр туни,
Гаҳ бошим ерга уруб, гаҳ юраким солмоқ уни.

Ғам туни тийра доғи анжуми рахшон демаким,
Ер юзин тутти шарарлар била оҳим тутуни.

Мени саргашта эмон водийи ҳижрондаки, бор
Ғусса туфроғию андуҳ елининг қуюни.

Риштаи жонима ҳар ён тутун андоқдурким,
Тори жисмим аро фарсуда сўнгалар бўғуни.

Ишқ расвоси деб ўзни тикар эғнига тироз,
Дайр аро тушса фалак эғнига хирқам юруни.

Даҳр боғида нечук васл гули бутсунким,
Ҳажр ўқидур ёғини, ашк суйидур жувуни.

Ғар Навоий сўнгакига туташур кўнглидин ўт,
Не ажаб, ишқ ўтидур улу бу онинг ўтуни.

Ул қуёш оқ уйдаю мен музтарибмен ҳар сари,
Ўйлаким, фонусдин парвона қолғай ташқари.

Садқаси бўлмок эрур мақсуд мен саргаштаға,
Оқ уйи давриға буким айланурмен ҳар сари.

Ичкари ул гул, тувурлуғни кўтармаслар, нетай,
Эй сабо фарроши, бир лутф айлабон ул ён дари.

Парда кетгач, мен заифи зорға осон эрур,
Йўлларидин чигнинг солмоқ ўзумни ичкари.

Оқ уй ичра ҳар недур, зоҳирдур ул юз тобидин,
Шамъ бўлса уйда, ташқардин бўлур зоҳир бари.

Гар фалак хиргоҳи бўлса пешхонанг, не асиғ,
Умр хайли чунки кундин-кунга келмас илгари.

Эй Навоий, ул маҳи хиргаҳнишин ҳифзи учун
Кўзанақ эрмаски, ҳар сори тикилмиш кўзлари.

Хаста жоним риштаси кўрганда ҳажр озорини
Гар узулди, қил анга пайванд зулфунг торини.

Дема, оғзин ғунча, қаддин сарвким, эл кўрмамиш,
Сарвнинг рафторини ё ғунчанинг гуфторини.

Гулда холу меҳрда хат йўқ, не янглиғ ўхшатай,
Меҳру гулга хол ила хатлиғ ики рухсорини.

Ёғмади ҳаргиз чу шабнам инжуси гул баргидин,
Анга ташбиҳ этса бўлмас лаъли гавҳарборини.

Не қилурдин қасди сунбул, не этар жон сайди дом,
Айламон монанд аларға зулфининг зуннорини.

Чарх қасринда қуёш узра кўнгул майл айламас,
Ким ғанимат тутмиш онинг сояи деворини.

Сайридин пайконларинг кўнглумда топмишдур сабот,
Кўзга илмасмен фалакнинг собиту сайёрини.

Давр сирри пардасин гар очмамишсан, соқие,
Бода тутким, дей санга бу парданинг асрорини.

Эй Навоий, дахл қилма, гар тилар эрсанг наво,
Ҳар неча хорижнаво кўрсанг силеҳр адворини.

Зиҳи нахли қаддингдин хижил сарви бўстони,
Хат ичра лабингдин мунфаил роҳи райҳони.

Тушумга юзунг кирди ҳам яхши толеъдин,
Кўз очтим, тулуъ айлаб эди субҳи нуроний.

Фаминг доғи жонимға лабинг холи янглиғдур,
Не бўлди сўрушсоқ биз муни, доғи сен они.

Фироқ ичра рухсоринг қуёшиға бер жилва,
Ки бас тийра айлабтур мени шоми зулмони.

Дема, ёшурун доғим сенинг ичингда йўқтур,
Ичим ёру кўр улким, эрур нақди пинҳони.

Бақо чун эмас мумкин, мудом ўзни хуш тутқил,
Ки қайғурғали қилмас гари олами фоний.

Навоий, беҳишт ичра фароғат йўлин сўрдунг,
Намудоридур онинг Ҳирининг хиёбони.

Сиёсат этти сочинг, мушк чун хато қилди,
Ки борча жисми қарориб терига тортилди.

Қадингға қуллуғи аҳдини найшакар бузмиш,
Ки бўйла бир-биридин банд-банди айрилди.

Бошинда тожи зар ўлди, аёғи остида натъ,
Чу шамъ хидматинг айларда поясин билди.

Магарки кўз юмуб очқунча ноз ўқин оттинг,
Ки бир ажаб тикони кўнглум ичра сончилди.

Кўзи хаданги бало ёғдурурни фаҳм эттим,
Ки рахши наълидин ўтлар кўзумга чоқилди.

Қадаҳ кетургилу дам урма даҳр сирридин,
Ки мубҳам ўлди бу сўз ҳар нечаки айтилди.

Жигари кабобға майл этмаган эса ул маст,
Навоиё, нега бағрингни ҳар тараф тилди.

Селларким тўкар кўзум ёши,
Сойининг тошидур ядо тоши.

Даъво этгайму эрди қошинг ила,
Бўлмаса ёйнинг икки боши.

Қаҳрдин чинки тушти манглайиға,
Чиннинг остида нун эрур қоши.

Рангин этмакка солмиш оби ҳаёт,
Чехранг очқанда сунъ наққоши.

Қариған чоғда айлади расво
Мени, гарчи кичикдурур ёши.

Не рафиъ ўлди дайр тоқиқи, бор
Меҳр анга шамса, кўк анга қоши.

Гар Навоий қочар фано йўлидин,
Не ажаб, чун йўқ анда йўлдоши.

Жон мазраида бўлса, не тонг, дард хирмани,
Оҳимдин ўлди чунки фалак ел тегирмани.

Хаттинг хаёли кўнглум аро қилди юз тешук,
Бу навъ ўлур бузуғда қолин мўр маскани.

Кўнглум ёрур, чу номасини кўздин олмасам,
Уйдекки, зеб коғаз ила топса равзани.

Заҳмидағи фатилаға ўт тушти, эй рафиқ,
Дард уйининг магар будурур шамъи равшани.

Басдур юзу қаддинг, гулу савсан яна недурур
Гулгун елакнинг устида такбанди савсани?

Булбулға, эй гул айла вафо тоза-тозаким,
Серобу тоза доим эмас даҳр гулшани.

Ғамдин Навоий ўлгусидур, кўнглин асрағил,
Чун сенча кимса билмади дилдорлиқ фани.

Интизоридин ул ойнинг кўзки солдим ҳар сари,
Кўз юмуб очқунча ўтти кўз ёшим андин нари.

Ёлиниб ул кун ити бирла борурмен кўйига,
Ваҳки, ул кўй ичра бормен мен кейин, ит илгари.

Дарду ғам турмиш ясовулдек кўнгул чоки аро,
Кўймамоққа келса ҳушу сабр хайли ичкари.

Кўрмасангким ўтни су тез айлагай, бир-бир туруп
Кўнглум ичра қатра-қатра су киби пайконлари.

Лаб аро оғзинг чучук тил бирла гўё англасам,
Шаҳдлиғ ниши била гул баргини тешмиш ари.

Зоҳиду ҳар лаҳза ўлмак хонақаҳ фикридаким,
То тирикмен чиқмағум дайри фанодин мен бари.

Эй Навоий, дема ҳар дамким қадаҳни қуй тўла,
Майни охир қуйса худ бўлмас қадаҳдин ташқари.

Не ишқ эдики, адам айлади вужудумни,
Чу урди соиқа, гардунға чекти дудумни.

Не нукта буду набудумдин айтайинким, ул
Набуд қилди фано ўти бирла будумни.

Агар шикоф эса қўкsum яқо киби, не ажаб,
Ки ҳажр бир-биридин узди тору пудумни.

Бу йўлда суду зиёндин такаллум этмангким,
Тугатти ишқида савдо зиёну судумни.

Чу ишқ куфри аро белга боғладим зуннор
Бут оллида яна айб айламанг сужудумни.

Юзунг мушоҳадаси қилмиш ўйла мустағрақ,
Ки ҳажр салб қила олмас ул шуҳудумни.

Навоий ўздин асар топмон ўлғали ошиқ,
Не ишқ эдики, адам айлади вужудимни.

Тилармен ислаб-ислаб габгабингни,
Гаҳ ўпсам оразингни, гаҳ лабингни.

Эрур бу бир таманно баски топсам,
Юзум суртарга наъли маркабингни.

Юзу зулфин кўрарга борғум, эй чарх,
Жудо қилғил қамардин ақрабингни.

Фалакдин ўтти гарди анбаролуд,
Чу майдон ичра сурдунг ашҳабингни.

Юзи, эй чарх, бурқаъ очти терлаб,
Булутқа чирма ою кавкабингни.

Қади боринда Тўбидин дема сўз,
Қил, эй зоҳид, бийикрак машрабингни.

Навоий, ёр раҳм эткайму, ё Раб,
Эшитса мунча «ё Раб-ё Раб»ингни.

Тушта сарву гулдин ислаб бирни, кучтум бирини,
Айлагил, эй сарви гулрух, бу тушум таъбирини.

Англадик ўтлуқ юзи кўнглум не янглиғ қилди су,
Мўм аро ким кўрмамиштур шуъланинг таъсирини.

Дўстлар, дафъи жунунум гар тиларсиз, боғлангиз,
Ул парий кўйида бу девонанинг занжирини.

Сурагингдин ожиз эрса Моний, эрмастур ажаб,
Қайда наққош айлагай килки қазо тасвирини?!

Васл ила қилғил бузуғ кўнглум иложинким, қилур
Шоҳ адл этмак била вайроналар таъмирини.

Ишқу май, эй шайх, азалдин сарнавишт эрмиш манга,
Ваҳ, нетиб хуш кўрмагаймен Тенгрининг тақдирини?!

Эй Навоий, дерсен ул ой ишқини элдин ёшур,
Оти мазкур ўлса, найлай ҳолатим тағйирини.

Кўксумда наъл бўлди хадангинг нишонаси,
Кўксум уйи эрур анинг оможхонаси.

Пайконларингки, тил киби кўнглумдин урди бош,
Гўё бир ўтдур улки, булардур забонаси.

Кўп сўз ясади Лайлию Мажнун сўзида халқ,
Эрмас начукки ҳуснунгу ишқим фасонаси.

Деб эрди бир баҳона била сени ўлтурай,
Ўлтурди, ваҳки, ҳар дам анинг бир баҳонаси.

Меҳри рухунгда меҳригияҳ сабзаи хатинг,
Гўёки холинг ўлди ҳамул сабза донаси.

Муғ дайри пирининг қулименким, ғам этса қасд,
Айлар халос бир тўла жоми муғонаси.

Ишқинг Навоий айлар улустин ниҳон, валек
Фош айлар элга замзамаи беҳудонаси.

Саҳар куяр ғами ҳажрингда хаста жисм хаси,
Магар ўтумни қилур тез субҳнинг нафаси?

Кўнгулга онча хадангинг тикилди ҳар ёндин,
Ки бўлди хаста кўнгул андалибнинг қафаси.

Кўнгулки толпинадур танда, кўюнг истайдур,
Қафасда секреса қуш, учмоқ ўлғуси ҳаваси.

Ул ойға етмаса қўл ўтлуқ оҳ ила, не ажаб,
Чинор куйса, бўлурму қуёшқа дастраси.

Не ринд ўлса сочинг куфрида етар зуннор,
Жаҳон юзидаги дин аҳлиға онинг мараси.

Талаб йўлидаги овораларға мужда денгиз,
Ки йўлға ҳодий эрур дўст маҳмили жараси.

Фигонки, хасталарин ул Масиҳ тиргузубон
Вале Навоий дилхастани унутти баса.

Ваҳки, ҳажринг ўти жисми нотавоним ўртади,
Нотавон жисмимға тушкан шуъла жоним ўртади.

Қўзғабон кўнглум алохону аломон айлади,
Не алохону аломон, хонумоним ўртади.

Барқи ишқинг чунки тушти, хонумоним бўлди кул,
Турфа ўт эрдик, пайдову ниҳоним ўртади.

Дема: «Ишқим найладиким рўзгорингдур қаро?»
Ўртади, эй қотили номехрибоним, ўртади!

Лаъл маҳлул айлагандин ўт ёқиб хошок ила,
Ҳажри жоним куйдуруб, жисмимда қоним ўртади.

Бўлмаса ному нишоним, айб қилмангким, фироқ
Рўзгор авроқида ному нишоним ўртади.

Шоми ҳажрида шафақ кўрсанг, Навоий, бил яқин,
Ким фалакни шуълаи оҳу фиғоним ўртади.

Гул не бўлгайким, юзунг ҳажрида кўргаймен ани,
Солсалар кулбамға, хас янглиғ супургаймен ани.

Базмидин бўлса насибим бир сўнгак, то умр бор
Ислагаймен, йўқки ит янглиғ кўмургаймен ани.

Жон чиқар ҳолатда келди ёру таскин топти жон,
Эмди номахрам деб истармен итургаймен ани.

Кўнглум ўтидин ёрут меҳринг чароғин, эй сипеҳр,
Сарсари оҳимдин ул дамким ўчургаймен ани.

Лабларинг ҳажринда гар худ бода хуро лаълидур,
Мумкин эрмастурки, оғзимға етургаймен ани.

Ўйла ҳижрондин тилармен беҳуд ўлмоқ, эй рафиқ,
Ким фалак жомин тўла тутсанг, сумургаймен ани.

Эй Навоий, телба кўнглум итти, эмди истамон,
Неча тоғу даштдин истаб кетургаймен ани?!

Йўқки, ёмғурдин мени ҳолимга даврон йиғлағай,
Кўргузуб гулгун булут истар магар қон йиғлағай.

Анжум эрмаским, эрур афлок ашки донаси,
Ҳар тун аҳволимга баским чархи гардон йиғлағай.

Чок бағрим қону доғин кўз ёшим дафъ этмади,
Лола нафъидур, нечаким абри найсон йиғлағай.

Кўз қурубтур ашкдин ул ой ҳавои ишқида,
Бас қилур охир булут чун улча имкон йиғлағай.

Парда ичра йиғлаб ашким, ваҳки, пинҳон қолмади,
Шамъ фонус ичра элдин қайда пинҳон йиғлағай?

Муътабар эрмас, агар зарқ аҳли кўп тўккай сиришк,
Ким мушаъбид оз дирам истаб фаровон йиғлағай.

Ҳажр тигидин не ғам ҳар дам Навоий йиғласа,
Кимки бўлди пора-пора бағри, осон йиғлағай.

Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси,
Келур ул райҳон ила гулдин манга ҳижрон иси.

Менки бир гулдин жаҳон боғида бўе топмадим,
Найлайин, қилса муаттар даҳрни бўстон иси.

Лаъли ҳажринда ниҳон ашким сўзин ағёр аро
Деса бўлмаским, келур ул навъ сўздин қон иси.

Қайдаким жонбахш лаълидин Масиҳосо калом
Сурди, ул ердин келур юз қарндин сўнг жон иси.

Жон иси тутти жаҳонни, мен борурмен кўйига,
Ким тилар эл жон иси, мен истарам жонон иси.

Эй гадо, олам элига шайалиллаҳ демаким,
Бу чамандин келмади ҳаргиз гули эҳсон иси.

Чун Навоийға келур ҳижрон иси ҳар дам, не суд,
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси.

Тан қаро туфроғ ўлуб, оҳ ўти охир бўлмади,
Гарчи хас кул бўлғач, андин шуъла зоҳир бўлмади.

Ҳуснунга меҳр этти даъво, зулфдин чиққач юзунг,
Тун ҳижобиға кириб мажлисқа ҳозир бўлмади.

Дема кўксунг чокини ёпқилки, кўп ёптим валек
Чоклик кўнглак анинг чокига сотир бўлмади.

Орзу айлармен ўпсам, деб кўзумни ҳар замон,
Ким сенинг юзунгдин ўзга юзга нозир бўлмади.

Ўртамакта фурқатинг шогирдидур дўзах, валек
Пеша айлаб касб устодича моҳир бўлмади.

Ваҳ, не манзилдур фано кўйиким, анда етмайин
Кимса икки кавндин осудахотир бўлмади.

Эй Навоий, қайғу етса чарҳдин, ич бодаким,
Кетмади даврон ғами, то жом доир бўлмади.

Кеча келгумдур дебон ул сарви гулрӯ келмади,
Кўзларимга кеча тонг отқунча уйқу келмади.

Лаҳза-лаҳза чиқтиму чектим йўлида интизор,
Келди жон оғзимгаю ул шўхи бадхў келмади.

Оразидек ойдин эрканда гар этти эҳтиёт,
Рўзгоримдек ҳам ўлғанда қаронғу келмади.

Ул париваш ҳажридинким йиғладим девонавор,
Кимса бормуким, анга кўрганда кулгу келмади.

Кўзларингдин неча су келгай, деб ўлтурманг мени,
Ким бари қон эрди келган, бу кеча су келмади.

Толиби содиқ топилмас, йўқса ким қўйди қадам
Йўлғаким, аввал қадам маъшуқи ўтру келмади.

Эй Навоий, бода бирла хуррам эт кўнглунг уйин,
Не учунким бода келган уйга қайғу келмади.

Нозук ҳарир агар танингга ҳойил ўлмағай,
Кўрса жамод мумкин эмас мойил ўлмағай.

Чун тору пуди лутфда жон риштасидурур,
Тонг йўқтурур, агар танингга ҳойил ўлмағай.

Лаълинг хаёли жон аро бир нақш туттиким,
Оби ҳаёт ила ювсалар, зойил ўлмағай.

Осори ҳажр агар будурурким, кўрар кўнгул,
Дўзах аломати бу сифат ҳойил ўлмағай.

Қилдим кумуш билакларидин бўсае савол,
Мендек жаҳонда хомтамаъ сойил ўлмағай.

Исботи жузви лоятажаззо қилиб хирад,
Оғзинг вужуди нуктасига қойил ўлмағай.

Йиллиқ ибодат эрмиш аёғингда саждае,
Бошин Навоий олмағуси то йил ўлмағай.

Чехра ўти бирла кўнглум хонумонин ўртади,
Оташин гул ишқи булбул ошёнин ўртади.

Ишқ кўнглум боғин асраб тоза, охир солди ўт,
Боғбони мастдекким, бўстонин ўртади.

Оташин лаълингда хол эрмаски, қўймиш тоза доғ,
Ҳар баҳона айлабон ушшоқ жонин ўртади.

Ишқ ўтидин зор кўнглум ичра солдинг сўзи ҳажр,
Ким бу янглиғ бирта куйган нотавонин ўртади.

Сўзи ишқим дафтариға ҳар кишиким солди кўз,
Ўртаниб Фарҳоду Мажнун достонин ўртади.

Ишқ зуҳдум хайлиға ўт солса, тонг йўқким, бу барқ
Даҳр аро кўп бўйла тақво корвонин ўртади.

Хонақаҳға солди ўт, киргач Навоий дайр аро,
Ҳирфавардек ганжким топти, дўконин ўртади.

Оҳким, номехрибоним азми бедод айлади,
Бир йўли меҳру вафо расмини барбод айлади.

Қўрқарам, аҳли вафо оҳи анга қилғай жафо,
Бу жафоларким вафо аҳлиға бунёд айлади.

Бўлмади ношод охир дам гунаҳ бўлғай дебон,
Бегунаҳ аҳбобни мундоқки ношод айлади.

Бир дам ичра тунд селе қаҳр ила қилди хароб,
Ҳар вафо қасрики, йиллар они обод айлади.

Дам урарға топмади ҳад кимса то ушшоқ учун,
Шаҳна айлаб ғамзасин, кирпични жаллод айлади.

Тинди абнойи замоннинг ихтилофи табъидин,
Кимки ўз табъини бекасликка муътод айлади.

Қўнгли мулкин истар обод, ваҳ, бузар хайли фироқ,
То Навоий азми мулки Астробод айлади.

Гар яна бир қатла ўз васлингга еткурсанг мени,
Истасам ҳажринг, биҳилдурмен гар ўлтурсанг мени.

Ул эшикдин киргум уй тошини итдек айланиб,
Бу эшикдин тош ила юз қатла гар сурсанг мени.

Қолғуси бир доғ кўюнгда кулумдин ёдгор,
Ёзгуриб ҳижрон гуноҳи бирла куйдурсанг мени.

Орзудур остонинг туфроғида ўлмаким,
Тоза жон топқум, гар ул туфроққа топшурсанг мени.

Гарчи журмум кўп, хушо ул журмким, таҳқиқ учун
Сўрғали гаҳ-гоҳи ўз қошингга келтурсанг мени.

Тарки жон эттим, бошим бўлғусию ул остон,
Сен билурсен, лутф қилсанг, хоҳ ёзгурсанг мени.

Каъбаи кўйига юз қўйдум, бу йўлдин ёнмағум,
Эй Навоий, ҳар нечаким йўлдин озгурсанг мени.

Чу ул хури париваш жилва айлар вақти, ноз эткай,
Малак хайли кўруб андоқ балони ихтироз эткай.

Таолаллоҳ, не истифнодур ул ҳусн ичраким, нозин
Юз онча айлағай, ошиқ неча арзи ниёз эткай.

Ёрутқай эл кўзин барқи жамолинг ламъаси ҳар дам,
Вале мен хаста кўнглининг ишин сўзу гудоз эткай.

Кўпу озим фидосидур анинг, яъники шавқу сабр,
Агарчи ул санам кўп жавр қилғай, раҳм оз эткай.

Ўзин пок айламай ошиқки, ёр оллинда қўйғай бош,
Эрур ул навъ зоҳидким таҳоратсиз намоз эткай.

Кўп ўлмиш бул — ажаблиқ ишқ аро, ул жумладин бир бу,
Ки шоҳи Ғазнавий маҳкум бўлғай, ҳукм Аёз эткай.

Чу Ҳақ нури юзунгда зоҳир ўлди, бебасар улким,
Ҳақиқат расми бор эрканда ишқингни мажоз эткай.

Ториқтим хонақаҳдин, хуштурур майхонаким, анда
Аёқчи жоми май тутғай, муғанний нағма соз эткай.

Чу солсам эски хирқамни, харобот аҳли, тонг эрмас,
Ки ҳар бир-бир юрунни андин эгнига тироз эткай.

Эрур ҳисни ҳасин матлуб зикри бўлғали эмин,
Хавотир хайли солик кўнглига чун турктоз эткай.

Навоий ёр ила бўлса, ҳарамдур анга дайр ичра,
Агар майли Ажам қилғай, гар оҳанги Ҳижоз эткай.

Менинг бахтим юзи ғам кожидин ул кун қаро бўлди,
Ки кўнглум ул кўзу, қоши қароға мубтало бўлди.

Қутулмиш эрди ошиғлиқ балосидин кўнгул, кетмиш
Ул ой кўйига, билмон, ёна анга не бало бўлди.

Қошу киприкларинг кўнглум уйин қилди камонхона,
Алифлардин ўқу ҳар наъл анга бир ҳалқа ё бўлди.

Бузулган хаста кўнглумдин ўқин зинҳор чекмангким,
Ул уйга бу сутун, ул нотавонга бу асо бўлди.

Лабингга қайси тил бирла фидо дей хаста жонимни,
Анга жоним фидоким, жони лаълингга фидо бўлди.

Ажаб муҳлик эмасму ишқ дашти, эй мусулмонлар,
Ки бир мўрига ҳар кун туъма икки аждаҳо бўлди.

Фано истар эсанг, тут дайр пири илгидин жоме,
Нединким хонақаҳ шайхи иши зарқу риё бўлди.

Вужудум фоний айлаб олди дин бир муғбача, тонг йўқ,
Агар зуннор боғлаб, масканим дайри фано бўлди.

Навоий, ғуссадин махлас тиларсен, масту беҳуд бўл,
Ки даврон дарду ранжиға даво бу бўлди, то бўлди.

Бир кун мени ул қотили мажнуншиор ўлтургуси,
Усрук чиқиб, жавлон қилиб, девонавор ўлтургуси.

Гар заъф ила ожизлигим қўнглига раҳме солса ҳам,
Бошимга еткач, секретиб беихтиёр ўлтургуси.

Васли аро гар ўлтурур, жонимга юз минг шукр эрур,
Чун қолсам андин бир замон, ҳижрони зор ўлтургуси.

Ошиқ бўлурда билмадим, мен нотаवони хастаким,
Ҳажр ўлса, ғам куйдургуси, васл ўлса ёр ўлтургуси.

Майдон аро, эй аҳли дин, кирманг тамошосиғаким,
Юз кўрмайин ул кофири чобуксувор ўлтургуси.

Лаълинг закоти май тутуб тиргузмасанг, эй муғбача,
Дайр ичра мен дилхастани ранжи хумор ўлтургуси.

Дерлар, Навоий қатлиға гулгул очибтур оразин,
Кўргунча они, войким, бу хорхор ўлтургуси.

Гар алаимға чора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай!
В-ар гамима шумора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай!

Ранжима йўқ эса адад, хост бу эрса найлайн,
Дардима гар канора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай.

Жамъ эмас эрса хотирим, жамъ ўлурига, зоҳидо,
Ҳожати истихора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай.

Ёрдин элга комлар, буки менинг сари гаҳи
Кўз учидин наззора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай.

Машъали васл ила улус шоми мунаввару менинг,
Бахтима бир шарора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай!

Қисми азалға шодмен, буки фалак риояти,
Ҳолима ошкора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай.

Дедим, эрур Навоий ўз дардиға чорасиз, деди,
Гар алаимға чора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай.

Ваҳш хайлин дашт аро мен телбаи маҳзун сари,
Ом ғавғоси хаёл эт шаҳр аро мажнун сари.

Ҳам борурда, ҳам ёнарда ўткудекдур чархдин,
Чикса ул ой ҳажрида оҳим ўти гардун сари.

Шамъға парвона майлидекдурур кўнглум қуши,
Борса ногаҳ ул қаду рухсори оташгун сари.

Турфа кўрким, носиҳим Фарҳод ила Мажнун эрур,
Булажаб ҳолимға боқиб тоғ ила ҳомун сари.

Ҳар тун афзун бўлган оҳим ўтиға жоним сипанд,
Ким газанде етмагай ул ҳусни рўзафзун сари.

Соқӣё, куп кунжидин тут бизга лаъли нобким,
Бу боринда майл бўлмас ганжи Афридун сари.

Эй Навоий, мажмаъул баҳрайн бўлғай ошкор,
Майл қилса сели ашким ногаҳон Жайҳун сари.

Ашк хунобидин ўлмиш кўзларим Уммон киби,
Қон ёш аритмоғдин илгим панжаи маржон киби.

Кўнглум ўтидин қизорған ҳар тараф пайконларинг,
Су бўлуб эмди томарлар захмлардин қон киби.

Танни гар дўзах ўти куйдурса, жонни ўртамас,
Қилмағил ҳеч ўтни, ё Раб, шуълаи ҳижрон киби.

Ишқ даштида қуюн чекмас фиғон, ваҳ, бўлмасун,
Хоксори бодпаймое бу саргардон киби.

Сабзаи хат ёпқан оғзинг ўпсам, эй гул, не ажаб,
Туфроғимдин ғунча бутса захмлиқ пайкон киби.

Даҳр боғинда неча кунким тириксен, айш қил,
Ким яна топмоқ эмас маълум бу бўстон киби.

Эй Навоий, ишқиму ҳусни эрурлар ончаким,
Мен анга ҳайронмену ул доғи мен ҳайрон киби.

Бир парипайкар ғами ошуфтаҳол этмиш мени,
Элга аҳволим демактин гунгу лол этмиш мени.

Мен ҳавойини, не тонг, кўргузсалар бир-биргаким,
Эгма қошинг фикри андоқким ҳилол этмиш мени.

Ошкор этмас эдим ишқин, вале ўткан кеча
Бода зўр айлаб, йиғи безътидол этмиш мени.

Ёр кўйи ичраким туфроғ ила тенг бўлмишам,
Ишқ ғавғоси бу янглиғ поймол этмиш мени.

То танимға ўт туташмиш, барқдекдур ҳайъатим,
Фурқатинг то заъфдин андоқки нол этмиш мени.

Ўт солурмен оҳ ила оламға мен ким, зуҳд ким?
Зоҳиди афсурда оё не хаёл этмиш мени?!

Дашт ваҳшиға анис ўлсам Навоийдек, не тонг,
Ул парий савдоси чун Мажнунмисол этмиш мени.

Ҳижрон куни ҳар хастаки жононға йўлуқти,
Қил ўйла тасаввурки, ўлук жонға йўлуқти.

Зулфунг қора қайғусида жононға йўлуққан,
Зулмат ичида чашмаи ҳайвонға йўлуқти.

Қочти кўнгул ашкимдину оҳим аро тушти,
Ёмғур суйидин қочтию тўфонға йўлуқти.

Мажнунға йўлуқти, манга ғам даштида иткан,
Мажнун демаким, гули биёбонға йўлуқти.

Ҳайронлиғима ҳайрати мендин доғи ошти,
Ишқ аҳлидин улким мени ҳайронға йўлуқти.

Давронда камол ичра қуёштин бийик ўлди,
Ҳар зарраки бир комили давронға йўлуқти.

Ишқ аҳли иши топти бори васл ила чора,
Бечора Навоий ғами ҳижронға йўлуқти.

Кимки бир кўнгли бузуғнинг хотирин шод айлагай,
Онча борким, Каъба вайрон бўлса, обод айлагай.

Гарчи халқ озодасимен, ёр агар бандам деса,
Андин ортуқ англаким, бир банда озода айлагай.

Ёрдин ҳар кимки бир сўз дер, туганмасдин бурун,
Истарамким, аввалидин ёна бунёд айлагай.

Ёр ҳижронидин ўлгумдур, бу навъ эрмиш сазо
Ул кишигаким, биравга ўзни муътод айлагай.

Неча сабр авроқи ёзғай кўнглуму бир оҳ ила
Сарсари ишқинг етиб, борини барбод айлагай.

Шайхдин зуҳди риёи касб ўлур, ё Раб, қани
Дайр пириким, фано расмини иршод айлагай.

Одам авлодида камдур одамилиқ шеваси,
Одам эрмас, улки майли одамизод айлагай.

Не балодурким, фалак ҳар кимга чекса тиғи кин,
Ёнгилиб аввал менинг жонимға бедод айлагай.

Беша ичра девлар мақтули ўлсун, эй парий,
Гар Навоий ёна азми Астробод айлагай.

Тиғи ҳижронинг кириб кўнглумни ғамнок айлади,
Ичкаридин кўкрагимни сар-басар чок айлади.

Айлади мен зори маҳзунни балову жавркаш,
Улки дилдоримни мундоқ масту бебок айлади.

Хусн аро улким насибинг қилмади жуз поклик,
Хотирим лавҳини ғайринг нақшидин пок айлади.

Зор жисмим ламъаи ҳуснунгдин ўртанмак не тонг,
Чунки ишқ ул бирни ўт, бу бирни хошок айлади.

Дам уруб, гардимни еткур кўйига, эй субҳи васл,
Ким танимни ҳажр бепоён туни хок айлади.

Маърифат нахлидин ул ориф ҳамоно топти бар,
Ким тафаккур бирла фаҳми «мо арафнок» айлади.

Носиҳо, ул ҳусндин қилмас Навоий манъини,
Ҳар кишиким ишқ атворини идрок айлади.

Чун илик бермаски ўпсам, ул ситамкор илгини,
Бир киши илгин ўпайким, ўпкай ул ёр илгини.

Чун аёғи туфроғин ўпкунча топмон эътибор,
Сунса ҳам ногаҳ, ўпарга не ҳадим бор илгини.

Жон сотармен хоки пойингга, нединким, аҳли байъ
Туттурурлар сотқучи бирла харидор илгини.

Зулфидин, тонг йўқ, Калимуллоҳдек этса аждаҳо,
Ким яди байзодин айлабтур намудор илгини.

Сўрғали келса Масиҳим бошима доманкашон,
Ул этакдин ким олаолгай бу бемор илгини?

Доғу қондин бордурур улким очилмиш лолазор,
Ҳажринг айёмида чексанг ошиқи зор илгини.

Эй Навоий, билки, ҳижрон даштидин бўлмас халос,
Сайр аро матлуб агар тутмас талабгор илгини.

Биравки ишқ била қилди муттаҳам бизни,
Не навъ йўқ дейликим, этти муҳтарам бизни.

Фамингда бир-ики дам қолди, жонни ботроқ ол,
Ҳаёт ваҳмидин ўлтурма дам-бадам бизни.

Кўнгул, не мужда берурсенки, базм аро тунокун
Ҳарифлар аро ёд этмиш ул санам бизни.

Демангки, тиф суруб, бошимизни солди қуйи,
Ки қилди ҳажрда шарманда ул карам бизни.

Фироқ муҳлику васл ичра шодлиғ муҳлик,
Фироқи ўлтурур эрмиш, висоли ҳам бизни.

Ичарда дурди май айлаб синуқ сафолни жом,
Бўлур бу жоҳ ила давр аҳли деса Жам бизни.

Навоий айлади ҳижронда нолаю фарёд,
Хароб қилди ул оҳанги зеру бам бизни.

Ваҳки, савдодур димоғимда, паришонлиғ доғи,
Телба кўнглум ичра ўз ҳолимға ҳайронлиғ доғи.

Гар мени олам эли бедоди бузди, бок йўқ,
Оламедур бу бузуғ оламда вайронлиғ доғи.

Хонумоним гаҳ бало тоғи, гаҳе ғам даштидур,
Бўйла ким кўрди алохонлиғ, аломонлиғ доғи.

Қатлим айлаб қонимаким кирдилар кўзу кўнгул,
Иккиси душмандурурлар жонима қонлиғ доғи.

Ёр келгумдур дебон бордию келмас, ваҳ, яна
Бевафолиғ зоҳир этти, аҳди ёлғонлиғ доғи.

Ҳажрида ўлтурмадим ўзни агар кўрсам юзин,
Инфиолим доғи суд этмас, пушаймонлиғ доғи.

Фурқати даштида ҳам саргашта, ҳам оворамен,
Ким қуюнлуғдур ишим, гули биёбонлиғ доғи.

Даҳр элининг зулми гар будурки етти жонима,
Қилмайин анда ватан, биллаҳки, меҳмонлиғ доғи.

Эй Навоий, сен худ иттинг, кимса сендек итмасун,
Шоҳидин ҳирмонлиғу моҳидин армонлиғ доғи.

Коми лаълингнинг хаёлидин кўнгул қозғонмади,
Тушта су ичкан била лабташна ҳаргиз қонмади.

Оҳ саргардон кўнгулдинким, ул ой кўйи сари
Борғали бир ҳам бизинг сори яна айлонмади.

Қўр, не ўт бўлғайки ўртандим, қаёнким солдинг ўт,
Ёлғиз ул ўтдинки мен куйдум, кўнгул ўртонмади.

Ҳажр аро ўлмакни хўй эттимки, чун топтим висол,
Ўлмак эткач орзу оллинда жон эмгонмади.

Ҳажр ўлтургон қиёмат доғи қўпмас, кўрмадик
Уйкуким, ғавғои рустохез ила уйғонмади.

Ўлмак осондур, кўнгул узмак биравдин саъб эрур,
Эй хуш улким, кўнгли бир бадмеҳр ила ўргонмади.

Гар Навоий заъфи тебрангунча бор эрди, валек
Ҳажр ўқи кўксигаким тегди, яна теbronмади.

Не чоғлиғ тошким Фарҳод ушотти,
Фалак борин йиғиб бошимға отти.

Менинг афсонам эрди бул — ажаброқ,
Неча Мажнун сўзин ровий узотти.

Таҳаррук қилмади ҳажр ақшоми чарх,
Сиришкимдин магар болчиққа ботти.

Ўлум сардобаси эрдик, гардун
Манга ором учун маскан ясотти.

Фироқ оллинда эрди шахд янглиғ,
Мазоқимким ўлум заҳрини тотти.

Кўп эрди ишқ бозорида савдо,
Мени гардун вале оламға сотти.

Навоий лаъли серобинг ғамидин
Юрак қонини кўз ёшиға қотти.

Барча базм аҳлиға луъбатбоз ишининг ҳайрати,
Келтуруб ҳайрат манга ҳар лаҳза ул Чин луъбати.

Чун қаригон чоғда мен луъбатқа бўлдум шефта,
Ваҳ, не тонг, атфол лаъбининг бошимға меҳнати.

Шайх пандидин не осифким, қилур луъбатни манъ,
Менки, жонимни олур бир шўх луъбат ҳасрати.

Гарчи луъбат бирла бут бир-бирдин эрмаслар йироқ,
Ваҳки, луъбатлар аро ул бут эрур жон офати.

Ҳам ани луъбат дейин, ҳам бут дейин, невчунки бор
Зотида бут ҳуснию ҳуснида луъбат зийнати.

Чарх золиким ўзин луъбатдек оройиш берур,
Қочқил андинким, эмас луъбат, эрур Ҳақ лаънати.

То Навоий бўлди луъбат сори вола, ваҳки, бор
Барча луъбатбозлар ҳангомасиға улфати.

Эй хуш улким, бағрима бир лоларухдин доғ эди,
Ким ҳавосинда сабодек жилвагоҳим боғ эди.

Ўтқа ёғин гар берур таскин ва лекин шавқида
Кўз ёшимнинг ёғини ўтлуғ кўнгулга ёғ эди.

Майдек икки лаълу ул Мусҳаф киби юздин кўнгул
Усрук эрди икки соат, гар замоне соғ эди.

Тўтиёлардин кўзум айлаб эди қатъи назар,
Сурмаси чун чобукум майдонидин туфроғ эди.

Риндлар, тавбам не тонгким, умр ўтуб исён била,
Дўсти олий дарғаҳиға азм айлар чоғ эди.

Барқи раҳмат чоқилурда тоғ эмас хошокча,
Тавба вақти ғам йўқ, ар журмум нечукким тоғ эди.

Вақт чун етти, Навоий Ҳаққа қилди бозгашт,
Гарчи золи чарх иши юз лобаю минг лоғ эди.

Дашт аро дерменки Мажнунни ўзумга учратай,
Ҳуш андин ўрганиб, девоналиғни ўргатай.

Зухду тақво аҳли пандимға агар жам ўлсалар,
Ғам эмас, бир оҳ барқидин борисин бутратай.

Боғ гулгаштида беинсофлиғдур, гар десам
Сарвни қаддингға, гулни оразингға ўхшатай.

Ул гул уйғонмас қуёш чиққунча, ҳар тун неча мен
Нолаи шабгир ила тонг қушларини уйғотай.

Ул париваш тифл мактабдин ториқмиш, пири дайр
Қўйки, бир дам они мажнунлуғлар айлаб ўйнатай.

Бўлсалар Фарҳоду Мажнун бул — ажаб ҳолимни деб,
Гоҳ ани кулдурай, гоҳи бу бирни йиғлатай.

Деб эмишсен, бир хаданг отқум Навоий кўнглига,
Тўқта ончаким, қарори йўқ кўнгулни тўқтатай.

Ўқунгким жисми урёнимға етти,
Танимдин ўтмайин жонимға етти.

Булут гар зоҳир этти барқ ила раъд,
Қачон бу ўтлуғ афғонимға етти.

Чаманда жилва айлаб нахл, ҳошо —
Ким ул сарви хиромонимға етти.

Қочиб чиқсам, не тонг, ғам тоғи узра,
Бало сайли чу вайронимға етти.

Дедим, невчун сабо келди паришон?
Деди, зулфи паришонимға етти.

Бир ўқким элга отти ул қоши ё,
Юз ўқ бу жони қурбонимға етти.

Навоий, бағриму кўнглум ўтидин
Туташти, чунки бир ёнимға етти.

Ҳаво хушдурур, тут қадаҳ, ёр, ахи,
Қадаҳни ўзунг бурна сипқор, ахи.

Чу сипқардинг, ани ёна қил тўла,
Улуғроқ топиб жом зинҳор, ахи.

Ўзунг бирла тенг тутма соғар манга,
Сен озодасен, мен гирифтор, ахи.

Ҳилолий қадаҳ бирла сен бода ич,
Манга жом тут чархкирдор, ахи.

Ғамимдин бўлур чарх жавфи тўла,
Муни ҳам қил андин намудор, ахи.

Майи соф ҳам тутмасанг, яхшидур,
Ғамим дафъиға дурди хаммор, ахи.

Замон жаври бирла замон аҳлидин
Замоне бу бедилни қутқор, ахи.

Манга гар бу навъ айласанг ёрлиқ,
Санга доим ўлсун Худо ёр, ахи.

Навоий жаҳондин кечиб иста ёр,
Санга бўйла гурбатда не бор, ахи.

Келса ёру бўлмаса ҳамраҳ рақиби тийрарой,
Қилмаса гард имтизожи оби ҳайвонимни лой.

Келса ёру ҳамраҳи бўлса рақиб, озурдамен,
Келмаса ёру рақиби келса сарвақтимға, вой.

Ёр чун ёлғуз қошимға келмаки мумкин эмас,
Чорае йўқтур, агар шабгун булутдин чиқмас ой.

Гар иковлон келсалар ҳам бок эмастур, негаким,
Бу бир этса ғамфизолик, ул бир ўлғай ғамзудой.

Даҳр богида тикандин айру чун гул бутмади,
Гар тикан жонкоҳдур, аммо эрур гул жонфизой.

Васл софи гар йўқ, эй соқий, манга тут журъае,
То қуяй бир дам балойи ҳажринг устига лой.

Эй Навоий, юзига юз суртмак қилма ҳавас,
Қониъ ўл, бўлсанг эшики туфроғига чеҳрасой.

Сўра келмади ёр беморини,
Бу иш қилди беморроқ ёрини.

Кўнгулсизлик андуҳидин, ваҳ, не ғам,
Киши кўрса ёнида дилдорини.

Анингким қадин тубий этти Худой,
Биҳишт этти гулзори рухсорини.

Не ҳад кўнглакинг истамаклик, валеқ
Ярам тиккали бер анинг торини.

Мусаввирға жоним фидо айласа,
Эзиб лаъл ул лаб намудорини.

Юзунг даврида гўё наққоши сунъ
Қуёш бирла тенг тутти паргорини.

Кўнгулни фироқ ўйла зор эттиким,
Магар васл дафъ эткай озорини.

Хумор олди жон, эй кўнгул, ишқ де,
Чу кўрсанг фано дайри хамморини.

Навоийға жавр этма, кўр лутф ила
Тани зорини, жони афгорини.

Поклар кўнглидур ул орази маҳваш сари,
Ростлар майли ҳам ул қомати дилкаш сари.

Кўнглум ул ён чекадур, негаки мажнун кўнгул
Ё парий сори чекар, йўқса париваш сари.

Зулф очиб, бизни мушавваш қилиб ўтти, лекин
Илтифот этмади бир дам бу мушавваш сари.

Халқ майдон аро ҳар сори боқиб, ваҳки, кўзум
Рокиби маҳваш ила маркаби абраш сари.

Онча нақш ўйнади афлок менинг бирланким,
Боқа олмон яна бу сақфи мунаққаш сари.

Ахтари наҳсдурур муҳтасиб, ар бода тўкар,
Зузанаб дер, киши солса назар ул фаш сари.

Жонни бир дов ила гар хаста Навоий ўйнар,
Ул муқаммир сифат, албатта, эрур ғаш сари.

Бизга етмас эрди бир номехрибон дарду ғами,
Ким фузун ҳам бўлди ёри меҳрибоннинг мотами.

Икки ёр эрди манга — номехрибону меҳрибон,
Меҳрибон борди, қолиб номехрибон дарду ғами.

Борди улким бор эди ҳам маҳраму ҳам меҳрибон,
Жон бериб бўлмон бу бир номехрибоннинг маҳрами,

Ҳар жароҳатким урар номехрибоним бағрима,
Меҳрибоним бу жароҳатларнинг эрди марҳами.

Ваҳки, минг захм урса жонга эмди бу номехрибон
Йўқ иложига кўнгулнинг меҳрибону ҳамдами.

Муғтанамдур, ул парий бор эрса ҳам номехрибон,
Даҳр аро чунким топилмас меҳрибонваш одами.

Меҳрибоним чиқса оламдин, Навоий, чора йўқ,
Ёрдин ҳам хуштурур номехрибонлиғ олами.

Ёр борган чоғда бормиш бедилин ўлтургали
Келдию келган эмиш ўлтурганин куйдургали.

Аллоҳ-Аллоҳ, эй ҳаётим, ул боришқа бу келиш,
Ким бири куйдургали бўлғай, бири ўлтургали.

Хоҳ ўлтур, хоҳ куйдурким санга бердим ризо,
Рози эрмасмен вале, жоно, эшикдин сургали.

Итларин онинг аяб бошимни қилмон туъма ҳам,
Ишқ юз турлук балийят бошима келтургали.

Хони васлингдин улусқа баҳра еткурғилки, мен
Яхшимен сойил киби ҳасрат ебон телмургали.

Даҳр элидин ихтироз эт, эй кўнгулким, мен доғи
Муҳтариздурмен вафосизлиғлари билгургали.

Эй Навоий, ишқ бизни гарчи расво айлади,
Ул не қилса, пардаи китмонға они чуркали.

Улус қўзғалур, гўё ёрим етишти,
Улус офати гулузорим етишти.

Яна гард кўзга эрур тўтиёранг,
Ҳамоноки чобуксуворим етишти.

Томар қатра-қатра кўзум ёши гул-гул,
Магар боиси хор — хорим етишти.

Жаҳонга агар ўзга зеб ўлса, тонг йўқ,
Жаҳон зеби бирла нигорим етишти.

Не тонг, нолада қолмаса ихтиёрим,
Ки зулм ичра беихтиёрим етишти.

Очилса нишотим гули, йўқ ажабким,
Бузуғ боғима навбаҳорим етишти.

Хуш улким, Навоий етишкач, деди ёр,
Ки овораи беқарорим етишти.

Оҳки, ишқ айлади шайдо мени,
Солди жунун кўйига савдо мени.

Ишқ ила савдо бўлубон муттафиқ,
Айладилар даҳрда расво мени.

Дашт аро Мажнун демайинким, вуҳуш,
Келдилар айларга тамошо мени.

Кимники ишқ истади қатл эткали,
Ҳажр равон айлади пайдо мени.

Кимки мени ўлтурур, ул тиргузур,
Йўқса қочар, кўрса Масиҳо мени.

Дайр эмас эрди ерим, озгуруб,
Солди буён бир бути тарсо мени.

Войки, ўлтургали қилмас писанд,
Ишқ яна кимсани илло мени.

Соқийи гулчеҳрадин ошуфтамен,
Демаки, маст айлади саҳбо мени.

Ёр Навоийни тилаб, эй кўнгул,
Ё сени ўлтургусидур, ё мени.

Гулшан ичра жилваи ноз этса жонон қомати,
Туфроғ ўлғай соядек сарви хиромон қомати.

Нозанин қаддинг тириклик гулшанининг нахлидур,
Сарву Туби сендек ўлмоқнинг не имкон қомати?

Сарвдек уксуни ахзар бирла Лайли қаддидур,
Токдек юз ҳам била Мажнуни урён қомати.

Гарчи қомат чексалар, элга бўлур майли намоз,
Ваҳки, дин қасди қилур ул номусулмон қомати.

Васл шоми равшан ўлди партави рухсоридин,
Йўқ ажаб, десам эрур шамъи шабистон қомати.

Даҳр элидек эгридурлар шўхлар боштин аёқ,
Тик назарда туз экин ул аҳди ёлғон қомати.

Эй Навоий, хўблар қаддида йўқтур эътидол,
Нега ўхшар сарвдин ундуррак инсон қомати.

Ваҳки, бир ғойиб хаёлидин паришонмен бaсe,
Ҳуш мендин ғойиб, ўз ҳолимға ҳайронмен бaсe.

Ул қуёш борди бузуб кўнглумни, сен ҳам, эй сипеҳр,
Бир йўли бузма мени, невчунки вайронмен бaсe.

Оллида жон бермадим васли замонин қизғониб,
Фурқатида ул тирикликдин пушаймонмен бaсe.

Лаҳза-лаҳза буки йиғлармен ғамидин талх-талх,
Айб эмаским, мубталои дарди ҳижронмен бaсe.

Тоғ ила водийда, эй Фарҳоду Мажнун, сиз топинг
Офиятким, мен алохону аломонмен бaсe.

Васл комин сабру сомондин топарлар, ваҳки, мен
Ҳажр ошуби аро бесабру сомонмен бaсe.

Ёрдин қосид келур дерлар, фироқу васлдин
Не хабар келтурмакин билмай ҳаросонмен бaсe.

Дину дониш аҳлиға бер тавба, эй носихки, мен
Маст тун-кун дайр аро бебоку нодонмен бaсe.

Эй Навоий, дашт ваҳши ичра бўлсам, шод бўл,
Ким кириб ҳуш аҳлиға бу вақт инсонмен бaсe.

Не кун ўлғайки, нигорим келгай,
Боғи умрумда баҳорим келгай.

Умр боғида баҳор улдурким,
Сарв қад лола узорим келгай.

Ўлмагаймен йўлида, гар бошима
Секретиб шаҳсуворим келгай.

Ул гадо жониға ўт тушкайким,
Олғали шамъи мазорим келгай.

Кўйида итти кўнгул, ваҳ, қачон ул
Масти девонашиорим келгай.

Қани майким, чу ичиб маст ўлсам,
Кўкка туз боққали орим келгай.

Эй Навоий, тиламон ҳуру парий,
Шояд ул базмда ёрим келгай.

Юзи хуршидидин кўзлар қамошти
 Ва лекин тобидин жонлар тугошти.

Бу хуршид узра майдин гуллар ўлғон,
 Гул узра қатралар янглиғ ярошти.

Сочи савдосида ошуфта қиссам
 Тасалсул бирла бир-бирга улошти.

Ажални жон олурда енгди ҳажринг,
 Нечаким ул мунинг бирла ўчошти.

Қўлини тўлғади ишқинг хираднинг,
 Агарчи ул мунунг бирла талошти.

Фалактин нолани, тонг йўқ, ошурмоқ,
 Фалак зулми чу бизга ҳаддин ошти.

Шафақдин кўк юзи гулгун эмаским,
 Фироқингдин Навоий қони тошти.

Боғ аро гўё сабо солмиш эди жонон иси,
Ким етишкач гул иси, мен топтим андин жон иси.

Лаъли кўнглум қатлини қилмоққа бўлди нуктасанж,
Эй кўнгул, дам асраким, келди бу сўздин қон иси.

Юзу хаттининг насимидин чу топтим тоза жон,
Ваҳ, не жонимға керак эмди гулу райҳон иси.

Борди ул ён зор кўнглум, бермагай ташвиш анга,
Захми исланган кўнгулнинг етса ногаҳон иси.

Оғзию дур тишларидин руҳума айтур хабар,
Келса ногаҳ жола тўлган ғунчаи хандон иси.

Ғунча атрин хушламасмен менки, кўнглум боғида
Дарк этарга ўрганибмен занглиғ пайкон иси.

Холи савдосин, дема, кўнглунг нега фош айлади,
Ким ёшурғон бирла бўлмас мушкнинг пинҳон иси.

Муҳтасиб гар аҳли фаҳм ўлса, йиқилғай маст ўлуб,
Куп ушатқонда, ки айлар боданинг туғён иси.

Гулдин ул гулрух исин топқач Навоий очти кўз,
Ўйлаким, Яъқуб кўнглақдин маҳи Канъон иси.

Бошни гар ерга қўя олмон, боқиб моҳим сари,
Бошима туфроғ совурмоққа борай шоҳим сари.

Тун аро анжум тутунда учқун англар, солса кўз
Кимса, кўнглум ўтидин бўлса аён, оҳим сари.

Мен кўнгулдин рашк элтурмен, кўнгул мендин ҳасад,
Истаса кўнглумки, қилсам азм дилхоҳим сари.

Ул қуёш сори борурда соя ҳамроҳимдурур,
Рашкдин боқмон кейин бир қатла ҳамроҳим сари.

Жон лабинг шавқидин оғаҳ бўлғали айлар Масиҳ,
Жон берур чоғда таважжуҳ жони огоҳим сари.

Эй кўнгул, ул ҳусн ганжидин гадолиғдур ишим,
Гарчи йўқ парвойи онинг шайалиллоҳим сари.

Ҳусни боғидур назаргоҳим, Навоий, зинҳор
Солмағил гоҳи назар Боғи Назаргоҳим сари.

Бу сабабдин ёрумиш гўё Хуросон кишвари,
Ким чиқибдур бохтардин офтоби ховари.

Бохтарға тегру ховардин ёритмоқ жуз қуёш,
Равшан эрмас барча гар худ бўлса моҳу Муштарий.

Қайси моҳу Муштарий, улким қуёш бир ламъадур,
Нуридин, ваҳ, бўйла ким қўрмиш саодат ахтари?!

Ул не юздурким, ёзарда васфини юз минг қуёш
Сафҳа гар еткурса юз йилда туганмас дафтари.

Хуснини онинг қуёш ташбиҳи қилмоқ ўйладур,
Ким дегайлар хўблиқда девга ўхшар парий.

Бўлса хусни юз қуёшча, ишқим ўтидин эрур,
Бир шарар юз минг тамуғнинг шуъла бирла ахгари.

Эй Навоий, сен киби ошиқ магар лойиқ экин,
Ҳар кишиким, дилбарингдек бўлса онинг дилбари.

Истамон кўнглумни айларда хаёл ул моҳни,
Ким тахайюл бирла сайр айлар, нетар ҳамроҳни.

Кўнглум истарни тилармен боринг, эй ою қуёш,
Сизни кўнгли истамас, улким тилар дилхоҳни.

Ўқи захмин тан аро ул юз хаёли ёрутур,
Ўйлаким, Юсуф жамоли равшан эткай чоҳни.

Жону ақлу ҳуштин кечкил дединг, қилдим қабул,
Тарк эта олмон, нетай наззораи гаҳ-гоҳни.

Фарқа бўлди нотавон жисмим сиришким баҳрида,
Гарчи су неча теранг бўлса, чўмурмас коҳни.

Ошиқ эрсанг кўрмагил, эй шаҳ, гадоларни ҳақир,
Ким балолиғ ишқ фарқ этмас гадою шоҳни.

Эй Навоий, ёр эшиги покларга қибладур,
Қилмагил кўз қонидин оғишта ул даргоҳни.

Заъфликдур, дедилар, ул бути маҳсиймони,
Жон фидою тан анга садқа, кўнгул қурбони.

Улки жонимдурур, ул бўлса бу янглиғ ранжур,
Қайда бўлғай мени бедилға ҳаёт имкони.

Кўр недек ҳуллаи гулранг уза ётмиш бемор,
Ё эрур даврида қатл айлаган элнинг қони.

Дўстлар, оллида отимни тута олмасангиз,
Нақди жонимни бошиға эвурунг пинҳони.

Барги гул узра дегай шаҳд ёпушмиш кўрган,
Буки тутмишдур учуқ ул лаби шаккархони.

Садақа, чунки балоларни рад айлар, ё Раб,
Жон анга садқа қилай манга бағишла они.

Эй Навоий, ёна дам урмаким, ул ой дер эмиш,
Ким кеча уйқуга қўймас мени ит афғони.

Не дилоромеки, сўрғай дарди ҳолимдин гаҳе,
Не дил афгореки, қайғурғай малолимдин гаҳе.

Сарсари оҳимға ўт тушсин, хушо, мушкин насим,
Ким берур эрди хабар наврас ниҳолимдин гаҳе.

Эй Хўтан жайранлари, неткай бу мажнун кўнглума
Нафхае еткурсангиз мушкин ғазолимдин гаҳе.

Тийра наҳсият дурур кулбамда, они, эй сипеҳр,
Равшан эткил ахтари фархундафолимдин гаҳе.

Турфа кўргилким, лаби зикрин топармен жон аро,
Айласам ғойиб, маозаллоҳ, хаёлимдин гаҳе.

Телба кўнглум итти, лекин ул парига ёд бер,
Эй сабо, девонаи безътидолимдин гаҳе.

Фикр этармен васлини гоҳи, вале кирганда ҳуш,
Асру кўп шармандамен фикри маҳолимдин гаҳе.

Ул қуёштин меҳру, мендин тийралик, ваҳ, истарам
Ер ёрилса, ерға кирсам инфиолимдин гаҳе.

Эй Навоий, зулми кўп эрса, пушаймонмен яна,
Ўзни озод истасам ул шўхи золимдин гаҳе.

Ёйиб оразда мушкин холларни сунбулунг доми,
Кўнгулнинг қушлари ул дому суву донанинг роми.

Чаманда сарву гул бўлғай, не сарву қайси гул, ваҳ-ваҳ,
Қачон бўлғай чаманнинг сен киби сарви гуландоми.

Не янглиғ субҳи васлидин тутай уммиди равшанлиғ,
Саҳардин чун эрур навмид ҳажримнинг қаро шоми.

Дема парвона, де Жибрил, агар бир ғам туни ногаҳ,
Кишига берса бир шамъи шабистон васли пайғоми.

Кўнгул заъфи кам ўлмас фурқатингда, ваҳ, ўнгалғайму
Маризеким, қилур ҳар дам балийят заҳри ошоми.

Аёғимга тикан — синжобу хоро — ҳулла, тонг эрмас
Бу дамким боғламишмен Каъбаи кўйининг эҳроми.

Бу йўлда гармрўларнинг тонг эрмас гар чоқин янглиғ,
Жаҳонпаймолиғ этса, ёрутуб оламни ҳар гоми.

Фано дайри дағи зуннор ила буттин уятлиғдур,
Риёи шайхнинг афсурда дини, ботил исломи.

Навоий фарду беҳуш ўлғанин деманг қачондиндур,
Ҳамондинким, ани маст этти ваҳдат жомидин Жомий.

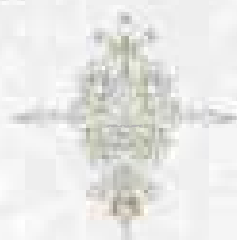

Myema Sod

Мугаммаслар

Шарбати «Юҳйил изом» эрни майи нобиндадур,
 Сураи «Ваш-шамс» тафсири юзи бобиндадур,
 Шарҳи «Мо зоғал-басар» наргислари хобиндадур,
 «Лайлатул меърож»нинг шарҳи сочи тобиндадур,
 «Қоба қавсайн» иттиҳоди қоши меҳробиндадур.

Ул қади Тўбидин ортуқ, юзи ризвондин жамил,
 Ким берур жон лаъли ҳар ким бўлса кўзидин қатил,
 Лаъли рашкидин фиғон айлаб, қилиб ашкин сабил,
 Кўп югурди равзада «Айнан тусаммо салсабил»,
 Топмади ул чошниким, шаккари нобиндадур.

Жон берур эрди Хизр суйи халойиққа сариҳ,
 Исо ўлук тиргузур эрди деб алфози фасиҳ,
 Лаълидин токим тақаллум қилди ул шўхи малиҳ,
 Хизрнинг айни ёшунмиш, кўкдин инмас ҳам Масиҳ,
 Нетсун ул, муъжиз бу дам ёқути серобиндадур.

Хаттидин бўлди хижил сунбул била мушки Татор,
 Қоматиға сарв ила шамшоддин юз қатла ор,
 Фаррух эрмас орази наврўзидек ийду баҳор,
 Зулфиға қадру барот ўхшар, вале юз фарқи бор,
 Сўз анинг ёниндағи хуршиди маҳтобиндадур.

Ҳар гадо эғнида бўлса эски тўн ё чоки жайб,
 Билмай асли ниятин қилмоқ ғалатдур шакку райб,
 Эй Навоий, чун санга маълум эмастур сирри ғайб,
 Лутфини майхонада ошуфта кўрсанг, қилма айб,
 Ким бу мажнун ихтиёри зулфи қуллобиндадур.

Неча, эй ой, мендин айру айлагай даврон сени,
 Бўлмағай йилларда кўрмак бир нафас имкон сени,
 Жон тилар, кўнглум уйинда айлагай меҳмон сени,
 Келгил, эй ороми жонимким, тилайдур жон сени,
 Чехра очким, кўрмак истар дийдаи гирён сени.

Борғали ул шўхким, жоним сўроғин олмади,
 Жисм ани истаб не саҳроким қадамни солмади,
 Йўқтурур бир дамки, бу водийда бағрим толмади,
 Эй ғазоли мушкбў, келким, қуюндек қолмади
 Водие ахтармаған, истаб бу саргардон сени.

Фурқатингдин, эй парий, кўнглум хаёли заъфдин
 Фориг эрмастур замоне қилу қоли заъфдин,
 Демаким, невчун кўрунмайсен малоли заъфдин,
 Сен парий пинҳон учун мен ҳам камоли заъфдин,
 Гойиб ўлдум эл кўзидин кўргали пинҳон сени.

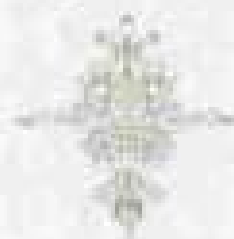
Чиқти ул ой ҳусниға зийнат бериб, зевар тақиб
 Қатл этарга жонни зор айлаб, кўнгулга ўт ёқиб.
 Они кўргач, кўзни дарё қилди қон ёшим оқиб
 Қон аро гар ғарқасен, эй кўз, не тонгим, бир боқиб,
 Зор кўнглумни чу қон эттинг, тутубтур қон сени.

Қани улким, соғари васлингни берсанг илгима,
 Ҳазл этиб гоҳи гулу гаҳ нуқл терсанг илгима,
 Ноумид эрмон, нечаким кирмас эрсанг илгима,
 Гарчи мумкин йўқ, вале бир қатла кирсанг илгима,
 Борса бош, элдин чиқармоқ ўзга не имкон сени.

Гар мени мажнун шайдо пўя қилсам баҳру бар,
Йўқса шаҳру кўй аро ҳар ён югурсам беҳабар,
Демагилким, ҳар эшикка невчун айлабсен гузар,
Эй парий, гар телбараб бўлмиш Навоий дарбадар,
Будурур мақсуд ангаким, истагай ҳар ён сени.

Mycaddac

Жоним ўртарга ул ўтлуқ чехра гулзори Халил,
Они равшан айлаган гўгурд ўти ёнида нил,
Ё Раб, ул ҳусну жамол авжида юз минг ою йил
Не жамолингга завол ўлсун, не ҳуснингга бадил,
Эй жамолинг лоязолу бебадал ҳуснунг жамил,
Ой юзунгдур «аҳсани тақвим» учун равшан далил.

Турфадурким, юз уза икки лабинг гўё бўлур,
Бир қуёш икки Масиҳоға қачон маъво бўлур?!
Кўнглум ичра қошларингдин ҳайратим пайдо бўлур,
Ким қачон бу навъ бир қурбонда икки ё бўлур,
Зулфунгиз ҳайронименким, йилда бир ялдо бўлур,
Ойда ким кўрди ики ялдо туни мундоқ тавил?

Ул оғиз пайдо эмастур нуктае айтилмайин,
Бил доғи зоҳир эмас бориқбинлиқ қилмайин.
Ул аён эрмас адам сори назар очилмайин,
Бу яқин бўлмас, вужуд асбобидин айрилмайин,
Оғзингу белингнинг асрорин камоҳи билмайин,
Мушикофу хурдабинлар ичра тушти қолу қил.

Кўзларинг бодоми ҳажридин бўлуб жисмим сақим,
Чиқти жоним, эй қаро кўз, баски ҳажринг берди бим
Бу васият қилмишамким, мушфиқу ёру надим
Наъшима ул кўй туфроғини қилғайлар ҳарим,
Чун қаро бодом тобут узра расмидур қадим,
Кўз жанозам сори солким, сенсизин бўлдум қатил.

Борақаллоҳ, эй сабо, аҳлан ва саҳлан марҳабо,
Ким хабар кўп бердинг ул гулчехрадин қилмай ибо,
Васлиға чун еттиму очти жамол ул дилрабо,
Ўзлукум борди фано елига андоқким ҳабо,

Ишқ маҳв этти мени, сен чиқ ародин, эй сабо,
«Ли маъаллоҳ»нинг мақомида не ҳожат Жабраил.

Нечаким сурсун Масиҳ анфоси жонпарвар калом,
Ёки жаннат васфида Идрис қилсун эҳтимом,
Чарх боғи бирла жаннат гулшанин қилман мақом,
Ким манга ҳоло банақд, эй зод сарви хушхиром,
Сунбулунгдур уқдаи раъсу юзунг моҳи тамом,
Оразинг фирдавсу қад тўбию лаълинг Салсабил.

Ул парининг чун эрур қон тўккали моҳир кўзи,
Ул сабабдин ҳар нафас юз қатл этар зоҳир кўзи,
Эй Навоий, сеҳр бирла чун бўлур нозир кўзи,
Ҳар назарда ўлтурур мен хастани соҳир кўзи,
Жон берур Лутфию қилмас бир назар кофир кўзи,
Толеъимға, оҳким, усрук экач бўлди бахил.

2

Ишқ зор этти халойиқ ибтилоқидин мени,
Ҳар замон бир таънагар муҳлик адосидин мени,
Ҳажр худ куйдурди дарди бедавосидин мени,
Ҳам ўлум қилғай халос онинг жафосидин мени,
Эй ажал, озод қил ҳижрон балосидин мени,
Бир йўли қутқар улуснинг можаросидин мени.

Ишқ боғи ҳолатин сўр ошиқи огоҳдин,
Ким қазосинда тафовут йўқ гадоға шоҳдин,
Ҳам суйи пайкон юраклар ичра қозғон чоҳдин,
Ҳам ҳавоси ўтлуқ оҳи нолаи жонкоҳдин,
Заъфим ошти ҳажр боғида сиришқу оҳдин,
Қутқар, эй васл, ул чаман обу ҳавосидин мени.

Неча ҳижрон ўтиға онсиз мени куйдургасен,
Жонима ҳар лаҳза фурқат шуъласин еткургасен,
Нотавон кўнглумга ҳар дам юз бало келтургасен,

Зор жисмимни ажал водийси сори сургасен,
Эй ажал, қўрқутма ўлтургум дебон, ўлтургасен,
Гар тирик топсанг фироқининг жафосидин мени.

Кофири ишқ ўлмишам, ишқингга имоним фидо,
Бўлса юз имон санга, эй номусулмоним, фидо,
Ишқ аро рашк айлади бу жисми вайроним фидо,
Хажр худ қилди неким пайдоу пинҳоним фидо,
Ишқу рашку ҳажри муҳлик, ваҳ, анга жоним фидо,
Ким чиқарғай бу балоларнинг аросидин мени.

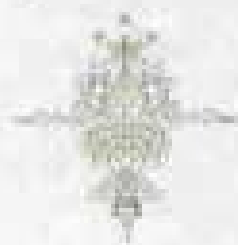
Муддаийким ҳар замон айлар жафо бунёду зулм,
Сабру ҳушумни берур андоқ жафо барбоду зулм,
Жон била кўнглумни айлар ул жафо ношоду зулм,
Гарчи табъига анинг бўлмиш жафо муътоду зулм,
Ҳар неча ўткарса ҳаддин муддаи бедоду зулм,
Ўтқара олмас висолинг муддаосидин мени.

Дарди ҳижрон қасди жоним айлади бил, соқийё,
Ҳажрдин жонимгадур ҳар лаҳза юз йил, соқийё,
Ўйла дард ичра эрур худ сабр мушкил, соқийё,
Ушбу дардимга даво жоме карам қил, соқийё,
Дерки, сабр эткил ҳаками ақл, қилғил, соқийё,
Бир қадаҳ бирла халос онинг давосидин мени.

Чун Навоий жонини май орзуси куйдурур,
Йўқ гадолиққа ажаб майхоналарда гар юрур,
Журъае дайр аҳли бергунча замоне телмурур,
Шоҳ агар мундоқ гадони салтанатқа еткурур,
Эй Ҳусайний, салтанатдин онча фаҳрим йўқтурур,
Ким дегайлар кўйининг хайли гадосидин мени.

Шаржубанд

Эй кирпики нешу кўзи хунхор,
Жонимни неча қилурсен афгор?

Лаълинг ғамидин кўнгулда эрди,
Ҳар қонки сиришким этти изҳор.

Ҳайҳотки, ҳажринг илгидиндур
Жонимда алам, танимда озор.

Юзунгни кўруб мени рамида,
Ишқ ўтиға бўлғали гирифтор.

Сен эрдинг мажлисим ҳарифи,
Ким еди ҳасад сипеҳри ғаддор.

Юз ҳасрат ила мени айирди
Васлингдин, аё, хужаста дийдор.

Эмдики фироқ аро тушубмен,
Топқунча яна ҳариф, ё ёр.

*Ёдингни қилай ҳарифи мажлис,
Фикрингни этай кўнгулга мунис.*

II

Жонимға қилур эсанг жафони,
Гаҳ-гоҳ арода кўр Худони.

Дардинг била ўйла шодменким,
Ўлсам доғи истамон давони.

Сендин дер эдимки чора бўлгай,
Ҳажр этса ҳазин бу мубталони.

Ҳар лутфки, мен тутар эдим кўз,
Юз войки, сенда кўрман они.

Васлинг била, дедим, айлайин шод,
Бу шифтаи жони бенавони.

Қасдимға вале чекибдурур халқ
Юз ханжару новаки жафони.

Мен доғи қачон зарурат ўлса,
Бир гўшада ўлтуруб ниҳони,

*Ёдингни қилай ҳарифи мажлис,
Фикрингни этай кўнгулга мунис.*

III

Гаҳ-гоҳ итим деб айлагил ёд
Девона қулунгни, эй парийзод.

Бир лаҳзада бузди сайли ашким
Ҳар тарҳки сабр қилди бунёд.

Ҳар руқъаки ёзди сабр ила ҳуш,
Совуғ нафасимдин бўлди барбод.

Кўп истама кўнглум изтиробин,
Қуш талпинурин нечукки сайёд.

Сен гарчи ғамимдин этмадинг фикр
Ё телбалигимни қилмадинг ёд.

Султонсену йўқтурур санга ҳукм,
Лекин мени дардманди ношод.

Бу ғуссаға топмасам чу тадбир,
Ҳар лаҳза чекиб фиғону фарёд.

*Ёдингни қилай ҳарифи мажлис,
Фикрингни этай кўнгулга мунис.*

IV

Билмонки, юзунг парийдек, эй жон,
Невчун яна кўздин ўлди пинҳон.

То бўлди юзунг ниҳон кўзумдин,
Ашк ўрниға тинмайин оқар қон.

Лутфунг била бир кун этмадинг ёд,
То тушти манга балои ҳижрон.

Ваҳ, қани бурунги меҳру пайванд,
Гўё унутулди аҳду паймон.

Бахтим киби душман ўлдунг охир,
Бу дардға юз нафиру афғон.

Сендин манга чун ғараз сен-ўқ сен,
Бас бўлди фироқу васл яксон.

Таҳқиқ чу англадимки, эмди
Васлингға етарга йўқтур имкон.

*Ёдингни қилай ҳарифи мажлис,
Фикрингни этай кўнгулга мунис.*

V

Жисмингки эмас ҳаётдин кам,
Не жисмики, руҳ эрур мужассам.

Бир-бир соғиниб лабинг ҳадисин,
Қон йиғлар ики кўзум дамо-дам.

Ғамгин тиласанг мени қутилмай,
Ғамдин тиласам ўзумни хуррам.

То бўлди бу зори хаста маҳрум
Васлингдину ғамға бўлди маҳрам.

Чекти кўнгул андоқ ўтлуғ оҳе
Ким, куйди шарори бирла олам.

Бу навъ шароралиғ ўтумнинг
Таскини учун мени ҳазин ҳам.

Ранжингни тилай танимға роҳат,
Нишингни дейин ярамға марҳам.

*Ёдингни қилай ҳарифи мажлис,
Фикрингни этай кўнгулга мунис.*

VI

Ул дуржи ақиқу лаъли сероб,
Жузъимдин оқиздилар дури ноб.

То жоми муҳаббатингни тортиб
Кўнглумга етишти ишқдин тоб.

Ҳам дўстлар ўлди манга душман,
Ҳам тарки муҳаббат этти аҳбоб.

Сендин ажаб эрди бори, эй дўст,
Душманлар учун тузатмак асбоб.

Маҳрум қулунгни маҳрам этса
Васлинг ҳарамига Ҳаййи Ваҳҳоб,

Қўюнгни қилай ўзумга қибла,
Қошингни этай кўзумга меҳроб.

Ёхуд етибон хумори ҳижрон,
Васлинг майи бўлди эрса ноёб,

*Ёдингни қилай ҳарифи мажлис,
Фикрингни этай кўнгулга мунис.*

VII

Эй кишвари ҳусн узра ҳоким,
Хўблар бори ҳазратингда ходим.

Буздунг бу кўнгулни ложарам мулк
Вайрон бўлур, ўлса шоҳ золим.

Ҳижрон мени чунки ўлтурур зор,
Сен ҳам мадад этмагинг не лозим?

Ҳар нечаки беинойт ўлуб,
Қилдинг мени бегуноҳ мужрим.

Уммид будурки, ёна Тенгри
Қилса мени мақдамингга озим.

Нафбат кибби турғуб қорниңда,
Бўласам ина хидматингиз жосим.

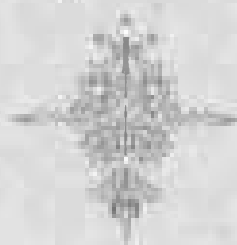
Васлиңгиз тинал тираккур айлаб,
Унутмагизми ушбу байтиксим.

Ёдинеми қалай ҳарифи мажлис,
Фикрини илай сўйғудим мунис.

Kacuda

Чун ниҳон қилди турунжи меҳр рахшон талъатин,
Ошкор этти фалак бир тавқи ғабғаб ҳайъатин.

Бас хаёли равшани эрди вале андоқ дақиқ,
Ким назар гоҳ англав эрди, гаҳ йўқ онинг диққатин.

Ўйла зоҳир бўлдимки, қилғай ани кўрган киши
Дилбарим қошигаю менинг қадимга нисбатин.

Ё хуруси чарх қилди ошкоро шаҳпарин,
Ёки Баҳром айлади зоҳир қиличи ҳиддатин.

Ё тушуб қолди алам устидаги рахшанда наъл,
Чун нигунсор айлади хуршиди рахшон раъятин.

Ё Уторуд килкида зарҳал туганди, кўкта чун
Ёзди айни ийднинг аввалги жузви суратин.

Ё фалак қаддин ҳам айлаб, келтуруб бир ҳалқа ёй,
Ихтиёр айлайдурув Доройи аъзам хидматин.

Бу ажойибдинки етти раҳбанинг аввалгиси,
Зоҳир этти, солди туғёнга кўнгулнинг ҳайратин.

Мойил ўлди кўк тамошосига ҳисси босира,
Топти чун ҳар лаҳза бир аъжуба пайкар руъятин.

Бор эди иккинчи масканнинг муқими нодири,
Кўп билик аҳли дуруст эткан анга ўз ҳирфатин.

Су киби ҳар зарф аро тутқан ҳам онинг рангини,
Ўз димоғига солиб ғарро қасида фикратин.

Айламакка таҳният арзини байрам жашнида,
Шаҳ вужуди чун мушарраф қилса тахти шавкатин.

Жилвагар учинчи гулшан ичра раъно шоҳиде,
Бутратиб бўлмоққа ақл ошуфта зулфи накҳатин.

Соз этиб чангу тузуб ул унга руҳафзо суруд,
Ким малак кўнглига солиб айш ила май рағбатин.

Чолибон нақшу амал боғлаб Навоий шеърига,
Ийд жашни хуш тутарға шоҳ базми ишратин.

Йўқ эди тўртунчи манзилнинг шабистонида шамъ,
Бориб эрди ёрутурға шаҳ ҳарими хилватин.

Не учунким рўза юбсидин димоғ айларга ратб
Айлабон майли сабуҳий, тузса базми ҳимматин.

Ҳар тараф шамъи муанбар дуди ногаҳ қилмағай
Тийра ҳам нозук димоғин, ҳам Эрамваш суҳбатин.

Хукмрон бешинчи торам авжида бир қаҳрамон,
Тиғи қаҳридин томиб қон, сурса кину ваҳшатин.

Худ ила жавшан кийибу боғлабон тиғу камар,
Рустамойин соз этиб пархош ҳайжо олатин.

Ким саҳаргаҳ чун қабақ майдониға отланса шоҳ,
Оллида қилғай ясовуллуққа зоҳир журъатин.

Ўлтуруб олтинчи манзар узра бир фархунда зот,
Ким вужуди айлабон зоҳир малойик исматин.

Рух англаб жабҳасидин нури тақво ламъасин,
Ақл топиб зотидин илму саодат савлатин.

Айлабон иншоки минбар узра тонгла хутбада,
Зоҳир эткай шоҳ отидин сўнг дуою мидҳатин.

Мустиқан еттинчи дайр ичра муаммар ҳиндуе,
Рангу сайри кўргузуб ушшоқ шоми фурқатин.

Сабрдек коҳилхиروму ҳажр янглиф тийрарўй,
Кимса билмай жунбушу ороми тули муддатин.

Шоҳдин байрам шараф топқонни англаб, гум қилиб
Оби ҳайвондек адам сори нухусат зулматин.

Секкизинчи соҳат узра юз туман сиймин бадан
Зоҳир айлаб сабза узра жола ёққон ҳайъатин.

Йўқки гардун, ложуварди атласин ёпиб қазо,
Гавҳару дур бирла соз айлаб саросар зийнатин.

Ёпқали шаҳнинг фалакваш тахтиға байрам кун
Чун ёпар жинси башар хайлиға хони раъфатин.

Тўққузунчи боргаҳ андоқки луъбат чодари,
Ўйнатиб чархи мулоиб анда юз минг луъбатин.

Ким чу шаҳ байрам нишоти қилғали тузганда жашн,
Ҳар ўюнчи зоҳир эткан чоғда лаъбу санъатин.

Шоҳнинг инъому эҳсонидин ўлғай баҳравар,
Кўргузуб ўз фаннида ул ҳам камоли диққатин.

Бу таажжублуқ сафардин чун тааққул қилди авд,
Сайр аро қилған киби зоҳир Уторуд ражъатин.

Чун Уторуд чархиға еттим, табиат қилди майл,
Кўргали назминки зоҳир қилди таъби жавдатин.

Ул худ эткан эрмиш ушбу шеърима фикри жавоб,
Матлаъи бу эрди, кўрдум чунки назми риққатин:

«Эй, сенинг қошинг қилиб зоҳир янги ой хижлатин,
В-эй, юзунг шарманда айлаб ийди акбар талъатин».

Чун бу матлаъни эшиттим, рашк туғён айлади,
Фош қилмоқ истадим оллида таъбим қувватин.

Шоҳ мадҳида бу матлаъни рақам қилдим равон,
Ким қулоқ тутти Уторуд зоҳир айлаб ҳайратин.

«К-эй қошингнинг рашки айлаб ҳам янги ой қоматин,
Ийди рухсоринг қилиб нобуд байрам зийнатин».

Чун Уторудни хижил қилдим нишоту завқ ила,
Уйга кирдим, кўрдим анда сархуш ул жон офатин.

Келган эрмиш маҳвашим байрам ҳилолин кўргач-ўқ,
Зойил айларга кўнгулдин савму тақво меҳнатин.

Ҳам ҳаёда кўргузуб ақли мужаррад пайкарин,
Ҳам сафода англаиб руҳи мужассам суратин.

Лафзи зоҳир айлабон ҳар лаҳза Рухуллоҳ дамин,
Нутқи айлаб ҳар дам ифшо Рухи Қудсий ҳолатин.

Ҳам узори синдуруб хуршиди рахшон равнақин,
Ҳам дудоғи паст этиб лаъли Бадахшон қийматин.

Чун мени кўрдик, кирдим музтариб, қилди савол:
«Ким не ҳол ўлмиш санга, шарҳ эт онинг кайфиятин?»

Юз тафохур бирла арз эттим Уторуд ҳолини,
Ким бу матлаъ бирла синдурдум шукуху шавкатин.

Онингу ўз матлаъимни чун ўқудум оллида,
Таъбидин айлаб тамаъ кўнглумда таҳсин ғоятин.

Кулдию оллинда бор эрди қалам бирла давот,
Ёзди бу матлаъни бир соатқа бермай муҳлатин:

«К-эй, юзунг зоҳир қилиб байрам сабоҳи сафватин,
Анда қошинг айлабон пайдо янги ой ҳайъатин».

Мен бўлуб беҳолу масруъ ўйлаким кўргай ҳилол,
Оби ҳайвондек кўруб жонбахш лафзи лийнатин.

Ҳайратимдин шоҳ базмиға ўзумни еткуруб,
Шарҳ этиб бу сўзни ҳайратқа солурға ҳазратин.

Ҳам Уторуд, ҳам ўзум, ҳам ул париваш назмини
Бир-бир айлаб шарҳу айтиб ҳар бирининг риққатин.

Айлабон даъвоки, мумкин йўқ яна матлаъ демак,
Шаҳ кулуб, зоҳир қилиб бу фанға таъби улфатин.

Филбадиҳа деб бу матлаъни ўқуб юз офарин,
Хусраву Салмону Жомий руҳи англаб нудратин.

«К-эй, ҳилолинг майли айлаб тоқ кўнглум тоқатин,
Жон бериб, ёд айлагач ийди висолинг жаннатин».

Шоҳ чун қилди бу матлаъни адо, мулку малак
Чекти ун, деб офарин бирла дуойи давлатин.

Қайси шоҳ улким, азалдин Ҳаққа ул эрмиш мурод,
Халқ қилмоққа салотин гавҳарининг хилқатин.

Шоҳ Абулғозий саодат ахтари Султон Ҳусайн,
Ким қуёшни зарра дер кўрган сипеҳри ҳашматин.

Шоҳлар шоҳи демай, ул шоҳларнинг шоҳиким,
Ҳар бири юз шоҳлар шоҳича тутқай мукнатин.

Шоҳлиғда ғояти дарвешлиғдин кўрмайин,
Бўрёйи фақрча заркаш сарири рифъатин.

Шоҳлар дарвешию дарвешлар шоҳики, Ҳақ
Шоҳ қилди суратин, дарвеш қилди сийратин.

Эй жанобинг паст этиб гардуни воло поясин,
В-эй, замиринг синдуруб фирдавси аъло нузҳатин.

Тигинга қозиб қазо «Инно фатаҳно» сурасин,
Туғунга ёзиб қадар «Насрун миналлоҳ» оятин.

Жаннати лутфунг насими эсса, Рухуллаҳ дами
Нисбатида кўргузуб дўзах духони ҳирқатин.

Дўзахи қаҳрингдин айрилса ҳавоға бир шарар,
Айлаб анфоси Масиҳо барқи офат хислатин.

Зотинг ичраким эрур ҳар яхшилиғнинг жомии,
Ҳайи қодир зоҳир айлаб ўз камоли қудратин.

Раъйинг ичраким келибдур ҳар ёруғлуғ манбаъи,
Фарди воҳид боҳир айлаб ўз жамоли раҳматин.

Чун саховат илги очсанг, даҳр чекмас заррае
Зарфишонлиғда қуёш сарпанжасининг миннатин.

Чун зиёфат хони ёйсанг, жанбида топмас сипеҳр,
Жашни луъбат Ҳотаму Бармак бисоти неъматин.

Табъинг оллинда саҳоб андоқ ҳаёдин терлабон,
Ким ҳамул судин юб ўздин дурфишонлиғ туҳматин.

Ҳилминг оллинда жибол андоқ ўзин топиб хафиф,
Ким таҳаттукда беганмай барқи хотиф суръатин.

Иш куниким кўк темур бирла таковар гардидин
Ер фалак рангин тутуб, кийгай фалак ер кисватин.

Ер била кўкни совурмоғ бирла офат сарсари,
Зоҳир эткай олам аҳлиға қиёмат шиддатин.

Чархи золим кийнаварлар тигин айлаб восита,
Қатлиом ойинида тутқай ғанимат фурсатин.

Тиглар пўлодидин парголаларни тоси чарх
Жамъ қилгай, муздек эзмакка ажалнинг шарбатин.

Ҳар қизил воло ялов бўлгай сариг, баским қилич
Бошқа келган чоғда, зойил қилгай онинг ҳумратин.

Шахс жисми лойи нафй ўлғай бақоси шаънида,
Хасми топқоч хасм илгинин балорак зарбатин.

Дулуғодин тигким ўт секретиб, рангин қилиб,
Шуъласи Баҳром важҳин, дуди Кайвон жабҳатин.

Чарх миръотида аксидин шафақ қилғай зуҳур,
Баски қондин лаългун қилғай қазо ер соҳатин.

Ул замон ҳар сори юзланса ҳумоюн мавкабинг,
Солиб офоқ ичра рустохез шайну ҳинжатин.

Тушса ҳар ён тигинг, олғай бениҳоят халқнинг
Жисмидин бош заҳматин, боштин таманно заҳматин.

Разм майдонида тигинг чиқса қиндин бир нафас,
Кимса тахмин айлай олмай хасм жисми касратин.

Ҳар бирига юз туман ётқон ўлук бўлғай насиб,
Юз туман минг мўрнунг гардун айирса қисматин.

Лаҳза-лаҳза рояти мансурунг ўлғай жилвагар,
Эстуруб Ҳақ фатҳ боғидин насими нусратин.

Разм аро ҳар шоҳнинг мулкинки олиб базм аро,
Бир гадоға жуд этиб они, кўруб чун зиллатин.

Хусраво, зотингни васф этмак Навоий ҳадди йўқ,
Авло улким, зоҳир эткай бенаволар одатин.

Токи байрам шоми савм аҳли талаб қилғай ҳилол,
Рўза ният айламай қилмақ май ичмак ниятин.

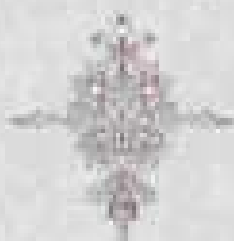
Ҳар кунунг байрам бўлуб, жоминг ҳилол ўлсун мудом,
Кўрмагил беайш умрунг муддати бир соатин.

Лек умрунг тули юз навбат Зухал давронича,
Фарз эта олса хирад минг йил анинг ҳар навбатин.

Янги ою ийд икки қуллуғчинг ўлсун, айлаган
Сен ҳилол онинг отин, байрам бу бирнинг кунятин.

Қытғалар

БАДОЕЪ УЛ-ВАСАТ МУҚАТТАОТИНИНГ
САРСУХАНЛАРИ

I

ТЕНГРИНИНГ ХАЗОНАИ КАРАМИН МАМЛУ БИЛИБ, ЭЛДИН
ТАМАЪ ҚИЛҒАН, ДАРЁ БОРИДА ХАЙ СУЙИДИН
ДУР ТИЛАГАН БЎЛҒАЙ

Ҳақ таоло махзанин англабки холи бўлмамиш,
Халқдин ҳар кимки жамъиятқа асбоб истагай.
Меҳр оламини мунаввар айлабон ул кулбасин
Ёритурға тийра тундин кирми шабтоб истагай.

НАБИЙ ШАРЪИДИН АЁҚ ЧИҚАРҒАН КАЖРАВ КЎЗИ ЗУЛМАТ
БОДИЯСИДА ҲИДОЯТ ШАМЪИДИН БЕПАРТАВДУР

Бу йўлда кимки набий шаръидин чиқарди қадам,
Йўл озди, чунки мутеъ ўлди ақли жоҳилиға.

Таваккул аҳлики чиқмас сафарда жодадин,
Яқиндурурки, етар гом бирла манзилиға.

ҲАДИС МАЗМУНИКИМ «АЛКОСИБУ ҲАБИБУЛЛОҲ»
ҲАЗРАТ ХОЖАИ НАҚШБАНД ҚАДДАСА СИРРАҲУ
МУНДОҚ БАЁН ҚИЛИБДУРКИМ:

Нукта асносида Ҳабибуллоҳ
Деди: «Алкосибу ҳабибуллоҳ».

Маъни айтур бу сўзга пири комил,
Ки сўзи эрди Ҳақ сари шомил.

Фараз эрмас бу касбдин дунё,
Бал эрур касбдин мурод фано.

ҲАДИС ТАРЖИМАСИ: САХИЙНИНГ УТДИН НАЖОТИ
БОВУЖУДИ УБУДИЯТ ВА БАХИЛНИНГ
ЖАННАТДИН ҲИРМОНИ БОВУЖУДИ СИЁДАТ

Кирмагай жаннат ичра ҳеч бахил,
Гарчи ул бўлса саййиди Қураший.

Бормагай дўзах ичра ҳеч сахий
Филмасал бўлса бандаи ҳабаший.

5

АМИРУЛ МЎЪМИНИН АЛИ ҚАРРАМАЛЛОҲУ
ВАЖҲАҲУ СЎЗИГА ТАРЖИМАКИМ — УНЗУР
ЛИМО ҚОЛА ЛО ТАНЗУР ЛИМАН ҚОЛА

Чун ғараз сўздин эрур маъни анга,
Ноқил ўлса хоҳ хотун, хоҳ эр.

Сўзчи ҳолин боқма, боқ сўз ҳолини
Кўрма ким дер ани, кўргилким не дер.

6

ТУЗЛУК ТАЪРИФИДАКИМ, ШИОР ҚИЛҒАНҒА САЪБ ИШЛАР
ОСОНДУР ВА КУЛЛИ УМУР СУҲУЛАТ БИЛА ЯКСОН

Тузлукка мойил ўлки, ишинг борғай илгари,
Юз мушқил ўлса йўқса минг оллингда ҳар замон.

Юз сафҳа бир қалам била котиб қилур рақам,
Минг қўйни бир асо била ҳар ён сураб шубон.

7

ХУСННИНГ ЗОТИ ИСТИФНОСИ ШАРҲИДАКИМ,
ТО ШАММАЕ АНДИН БОҶИЙДУР, ИШҚ АҲЛИҒА
АЖЗ ВА ЗАБУНЛИҚ МУЛОҚИЙДУР

Таҳ-таҳ юрагим қон эди бир-бир ситамидин,
Кўп-кўп келури чоғида келса эди оз-оз.

Кеч-кеч келури вақтида ҳам рози ўлибмен
Бот-бот келурига қиладур анда доғи ноз.

8

ФАНО АҲЛИНИ ЎЗ ВАҚТИНИНГ ПОДШОҲИ
ДЕБТУР, БАЛКИ ВАҚТ ПОДШОҲИНИ АНИНГ ГАДОЙИ

Гадолиғ яхшироқ аҳли фанодин,
Ки олам ичра қилсанг подшолиғ.

Жаҳон аҳлиға, кўрким, шаҳ не айлар,
Жаҳон таркини қилгандин гадолиғ.

9

Тирик чу охир ўлар, бас, ўкуш ғами муҳлик,
Чекиб ажал мададиға бу изтироб недур?

Чу ҳар кишики туғар, ўлмайин йўқ имкони,
Не ишки бўлмайин имкони йўқ, шитоб недур?

10

Ажал чун муқаррардур ўлмак учун, бас тамаъдин
Недур юз ғам ўтиға куйдурмак ўзни,

Чу туғмоқдур ўлмак учун, бас не яъни
Ўлардин бурун ҳар дам ўлтурмак ўзни.

11

ҲУКАМО ҚАВЛИНИНГ ТАРЖИМАСИ

Уч кишидин уч иш ёмон кўринур,
Санга арз айлай аҳли дунёдин:

Шоҳдин тундлуғ, ғанидин бухл,
Молға майлу ҳирс донодин.

12

ЎҒУЛҒА АНО ҲАҚҚИ АТОДИН КЎПРОҚ ЭКАН БОБДА АНДОҚҚИ, ДУРҒА ДАРЁ ТАРБИЯТИ БУЛУТДИН ОРТУҒРОҚДУР

Ано ўрнин ато тутмас ўғулға,
Ки мумкиндуру ўғул бўлмоқ атосиз.

Масиҳо бирла Марямдин қиёс эт,
Ки имкон йўқтурур бўлмоқ аносиз.

13

ГУЛШАНДА БИР САРВИ ГУЛАНДОМДИН АЙРУ БАҲРАМАНД БЎЛСА БЎЛУР КОМДИН ДЕБТУР, БАЛКИ НОКОМДИН ДЕБТУР

Гулшан аро гулхадде агар йўқ,
Гул, бас, кишининг тарабфизойи.

Гар лоларухи хитойи анда
Топилмаса, лолаи хитойи.

14

ЯХШИ ХОТУНЛАР САФОЙИ РЎЗГОРИ ҚУЁШ НУРИҒА МИСОЛДУР ВА ШАМСНИНГ МУАННАС ЭКАНИ МУНГА ДОЛ

Яхши хотунлар сафойи зуҳидин
Олам ичра гар ёруғлуқ бўлса фош,

Йўқ ажаб, чунким араб алфозида
Истилоҳ ичра муаннасур қуёш.

15

ЎЗ МАНЗУРИНИНГ КАЖНАЗАР ТАВОБИЪИДИН
БАДҲОЛ ВА БЕБАСАР ЛАВОҲИҚИДИН
ХОТИРИДА МАЛОЛ ИЗҲОРИНИ ҚИЛУР

Бизинг ғазолаи мушкин тавобиъин кўрким,
Қадим нигундурур ул хайл меҳнати юкидин.

Агарчи итча эмастурлар одамейлиғда,
Бу турфадурки, қалинроғдурурлар ит тукидин.

16

САБЗАИ ХАТНИНГ АВВАЛ ЧИКИНУ УЛҒАЯ
ҚИЁҒ ЭКАНИ ВА АВВАЛ ЧЕКИЛУРИН
ВА СЎНГРА ҚИЁДИН ДЕГАНИ

Чекилур эрди сабзаи хатти,
Кўнглум ичраки дедим ани чикин,

Бу чикин гўё эмди бўлди қиёғ,
Ки кўнгулни қияр қиёғ бикин.

17

САЛОМАТ АҲЛИНИНГ МАЛАКВАШЛИҚҚА МАЙЛИ
ВА ЎЗИДЕК МАЛОМАТИЙЛАРНИ ШАЙТОН
ХАЙЛИ ДЕБТУР

Малак атбоъидурурлар ул хайл,
Ким алар келди саломат аҳли.

Мену шайтонға татбиғким, эрур
Мендек ул доғи маломат аҳли.

АРЗИ ҲОЛИНИ ҲИММАТИ ЧАРХ ПАЙВАНДЛАРҒА
ДЕМАК ВА САВОЛНИ ЗАМИРИ ХУРШИДМОНАНДЛАРДИН
ҚИЛМОҚ МУНОСИБ ДЕБТУР

Бийик ҳимматлик элга арзи ҳол эт,
Замири нурпош элдин савол эт.

Ки бор абри баҳори гавҳарафшон,
Чоқин ҳам олам аҳлиға зарафшон.

МУТАСАЙЙИДИ НОПОК, НОДОН, ФОСИҚ БОБИДА

Сени сайиди пок, донойи зоҳид
Дедим, эй улусқа сўзунг фитна солгон.

Ажаб кимсасенким, ҳам аввалғи мисраъ,
Сецинг давлатингдин дедим тўрт ёлгон.

БОБОБЕК ЎҒЛИ ФАВТИНИ АДО ҚИЛИБТУР
ВА УЛ ЎҒИЛ БОБОСИНИ ДУО

Агар Бобобек ўғли айлади нақл,
Ҳақ этсун равзани маъвоси анинг.

Ўғил гар борди Тенгри раҳматиға,
Яшасун қарнлар бобоси анинг.

МАХФИЙ РОЗНИ ҲУҚҚА ИЧИНДАГИ МУШК ИСИ
ДЕБТУРКИМ, ҲУҚҚА ОЧИЛСА, УЛ ИСИНИ НЕ
ЙИФИШТУРСА БЎЛУР, НЕ ЁШУРСА

Розни асра, чунки фош эттинг,
Яна пинҳон бўлурни қилма ҳавас.

Кўнглунг ичра нафас кибидур роз,
Қайтмас, кимсадин чу чиқти нафас.

22

МАЗЛУМ ОҲИ БАРҚИДИН ХАБАР БЕРУРКИМ,
ЯШМ БИЛА ДАФЪ БЎЛМАС, БАЛКИ ЛУТФ СУЙИ
БИЛА ЎЧУРМАГУНЧА ДАФЪ БЎЛМАС

Эйки, истарсен чоқин дафъига яшм,
Ўзга текмакка бериб имконга йўл.

Беҳабар мазлум оҳи барқидин,
Ким чоқиндин доғи сўзонроқдур ул.

Турфароқ буким, санга махсус эрур,
Гар санга жонинг керак, огоҳ бўл.

23

ДОНО НУКТАСИНИ НОДОН ЭШИТМАСА,
ҚОЙИЛГА НЕ ЗИЁН, ГАВҲАРЕКИ БУ СОЧАР,
УЛ ТЕРМАСА, МУНГА НЕ НУҚСОН

Биравким хирадманднинг нуктасин
Қулоғига олмас, не нуқсон мунга.

Жавоҳирни термак анга саъб эса,
Эрур сочмамоғлиғ худ осон мунга.

24

ШОҲИ ҒОЗИЙНИНГ КАРАМИ ДАРЁСИН ВА
РАВШАН ЗАМИРИ ХУРШИДИ ОЛАМОРОСИН
ДЕБТУРКИ, УЛ ЕЛ БИЛА ЛОЙ ВА БУ ГАРД БИЛА
ТИЙРА БЎЛМАС

Шоҳи Ғозий эрур карам тенгизи,
Поку софий замиру равшанрой.

Ҳарза кўп сўздин ўлмас тийра,
Баҳр ел касратидин ўлмас лой.

25

НОДОННИНГ ҲАРЗАСИН «АНКАР УЛ-АСВОТ»
ДЕБТУР ВА МУНИНГ ДАЛИР АЙТУРИН АНИНГ
САВТИДА АНГА АДАМИ ИЛТИФОТ

Агар нодон маҳалсиз ҳарзаким айтур, далир айтур,
Қулоққа ёқмаса, манъиға танбиҳ айламак бўлмас.

Эшак савти каломуллоҳда келди «Анкар ул-асвот»,
Анинг савтиға тақрибу таҳоши истамак бўлмас.

26

РАЗИЛИ БЕҲАВСАЛА МУКНАТ КЎРСА, ЎЗИН
АЗИЗ ТУТМОҚ НЕ ҒАРИБ ВА ЖОҲ МАЙИ
НАШЪАСИДИН ЎЗИН УНУТМОҚ НЕ АЖИБ

Чу разл ҳавсаласиздур, не тонг, агар ногаҳ
Етишса мукнат анга, аржуманд тутқай ўзин.

Чу суқр боиси нисён эрур ажаб эрмас,
Ки жоҳ ани чу маст айлагай, унутғай ўзин.

27

МАЙДИН ТАВБА ҚИЛҒАНҒА НИКУҲИШ ВА БАНГГА
БОШ ИНДУРГАНГА САРЗАНИШ

Совуқда қочибон ўт шуъласидин,
Тезак дуди сари қилмоқдур оҳанг:

Киши зуҳд ичра майдин тавба айлаб,
Нашот андин хаёл айлаб емак банг.

ШОҲИ ҶОЗИЙ БИЛА НАВВОБИНИ АНБИЁ
САРАФРОЗИ БИЛА АСҲОБИҒА ТАШБИҲ
ҚИЛИБДУР

Бизинг шоҳ ул сифатким бори шаҳлардин эрур мумтоз,
Эрур нойиблари ҳам бўйла яъни давлат арбоби.

Ўзи шаҳлар аро хайли нубуватда Муҳаммаддек,
Ва лекин беклар онинг оллида пайғамбар асҳоби.

ПОКДОМАН ЗУАФОКИМ ЭТАКЛАРИДИН ЮРУННИ
ЭРАНЛАР САЖЖОДАСИ МЕҲРОБИҒА ТИРОЗ
ҚИЛСА САЗОДУР ВА УЛ МЕҲРОБДА НАМОЗ
ҚИЛСА РАВОДУР

Покдоман зуафодин неки зоянда бўлур,
Руҳпарвардуру жонбахш, зиҳи хилқати пок.

Кўрки, Марямға ўғил Исои Руҳуллоҳ эрур
Урса бу ҳолға нопок улус таън не бок.

ЭРНИ ХУРУС ДЕБТУР ВА КУЛАҲ ГЎШАСИН
АНИНГ ТОЖИ, НОМАРДНИ МОКИЁН ДЕБТУР
ЕМАКТА НАЖОСАТ МУҲТОЖИ

Эр уруб лаъл тож ила гулбонг,
Зангваш эл қайси ҳарзаким демагай,

Вақтида тортибон хурус нидо,
Не нажосатки мокиён емагай.

ЎЗИН ФИСК ИЧИНДАГИ ҚАРИ КОФИР ДЕБТУР ВА АНИ
ТАРЖИХ ҲАМ ҚИЛИБДУРКИМ, ЎЗИДА БУ ҲОЛ НИҲОН ВА
АНДА ОШКОР ЭРКАНИН БИЛИБТУР

Эй Навоий, бир қари кофирни кўрсанг ишқ аро,
Кўрма онинг ҳолатин ўз ҳолатингдин кўп йироқ.

Сенда бу ҳолат ниҳоний келди, анда ошкор,
Лекин ул якраглик бобида сендин яхшироқ.

ШАҲНИНГ АДОЛАТИ ОЛАМНИ ҚУЁШДЕК
РАВШАН ҚИЛУРИДА ВА ЗУЛМДИН ТИЙРАЛИК
ЁЙИЛУРИДА АЙТИБДУР

Қуёшдек шаҳ адолат пеша қилса,
Жаҳон мулкани бир дамда ёрутғай.

Агар зулм этса ақшом зулматидек,
Ҳамул дам тийралик оламни тутғай.

ХЎБКИМ ШАМОЙИЛИДА ОНСИЗ БЎЛҒАЙ, АНИ СУРАТҚА
ТАШБИХ ҚИЛИБДУРКИ, ЖОНСИЗ БЎЛҒАЙ

Хўбким, йўқтур шамойил бирла ширин сўз анга,
Сайди бўлмас эл, нечаким бўлса зебо сурати.

Хилъатин зарбафт дебодин гар этсун бил яқин,
Ким намудор ичрадур зарбафт дебо сурати.

МУТОЯБА РУХСАТ БЕРГАН НАВКАР БОБИДАКИМ, ЯНА
ИХТИЛОТИ БЕҲАМИЯТЛИҒДУР ВА БЕҲИММАТЛИҒ

Чу навкарга бердинг ижозат, яна
Келиб, қилса хидматқа қўлдошлиқ,

Бил андоқки, жуфтунга берсанг талоқ,
Яна истагай қилмоқ ўйношлиқ.

МАНЗУРНИНГ ҲУСНИ БАҲОРИ ОЛУ ГУЛИДИН
САПИДА ҚИЛИБ, ШАФТОЛУ ГУЛИДИН
ГУЛГУНА ҚИЛҒОНИ

Ул баҳори ҳусннинг рухсорини деҳқони сунъ
Арғувони тўн уза айлабдурур олу гули.

Турфа кўрким, бир чамандур оразиким, даврида
Очилур олу гули, ўртада шафтолу гули.

Ҳусну раънолиқ била дастори узра сончибон,
Ваҳки, шафтолу гулидур ё эрур солу гули.

Барча бир соридур, улким айлабон қаддимни хам,
Ашким этти лаъл, эрур даклай уза долу гули.

ТИЙРАЛАР ТАҚАДДУМИН АҲЛИ САФОҒАКИМ БУЛУТ БИЛА
ҚУЁШДИН ЗОҲИРДУР, ДАЛИЛ КЎРҒАЗМАҚ

Гар тийралар тақаддуми аҳли сафоға бор,
Бу нуктани муомаладин кўрма ташқари.

Даврон ароки кўрайи сўзу гудоз эрур,
Шуъла эрур ҳамиша қуйи, дуд юқори.

37

ШАҲ ЛУТФИ ОМ БЎЛСА ҲАМ, БАРЧАҒА ТЕНГ
ТАРБИЯТ БЎЛМАСҚА ЖИҲАТ АЙТУР ВА ХУРШИДДИН
РАВШАН ДАЛИЛ КЎРГИЗУР

Шаҳ лутфи гарчи бўлса кўп, қобил топар нашъу намо,
Беважҳдур, бу нуктага ҳар кимсаким диққат тутар.

Гарчи қуёштин парвариш олам юзига омдир,
Саҳрода қумғоғу тикан, бўстонда сарву гул бутар.

38

ТОЖНИНГ ТАРКИН ИСТАБ, ДАРДИ САРДИН ШИКОЯТ ҚИЛУР

Тож кўп дарди сар берур бизга,
Зулмидур ақлу ҳуш торожи.

Бошимиздин бу тожни гум қил,
Барча гар бўлса салтанат тожи.

39

ЎЗИ СЎЗИ БОБИДА ДЕРКИМ, МУҚОБАЛАДА ҲАР
КИМ ИЛИК УРҒАЙ, АММО ҚАЛАМ СУРА ОЛМАҒАЙ ВА
ОРЗУ ҚИЛҒАЙ ВА ЛЕКИН ТИЛГА КЕЛТУРА ОЛМАҒАЙ

Эй Навоий, сўз ила онча гуҳар сочтингким,
Баҳру кон кирди қаро ерга сенинг килкингдин.

Бирига, ё ўнига, ё юзига, ё мингига,
Дегай эл найлагай ортуғ эса эллик мингдин?!

ЎЗ НАЗМИНИНГ РУТБАСИ ПОЯСИН ТИЪДОД
ҚИЛУР ВА ҲАР БИРИГА МАРТАБАЕ ИСНОД
ҚИЛУР

Навоий шеъри тўққуз байту, ўн бир байту, ўн уч байт,
Ки лавҳ узра қалам зийнат берур ул дурри макнундин.

Буким албатта етти байтдин ўксук эмас, яъни
Таназзул айлай олмас рутба ичра етти гардундин.

ФАЛОКАТДИН АЁФИҒА КАФШ БЎЛМАҒАНҒА ЧУН
КАФШ УЧУН АЁҒИ БОР ШУКР ВОЖИБДУР

Улки, ифлосдин аёғинда
Кафш йўли азми чоғи йўқтур анинг,

Шукр қилдик боқиб бирав сори,
Ки юруга аёғи йўқтур анинг.

МАСХ БОБИДАКИМ, МАСХАРАЕДУР БЕТАРИҚ
ТАКАЛЛУМ СУРМАК

Фалон масх агар чин десун, йўқса акс,
Анинг асл зотиға не бокдур.

Ки коёкни акс ҳам қилсалар,
Вуқуф аҳли оллинда коёкдур.

ЎЗИ ТАМАЪ ВОДИЙСИН ҚАТЪ ВА ТАЛАБ
БОДИЯСИН ТАЙ ҚИЛҒАНИН АЙТУР

Эй Навоий, олам аҳлида тамаъсиз йўқ киши,
Ҳар кишида бу сифат йўқтур, анга бўлғай шараф.

Сен агар тарки тамаъ қилсанг, улуғ ишдур буким,
Олам аҳли барча бўлғай бир тараф, сен бир тараф.

УЛУМДИН АШРАФ ДИН ИЛМИДУР, АНДИН
ҲАМ ҒАРАЗ АМАЛ, ЙЎҚ ЭРСА ДИН ВА ДУНЁДА ХАЛАЛ

Илми дин касб қилки, суд эрмас,
Чарх мушкилларини ҳал қилмоқ.

Лекин ул илм доғи нафъ этмас,
Билибон бўлмаса амал қилмоқ.

ШАҲНИНГ ҚУЁШҚА МУШОБАҲАТИНИНГ
ДАЛОЙИЛИ ВА ҲАР ҚАЙСИНИНГ НАФЪ
ВА ЗАРАР ЖИҲАТИДИН МАСОЙИЛИ

Шаҳни доноким қуёш дебтур, анга будур далил,
Ким қуёш янглиғ эрур файзи жаҳон аҳлиға ом.

Ойдин ансаб йўқ нима хуршиддин файз олғали,
Кўрки, ул доғи эрур гоҳи ҳилолу гаҳ тамом.

Бир кеча-кундузда даврон гаҳ қоронғу, гаҳ ёруқ,
Чарх анинг бир даврасинда гоҳ субҳу гоҳ шом.

Чун қуёшқа будурур ҳолат, ажаб йўқ, шоҳ ҳам
Бўлса ўз тобиъларидин гаҳ рамида, гоҳ ром.

46

БИРАВ ДУНЁЛИК НАЖОСАТИҒА ОЛУДА БЎЛСА,
ДУНЁ АҲЛИ ТАМАВВУЛИ СЎЗИН ОРЗУ БИЛА
ДЕРЛАР, БАЛКИ ҲАСРАТ ҲАМ ЕРЛАР

Дунё аҳлидин агар топти тамаввул бириси
Ўзгалар ҳасрат ила моли ҳадисин дерлар.

Бири худ ботти нажосат ичига бўғзиғача,
Ўзгалар ушбу нажосатқа ҳасад ҳам ерлар.

47

АМИРУЛ МУЪМИНИН АЛИ КАРРАМАЛЛОҲУ ВАЖҲАҲУ
КАЛОМИНИНГ ТАРЖИМАСИ

Замона аҳли эмаслар атолариға шабиҳ,
Эрур замонға мушобиҳ аларға ҳар хислат.

Мутиъ эрурлар ангаким, замондин олғай ком,
Адув ангаки, етишқай замонадин шиддат.

48

РОЗ ГАВҲАРИН КЎНГУЛ МАХЗАНИДА ЁШУРА-
ОЛМАҒАНҒА, ЯНА БИРОВ ФОШ ҚИЛҒАНДИН
ШИКОЯТ ТЕГМАСЛИҚДА

Ҳар кимки кўнгул махзанида ёшура олмай,
Сочқай тилига келтурубон махзани розин,

Топшурғай эшиткангаки, фош айламагайсен,
Ҳам нуктаи таҳқиқину ҳам сирри мажозин.

Чун ганж иёси нақдни ҳар ён ўзи сочқай,
Бемузд ажаб йўқтур, агар сойғаса хозин.

АБНОЙИ ЖИНСИМДИН ХАЛҚ ГИЛАМАНД
ЭДИЛАРКИМ, ЭЛДИН НОМАҚДУР ОЛУРЛАР,
НИМА БЕРМАС ДЕБ МЕНДИН ҲАМ
ШИКОЯТ ҚИЛУРЛАР

Менинг абнойи жинсимдин шикоят бу эди элга,
Ки номақдур олурлар, бу шикоят худ ажаб эрмас,

Ажаб будурки, мендин ҳам шикоят зоҳир айларлар,
Ки номақдур олам аҳли ҳар неким тилар, бермас.

50

ХАТНИ ТАРОШ ҚИЛУРДИН Ё ЯРАМАСЛИҒНИ ИСБОТ
ҚИЛУР ВА Ё ЯРАР ДЕМАКИН УЁТ БИЛУР

Эйки, юз сафҳасида хаттинга юзланди тарош,
Яна дерсенки, бу хат яхшилиғида йўқ шак,

Яхши эрса, не учун бас ҳар икки-уч кунда
Тиг тортарсену боштин аёғ айларсен ҳақ?

51

ИССИҚ ҲАВОДА СОВУҒ СУНИ ДЕРКИМ ДЎЗАХ
АРО ЗУЛОЛИ КАВСАРДУР ВА АНИНГ ИЧИНДА
МУЗ БУЛУРИ ТАР

Хуш кўрармен даҳрни совуғ су бирлаким, бу ёз
Бўлди иссиғдин қуёш кўзларга чатри Санжари.

Бир аёқ музлуқ су жоми Жамдурур, невчунки бор
Бир аёғ оғзича муз ойнаи Искандарий.

ТАМАЪ ТУХМИН СОЧМОҒНИ МАНЪ ҚИЛУРКИМ,
АНДИН ПУШАЙМОНЛИҒДИН ЎЗГА БАР ЙЎҚТУР
ВА МАЗАЛЛАТДИН ЎЗГА САМАР

Навоий, тамаъ тухмини сочма кўп,
Риё ашкидин анга су очма кўп,

Амал мазраъин эккали берма ер,
Ҳавову ҳавас хирманин елга бер.

РИЁ МАЗАЛЛАТИДА СЎЗ ДЕР АГАРЧИ КАЪБАДУР ВА ФАНО
МАДҲИДА НУКТА СУРАРДА ГАР ХУД БУТКАДАДУР

Риёи Каъбадин дайри фаноға
Кириб, гар бутка зоҳир қилдим имон,

Мени ёзғурма, эй шайхи риёи,
Ки гар кофир эдим, бўлдум мусулмон.

ҚАЛАМ АДҲАМИ ХУШ ХИРОМИДИН ВАРАҚ
КОФУРИ МАЙДОНИДА СУРМАККА ТАСКИН
ТИЛАР ВА ОҚУ ҚАРО МАДҲИ ТАРКИНИ
ОЙИН ИСТАР

Кофур уза мушк олиб кўп ҳарза рақам чектим,
Эйки, кошки бу ишдин Ҳақ берса манга тавба.

Оқу қаро мадҳида ҳар неки дедим, ёқмас,
Эмди бу мазаллатдин оқ тавба, қаро тавба.

РОЙИҲА УЧУН ГУЛОБ ВА ОЛМА
ҚАЗОНИНИНГ КИЧИКЛИККА ЖИҲАТ АЙТУР
ВА МУХТАСАРЛИФИГА МУНОСАБАТ

Олмаву гулоб қайнатурға
Табъи эрмас улуғ қазонға роғиб.

Демак бу қазон кичикдур асру,
Эрмас мунга ҳиммат аҳли толиб.

Ким руҳ физосининг қазони,
Мундин ҳам улуғ эмас муносиб.

ШОҲИДИ РАЪНОДИН ЛАЪБАНДУЗЛИҚ ТИЛА
ВА РИНДИ ФАРЗОНАДИН ЖОНГУДОЗЛИҚ
ВА ДИЛСУЗЛИҚ ИСТА

Ҳарзагард ўлди шоҳиди раъно,
Лек жонсўз ринди фарзона.

Ул парий рост ўйлаким кўпалак
Бу бир, аммо нечукки парвона.

ЎЗ ИСЁНИНИНГ ШИДДАТ ВА КАСРАТИН ДЕР ВА
ХАҚ КАРАМИ ОЛЛИНДА АНИ АФВ ҚИЛМОҚНИНГ
СУҲУЛАТИН

Қилибмен онча исёнким, агар дўзах аро кирсам,
Менинг беҳад гуноҳим бирла дўзах сарбасар тўлғай.

Худоё, афв осонроқдурур, йўқса ғазаб қилсанг,
Магарким ўзга дўзах, ўзга ўт, ўзга азоб ўлғай.

ДЎСТДИНКИ ДУШМАН ХЎЙИ БЎЛГАЙ,
ДУШМАН ЯХШИРОҚДУРКИ, ДЎСТ РЎЙИ БЎЛГАЙ

Ниҳоний игна санчар ёрлардин
Адувваш новакафганлар кўп ортуқ.

Мунофиқшева золим дўстлардин
Мухолифтабъ душманлар кўп ортуқ.

АШҲАБНИНГ ТУВОҒИ БЕРКЛИГИН ТЕМУРГА
ЎХШАТҚОНДЕК ЎЗИН ҲАМ БЕРК ЭКАН
ЖИҲАТДИН ТЕМУРБЎЗ ДЕБТУР

Фалоннинг сархун отики гар эрур берк,
Қилур таъвил ақли нуктаомуз.

Ки гўё ғояти маҳкамлиғидин,
Анинг отини дебтурлар Темурбўз.

БАРЛОСБЕК БИЛА ХОЖА МАЖИД БОБИДА
АЙТИЛИБДУР ВА ДУО ҚИЛИБТУР ВА
МУСТАЖОБ БЎЛУБТУР

Тутулмиш эди Мажид Барлос бекка,
Ким айтур эдиким бу янглиғ қутулғай.

Қутулди улу бу тутулди, Илоҳий,
Тутулғон қутулғай, қутулғон тутулғай.

*Чистотел
(лиризм)*

ҚАЛАМ

Не лўлидурки, чун ҳангома тузса,
Қадам боштин қилиб тортар наво зер.

Бошин кескандин ортиб анга таҳрик,
Тилин ёрғандин ўлуб анга таҳрир.

Қаро суға бошин юз ғўта берса,
Тўлар оғзию бўлмас лек дамгир.

Киромул котибайн андин қилиб сабт,
Эл эткандин ямон-яхшини бир-бир.

Вале ошиқ била мажнун ишига
Қазо еткурмай андин ранжу ташвир.

Биҳамдиллаҳки, оллимда азалдин
Жунуну ишқ ёзди килки тақдир.

ТАНГА

Не шўх эрурки, улус кўнгли ичра савдоси
Анинг юзидаги хатлар киби муҳаррардур.

Кумушдурур танию қиммати анинг лекин
Ўн икки ўз танидек важҳ ила муҳаррардур.

Ишида ул ўн икки ҳар бирисидур динор,
Ки адл сиккасидин юзларида зевардур.

Магарки англади хумсул муборак асрорин,
Ки сони бу адад ўлмиш, агарчи юз мардур.

Гадоға хумсидин ар салтанатдурур, не ажаб,
Қачонки беклик анинг рубъидин муяссардур.

3

ИГНА

Қайси айёр эркин улким, нақб урар санъатда бор
Бир синон янглиғ аёғдин-бош қотиқлиғдин тани.

Нозанинларнинг либоси нечаким сангин эрур,
Тору пуди кўзларидин ичкари кирмак фани.

Пардаи исматда ҳар гулруҳки урсун лофи зуҳд,
Кўнглакининг дарз-дарзи ичра кўрмишлар ани.

Бу сифатким топти ул айёрлиқ сарриштасин,
Тонг эмасдур, гар отин қўйғайлар онинг сўзани.

4

МИҚРОЗ

Не қушлар эркин аларким, бирардурур қаноти,
Қанотининг учида ҳар бирисига минқор.

Бирар аёғлари ҳам бору турфароқ буким,
Аёғ учида бирар кўз ҳам эттилар изҳор.

Қачон аёғларин олмаштурурлар, ул соат
Қанот урарға бўлурлар туюрдек тайёр.

Қанот кўп урмоқ ила қари учарлари йўқ,
Учарда гарчи қаридур аларға истизҳор.

5

ЎҚ

Не қушдурурки, учар уч қанот била, лекин
Агар қўнар ҳам, очикдур қанотлари бори,

Қаноти саридур оғзи валеқ доим очуқ,
Бу турфароқки, бўлур қуйруғида минқори.

Эрур анинг киби туз кўнгли ошёнида ўқ,
Сипехр жаъбасидин истасанг намудори.

6

АНОР

Не мажмардур, тўла ахгар, вале ул мажмар андоми,
Эрур сунъ илгидин гоҳи мусаддас, гаҳ мусамман ҳам.

Чиқар равзандин ахгар дудию бу турфақим, онинг
Ўтиға дуд йўқтур, мажмариға балки равзан ҳам.

Ўту мажмар дема, бор ул садафқим, дурларин онинг
Эвурди қонға даврони мушъабид чархи пурфан ҳам.

Агар бу навъ эмас, бас не учун бормоқ кучи бирла
Бўшар жисми, оқар қони, анга мажруҳ ўлуб тан ҳам.

Нечақим табъи норидур ва лекин меъда нориға
Берур таскин, мунунг нафъин топибмен воқиян мен ҳам.

БЕЛ

Не навъ пайкори коридур ул узун тиллик,
Ки оғзиға қоқилур бир узун ёғоч маҳкам.

Мунунгдек оғзини маҳкам қилиб эмас мумкин,
Ки ул узун тилидин ҳеч навъ қилгай кам.

Тепарлар ончаки мақдур эрур ва лекин ул
Бу тепмак ила қотиқ ерни чок этар ҳар дам.

Бу навъ ер ёра олмас жаҳонда ул кишиким,
Йўқ эрса белида куч гар ани, дегил Рустам.

ЮМУРТҚА

Ул ҳуққаи ожким, қилурлар гулфом,
Ким жавфи паниру маскадин тўлди тамом.

Ким ани уруштирмоғидин истар ком,
Ноком ани ушатғусидур ани ноком.

ПОКИ

Не пайкардурки, айлар ночахин тез,
Ўзи бирладурур лекин масофи.

Магар Баҳроми Чўбин наслидиндур,
Ки аҳволида зоҳирдур хилофи.

Равондур тиғи эл бошида доим,
Вале ўз кўксидур анинг ғилофи.

Бу ҳолатқа, тонугдур эл бошининг,
Сафоси, доғи ўз кўкси шикофи.

Чу мен қилдим аён поки нишонин,
Керакким, топқай эмди табъи софи.

10

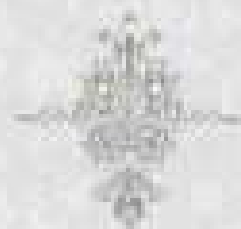
ПАРВОНА

Ул қушки, таашшукдурур андеша анга,
Бир нахлғаким шомдадур беша анга.

Шохи учидин аён бўлуб реша анга,
Гул очмақ ўшул решасидин пеша анга.

Минотраф

1

Ё Раб, ул шахду шакар, ё лабдурур,
Ё магар шахду шакар ёлабдурур.
Жонима пайваста новак отқали
Ғамза ўқин қошиға ёлабдурур.

2

Жавр ўқин жонимға соқий ёзмади,
Васл жомидин хуморим ёзмади.
Килки қудрат сабзхатлар ишқидин
Ўзга иш оллимға гўё ёзмади.

3

Ё қошингдин неча бир ўқ кўз тутай,
Отки, ўтрусиға онинг кўз тутай.
Неча кўргач ўзга маҳвашлар қошин,
Янги ой кўрган кишидек кўз тутай.

4

Лаълидин жонимға ўтлар ёқилур,
Қоши қаддимни жафодин «ё» қилур.
Мен вафоси ваъдасидин шодмен,
Ул вафо, билмонки, қилмас ё қилур.

5

Бовужуд ул юз эрур гулгунаси́з,
Ким кўрунур оллида гул гунаси́з.
Юз қизиллиқ йўқтурур, эй аҳли зуҳд,
Токи мункирсиз майи гулгуна сиз.

6

Чарх тортиб ханжари ҳижрон бу тун,
Қўймади бир зарра бағримни бутун.

Тунга бориб бизни беҳол айладинг,
Не бололиғ ер эмиш, ё Раб, бу тун.

7

Ўткали ул сарви гулрух соридин,
Йўқ хабар ул сарви гулрухсоридин.
Ҳажридин боғ ичра берур ёдима
Қоматидин сарву гул рухсоридин.

8

Тиғи ишқинг ёрасидур бутмаган,
Дардини ҳар кимга айтиб бутмаган.
Ҳажр саҳросидур оҳим ўтидин,
Анда гул ёхуд гиёҳе бутмаган.

9

Ваҳ, қачонга тегру ишқинг кожидин
Кўзума ҳар лаҳза ўт чоқилғуси.
Басдурур кўнглумда ишқинг, ёқма ўт,
Ким ҳарорат ул ҳам ўтча қилғуси.

10

Ул парий ишқида бу девонани
Эйки истарсен, келиб гулханда кўр,
Бир қадаҳ ул гулни хандон айлади,
Эй кўнгул, наззора қил, гулханда кўр.

11

Ёғди жаврунг ўқи ҳажринг тошидек,
Қилди қон кўнглум ичин ҳам тошидек.
Сочқали моҳим аёғиға сипеҳр,
Кўз ёшимнинг лаълу дуррин тошидек.

12

Нақш тушмиш кўзда ул ёшим менинг,
Ўйлаким, бормас буён ёшим менинг.
Комим ўлмоқдур ҳабибимдин йироқ,
Гар худ ўлсун Хизрча ёшим менинг.

13

Неча дедим ул санамға бормоғин,
Қилмади ул тарк охир бормоғин.
Мунчаким худройлиқ кўргузди ул,
Ақл ҳайрат қилди, тишлаб бормоғин.

Курсаткычлар

ТАРИХИЙ, АДАБИЙ ВА АФСОНАВИЙ ШАХСЛАР НОМИНИНГ ИЗОҲЛИ КЎРСАТКИЧИ¹

АЁЗ — асл исми Абу Нажм Аёз ибн Уймоқ. Султон Маҳмуд Ғазнавийнинг садоқатли ва соҳибжамол қули. Султон саройида тутган мавқеи барча ашрофлардан баланд бўлган. Султон Маҳмуд вафотидан кейин бир муддат Султон Муҳаммад, сўнг Султон Масъуд Ғазнавий саройида хизмат қилган. «Тарихи Байҳақий»да келтирилишича, Аёз умри охирида Мукрон вилояти ҳокими этиб тайинланган. Султон Маҳмуд ва қули Аёз ўртасидаги дўстлик ва самимий муҳаббатни адабиётга илк марта Санойи ва Низомий олиб кирган. Форс шоири Зулолий Хонсорий «Маҳмуд ва Аёз» номли йирик ирфоний дoston ёзган. Аёз — ишқ ва ошиқлик йўлида шоҳу гадо тенглигининг рамзи сифатида талқин қилинади. *Ғазал 613, 6.*

АФРИДУН, Фаридун — «Шоҳнома»да зикр этилган Пешдодийлар сулоласига мансуб подшоҳлардан бири. Навоийнинг «Тарихи мулуки аҷам» асарида ҳам Фаридунга бағишланган алоҳида боб мавжуд. Унда келтирилишича, Жамшид авлодидан бўлмиш Отибиннинг ўғли — Фаридун Заҳҳокка қарши бош кўтарган Кова бошчилигидаги исёнга раҳбарлик қилади. Нужум, тиб ва афсунгарлик илмлари ҳамда Меҳржон байрамига асос солган. Уч ўғли — Салм, Тур ва Эражга мамлакатини бўлиб берганидан сўнг ораларида адоват пайдо бўлиб, Рум ва Турон ҳукмдорлари — Салм ва Тур ўз укалари — Эражни ўлдиришади. Йиллар ўтиб, Фаридуннинг набираси — Манучеҳр отаси учун амакиларидан қасос олади. Шу тариқа, беш юз йил адолат билан ҳукмронлик қилган Фаридун уч ўғлини тупроққа топширади ва ҳасрат билан дунёдан ўтади. *Ғазал 492, 5; 617, 6.*

БАРМАК — Аббосийлар халифалигида вазирлик қилган машҳур сулоланинг номи. Бармакийлар илм-фан ривожига кўрсатган ғамхўрлиги ҳамда сахийликлари билан тарихда ўчмас из қолдиришган. *Қасида 7, 4.*

БАҲРОМ — Сосонийлар сулоласига мансуб подшоҳ. Баҳром Гўр, Баҳром ибн Яздигурд номлари билан ҳам машҳур бўлган Вараҳрон V (421–438). Шоиртабиатлиги, ҳаётсеварлиги, овчиликка ишқибозлиги, одиллиги билан машҳур бўлган. Навоийнинг «Сабъаи сайёр» дostonидаги асосий қаҳрамонлардан бири. *Ғазал 372, 6; қасида 1, 4; 8, 2.*

БАҲРОМ ЧЎБИН — Сосоний ҳукмдор Хусрав Парвизнинг лашкарбошиси. Рум қайсари ҳамда Турк хоқони Сованинг лашкарлари устидан узил-кесил ғалаба қозонган. Кейинроқ Хусрав Парвизга қарши кўзғолон кўтариб мағлубиятга учраган. *Чистон 9, 2.*

БОБОБЕК — Алишер Навоий замондошларидан бири. *Қитъа 20, 1.*

БУ ЛАҲАБ, Абу Лаҳаб — ислом динининг ашаддий душманларидан бири, Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.)нинг амакиси. Абу Лаҳабнинг асли исми Абул Уззо ибн Абдул Муталлиб бўлиб, икки ёноғи оловдек қизариб тургани учун Абу Лаҳаб кунясини олган эди. Абу Лаҳаб ҳақида «Масад» сураси нозил бўлган. *Ғазал 213, 7.*

¹ Изоҳларни Сайфиддин Рафиддинов ва Олимжон Давлатовлар тайёрлаган.

БУЛҚОСИМ — пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в.)нинг куняси. Сиярларда келтирилишича, пайғамбаримиз (с.а.в.)нинг Қосим исми ўгли бўлган ва чақалоқлиги пайтида вафот қилган. Шу сабабдан, араблар ўз одатлари бўйича у кишига Абулқосим — Қосимнинг отаси деб ҳам мурожаат қилишган. *Ғазал 393, 6.*

ВОМИҚ — Унсурийнинг «Вомиқ ва Узро» достонидаги ошиқ йигит. *Ғазал 16, 3; 79, 4; 142, 7; 155, 2; 200, 2; 202, 6; 296, 7; 584, 4.*

ДОРО — Аҳмонийлар сулоласининг охирги ҳукмдори бўлган Эрон шоҳи. Искандар билан бўлган урушда мағлубиятга учраган. Милоддан аввалги 330 йилда ўлдирилган. *Қасида 1, 7.*

ЖАБРАИЛ, Жибрил, Рухуламин — пайғамбарларга илоҳий ваҳийни етказувчи фаришта. *Ғазал 290, 8; 650, 4; мусаддас 1, 5.*

ЖАМШИД, Жам — Пешдодийлар сулоласига мансуб учинчи подшоҳнинг исми. Баъзи манбаларда ёзилишича, етти юз йил ёки минг йилга яқин подшоҳлик қилган. Таҳму-распнинг ўғли. Ривоят қилинишича, Жамшид инсонларга зарур кўп нарсаларни ўйлаб топган, жумладан, қурол-аслаҳа ясаган, бинолар ва ҳаммом қурган. Одамларга либос тикиш, кemasозлик ва табибликни ўргатган, Наврўз байрамини жорий қилган. Гавҳар ясашни ўйлаб топган ва гавҳарли тахт ясаган. Бу тахт Жамшид тахти, Жамшид марқаби, Жамшид чодир, Жамшид курсиси каби номлар билан аталган. Шунингдек, Жамшид «жоми жаҳоннамо» — жаҳонни кўрсатувчи жом ҳам ихтиро қилган, деб ривоят қилинади. Бу жом Кайхисравга, сўнгра Дорога ўтган экан. Саъдий Шерозий ҳам «Гулистон» асарида биринчи бўлиб тўн тиккан ва қўлига узук таққан киши Жамшид эканлигини айтган. Художик даъвосини қилганидан сўнг таназзулга юз тутган. Заҳҳок томонидан ўлдирилган. *Ғазал 59, 5; 69, 6; 83, 7; 105, 13; 148, 9; 173, 6; 266, 8; 281, 7; 316, 6; 324, 3; 331, 6; 334, 4, 6; 361, 7; 396, 6, 7; 397, 6; 413, 6; 419, 6; 476, 1; 492, 5; 570, 7; 624, 6; қитъа 51, 2.*

ЖОМИЙ, Нуриддин Абдурахмон Жомий (1414–1492) — XV аср форс-тожик адабиётининг энг йирик намояндаларидан бири, улкан шоир ва мутафаккир. Навоийнинг устози ва дўсти. Болаликда таълимни ота-онаси ҳузурида олиб, сўнг Ҳирот, Машҳад ва Самарқандда ўқишини давом эттирган. Учта девон, «Хамса»га жавоб тариқасида ёзган «Ҳафт авранг» («Етти тахт») ва ирфон, тасаввуф, фалсафа, фикҳ, мантиқ, тилшунослик, муаммо, тафсир, ҳадисшунослик, тарих илмларига оид 46 асарнинг муаллифи. *Ғазал 215, 7; 650, 9; қасида 5, 11.*

ИСО, Масих, Масихо, Рухуллоҳ — исломиятдан олдин ўтган пайғамбарлардан бири. Насронийлик динининг асосчиси. Инжил китоби унга нозил бўлган. Қуръони каримда Исо исми 25 марта учрайди. Исо Масих (а.с.) Аллоҳнинг изни билан ҳар қандай касалликларни тузатиш, ўликларни тирилтириш каби мўъжизаларга эга бўлган. Навоий «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида таъкидлашича, Исо (а.с.)дан илгари ўтган пайғамбарларга қирқ ёшдан сўнг пайғамбарлик мақоми берилган, Исо (а.с.)да гўдакликдан пайғамбарлик нишонлари намоён бўлган. Онаси Марям Жаброил алайҳиссаломнинг нафаси билан ҳомиладор бўлади ва Исо (а.с.) дунёга келади. Исо (а.с.) халқни ҳақ динга даъват этиб, улуғ мўъжизалар кўрсатади. Аллоҳ таоло иймон келтирмаганлар зараридан асраш учун Исо (а.с.)ни осмонга чиқаради. Навоий мазкур асарида Исо (а.с.)нинг Имом Маҳдий зуҳур қилганидан сўнг осмондан тушиши, Дажжолни лаъинни ўлдириши,

миллатларни туғриликка ва ҳақ динга даъват этиши, шунингдек, ўн етти ёшда пайғамбар бўлганию ўттиз уч ёшида осмонга чиқиб кетганидан хабар беради.

Мумтоз адабиётда Исо Масиҳ (а.с.) кўплаб ғоявий-бадий вазифаларни бажаришга хизмат қиладиган образлардан биридир. У поклик, гўзаллик, қаноат, тажрид, тафрид ва ҳозиқ табиб тимсоли. Маъшуқнинг ахлоқи, ҳусни, чиройи, аъзолари таъриф-тавсиф этилганда Исо Масиҳ (а.с.)га қиёсланади, баъзан ундан устун қўйилади. *Ҳазал* 1, 3; 6, 2; 10, 2, 4; 22, 2; 31-3; 33, 1, 2; 59, 4; 82, 5; 83, 2; 87, 4; 101, 2; 103, 1, 9; 105, 6; 121, 3; 135, 4; 145, 4; 156, 6; 176, 1; 178, 2; 193, 2; 196, 2; 203, 3; 227, 3; 234, 5; 235, 3, 4; 250, 1; 258, 3; 276, 3; 285, 1; 324, 5; 326, 1; 351, 2; 374, 5; 376, 5; 386, 4; 393, 3, 4; 416, 1; 417, 2; 442, 7; 476, 2; 495, 4; 512, 5; 521, 3; 555, 4; 578, 1, 2; 602, 7; 606, 4; 623, 5; 639, 5; 645, 5; мухаммас 1, 3; мусаддас 1, 2; қасида 6, 11; қитъа 12, 2; 29, 2.

ЛАЙЛИ, Лайло — гўзал ва латофатли маҳбубанинг исми; Мажнуннинг севиқли ёри. *Ҳазал* 9, 5; 32, 1; 43, 4; 45, 6; 67, 2; 144, 7; 146, 4; 157, 3; 161, 9; 176, 2; 177, 5; 184, 5; 213, 5; 257, 5; 275, 1; 305, 4; 337, 5; 344, 1; 415, 4; 444, 2; 463, 8; 493, 4; 601, 3; 640, 3.

ЛУТФИЙ — таниқли ўзбек шоири. 1366 йили туғилиб, 1465 йилда, 99 ёшда Ҳиротда вафот этган. Бизгача ўзбекча шеърлар девони ҳамда форс тилида ёзган шеърлари етиб келган. *Мухаммас* 1, 5; *мусаддас* 1, 7.

МАЖИД БАРЛОС — Алишер Навоий замондошларидан бири. *Қитъа* 60, 1.

МАЖНУН — «Лайли ва Мажнун» достонининг бош қаҳрамонларидан Қайснинг лақаби. *Ҳазал* 8, 5, 6; 9, 5; 12, 9; 15, 3; 23, 8; 43, 4; 45, 6; 53, 6; 56, 4; 64, 1; 67, 2, 11; 73, 3; 79, 4; 83, 1; 86, 10; 89, 2, 5; 96, 7; 133, 3; 137, 6; 1142, 7; 146, 4; 155, 2; 157, 3; 160, 5; 161, 9; 166, 4; 174, 6; 176, 2; 177, 5; 184, 5; 198, 3; 200, 2; 211, 6; 213, 5; 220, 3; 231, 5; 235, 4; 239, 2; 243, 7; 247, 5; 254, 4; 257, 5; 258, 7; 259, 5; 267, 1; 270, 5; 272, 3; 275, 1; 296, 7; 299, 7; 305, 4; 308, 2; 314, 3; 337, 5; 343, 4; 344, 1; 382, 3; 415, 4; 428, 1; 440, 2; 442, 4; 444, 2; 451, 2; 452, 1; 458, 3; 460, 3; 463, 2, 4, 8; 464, 6; 469, 4; 474, 4; 479, 6; 481, 5; 493, 4; 496, 2; 497, 7; 515, 5; 536, 9; 558, 4; 572, 3; 584, 4; 601, 3; 610, 5; 617, 1, 4; 619, 7; 620, 4; 627, 2; 630, 1, 6; 635, 2; 639, 3; 640, 3; 641, 5; *чистон* 1, 5.

МАРЯМ — исломиятдан аввал ўтган Исо Масиҳ (а.с.)нинг онаси. Куръони каримда «Марям» сураси мавжуд. Муқаддас китобда Марям исми 34 марта келади. Марям образи Навоий шеърлярида поклик, ифбат ва аёл шаънини улуғловчи тимсол сифатида қўлланилган. *Ҳазал* 10, 4; 82, 5; 476, 2; *қитъа* 12, 2; 29, 2.

МОНИЙ Ибн Фатак (216 — Ктесифон — 277) — монизм таълимотининг асосчиси; наққош ва рассом. Марказий Осиё, Эрон, Ҳиндистон бўйлаб сафар қилиб, зардуштийлик, буддавийлик, брахманлик каби турли диний таълимотлар билан танишади. 240 йилдан бошлаб Моний ўзининг мустақил таълимотини Эронда тарғиб қила бошлайди. Бироқ зардуштий роҳиблар бу таълимотга кескин қарши чиқади. Шундан сўнг, Моний асосан Марказий Осиё ерларида, шу жумладан, Ўзбекистон ҳудудида фаолият кўрсатади. Аммо Моний 273 йилда яна Эронга қайтади. 275 йили Шоҳ Баҳром I нинг амри билан ҳибс қилиниб, зиндонга ташланади ва 277 йилда қатл этилади. «Шобурақон», «Канз ул-эхё» («Тирилганлар хазинаси»), «Жабборлар ҳақида», «Сирлар китоби», «Авангелион», «Кефалак», «Бунгохик» («Бунгоҳанг») китоблари унинг қаламига мансубдир. Моний таълимоти ўлимидан кейин кенг тарқалади. У VIII асрда Уйғур хонлигида ҳукмрон динга айланади. Аммо кейинчалик ислом дини вужудга келганлиги сабабли монийлик аста-

секин Европа ва Осиё мамлакатларида барҳам топди. XIV асрга келиб бу диний таълимот Хитойда ҳам тақиқланди. Моний ўрта аср Шарқ шеъриятида машҳур наққош ва рассом сифатида доимо тилга олинган. *Ғазал 600, 4.*

МУСИИ ИМРОН — яҳудийлик динининг асосчиси, пайғамбар Мусо (а.с.). Нур таратувчи қули (яди байзо) ва ерга ташлаганда аждарҳога айланувчи ҳассаси билан қатор мўъжизалар кўрсатган. Тўрт муқаддас китобнинг бири — Таврот Мусо (а)га нозил бўлган. Яҳуд қавмини Фиръавн зулмидан озод қилган ҳамда ҳудулик даъвосини қилган Фиръавн устидан ғалаба қозонган. *Ғазал 4,4.*

МУҲАММАД, Аҳмад, Аҳмади мурсал (с.а.в.) (570—632) — пайғамбарлар силсиласидаги энг сўнгги пайғамбар. Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.) ҳаёти ислом тарихига оид ишончли манбаларда ҳамда сиярларда батафсил ёритилган. Навоий девонидаги бир қатор ғазал ва қитъалар Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.)га бағишланган. Уларда пайғамбаримиз (с.а.в.)нинг сифатлари, шафоат ва меърож мўъжизалари, нури муҳаммадия тўғрисидаги таълимот, ул зотнинг «макорими ахлоқ» эканлиги шоирона талқин қилинган. *Ғазал 393, 1; қитъа 28, 2.*

НУҲ — исломиятдан аввал ўтган ва узоқ умр кўрган пайғамбар. Қуръони каримда «Нух» сураси мавжуд. Қуръонда Нух исми 33 марта зикр этилган. Нух (а.с.) замонида буюк Тўфон воқеаси содир бўлган. Нух (а.с.) кема ясаб, ҳар бир ҳайвондан бир жуфтдан, барча ўсимликлардан намуна олиб, Ҳаққа имон келтирганлар билан бирга кемага чиқади ва тўфондан нажот топади. Навоийнинг «Муҳокамат ул-луғатайн» асарида берилишича, бутунги башарият асли Нух (а.с.)нинг уч ўғли — Сом, Ҳом ва Ёфаснинг авлодларидир. Шу сабабдан Нух (а.с.)ни «Одами соний» — Иккинчи Одам ҳам дейишади. *Ғазал 132, 7; 452, 5.*

НЎШИРАВОН, Нуширвон Одил, Анушервон — Сосонийлар сулоласига мансуб шоҳ. Асл исми Хусрав ибн Кубод. Одиллиги билан тарихда ўчмас из қолдирган. *Ғазал 500, 7.*

ОДАМ, Одам Ато — илк инсон ва пайғамбар. Қуръони каримда Одам Ато исми 25 оятда келтирилган. Мумтоз адабиётда, жумладан, Навоий шеъриятида Одам (а.с.) нинг азиз ва мукаррам қилиб яратилгани, амри Илоҳий бўлгани сабабли фаришталарнинг унга сажда қилгани, Шайтоннинг кибр қилиб унга сажда қилмагани ва Илоҳий даргоҳдан ҳайдалгани зикр этилади. Шунингдек, Одам (а.с.) жуфти — Момо Ҳавво билан Шайтоннинг макрига учиб, манъ қилинган дарахт меvasини егани ва жаннатдан қувилиб ерга тушгани, тавбаси туфайли Аллоҳ таоло томонидан афв этилгани каби воқеалар ғазалларда турли муносабатлар билан талмеҳ сифатида келтирилади. *Ғазал 426, 7.*

ПАРВЕЗ — Сосонийлар сулоласига мансуб Эрон шоҳи Хусравнинг исми. Низомий ҳамда Амир Хусравнинг «Хусрав ва Ширин» дostonларидаги асосий қаҳрамонлардан бири. *Ғазал 99, 6; 149, 3; 199, 6; 556, 6.*

РУСТАМ, Таҳамтан — афсонавий паҳлавон. Каёнийлар сулоласининг жаҳонпаҳлавони — Золи Зар ҳамда Кобул ҳукмдори — Меҳробнинг қизи бўлмиш Рудобанинг фарзанди. Туғилишида афсонавий Семурғ доялик қилган. Болалигидан унинг ҳаёти қаҳрамонликларга тўла бўлган. Тўққиз ёшида оқ филни гурзи билан уриб ўлдиради. Ўн бир ёшида бобоси очолмаган Албурз тоғидаги Оқ Қалъани фатҳ этади. Оқ дев, Аждарҳо,

Аквондев, икки бошли шер каби даҳшатли махлуқлар, Комус Кашоний, Ашкбўс, Ҳомоварон шоҳи, Афросиёб каби енгилмас баҳодирлар ҳам Рустамнинг куч-қуввати олдида ожиз қоладилар. Билмасдан ўз фарзанди — Сухробни ўлдириб қўяди. Умри охирида Исфандиёр — Эрон тахтининг валиаҳдини ўз шаънини асраш йўлида ночор ўлдиради. Ўзи укаси Шағоднинг ҳийласи билан чоғга тушиб, ҳалок бўлади. Рустам мумтоз адабиётда жасорат ва ботирлик, жисмоний қувват, қаҳрамонлик ва мардлик тимсоли бўлиб келган. *Ҳазал 141, 6; 215, 5; қасида 1, 9; чистон 7, 4.*

САЛМОН, Салмон Форсий — Муҳаммад (с.а.в.)нинг саҳобаларидан бири. Макка мушрикларига қарши ғазотларнинг бирида хандақ қазишни маслаҳат бериб, мусулмонларнинг ғалабасига сабабчи бўлган. Салмон разияллоҳу анҳу машҳур ҳадисга кўра, пайғамбаримиз (с.а.в.) оиласининг аъзоси ҳисобланади. Салмон Форсийдан қатор саҳиҳ ҳадислар ривоят қилинган. *Қасида 5, 11.*

СИКАНДАР, Искандар — ўз даврида Ер юзининг ягона ҳукмдори бўлган машҳур шоҳ. Айрим манбаларда Қуръон тафсири ва «Ҳамса» дostonларида келган Искандар Зулқарнайн билан македониялик Александрнинг бошқа-бошқа шахс эканликлари таъкидлаб ўтилган. Унинг ҳаётини Навоий «Тарихи мулуки аҷам» асари ҳамда «Садди Искандарий» дostonида ёритган. Ундаги талқин бўйича, Искандар ҳикмат, валийлик ва пайғамбарликни ўзида мужассам этган. *Ҳазал 69, 1; 95, 1; 132, 8; 183, 1; 316, 6; 396, 6, 7; 447, 1; 470, 4; қитъа 51, 2.*

СУЛАЙМОН — исломиятдан илгари ўтган пайғамбарлардан бири. Довуд (а.с.)нинг фарзанди. Сулаймон (а.с.)нинг исми Қуръони каримда 17 марта зикр қилинган. Ўз даврида бутун ер юзининг якка ҳукмдори бўлган. Ғайб ва шаҳодат оламидаги жамийки мавжудот — инсу жин, деу парилар, наботот ва ҳайвонот бу зотга бўйсунган. Сулаймон (а.с.)нинг қушлар тилини билиши, Сулаймон ва чумоли мунозараси, Исми Аъзам нақш қилинган узук қиссаси каби унинг ҳаётига боғлиқ воқеалар мумтоз адабиётимизда турли мақсад ва йўналишларда ўз ифодасини топган. *Ҳазал 69, 2; 331, 6.*

ФАРҲОД — Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» дostonидаги Чин ҳукмдорининг ўғли, Шириннинг севгилиси. *Ҳазал 8, 5; 15, 3; 23, 8; 53, 6; 58, 4; 64, 1; 67, 2; 89, 2; 91, 2; 96, 7; 99, 6; 125, 5; 133, 4; 137, 6; 142, 7; 149, 3; 198, 3; 199, 6; 200, 1, 2; 202, 6; 211, 6; 218, 3; 220, 3; 226, 3; 243, 7; 272, 3; 279, 5; 292, 2; 296, 7; 314, 3; 315, 5; 373, 4; 415, 4; 440, 2; 451, 2; 460, 3; 464, 6; 474, 4; 493, 4; 496, 2; 497, 7; 523, 4; 536, 9; 544, 4; 556, 6; 557, 4; 558, 4; 584, 4; 610, 5; 617, 4; 627, 1; 630, 6; 641, 5.*

ХАЛИЛ — исломиятдан аввал ўтган пайғамбар — Иброҳим (а.с.)нинг лақаби. Иброҳим Халилуллоҳ (а.с.) Намруд замонида одамларни тавҳид — яккахудоликка даъват қилиб, Намруд томонидан манжаниқ билан оловга ташлангани, Аллоҳ таоло амри билан олов салқинлик ва омонликка айлангани, Иброҳим (а.с.) Қаъбани бино этгани каби воқеалар мумтоз адабиётимизда талмеҳ сифатида жуда кўп ўринларда келтирилади. *Мусаддас 1, 1.*

ХИЗР — «оби ҳайвон» (тириклик суви)ни излаб топган ва ундан ичган, пайғамбарлигига эса шубҳа бўлган кишининг номи. Одамларга йўлдошлиги билан машҳур. Хизр (а.с.)нинг исми ҳақида турли фикрлар билдирилган. Баъзи манбаларда унинг исми Бикёбин Милкондир. Қуриб қолган ўт-ўлан устига ўтирганда яшил майсага айлангани учун Хизр деб аталган.

Алишер Навоийнинг «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида келтирилишича, Хизр (а.с.) Арфахшад бинни Сомнинг фарзандидан бўлиб, Зулқарнайнинг мулозимларидан бирidir. Зулқарнай тириклик сувини қўлга киритиш мақсадида зулматга кирганида Хизр (а.с.) уни бошлаб борган. Ўша пайтда Илёс (а.с.) ҳам улар билан бирга эди. Аммо ушбу тириклик сувини Аллоҳ таоло Хизр ва Илёс (а.с.)ларга насиб қилди. Айрим манбаларда айтилишича, тириклик сувидан мурод илми ладунийдир. Аҳли ислом эътиқодига кўра, Хизр (а.с.) абадий ҳаётга эришган. Хожа Муҳаммад Порсо қуддиси сирруху асарларида битилишича, у Сабзаворнинг Кавк шаҳридан бўлиб, ислом динининг имом Шофеъий мазҳабадир. Навоий шеъриятида Хизр образи абадий мангулик рамзи, ҳаёт ва ишқ тимсоли, раҳнамо — пир, дарвешлик ва руҳий хурлик намунаси сифатида энг кўп қўлланилган образлардан ҳисобланади. *Ҳазал* 31, 3; 74,3,4; 83, 7; 101, 2; 103, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; 105, 8; 108, 1; 183, 1; 250, 1; 338, 6; 421, 2; 470, 4; 509, 4; 522, 4; 527, 3; 537, 5; 547, 7; *муҳаммас* 1, 3; *туяқ* 12, 2.

ХУСРАВ — сосоний ҳукмдор Хусрав Парвез. Низомий ва Амир Хусрав Деҳлавийнинг «Хусрав ва Ширин» достонидаги асосий қаҳрамонлардан бири. Навоий ғазалларида Хусрав сўзи асосан уч маънода қўлланилади: Хусрав Парвез, Амир Хусрав Деҳлавий ҳамда шоҳ (Ҳусайн Бойқаро). *Ҳазал* 215, 7; *қасида* 5, 11.

ШИРИН — Алишер Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» достонидаги гўзал маҳбуба, Фарҳоднинг севгилиси. *Ҳазал* 67, 2; 91, 2; 125, 5; 315, 5; 415, 4; 493, 4; 544, 4; 556, 6.

ЮСУФ — канъонлик Яъқуб (а.с.)нинг ўғли. Қуръонда Юсуф (а.с.)нинг қиссаси «энг гўзал қисса» дея таърифланади ва у «Юсуф» сурасида тўлиқ келтирилади. Юсуф (а.с.)нинг беқиёс ҳусни, отаси Яъқуб (а.с.)нинг унга бўлган чексиз муҳаббати, акаларининг Юсуф (а.с.)га ҳасад қилиб уни қудуққа ташлашлари ва арзимас чақа учун Миср қарвонига қул қилиб сотиб юборишлари ҳикоя қилинади. Шунингдек, қуллик даврида Юсуф (а.с.) ва Миср Азизининг хотини — Зулайхо ўртасидаги можаролар, туҳмат билан зиндонга тушиши, тушларни тўғри таъбир қилиш мўъжизаси, умрининг охирида сабри ва лаёқати туфайли Мисрда азиз бўлгани, Юсуф (а.с.)дан айрилгач Яъқуб (а.с.)нинг йиғлайвериб кўр бўлгани, фарзанди Юсуф (а.с.)нинг қўйлагини кўзига суртгач отанинг кўзлари очилгани каби воқеалар мумтоз шеърятда вақиллари учун битмас-туганмас илҳом ва ижод манбаи бўлган. Умуман, мумтоз шеърятда Юсуф гўзаллик тимсоли бўлса, Яъқуб маъшуқига нигорон ва интизор бўлган ошиқ тимсоли сифатида келтирилади. *Ҳазал* 4, 3; 19, 5; 149, 7; 191, 2; 257, 4; 521, 8; 644, 9; 647, 3.

ЯЪҚУБ — улуғ пайғамбарлардан бири. Иброҳим Халилulloҳ (а.с.)нинг ўғли — Исҳоқ (а.с.)нинг фарзанди. Яъқуб (а.с.)нинг исми кўпинча ўғли — Юсуф (а.с.)нинг бошидан ўтган можаролар билан боғлиқ ҳолда талқин қилинади. Манбаларда келтирилишича, ўн икки фарзанднинг отаси бўлган Яъқуб (а.с.) Юсуфни айрича бир муҳаббат билан яхши кўрган. Юсуфнинг акалари унга ҳасад қилиб, Миср қарвонига арзимас баҳога сотиб юбориб, қонли қўйлагини оталарига келтириб, «Юсуфни бўри еб кетди», деб ёлғон гапирадилар. Яъқуб (а.с.) уларга ишонмайди, гўзал сабр қилишдан бошқа чора топмайди. Юсуф (а.с.) фироқда уйига (бу уй кейинчалик «байт ул-аҳзон» — ғамхона, ғам уйи номи билан машҳур бўлади) кириб, кечаю кундуз шунчалик кўп кўз ёш тўқадики, алалоқибат кўзлари кўр бўлади. Юсуф (а.с.) узоқ йиллардан кейин Мисрдан ўз қўйлагини тириклиги нишонаси сифатида отасига юборади. Яъқуб (а.с.) жигарбандининг қўйлагини кўзига суртади ва кўзлари очилади. Навоий шеъриятида Яъқуб (а.с.) воқеасига ишора қилиб, ўз

еридан айро тушган ва уни соғиниб яшаган ошиқ ҳолатини тасвирлайди. «Байт ул-аҳзон» воситасида эса ғам, алам ва ҳижрон дардига мубтало бўлган ошиқ маскани назарда тутилади. *Ҳазал 79, 7; 644, 9.*

КОРУН — Мусо (а.с.) замонида яшаган хасис бой. Сеҳр-жоду туфайли жуда кўп бойликка эга бўлиб, Мусо (а.с.)га қарши фитна уюштиради. Мусо (а.с.)нинг дуоиси туфайли бойлиги билан ер қаърига кириб кетади. Мумтоз шоирларимиз Қорун воқеасини ибратли талмеҳ сифатида келтирадилар. Бу орқали хасислик ва очкўзликни қоралайдилар. *Ҳазал 69, 3; 296, 6.*

ҲАЗНАВИЙ, Султон Маҳмуд — Ҳазнавийлар сулоласининг асосчиси. Султон Маҳмуд ва кули — Аёз ўртасидаги муҳаббат, Сўминот бутхонасини бузиб, ўрнига масжид қурдиргани, «Шоҳнома»ни қадр этмагани учун Фирдавсийнинг Султон Маҳмуд ҳақида ёзган ҳажвияси адабиёт тарихида турли муносабатлар билан талмеҳ қилинади. *Ҳазал 79, 7; 644, 9.*

ҲОТАМ — арабларнинг Тай қабиласига мансуб бўлган, саховатпешалиги билан ном чиқарган тарихий шахс. Халқ оғзаки ижодида Ҳотами Той қиссасининг турли вариантлари мавжуд. Шунингдек, Алишер Навоийнинг замондоши Ҳусайн Воиз Кошифий «Ҳотамнома» номида йирик насрий асар яратган. *Қасида 7, 4.*

ҲУСАЙН, султон (Шоҳ Абулғозий Баҳодирхон, Хусрави Ҳазий) — тўлиқ номи Ҳусайн ибн Мирзо Мансур бинни Мирзо Бойқаро (1438—1506). Хуросон ҳукмдори (1470—1506). «Ҳотамий» ва «Ҳусайний» тахаллуслари билан ўзбек тилида шеърлар ёзган. Асосан ғазаллардан иборат девони бор. Навоийнинг яқин дўсти ва маслакдоши, ўзбек тили ва адабиёти ривожига катта ғамхўрлик қилган теурий ҳукмдорлардан. 1485 йили ёзган «Рисолаи Ҳусайн Бойқаро» номли насрий асарида Навоийга «шеърят мулкининг соҳибқирони» деб, таъриф берган. «Ҳазойин ул-маоний» девони айнан Ҳусайн Бойқаро ташаббуси билан тузилганини Навоий дебочада алоҳида эҳтиром билан қайд қилиб ўтади. *Ҳазал 134, 9; 205, 13; мухаммас 2, 7; мусаддас 2, 7; қасида 5, 4; қитъа 24, 1; 28, сарлавҳа.*

ГЕОГРАФИК НОМЛАР КЎРСАТКИЧИ

АДАН — Яманнинг жанубида жойлашган шаҳарнинг номи. Ўзининг қимматбаҳо дурлари билан машҳур. *Ҳазал 14, 3; 23, 3; 241, 2.*

АЖАМ — араб бўлмаган мусулмон ўлкаларининг умумий номи. *Ҳазал 613, 11.*

АСТРОБОД — Хуросоннинг шимоли-шарқида жойлашган Мозандарон ўлкасининг маъмурий маркази. *Ҳазал 611, 7; 621, 9.*

БАДАХШОН — Помир тоғ тизмасида жойлашган Тожикистондаги Тоғли Бадахшон автоном вилояти ҳамда Афғонистондаги ўлка номи. *Қасида 5, 1.*

БАТҲО — Маккаи мукарраманинг олдинги номи. *Ҳазал 6, 7.*

БАҒДОД — ҳозирги Ироқ пойтахти. *Ҳазал 99, 7.*

БЕСТУН — Эрондаги Албурз тоғ тизмаларида жойлашган қулла. *Ҳазал 544, 4.*

БИРЖИС (Муштарий) — сайёранинг номи. *Ҳазал 69, 5; 295, 2.*

БОБИЛ — Месопотамиядаги қадимги давлатнинг номи. *Ҳазал 19, 5; 520, 5.*

БОҒИ ЖАҲОН — Ҳиротдаги боғлардан бирининг номи. *Ҳазал 105, 11.*

БУХОРО — Ўзбекистонда жойлашган машҳур қадимий шаҳар, дунё тамаддунининг ўчоқларидан бири. *Ҳазал 6, 7.*

ДАЖЛА – Бағдод шаҳрининг ўртасидан оқиб ўтадиган дарё номи. *Ҳазал 141, 3; 275, 5.*

ЖАЙҲУН – Амударёнинг бошқа бир номи. *Ҳазал 141, 3; 275, 5; 617, 7.*

ЗУҲАЛ – еттинчи фалакда жойлашган сайёранинг номи, Сатурн. *Қасида 9, 2.*

ИРОҚ – мамлакат номи бўлиб, тарихий манбаларда Араб Ироқи ҳамда Форс Ироқи каби иккига бўлинган номда ҳам учрайди; «Шашмақом»даги мақомлардан бирининг номи. *Ҳазал 364, 7.*

КАЙВОН – еттинчи фалакда жойлашган сайёранинг номи, Зуҳал, Сатурн. *Қасида 8, 2.*

КАНЪОН – ҳозирги Фаластинда жойлашган минтақанинг номи. Яъқуб ва Юсуф (а.с.)ларнинг ватани. *Ҳазал 201, 1; 231, 1; 644, 9.*

КАЪБА – мусулмонларнинг Маккадаги зиёратгоҳи. *Ҳазал 173, 4; 295, 9; 311, 8; 334, 6; 345, 9; 364, 5; 420, 7; 448, 8; 501, 8; 513, 6; 612, 7; 621, 1; 650, 6; қитъа 53, 1.*

КОБУЛ – ҳозирги Афғонистоннинг пойтахти. *Ҳазал 230, 7.*

МАРВ – Хуросондаги обод ва машҳур шаҳар, ҳозирги Туркменистонда жойлашган Мари шаҳри. *Ҳазал 484, 1.*

МАШҲАД – Эрондаги шаҳар номи. *Ҳазал 505, 1.*

МИСР – Шимолий Африкада жойлашган мамлакат. *Ҳазал 571, 5.*

ОМУ – Амударёнинг бошқа номи. *Ҳазал 356, 7.*

СУҲАЙЛ – турғун юлдузлардан бирининг номи. *Ҳазал 251, 3.*

ТАБРИЗ – Эрондаги шаҳарнинг номи. *Ҳазал 99, 7.*

УТОРУД, АТОРУД – сайёранинг номи, Меркурий. *Қасида 1, 6; 4, 1, 2, 6, 7; 5, 3, 9.*

ХИТО – Хитой мамлакати ва унинг маркази. *Ҳазал 204, 5; 249, 6.*

ХУРОСОН – шарқдан Мовароуннаҳр, ғарбдан Кўҳистон билан туташган минтақа номи. *Ҳазал 364, 7; 469, 7; 646, 1.*

ХЎТАН – Кошғар минтақасига кирувчи, киндигидан мушк ажратувчи жайронлари билан машҳур воҳа ва шаҳар. *Ҳазал 588, 3; 649, 3.*

ЧИН – Хитой мамлакати ва унинг маркази шундай ном билан аталган *Ҳазал 22, 1; 516, 1; 628, 1.*

ЭРАМ – худолик даъвосини қилган золим подшоҳ Шаддод томонидан қурилган жаннатсимон афсонавий боғ. *Ҳазал 397, 5; 405, 2; 510, 1; 543, 4.*

ҲИЖОЗ – Арабистон ярим оролидаги (Макка ва Мадина шаҳарлари жойлашган) минтақанинг номи. *Ҳазал 364, 7; 469, 7; 579, 3; 613, 11.*

ҲИРИЙ (Ҳирот) – Хуросоннинг маъмурий ва сиёсий маркази бўлган обод шаҳар, теурийлар пойтахти. *Ҳазал 295, 9; 593, 7.*

ЭТНИК НОМЛАР КЎРСАТКИЧИ

ЛЎЛИ – *ғазал 166, 5; 185, 2.*

ТУРК – *ғазал 144, 9; 205, 5.*

ҚИЁТ – *ғазал 73, 9.*

ҚЎНФИРОТ – *ғазал 73, 9.*

ҲАБАШ – *ғазал 249, 6.*

ҲИНДУ – *ғазал 166, 1; 181, 4; 308, 5; 344, 2; 506, 1; 508, 4, 5; қасида 3, 3.*

АЙРИМ СЎЗ ВА ИБОРАЛАРНИНГ ТАСАВВУФИЙ ТАЛҚИНЛАРИ¹

А

Абр (булут) — тасаввуф истилоҳида ортиқча ҳисобланган ҳижоб (парда); у бандалик ва раббонийлик пардасидир; жидду жаҳд билан мушоҳада мақомига етишишга сабаб бўлган ҳижобдир. Шунингдек, нафсоний зулмат афъоллари ва руҳоний малакалардан ҳосил бўлган қалб ҳижоби. Бу ҳижоб — зотий ва асмой тажалли офтобини мушоҳада қилишга монелик қилади.

Абру (қош) — Илоҳий зотни тўсиб турадиган илоҳий сифатлар. Ва вужуд олами бу сифатлардан равнақ, гўзаллик ва жамолга эга бўладилар. Навоий ёзади:

Қошинг меҳробини васл аҳли этмиш қиблайи мақсуд,
Бошим юз қатла урсам ерга ҳажрингдин манга не суд.

(«*Фаройиб ус-сиғар*», 117, 1)

Арш — айвон, осмон, тахт. Айрим манбаларда таъкидланишича, Арш тўққизинчи кўкдадир. Арш бутун оламларни бағрига олган мунаввар бир борлиқ — кулли макон. Арш сўфийлар тасавурида борлиқ ва вужуддир. Арш «нафси кулл» ҳам дейилади. Арш коинотнинг муаззам руҳи бўлиб, тажаллий манбаи, яъни илоҳий қудрат намунаси. Навоий ёзади:

Суфийи олами қудсий сену асҳоб русул,
Арши аъло келиб ул хайл учун хонақажинг.

(«*Фаройиб ус-сиғар*», 339, 4)

«**Арши муалло**», «**Арши Раҳмон**», «**Арши илоҳий**», «**Арши Яздон**», «**Фалаки аъзам**» — булар Аршга қўйилган номлардир. Қалб ўзининг сир-синоати, азамати ва файз мазҳари бўлгани учун Аршга, Каъбага қиёсланади.

Асмой ҳусно — АЛЛОҲу таолонинг гўзал исмлари. Навоий орифона ғазалларида ва «Хамса» дostonларининг ҳамд ва муножот қисмларида асмой ҳуснони зикр қилади, уларни турли ният ва мақсадларда қўллайди. Асмой ҳусно ҳақида Қуръони каримнинг бир қанча оятларида хабар берилган: «АЛЛОҲнинг гўзал исмлари бордир. Бас, Уни ўша исмлар билан чорланглар (ёд этинглар)». (Аъроф:180). Ёки «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: «АЛЛОҲ, деб чорлангиз ёки Раҳмон — Меҳрибон, деб чорлангиз. Қандай чорласангизлар-да (жоиздир). Зеро, у Зотнинг гўзал исмлари бордир» («Исро» сураси, 110-оят). Бу исмлар, асосан, тўқсон тўққизтадан иборат дейилади.

Б

Бут — маъшук, мақсад ва матлаб; бошқа бир талқинга кўра солиқ қалбида зоҳир бўлувчи нозик маънолар. Навоий ёзади:

¹ Биз ушбу изоҳларда сўзларнинг асосан тасаввуфий маъноларига эътибор қаратдик (нашрга тайёрловчилар).

Ул бут ғамидин кофири ишқ ўлғали кўнглум,
Жон ришталарин жамъ қилиб боғлади зуннор.

(«Наводир уш-шабоб», 182, 5)

Бутхона — лоҳут илмидан ва аҳадият зотининг мазҳаридан киноя.

Бўса — руҳнинг жисм билан лаззатланиши ва давомли мууроқаба. Навоий ёзади:

Бош кўяй дедим оёғи туфроғига деди: кўй,
Бўса истаб лаъли рангин сўрдум эрса, деди: ол.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 385, 3)

Бўса, канор ва ғамза — солиқнинг мақом ва даражасига кўра воқеъ бўлувчи файз ва ботиний жазба.

В

Важд — ишқ ва муҳаббат. Ошиқ қалбида табиий бир равишда туғиладиган илҳом, сурур ва тажаллийлар. Ҳужвирий «Важднинг моҳиятини изоҳламоқ имконсиздир. Зеро, важд ҳақиқий кўриш (кашф) дағи аламдурки, аламни қалам билан тасвирлашнинг имкони йўқ», дейди.

Васл — Маъшуқи азал ишқиға тамоман ғарқ бўлмоқ; ўзликдан кечиб Ҳаққа ёр бўлмоқ, ваҳдат завқи. Васл масаласида сўфийлар бир хил ақидада эмаслар. Улардан айримлари АЛЛОҲ ҳар ерда ҳозир ва нозир бўлишини кўзда тутиб, васлга юқоридаги мазмунни бермайдилар. Баъзилари эса илоҳий сирлардан воқиф бўлгач, ўртадаги парда кўтарилиб, инсон Ҳақ васлига эришади, деб ишонадилар.

Воҳид — тенги, шериги йўқ ягона Зот, асмой ҳуснодан бири.

Вужуд — Ҳақ вужудига айтилади. Вужудни нафй ва исбот қилиш, яъни, бутун борлиқ абадийлигини инкор қилиб, Ҳақ вужуди боқийлигини исбот қилмоқдир. Бу зикр пайтида ўзига хос сўз ва ҳаракатлар орқали амалга ошади. Тарикатда бунини «нафйи исбот» дейдилар.

Д

Дарвеш — нафснинг ҳавойи орзуларидан қўл силтаб, моддий борлиқдан кечган, дунёвий лаззатларни тарк этиб, ҳақиқат йўлига кирган Ҳақ ошиғи. Сўфий, девона, қаландар каби атамалар ҳам баъзан дарвеш маъносида қўлланади. Дарвешлик, тасаввуфнинг ўндан зиёд тариқатлари асосида турган энг юксак ҳол, ўзига хос гўзал маслак ва ҳуррият мақомидир.

Даҳан (огиз) — махфий сир. Инсоннинг фаҳм ва ваҳмидин пок ва муқаддас бўлган мутакаллимлик сифатидир. Калом (сўз)нинг асрор ва нозик маъноларига ишора қилиниб, огиз тор ва кичикликда зарра ва нуқтага ташбиҳ қилинади. Навоий ёзади:

Нукта дуррию камар лаъли эрур бас турфақим,
Бел анга маълум эмас, маълум эрурки йўқ огиз.

(«Наводир уш-шабоб», 207, 5)

Дил (қалб) — илоҳий хитобнинг, маърифат ва ирфоннинг мазҳари. Орифлар тилида илоҳий сирлар макони ва маҳзани бўлган жой. Ва яна «нафси нотиқа» маъносида ҳам келади. Руҳ ва нафс орасидаги мужаррад нуруний жавҳардир. Ҳақимлар уни нафси нотиқа дейдилар.

Қалб икки хил маънода қулланади: 1. Инсон сийнасининг чап томондаги аъзоси. 2. Инсоннинг чап сийнасидан икки бармоқ пастда жойлашган руҳоний латифа бўлиб, раҳмоний файз ва нур нозил бўладиган, тажаллийга мазҳар жойдир.

Қалбнинг атвори, табақоти еттитадир: 1. Садр — кўкрак, ислом жавҳарининг ўчоғи. 2. Қалб — юрак, имон жавҳарининг ўчоғи. 3. Шигоф — халқни севиш, халқ учун куйиниш жойи. 4. Фуод — кўнгилнинг мушоҳада маскани. 5. Ҳаббат ул-қалб — Ҳаққа қаратилган муҳаббат макони. 6. Сувайдо — ғайбий мукошафа жойи. 7. Муҳжат ул-қалб — илоҳий нурлар тажаллий қиладиган жой.

Ж

Жазба — банда саъй-ҳаракат қилмасдан Аллоҳнинг инояти билан Аллоҳга қурбат ҳосил қилишидир; Аллоҳнинг лутфи билан руҳнинг севинч, сурур ва ғайрат туфайли юксак мақомга кўтарилиши, ортиқ даражада ҳаяжонга берилиши, ўздан кечиш ҳоли.

Жазба икки турлидир: а) хафий жазба — ошиқнинг Ҳақни севиши; б) жамъий жазба — Ҳақнинг ошиқни севиши. Жазбанинг бош шарти истеъдолдирки, у АЛЛОҲ томонидан ато этилади. Солиқда истеъдод ва қобилият бўлмаса, фақат риёзат ва интилиш билан Ҳаққа яқинлаша олмайди. Сайри сулукнинг бошланғичи жазбанинг ниҳояси ҳисобланади.

Жалол — улуғлик, буюклик, азамат. АЛЛОҲнинг буюклик, иззат, кибриё ва қаҳрга далолат қиладиган васфлари. Маъшуқнинг ошиққа мутлақо муҳтож эмаслигини изҳор этиш, ошиқнинг гурурини синдириб, ўзининг қаршисида нақадар чорасизлигини исботлаш. Солиқни «мен»лик даввосидан халос этгувчи илоҳий тажаллийлар. Жалол — Ҳақнинг кўз ва назардан пинҳон ҳайбати.

Жамол — ҳусн, гўзаллик; чирой. АЛЛОҲнинг лутфига ва раҳматига сабаб бўлган сифатлари; Ҳақ тажаллийси; жамол — АЛЛОҲнинг марҳаматига далолат қиладиган васфлари. Ҳақнинг лутфу эҳсон ила қилган тажаллийси; жамол — маъшуқ ошиққа ҳожатманд эмаслигини кўрсатиш учун камолиятини зоҳир қилиши.

Жом — қадаҳ. Орифнинг маърифат бодасига тўла дили ва аҳволи. Баъзилар жом — бадан, жисм баданни тозаловчи, софловчидир, дейдилар. Зотан, комил ориф илоҳий бода жомидан ичади ва тавҳиддан сармаст бўлади. Соғар, суроҳи ва мино атамалари ҳам ориф қалбини англатади. Қалб — хумхона, майхона ва майкада иборалари билан ҳам таъбир қилинади. Мастлик деганда, ишқнинг чулғаб олиши, ботиний ва зоҳирий сифатлар, маърифат сархушлигига ғарқ бўлиш назарда тутилади. Навоий ёзади:

Дайр аро ҳуш аҳли расво бўлғали, эй муғбача,
Жоми май тутсанг, мени девонадин қил ибтидо.

(«Ғаройиб ус-сигар», I, 5)

З

Зикр — эслаш, хотирлаш, АЛЛОҲга яқинлик қилиш мақсадида айтиладиган вирд ва дуолар. Тарикатда бандани АЛЛОҲга яқинлаштирувчи энг осон ва самарали йўл бу зикр қилишдир. Қуръони каримнинг саксондан ортиқ ерида АЛЛОҲни зикр қилиш

бююрилади. «Аҳзоб» сурасининг 41–42-оятларида шундай амр қилинади: «Эй муъминлар, АЛЛОҲни кўп зикр қилинглари! Ва эртаю кеч у Зотни поклаб тасбеҳ айтинглар».

Бир ҳадиси шарифда келтирилишича: «Жаннат аҳли ҳеч нарсадан афсусланмайдилар, фақатгина дунёда зикрсиз ўтказган вақтларидан афсусланишади». Зикр барча тариқатларнинг асли, асосидир. Ҳақ тариқатнинг, дарвешликнинг зикрсиз қарор топиши мумкин эмас.

Икки хил зикр мавжуд: зикри хуфия — яширин, пинҳона зикр ва зикри жаҳрия — очик, овоз чиқариб айтиладиган зикр.

Зот — ўз, жавҳар, бирор нарсанинг асли, асоси. Сўфийлар ақидаси бўйича, АЛЛОҲ ўз зотида қоим, коинотда мавжуд ҳар қандай борлиқ Тангри сифатларининг зуҳури, сифатлари эса ул зотнинг тажаллийсидан иборат.

Зоҳид — дунёвий ишлардан юз ўгириб, тоат-ибодат билан машғул бўлган киши. Ҳожи Бектоши Валининг таърифига кўра, «зоҳидларнинг асли оташдандур ва улар тариқатга мансубдурлар». Зоҳидларнинг мақомлари ибодат, кўрқув, умид ва «Илм ал-яқийн»дир. Баъзи зоҳидлар шариатнинг зоҳирини ушлаб, ботинидан беҳабарлиги учун ҳам танқидга нишон бўлган. Навоий шеърларида ҳақиқий зоҳидларни эмас, риёкор, ишқсиз ва ихлоссиз зоҳидларни танқид қилган.

Зуннор — ишқ йўлида садоқатли бўлмоқ; маъшукқа хизмат ва итоат этиш учун астойдил бел боғламоқ; баъзи ўринларда дунёга кўнгил бермоқ ва «мен»лик даъвосини илгари сурмоқ маъносига ҳам келади. Навоий ёзади:

Дайр пири хидматиға, эй кўнгул, бел боғладинг,
Балким ушбу боғламоққа бор эди зуннор шарт.

(«Наводир уш-шабоб», 281, 6)

Зулф — Зулфнинг тасаввуф адабиётида бир қанча маънолари бор. Жалолий тажаллий ва тариқат мушкilotлари; мутлақ жамол ваҳдатининг тўсилишига сабаб бўладиган жамолий тажаллий ва жалолий сифат; зулф — яширин моҳиятдурким, уни англаш ва идрок қилишга ҳеч ким қодир эмас; оламнинг ғаройиб суратлари; йўқлик олами.

И

Имон — Аллоҳнинг бирлиги ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг пайғамбарлигини тил билан айтиб, дил билан тасдиқлаш. Қалб ва вужудни бирлаштирувчи, эзгу амалларга бошловчи илоҳий ҳол.

Ислом динида, АЛЛОҲнинг мавжудлиги, бирлиги, фаришталарга, Муҳаммад пайғамбар (с. а. в.) АЛЛОҲнинг элчиси эканига, Қуръонга, ундан олдин нозил этилган диний китобларга, охираат қунига шубҳасиз ишонган, намозини қанда қилмаган, рўза тутган, ҳажга борган, закот берган киши мўъмин, яъни имонли киши дейилади. Имоннинг тўб моҳияти ва бош асоси Қуръони қарим оятларида белгилаб берилган.

Диний ва тасаввуфий адабиётларда имон икки қисмга ажратилган: тақлидий имон ва таҳқиқий имон.

Тақлидий имон — ота-боболари, дин вакиллари ва муҳит таъсирида юзага келган имон бўлиб, бунда тақлид қилиш, эргашиш жиҳатлари устуворлик қилади.

Таҳқиқий имон — имонга оид барча масалаларни далил ва тафсилот, талаб ва қонуниятлари билан билмоқ, сўзсиз унга амал қилмоқдир. Бу имон инсонни ҳар қандай шубҳа, кўрқув, гуноҳ, фалокат ва ожизликдан муҳофаза этувчи илоҳий қудрат манбаи ҳисобланади.

Илҳом — илоҳий файз йўли билан қалбада пайдо бўладиган маъно ёки ҳақиқатлар.

Ирфон — кашф ва илҳом билан ҳосил бўладиган билим. Маънавий ва ички тажриба орқали эришиладиган завқий илм.

Ишқ — Ҳақнинг зуҳурига сабаб бўладиган дастлабки сифат. Тасаввуфда Ҳусни Мутлаққа бўлган шиддатли севги. Ҳақнинг бошланғичи ва охири бўлмаганидек, Ҳақ тажаллийсининг ҳам ибтидо ва интиҳоси йўқдир. Унинг зоти ҳар жойда зоҳир эрур. Ишқ АЛЛОҲдан ато этилган раҳмоний бир улфат. Улфатдошлик туйғуси эса ҳар бир руҳ соҳибига хос. Навоий ёзади:

Ҳавойи ишқинг аро ўзга оламим бордур,
Ки ашким анжум эрур, оҳ дуди афлоким.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 425, 4)

Ишқ икки хилдир: ҳақиқий ва мажозий. Ҳақиқий ишқ — Аллоҳга, мажозий ишқ эса АЛЛОҲ яратган нарсаларга, одам ва олам гўзаллигига ошиқлик эрур.

К

Кашф — ҳис ва ақл йўли билан идрок этиш мумкин бўлмаган ҳақиқатларни қалб кўзи ила кўриш; парда ортидаги ғайбий хусусиятлар ва ҳақиқий нарсаларни кўриб, уларни ҳис қилиб, улар сиридан воқиф бўлмоқлик; илҳом ва Аллоҳдан келган илм. Валилар кашф соҳибларидир. Тасаввуфда: кашфи назарий, кашфи нурий, кашфи илоҳий, кашфи руҳоний, кашфи маънавий, кашфи мужаррад, кашфи мухайял, кашфи хавотир, кашфи замойир, кашфи аҳволи қубур ва кашфи аҳволи қулуб каби тушунчалар мавжуд.

Каъс — қадаҳ. Мақсадга интилаётган солиқни маст қилган ваҳдат шаробининг қадаҳи. Шароб зоҳир бўлса, коса мазҳардир. Севги қадаҳи; солиқнинг сирри; ошиқнинг қалби.

«...Кунту канзан...» — ҳадиси қудсийдан олинган ибора. Ушбу ҳадиснинг тўла таржимаси шундай: «Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Ҳазрати Ҳақ субҳонаҳу ва таоло айтди: «Мен бир гўшаи қаноатда ёшурулуг ганж эрдим. Мани Тангрилигимни ҳеч ким билмас эрди. Ўз қудратимни билдирмакни дўст тутиб, қамуғ оламни халқ қилдим. Мени бирлигимга иқрор қилсунлар деб». (Рабғузий. «Қисасул анбиёи туркий». Тошкент. 1898. 3-бет.)

Л

Лаб — мавжудотга вужудий файз етказувчи раҳмоний нафас; лабдан мақсад калом (сўз) ва раҳмоний нафасга ҳам ишора, ашёлар вужудига файз бағишлаш. Лаб жонни қувватлантирувчидир, шарият тилида «нафхи руҳ» дейилади. Шунингдек, лаб — ошиқларни файз ва хурсандчилик билан сийлаш; илоҳий оламдан пайғамбарларга фаришта, валиларга илҳом орқали нозил бўлган сўзлар.

Лаби лаъл — маъшуқ каломининг ботиний маъноси, аҳволнинг софлиги ва нозиклиги ҳамда илоҳий жамол гўзаллигини зикр этувчи сўзлар.

Лаби ширин — ҳадиси қудсий ва воридоти ғайбийлар каби идрок қилинадиган ва бевосита нозил бўлган сўзлар.

Лавлок (лавлока ламо халақтул афлок) — «Агар сен (Эй Муҳаммад алайҳиссалом), бўлмасайдинг фалакларни яратмасдим», деган ҳадиси қудсийга ишора.

Лайлат ул-меърож — Муҳаммад алайҳиссаломнинг меърожга кўтарилган кечалари.

Лиманил-мулк — «Мулк кимга тегишли?» Куръон оятига ишора. Яъни, «Лиманил мулкул явм. Лиллоҳил воҳидил қаҳҳор — Улар (бандалар) ташқари чиқсалар (қабрлардан) ўша кун (қиёматда) бирорта ишлар ҳам АЛЛОҲу таолодан махфий қолмайди (Яъни, АЛЛОҲу таоло бандаларнинг барча ишларини билади ва ҳисоб-китоб қилади). Ана шу кун АЛЛОҲ: «Бу куннинг мулки (подшоҳлиги, ҳисоб-китоби, бошқаришлиги) кимга тегишли?» — деб хитоб қилади! Бандалар бир овоздан: «Бу куннинг мулки ягона ва қаҳрли АЛЛОҲгагина тегишлидир», деб жавоб берадилар («Ғофир» сураси, 16-оят). Тасаввуфда бу Куръоний ибора орқали ҳар бир нарса: мулк, қудрат, ҳусн ва шунга ўхшашларнинг Вужуди Мутлаққа тегишли эканига ишора қилинади.

Ляко (юз, чехра, кўриниш) — маъшукнинг зуҳур этиши.

Лутф — Эҳсон. Бандани Ҳақ тоатига яқинлаштирадиган ва гуноҳлардан узоқлаштирадиган нарсалар. Маъшукнинг муроса, мадад ва осойиш билан ошиқни тарбия қилиши.

М

Мазҳар — зоҳир бўлиш вақти ва макони; пайдо бўлиш, чиқиш ўрни; кўриниш. Бир нарсанинг зуҳур этадиган ери, АЛЛОҲнинг исм, сифат ва феълларининг ашё ва моддада зуҳур этиши.

Майхона — илоҳий ишқ улашиладиган жой, хонақоҳ, пир ҳузури; завқ, шавқ ва илоҳий маърифат тўла орифнинг ботини. Навоий ёзади:

Эшит майхона ичра дайр пиридин Ҳақ асрори,
Ки воиз хонақаҳда гоҳ дер афсона, гаҳ афсун.

(«Бадоеъ ул-васат», 451, 7)

Лоҳут олами маъносида ҳам келади. Майхона — мушоҳада ила матлубга восил бўлиш иштиёқидагилар, ҳақиқий маҳбуб ишқига гирифторлар, ҳақиқат бодасидан сармаст, яқдил ва сафоли дўстлар тўпланадиган жой.

Майя лаъл — ошиқлар қони, уларнинг кўз йўлидан кўксига жомга тўкилувчи қон.

Майл — ошиқнинг хушёрлик ва шуур билан ўз аслига қайтиши.

Масти хароб — ошиқнинг маҳбуб ишқига гарқ бўлиши. Бунда дил тамоман истиғроқ — ишқ ва иштиёқ ғалабасидан ўзини билмас даражада ҳайратга чўмиш, гарқ бўлиш ҳолатида бўлиб, шуурни ҳаётий зарурий нарсалардан халос этади ва вуслат — эришиш мартабасига етказди.

Мастлик — барча сифатлари билан ишқнинг чўлғаб олиши. Масту хароб — истиғроқ ҳолатига, масту шайдо — завқ ва ҳузнга ишора.

Маърифат — инсоннинг ўзини ва Раббини таниши. Ҳақиқат аҳлининг фикрича, инсон фақатгина маърифатуллоҳ орқали саодатга эришади. Яъни маърифат бир нур бўлиб, имон аҳли шу маърифат нурлари орқали АЛЛОҲга яқинлашадилар. «Қалбда маърифат майдонга келгач, қалбнинг ҳоли ўзгаради. Қалбнинг ҳолати ўзгаргач, аъзоларнинг амаллари ҳам ўзгаради. Яъни амал ҳолга, ҳол илмга, илм эса тафаккурга боғлиқ бўлиб қолади». «Тавҳид поғонасига тездагина етса бўлади, аммо маърифат поғонасига етиш қийин. Бир дарвешнинг оёғига тикан қадалса, уни қаердан эканини билмоқ керак» («Баҳоуддин Балоғардон» китобидан).

Имом Ғаззолийнинг ёзишича: «Соғлом қалб фақатгина зикруллоҳ ва маърифатуллоҳдан завқ олади. Чунки маърифат соҳилсиз, тубсиз бир денгиз бўлиб, ҳикмат озугидир». Шу боис яссавийликда маърифатни эгалламаган солиқ ишқ мартабасига юксала олмайди.

Маърифатни ирфон ҳам дейдилар. Ирфон — АЛЛОҲнинг эҳсони бўлганидан сўфийлар ирфонни илмдан устун қўйганлар.

Мақом — манзил, марҳала, маънавий мавқе, мартаба, тўхтам. Диний ахлоқ ва феъл-атвор. Қушайрийнинг айтишича, мақом солиқнинг такрор асосида сифат ҳолига етказган одоби ва ахлоқидир. Мақом ирода, риёзат, мужоҳада билан қўлга киритилади. Тавба, вараъ, зуҳд, фақр, сабр, таваккул, ризо — тариқат мақомларидир. Тавба мақоми талабларини бажармасдан вараъ мақомига эришиб бўлмайди. Худди шунингдек, кейинги мақомларда ҳам биридан иккинчисига ўтиш айна шу тартибда давом этади.

Маҳбуб ва санам — севикли зот; тажаллийнинг сифотий суратда зоҳир бўлишидаги ҳақиқати руҳийя.

Мийжа (мужгон), киприк — адабиётшуносликда найза, ўқ ва камоннинг учларига ташбиҳ қилинади ва маъшуқнинг нозу карашмаси билан ошиқ кўксига санчилади. Тасаввуф истилоҳида солиқнинг валоятига, ҳол ва мартабасига ҳижоб бўлгани айтилади; орифнинг амалларни сусткашлик билан бажариши ва унга басират кўзи билан боқмаслиги.

Мосиво — мосиваллоҳ: АЛЛОҲдан бошқа ҳар нарса, махлуқот, мумкинот, ҳодисот.

Мосиво — АЛЛОҲдан бошқа ҳамма нарса касрат демакдир. Ҳақ солиқлари Худо яратган ашёларга мафтун бўлиб қолишидан эҳтиёт бўлганлар ва ҳақиқий борлиқ — Аллоҳнинг ишқу ёди билан умр ўтказишни афзал деб билганлар. Навоий ёзади:

Эй Навоий, фақр аро қил мосиваллоҳ дафъим,
Келди солиқ бошига дунёву мо фиҳо бало.

(«Бадоеъ ул-васат», 29, 9)

Зеро, дунёдаги ҳамма нарса ягона борлиқ — АЛЛОҲ борлигининг тасдиғи ва далиллариридир. Тариқатчи шоирлар «ғайр», «сиво», «давъо», «ёлғон», «ағёр» каби атамаларни ҳам мосиво маъносида татбиқ қилганлар.

Мурид — тариқат одобига кўра, маълум бир шайхга боғланиб, ақлу иродасини Ҳақнинг мутлақ иродасига бўйсундирган ва сулук йўлига кирган киши. Муридлик муҳибликдан сўнг эгалланадиган бир даражадир.

Мурид ва муршид — «Толиб амал қилиши зарур бўлган шароитлардан бири шуки, у Ҳақ таъоло дўстларидан бўлган бир дўст билан ҳамсуҳбат бўлиб, ўз ҳолидан воқиф бўлиши зарур... нуқсондан камол сари кетаётганини ўзида мушоҳада қилса, бу азизнинг суҳбатига мулозаматда бўлишни ўзи учун шарт ҳисобласин».

«Агар толиб (мурид) муқтадо (пир)га етишиши ишида қийинчиликка дуч келса, то бунинг сири очилгунча сабру тоқати етгунча чидасин. Агар у мубтадий (сулукни бошлаган) бўлса, пирга савол қилиши мумкин. Агар мутавассит (сулук ўртасида) бўлса, баъзан савол қилсин.

«Авлиёлар ҳузурида мурид ўз аҳволини яшириши жуда қийин, чунки муршид валоят султони бўлиб, одамларнинг ҳолига ҳокимдир. Агар муршиднинг ўзи йўл бермаса, ҳеч ким унинг сифати ва ҳолидан огоҳ бўлолмайди» («Баҳоуддин Балогардон» китобидан).

Муштоқ — орифларга кўра, Ҳақ дийдорини тўла, кучли шавқ билан кутиш.

«Муту қабла ан тамуту» — «Ўлмасдан бурун ўлинг!» Тасаввуф маслагининг шаклланиши ва кенг тараққий топишида Муҳаммад алайҳиссаломнинг бир қанча ҳадислари ниҳоятда муҳим аҳамият касб этган. Жумладан, сўфийлик тушунчасининг тамалини ташкил этган «Ўлмасдан бурун ўлинг» мазмунидаги ҳадис сўфий ориф, эран, абдол —

яъни Ҳақ ошиқлари учун ахлоқий бир дастур ва амалий ҳаёт низомига айланган. Шу боис Аҳмад Яссавий айрим ҳикматларида бу ҳадисни изоҳлаб, уни тарғиб қилади.

Муршид — тариқат пири, тўғри йўлга бошловчи раҳнамо, иршод қилувчи шайх. «Саййид Амир Кулол қуддиса сирруҳнинг тилларидан кўп ўтар эдики, ҳузур (ҳозирлик) ва ғайбат (ғойиблик) да ҳам толибнинг руҳоният қуши бир соҳибдаватлатнинг тарбияти орқали башарият тухумидан чиқиши зарур. Шундан сўнг бу қушнинг учиб борадиган жойини ҳазрати Илоҳдан ўзга ҳеч ким билмайди». «Муршид (пир) бу — ҳозиқ табиб, муриднинг ҳолига мувофиқ бўлган давони қилади» («Баҳоуддин Балогардон» китобидан).

Муршид ва мурид — XVIII асрнинг охири XIX асрнинг бошларида Қўқонда яшаб ўтган Азим Хожа эшон ҳикматларидан бирида ёзади:

Муршид бўлган суҳбат тутур мурид бирлан,
Ошно этар илму ҳикмат, тавҳид бирлан.

Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд бу борада шундай деганлар: «Муршид ҳар кун толибнинг ҳолидан хабардор бўлиши, фаросат ёки сўраб-суриштириш билан унинг аҳволини билиб туриши зарур.

...Муршид Аллоҳнинг марҳамати билан толибнинг ўтган, ҳозирги ва келажак каби уч ҳолидин хабардор бўлиши керак, шундагина уни тарбия қила олади.

...Ҳар бир машойихнинг ойнасида икки томон бор, бизнинг ойнамизда олти томон. Қирқ йилдирки биз ойнадорлик қиламиз, вужудимиз ойнаси ҳеч қачон хато қилган эмас. Ҳар вақт сенинг кўнглингдан нимаики ўтса, биз уни беҳато кўрамыз».

Муғбача — мажусий, оташпараст, ўтга чўқинувчи; тасаввуфда садоқатли ва самимий мурид, толиб, ошиқ.

Мусҳаф — Куръони карим.

Муғ дайри — майхона, ичкиликхона, ўтга топинувчилар ибодатхонаси. Тасаввуфда ориф ва авлиёлар мажлиси.

Муҳаббат — севги, меҳр, яқинлик ва садоқат ҳисси. Ишқнинг мартабаларидан бири.

Муҳаббат «ҳибба» ўзагидан яралган сўз бўлиб, «устига тупроқ тортилган уруғ» маъносини англатади. Ҳаётнинг асли ва асоси уруғ бўлгани каби диний, маънавий ва руҳоний ҳаётнинг асли ва асоси муҳаббатдир.

Мўй (соч) — ҳақиқат, моҳиятни зоҳир қилмоқ; талаб йўли ва яна орифнинг «ҳаблул матин»и — мустаҳкам арқони, яъни Куръони карим.

Н

Нафс — ўзлик, руҳ, зот. Инсонни тўғри ва эзгу йўллардан оздирувчи, гуноҳ ва ёмонликларга етакловчи майл ва истаклар нафсга нисбат берилади. Нафсга бўйсунган кишининг нафси ақлга эмас, шайтонга итоат қилади. «Нафсини таниган Раббисини танийди» ҳадиси ҳам унинг мураккаб хилқат эканини билдиради. Навоий ёзади:

Ҳар киши нафс итлигидин айласа ўзни халос,
Ваҳш хайлин айлар ул дашт узра Мажнунвор сайд.

(«Бадоеъ ул-васат», 119, 7)

Тасаввуф аҳли етти нафс борлигини эътироф этадилар:

1. Нафси аммора — ёмон ва гуноҳ ишларни қилишга буюрадиган ҳайвоний нафс, «Шубҳасиз, нафс ёмонликка буюради» («Юсуф» сураси, 53-оят).

2. Нафси лаввома — маломат қиладиган, койийдиган ва ёмонлайдиган нафс. Ёмон ва гуноҳ иш қилганнинг ўша иши туфайли уни маломат қиладиган, ҳисобга тортадиган нафс, виждон азоби. Қилган ёмонлиги натижасида пушаймон бўладиган, тавба қиладиган ва узр сўрайдиган нафс («Қиёмат» сураси, 2-оят).

3. Нафси мулҳима — илҳом ва кашфга мазҳар бўлган нафс. Ниманинг яхши ва савобли, ниманинг ёмон ва гуноҳ эканлигини илҳом орқали биладиган ва ўшанга кўра ҳаракат этадиган, виждон овозини эшитадиган ва тинглайдиган нафс («Шамс» сураси, 7–8-оятлар).

4. Нафси мутмаинна — қаноатланган, ҳузур ва сукунга қовушган, фазилатларга ўралган, илоҳий феълларнинг тажаллийларига мазҳар бўлган нафс («Наҳл» сураси, 106-оят, «Фажр» сураси, 27-оят).

5. Нафси розийя — ўз шахсий иродаси ва истагидан воз кечган, жалолий ва жамолий тажаллийларни кўнгилхушлик билан кутиб оладиган, қазо ва тақдирнинг ҳар қандай кўринишини мутлақо розилик билан қаршилайдиган, ризо мақомига эришган нафс («Моид» сураси, 191-оят, «Фажр» сураси, 28-оят).

6. Нафси марзийя — АЛЛОҲ рози бўлган нафс. «Розияллоҳу анҳум». Бу мақомда АЛЛОҲ розий, банда марзийя. Ўзаро ризо ҳолати («Фажр» сураси 27–30, «Баййина» сураси, 8-оят).

7. Нафси комила ёки «нафси закийя» ёки «нафси сафийя» — барча камол сифатларини қозониб, инсонларни иршод қилиш мақомига юксалган комил, тоза ва соф нафс, комил инсон сифати («Шамс» сураси, 9-оят).

Нур — ёритувчи, ойдинлаштирувчи қувват. «Ан-Нур» Асмои ҳуснодан бири. АЛЛОҲнинг зоҳир исми билан тажаллийсига нур дейилган. Коинотдаги суратларда ўртага чиқадиган вужуд. Шунингдек, яширин бирор нарсанинг илми ладуний билан юзага чиқиши ва қалбдан мосивони ҳайдайдиган илоҳий воридотга ҳам нур дейилган.

О

Об (сув) — ҳаётдан мурод маърифат бўлгани каби сувдан мақсад ҳам маърифатдир.

Оби ҳайвон — Аллоҳ нурларининг порлаши ва тажаллийси.

Оби ҳаёт — зулматдаги булоқ. Ривоятларда айтилишича, унинг сувидан ичган одам абадий тирик қолади. Тасаввуфда ишқу муҳаббат чашмасидан киноя.

Огоҳ — воқиф, ориф, хабардор, уйғоқлик. Тасаввуфда ҳолни англовчи, туғри йўлга тушган Ҳақ йўлчиси. Қалб кўзи очиқ валий.

Озод — дунё ва дунё билан алоқадор ҳар қандай боғлиқликдан қутулиб, маънавий ҳурриятга эришган инсон. Тўла маънодаги эркин одам.

Ойна — Ҳақни мушоҳада этишга восита бўлган мавжудот. Комил инсоннинг кўнгли.

Олам — дунё, жаҳон, коинот, борлиқ. Тасаввуфда АЛЛОҲдан бошқа ҳамма нарсага олам дейилади ва олами амр, олами арвоҳ, олами дунё, олами кубро, олами суғро, олами халқ, олами шаҳодат каби бир неча оламлар тушунчаси илгари сурилади. Амр олами билан халқ олами орасидаги фарқ амр оламининг лаҳзада бор бўлганлигидадир. Инсон катта олам ичидаги кичик олам деб ҳам юритилади.

Оли Або — беш киши: Муҳаммад алайҳиссалом, қизлари Биби Фотима, куёвлари Ҳазрати Али, набиралари Имом Ҳасан ва Имоми Ҳусайнлар назарда тутилади.

Ориф — ирфон соҳиби. Том маънодаги ҳақшунос. Сўфийларнинг тушунчасида илм-ақлга, ирфон — туйғуларга асосланади. Ориф АЛЛОҲ томонидан бахш этилган ладуний илм воситасида унинг мавжудлигини идрок этади ва мавҳум борлиқдан кечиб, Тангри ёди билан умр ўтказди.

Ориф — танувчи, билувчи. АЛЛОҲни, унинг сифатларини, феълларини ва исмларини кашф ва мушоҳада йўли билан танийдиган. Орифи биллаҳ: маърифат ва ирфон эгаси, комил инсон, ҳикмат ва асрорга ошно, фано мартабасига эришган, валий.

Оташ — Аллоҳ ишқининг ҳайбати.

Ошиқ — тасаввуфда Ҳақ ишқиға мубтало бўлган киши. Ибн Арабийнинг фикрича, ҳақиқий ошиқ қуйидаги сифатлар соҳиби бўлиши керак: «мақтул»лик, қуш каби парвоз эта олиш, доимо бедор яшаш, ғам ва қадарларни пинҳон сақлаш, таркидунё этиш, кўп дарду изтироб чекиш, маъшуқани эслашдан тўхтамаслик, ўзидаги фазилатларга ортиқча аҳамият бермаслик, севгилига итоат этиб, унга қарши боришдан қочиш, нафсдан халос бўлиш, ҳар қандай ҳолатда ҳам сабр қилиш, қалб жунунига етишиш, маъшуқасини ҳатто ўзидан-да қизғаниш...

П

Паймона — ҳақиқат майи; ғайбий нур ва маъноларни идрок қиладиган орифнинг қалби.

Пири харобот — комил инсонлар ва йўлбошчилар, пири майхона маъносида ҳам келади.

Пири муғон, пири харобот, хаммор ва бодафурӯш — майхоначи, ҳазрат пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳамда пири комилнинг сифатлари. Муҳаммад алайҳиссалом ва асосан муршиддан киноя.

Р

Рамз — сўз замирида яширинган ва аҳли дилдан ўзга киши англай олмайдиган маъно.

Раҳматан лил оламин — Ҳазрат пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг «оламларга раҳмат» сифати. АЛЛОҲу таоло Қуръони каримда «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз сени барча оламларга раҳмат қилиб юбордик», деб марҳамат қилади («Анбиё» сураси, 107-оят). Мазкур Қуръоний ибора асосан наът шеърларда кўпроқ келтирилади.

Рух — юз, бет; афсонавий йирик қуш; шахмат доналаридан бирининг номи. Тасаввуфда АЛЛОҲ хуснининг мазҳари; Рух — кўп исм ва сифатларга эга бўлган якка-ягона илоҳий Зотга ишора. Рух — ҳазрати Вожиб таолонинг тажаллийси, оламдаги нарсалар ва илоҳий исмлар зухурини вужудга келтирувчидир; илоҳий лутф; Баъзи мутасаввифларга кўра, руҳдан мақсад — илоҳий жамолнинг лутф сифати билан тажаллий қилишидир. Бунда Ҳақ «Латиф», «Рауф», «Таввоб», «Муҳийй», «Ҳодий» ва «Ваҳҳоб» сифатлари билан тажаллий қилади. Рухнинг нурга, зулфнинг зулматга муносабати бор. Гоҳида мосиво (АЛЛОҲдан ўзга нарсалар) мутлақо зулфга таъбир қилинади. Чунончи, зулф — маҳбуб юзидаги парда ва ниқобдир. Коинот ва касратдаги нарсалар илоҳий Зот ҳижоби ва ҳақиқий Воҳид жамолининг ниқобидир. Рух эса — моддадаги тажаллиёт.

Рух ва рухсор — зотий ҳусн мазҳари ва жамолий тажаллийларга айтилади; Навоий ёзади:

Кимгаким бир оразу рухсору хатту зулфнинг
Шавқи бўлса, хотири майли раёҳин айламас.

(«Бадоеъ ул-васат», 225, 3)

Баъзан мавжудот олами рухсор дейилади.

Рух — ҳақиқатидан банда бир оз хабардор бўлган илоҳий сир. Илоҳий бир нафас ва АЛЛОҲ амрларидандир. Ҳақ тажаллийсидир. Рух наботий рух, ҳайвоний рух, инсоний рух ва изофий рух каби қатор турларга ажратилган. Маъшуқнинг камоли назарда тутилиб, унга «Эй рух!» деб мурожаат этилган.

Рўятуллоҳ — АЛЛОҲ сирларини ва тажаллийларини қалб кўзи билан сайр айлаш, маънавий оламни томоша қилиш, Ҳақ жамолига восил бўлиш.

С

Санам — бут. Солиқни Худодан тўсиб турувчи нарса.

Сийна — илоҳий илм сифати.

Соқий — маърифат, ҳақиқат бодасини улашувчи. Баъзан соқийдан мурод Кавсардир, у гоҳо муршидга ҳам нисбат берилади. Навоий ёзади:

Тут, эй соқий, манга бир майки, анинг нашъаси етқач,
Кўнгул беҳол бўлғай, жонга ҳар дам ўзга ҳол ўлғай.

(«Фавоид ул-кибар», 581, 9)

Соқий барча мавжудотга файз берувчи, сархушлик улашувчи манбадир. Бошқа бир манбада: «Соқий Худодирки, ошиқларга ҳақиқат майини ичиради ва уларни маҳву фоний қилади» дейилади. Бу сўз (соқий) истиора йўли билан «муршиди комил»ни англатади. Соқий бирор қавм ё қабиланинг диний раҳбари ва ошиқлар юзидан маънавий ҳусн шаробини ичадиган маъшуқдир.

Соқий ва мутриб — маъно оламидан файз етказувчилар.

Соғар, суроҳи ва мияно — орифнинг қалби. Уни хумхона, майхона ва майқада ҳам дейдилар. Шаробхона деганда, малакут, маъно ва арвоҳ оламлари ҳам тушунилади. Баъзан семург, анқо, иксир, жоми жаҳоннамо ва оиналардан комил инсон англашилади. Баъзи тасаввуф истилоҳларида майхона, бутқада, шаробхона деганда илоҳий маърифат ва завқ-шавққа тўла комил орифнинг ботини назарда тутилади.

Соғар ва паймона — маънавий идрок ва ғайбий нурлар мушоҳада қилинадиган манба ва шу манба соҳиби.

Сулук — йўл тутиш, яхши йўлга кириш, равиш, сўфиларнинг тариқат йўли. Нафсни тузатиш ва вуслатга эришиш учун тасаввуф йўлига, унинг усул, одоб ва арконини ижро этишга киришиш. Сайр ва сулук: усулига мос бир шаклда тасаввуф йўлида юриш, бир жойда тўхтаб қолмаслик. Солиқ деб тасаввуфда муттасил Ҳақ томонга сайр қилувчи кишига айтилади.

Сухан (сўз) — ғайб олами билан ошнолик ва унга ишорат.

Сўфий — тасаввуф йўлида юрган, тариқат одобу арконига риоя қиладиган, халқ орасида бўлса ҳам Ҳақ билан бирга бўлган киши. Сўфий — тақводор, қаноаткор, саховатпеша бўлиб, жамият, инсоният ва ҳайвонот манфаати учун хизмат қилишни ўзининг вазифаси деб билади. Сўфий қалбини нафсоний ҳислардан мусаффо айлаб, дунёвий чиркинликлардан поклайди. Сохта сўфий эса авом, риёкор ва мунофиқдир.

Т

Тавҳид — тасаввуфда АЛЛОҲни битта (ягона) деб билиш, ёлғизлигини тан олиш, сўфийликнинг бешинчи босқичи, суфийнинг Аллоҳга етишуви, у билан ниҳоятда яқинлашуви. АЛЛОҲнинг ягоналиги. Унинг зотини ақлий тасаввурлар ва зеҳний

хаёллардан холи қилиш. Тавҳид уч хилдир: 1. Ҳақнинг ўзини ягона ва тенгсиз эканини билиши; 2. Ҳақнинг ягона ва тенгсиз эканини халққа билдириши; 3. Ҳақнинг ягона ва тенгсиз эканини халқнинг тил билан иқрор айлаши.

Тасаввуфда тавҳид ҳоли шундайки, сўфий фақатгина Бир (АЛЛОҲ)ни кўради ва Уни билади. Ундан бошқа борлиқни кўрмайди ҳам, билмайди ҳам. Шу жиҳатдан нафсидан фоний ва Ҳақ билан боқийлик ҳолига эришган мутасаввифлар муваҳҳид ва тавҳид аҳли дейилади. Халқнинг тавҳиди Худойи таолони Бир сифатида эшитиш, зиёлилар тавҳиди Бир билиш, хосларнинг тавҳиди Бир кўришдир. Тавҳид мақомларидан «ла машҳуда иллаллоҳ»нинг уч мартабаси бор: феъл тавҳиди — Ҳақ таоло феъллари билан соликка тажаллий этганда, солик барча феълларни Ҳақдан кўради ва «ла фоъила иллаллоҳ» дейди; сифот тавҳиди — Ҳақ соликка сифатлари билан тажаллий этганда, солик АЛЛОҲни ва Унинг сифатларини кўради; Зот тавҳиди — Ҳақ соликка зоти билан тажаллий этганда, солик мавжуд ўлароқ фақатгина АЛЛОҲни кўради ва «ла мавжуда иллаллоҳ» дейди. Ваҳдати вужуд аҳлининг тавҳиди ҳам шудир.

Тажаллий — кўриниш, жилваланиш, жилоланиш, партавланиш; Ҳақ таоло лутфига муяссар бўлиш; гайбдан келадиган ва қалбда намоён бўладиган илоҳий нур ва сирлар. Тажаллий — илоҳий файзининг солик кўнглида зуҳур айлаши, гайб нурларидан пайдо бўлган ҳол. Навоий ёзади:

Магар тажаллийи ҳуснунгга мазҳар ўлди қуёш,
Ки зоҳир айлади онча жило била ёғду.

(«Бадоеъ ул-васат», 506, 4)

Тажаллий икки қисмдир: 1. Руҳоний тажаллий 2. Раббоний тажаллий. Бу ҳам иккига ажралур: 1. Улуҳият тажаллийси. 2. Рубубият тажаллийси. Буларнинг бири ҳазрати Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васалламга, иккинчиси ҳазрати Мусо алайҳиссаломга тегишлидир. Тажаллий — доимо гайбдан шухудга, зулматдан нурга, номаълумдан маълумга ўтиш, демакдир. Тажаллий соликка баъзан жазба, баъзан сукунат беради. Тажаллий тўртга бўлинади: зотий тажаллий — илоҳий зотнинг зоти учун тажаллийси; сифот тажаллийси — илоҳий сифатларнинг банда кўнглида зуҳур этиши; исм тажаллийси — Ҳақ исмларидан бирининг банда дилида зоҳир бўлиши; феъл тажаллийси — илоҳий феълларнинг банда қалбида юзага келиши. Ҳақ таоло ҳар лаҳза, ҳар ерда турли мартабаларда тажаллий этади, яъни ўзини ошкор қилади.

Ваҳдати вужуд аҳлига кўра икки хил тажаллий мавжуд: умумий ва раҳмоний тажаллий — бу тажаллийдан барча баробар насибасини олади; хос ва раҳимий тажаллий — бу тажаллийда мўъминлар, сиддиқлар ва орифлар тавҳид, маърифат ва ризо каби неъматларга ноил бўладилар.

Тажрид — мужаррад бўлмоқ. Мужаррад деб яланғоч ва бўйдоқ кишини айтадилар. Сўфийлар истилоҳида дунёвий ғараз ва андишалардан батамом холи бўлиш тажриддир.

Тажрид-тафрид — соликнинг зоҳиран молу мулкдан, ботинан зиддиятли фикр ва тушунчалардан ўзини халос айлаши. Тажрид молик бўлмаслик, тафрид эса мамлук бўлмасликдир. Тажрид қалбни мосиводан қутқариш, тафрид Ҳақни шаънига нолайиқ сифатлардан баланд тутиш, Уни фард, яъни қиёссиз, тенгсиз кўришдир.

Талаб — матлубдан муродни қидирган, излаган одам.

Тараб — истилоҳда Ҳақ билан унсият(яқинлик) ҳосил қилиш.

Тарсо — замима (ёмон) сифатлардан халос бўлган ва ҳамида (яхши) сифатларга эришган ҳамда нафси амморадан қутулган руҳоният одами.

Тарсобачча — ғайб оламидан солик қалбига ворид бўлган (қуирилган) ғайбий вори-дотлар. Тарсобачча — раббоний жозиба ва руҳоний жוליба (жалб қилувчи нарсалар)дир. Баъзилар руҳлар оламидан кишилар қалбига ғалаба қилиб файз етказган ва нафслар кутқусидан халос қилган кишини тарсобачча дейдилар.

Тариқат — луғавий маъноси йўл демакдир. Тариқат — инсонларни махсус таълим-тарбия билан гўзал ахлоқ, покиза қалб ва латиф руҳ соҳиби этадиган, охир-оқибат АЛЛОҲга яқинликни таъминлайдиган ўзига хос маслак ва таълимот йўлидир. Аммо тариқат шариатдан фарқли ўлароқ, бир талай хусусий талаб, усул ва қоидаларига эга йўлдир. Яъни тариқат аҳли шариат амрларини бажариш билан бир қаторда қўшимча нафл ибодатларни ҳам адо этади. Қаттиқ риёзатлар чекиб, суннатга жиддий эътибор қаратади. «Тариқат» сўзидаги ҳар бир ҳарф солик зиммасига талаб қилмоқ (Т), рози бўлмоқ (Р), яқин бўлмоқ (Й), қурб кўрсатмоқ (Қ) ва буткул таважжуҳ (Т) каби мажбуриятларни юклайди.

Олимларнинг аниқлашича, тасаввуфда 160 дан зиёд тариқат ва тариқат тармоқлари бўлган. Анъанага кўра, тариқат уч асосий таркибга ажратилган:

1. Тариқи ахёр — хайрли инсонлар йўли. Тариқи арбоби муомалот деб ҳам таърифланган ушбу йўлнинг асосини зуҳд, тақво ва ибодат ташкил қилган. Шу боис унга зоҳидлар ва обидлар йўли сифатида қаралган. Бу йўл — Ҳаққа етишишнинг узундан-узун йўли. Уни танлаганлар орасида мақсадга эришганлар ниҳоятда кам бўлган.

2. Тариқи аброр — яхши инсонлар йўли бўлиб, тариқи тасфия ва мужоҳада деб ҳам юритилган. Бу йўл — нафс ила курашиш, риёзат ила қалбни ёмонлик ва чиркинликлардан поклаш, ахлоқий комилликка етишиш йўли ҳисобланган. Хоҳ Ҳақ билан бўлсин, хоҳ халқ билан бўлсин, муносабат ва алоқада ихлос ҳамда тўғрилиқдан чекинмаслик ушбу йўлнинг бош талаби бўлган.

3. Тариқи шуттор — ошиқлар йўли. Унинг иккинчи бир номи — тариқи соирин. Бу — ишқ, муҳаббат ва жазба билан мақсадга эришилаётган йўл. Бу йўлга кирган киши ишқ ва жазба мақомига юксалгунига қадар жуда кўп мақомлардан ўтмоғи шарт бўлган. Чунки ушбу йўлда сайри сулук асосдир.

Тариқатларнинг ибтидоси ҳазрати пайғамбар Муҳаммад Мустафо (с. а. в.)га бориб боғланади. Тариқатлар у Зотнинг икки буюк саҳобаси — ҳазрати Абу Бакр ва ҳазрати Али томонидан давом эттирилган. Ҳазрати Абу Бакрга бориб боғланадиган тариқатлар зикри хуфияга асосланган. Зикр ва дуоси очиқ ҳамда баланд овозда, жамоат ҳолида ижро этиладиган жаҳрий тариқатлар ҳазрати Алига нисбат берилган.

Турра — жамолдан киноя.

Ф

Файзи илоҳий — Ҳақ таолодан етгувчи файз. Икки қисмга ажратилган: бири — файзи ақдас, иккинчиси — файзи муқаддас. Дастлабкисига илм мартабаси орқали, кейингисига ҳақиқат ва олий моҳият туфайли эришилади.

Фано — йўқ бўлиш, фоний бўлиш. Нарса ва ашёларнинг сўфий назаридан барҳам топиши. Фанонинг туб маъноси — қулнинг ёмон ахлоқ ва феълларни тарк қилиб, АЛЛОҲнинг гўзал сифатлари ва илоҳий феълларига эришиши, башарий иродадан илоҳий иродага кўчиши. Фано ҳолидаги ошиқ «мен»лигини унутиши билан тавҳид асрорига соҳиб бўлади. Тавҳиднинг юқори даражаси эса фанофиллоҳдир. Бу эса инсон зот ва сифатининг Ҳақ зоти ва сифатида фоний бўлиши.

Тасаввуфда фано фил ишқ тушунчаси ҳам мавжуд. Бунга кўра кўнгил тасфияси ва руҳни даражама-даража юксалтириш орқали фано фил ишқ даражасига эришилади.

Алишер Навоий «Ишқ агар комилдурур, ошиқ қилур маъшукни ҳам» сатрида фано фил ишқ мақомига ишора қилган. Фақру фано эса маънавий бойлик мақоми. Навоий ёзади:

Зоҳидо, сен бўл риё авжи уза маснаднишин,
Ким Навоийга эрур фақру фано туфроғи хўб.

(«Бадоеъ ул-васат», 48, 7)

Фақр — тариқат йўлига кирган орифнинг тўртинчи мақоми; фақирлик — бу моддий етишмовчилик ёки тиланчилик қилиш эмас, балки, АЛЛОҲу таборак олдида ўзини ожиз, ғариб ва фақир ҳис қилишдир. Фақр мосиводан халос бўлиш, таваккул туйғуси билан яшаш демакдир. Фақр шараф хирқаси, пайғамбарлар ва солиҳларнинг либосидир. Фақр тожини кийган икки жаҳонда султондир. Шу боис фақр тасаввуфнинг асоси ва манбаи ҳисобланади. Пайғамбар алайҳиссалом: «Фақирлик фаҳримдир» деганлари учун ҳам ориф инсонлар фақирлик билан фахрланганлар. Бу фахрланиш халққа камбағаллигини, тиланчиларга хос ҳаётини кўрсатиш эмас, АЛЛОҲ олдида ожиз ва фақирлигини ҳис этиб ёлворишдир.

Фақр — йўқсиллик, АЛЛОҲга муҳтож бўлиш ҳолати ва шуури, сўфийлик. Фақир, дарвеш, сўфий, мурид, толиб, ўзини ҳар жиҳатдан АЛЛОҲга муҳтожлигини биладиган, ал-фақру илаллоҳ — АЛЛОҲга муҳтож бўлиш, ал-фақру илаллоҳ — ўзини АЛЛОҲга муҳтож деб билган киши.

Бу мақомнинг уч босқичи бор: биринчи босқичда ориф нима топса, шунга қаноат қилади. Иккинчи босқичда ориф ўзида дунё молидан кечиш ҳиссини тарбиялайди. Сўнгги босқичда у шундай бир даражага эришадики, у учун бойлик ва камбағалликнинг фарқи бўлмайди.

Фақр — таркидунё қилиб ҳаётга қўл силташ эмас, балки олами ботинни поклашдир. Пири Туркистон Хожа Аҳмад Яссавий ҳазратлари фақрнинг олти одоби борлигини таъкидлайди:

1. Яхши ва ёмон муомалада бўлмаслик;
2. Пир олдида хомуш бўлмоқ ва унинг ижозатисиз сўзламаслик;
3. Ҳеч ким билан ёмон муомалада бўлмаслик;
4. «Хосу омнинг хизматини» адо этмоқ;
5. Нафсни енгмоқ;
6. Ҳавою ҳавасни тарк қилмоқ.

Машҳур сўфий Саҳл ибни Абдуллоҳ Тустарий: «Сўфи ҳар қандай ғам-ғуссадан холи, тафаккурли, Худонинг даргоҳида фисқу фасод қилишдан йироқ ва унинг кўзига тупроқ ҳам, тилло ҳам бир хил кўриниб, тафовути қолмаган кимсадир», деб фақр мақомининг сўфийлик шартларидан бири эканлигига ургۇ беради.

Иброҳим Бухорий Калободий фақрга таъриф бериб: «Фақр — молинг бўлмаслиги, бўлса ҳам сенга мансуб бўлмаслиги, фақир эса ҳақиқат маърифатига ниёзманд кишидир», деган экан. Шунингдек, фақирнинг АЛЛОҲдан бошқага муҳтожлиги бўлмайди ва у таваккул этиқоди билан яшайди.

Х

Харобот — шаробхона. Суфийлар истилоҳида башарий сифатларнинг хароб, жисмоний вужуднинг фоний бўлишидир. Хароботий ундан беихтиёр илоҳий маърифатлар содир бўладиган комил инсондир. Хароб — башарият оламининг хароб бўлишига ишорадир. Навоий ёзади:

Кир харобот ичраким, бир журъасидин еткурур,
Файзни юз шайхча базм аҳлиға хаммор файз.

(«Фавойид ул-кибар», 278, 5)

Хат — кибриёлик (улуғлик, буюклик) хитоби; Муҳаммадий ҳақиқатга, баъзан, вужуд мартабасига яқинроқ бўлган арвоҳ оламига ишора; маҳбуб юзига латофат, нозиклик, гўзаллик билан чизилган хат. У барча нозиклик ва ҳусну жамол нуқталарини жамловчидир. Навоий ёзади:

Холу хатинг хаёлидин, эй сарви гулғузур,
Гоҳе кўзумга хол тушуптур, гоҳе ғубор.

(«Фаройиб ус-сиғар», 171, 1)

Хат ва маҳбуб юзини кўрган шак-шубҳасиз, касратни ваҳдат деб билади, маълум бўладики, ваҳдат — кундуз, касрат кечасидир; хат — ғайб олами. У вужуд мартабасига яқинроқ бўлган арвоҳлар олами борлиқларига ҳам ишора, дейдилар.

Хол — ҳақиқий ваҳдат нуқтаси ҳисобланади. У касрат — кўпликнинг бошланиши ва интиҳосидир. Афғоннинг идрок ва шууридан беркитилган ва махфий қилинган. «Барча амрлар ундан бошланади ва унга қайтади...». Хол йўқлик оламини англатиши билан бирга Мутлақ зот ягоналигига ҳам ишорадир.

Зулфиға тушса Навоий холи шавқидин не тонг,
Домдин йўқ чораси ҳар қушки, бўлғай донадўст.

(«Фаройиб ус-сиғар», 87, 7)

«Миръотул ушшоқ»да вужуд фалагининг маркази бўлган қалбнинг сувайдо нуқтаси бу холни жилолантирувчи ва зоҳир қилувчи жойдир, дейилган. Баъзи мутасаввифларга кўра, хол — тоат нурлари ичидаги маъсият зулматидир. Агар яхшилик оз бўлса, хол дейдилар. Холнинг қора рангга ташбиҳ қилиниши ғайбий ҳақиқатдир, идрок ва шуурдан панададир; мабдаъ ва касрат интиҳосининг ҳақиқий ваҳдат нуқтасидир. Ва яна Мутлақ Зот ваҳдатидан киноя ҳам дейдилар. Қора хол деганда, баъзан, ғайб олами тушунилади.

Хум — сир мартабаси ва руҳий латифа. «Аҳадиятул жамъ» ва мавқиф (тўхташ, тин олиш мақомлари)га ҳам айтилади. Аҳмад Яссавий ҳикматларида «хуми ишқ» ибораси кўп қўлланилган. Навоий ёзади:

Эй Навоий, хирқа зайлидин ариттинг дурди хум,
Бизни бу дайри фанода покдоман айладинг.

(«Бадоеъ ул-васат», 348, 7)

Ч

Чашм (кўз) — ашёлар (нарсалар)да Ҳақни мушоҳада қилиш. Бу мушоҳадакорлик лаёқати басарий сифат деб таъбир қилинади. Яъни солиқ назаридан бирор нарсани четда қолдирмайдиган фойдали ва зарарли нарсаларни назорат қилиб турувчи, унинг барча яхши ва ёмон аҳволига тааллуқли басарий сифатлар. Навоий ёзади:

Қотил кўзунгки ўлтурур элни боқиб туруб,
Боқмас манга, кўзум нечаким турса телмуруб.

(«Бадоеъ ул-васат», 66, 1)

Чашми пурхумор — соликнинг ўзида сайр қилиши.

Чашми жоду — илоҳий жазбалар.

Чашми маст — илоҳий сир ва унинг жазбалари.

Чашми наргис — камол аҳли пинҳон тутадиган олий мартабалар.

Чашмаи ҳайвон — маърифатнинг манбаи ва асоси, Ҳақ маърифати.

Чашм ва абру (қош) ва жамол — солик қалбига қуйилувчи ғайбий илҳомлар.

Чехра — бет, юз, башара, афт; тасаввуфда соликнинг кайфият ва ҳолатига кўра содир бўладиган ҳамда соликнинг ғайб ҳолатида рўй берадиган тажжалиёт.

Чехраи гулгун — комил орифнинг қалбида порлайдиган тажаллиёт.

III

Шайдо — жазба ва шавқ аҳлидан киноя.

Шамъ — АЛЛОҲнинг нури, илоҳий нур қўеши; тажаллий. Навоий ёзади:

Жон қуши ўртанмасун деб ёпма ўтлуқ чехраким,
Шамъ ўтин кўргач куярдин айламас парвона бок.

(«Бадойиъ ул-васат», 325, 3)

Шароб, май, бода — муҳаббат; асосан, ишқ-муҳаббат шароби. Май — илоҳий май. Нақл қилинишича, Ҳазрати пайғамбар Муҳаммад (с. а. в.) меърожда илоҳий ишқ шаробидан тотиб, беҳуш бўлган эканлар. Шу боис ишқ шароби тасаввуф адабиётида асосий тимсоллардан бўлиб келган. Шароб — ишқ, илоҳий муҳаббат; ишқнинг ғалаба қилиши. Ҳақиқий маҳбуб жилваланиб, муҳаббат ғалаба қилган пайтда, солик қалбига қуйилиб уни масту беҳуш қилувчи завқ, ваяд ва ҳолатдир. Бу ҳолат чулғаб олганда ақл муҳокамалари ва ҳаёл хоҳишлари зойил бўлади, масту мустағрақлиқ ҳолати юз беради. Шароб — мастликдан киноя ва Ҳақ муҳаббатининг жазбасидир. Навоий ёзади:

Сен гумон қилгандин ўзга жому май мавжуд эрур,
Билмайин нафй этма бу майхона аҳлин, зоҳидо.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 1, 7)

Пайғамбар алайҳиссалом АЛЛОҲ таолодан ҳикоя қилиб айтдилар: «Эй Аҳмад (яъни, Муҳаммад алайҳиссалом), менинг ҳузуримда дўстларим учун бир шароб бор. Қачонки (дўстларим) уни ичсалар маст бўладилар. Агар маст бўлсалар хурсанд бўладилар, агар хурсанд бўлсалар талаб қиладилар, агар талаб қилсалар топадилар, агар топсалар тавба қиладилар, агар тавба қилсалар халос бўладилар, агар халос бўлсалар етадилар, агар етсалар бирлашадилар, агар бирлашсалар улар билан менинг орамда ҳеч қандай фарқ қолмайди». (Муҳаййир, «Девон», «Муҳаррир», 2010, 23-б.)

Шароби хом, шароби пухта — хом шароб ҳақиқий бандаликдан йироқ бўлган гўзал ҳаёт бўлса, пухта (етилган, пишган) шароб — бандалик, ошиқликнинг мусаффо, холис ҳаётидир.

Шаробан тахуро (тоза, соф шароб) — Қуръонда зикр қилинган ва мўминларга жаннатда улашиладиган шароб. Шайх Акбарободийнинг «Нодир ул-меърож» асарида ёзилишича, мўминлар жаннатда шароби тахурдан ичсалар, АЛЛОҲ таолонинг беназир ва беқийс дийдорига мушарраф бўлар эканлар («Инсон», 21-оят).

Шўх — нозли дилбар; илоҳий жазба ва илоҳий тажаллий.

Қ

Қад — ваҳдат оламига таважжуҳ қилиш учун қойим бўлмоқликни айтадилар.

Қаландар — дарбадар кезувчи, эшикма-эшик тиланчилик қилиб юрувчи, қаландарлик қиладиган, шунингдек, қаландария тариқатига мансуб киши. Тасаввуфий шеърларда асосан дарбадар кезувчи Ҳақ ошиғи сифатида талқин қилинади. Алишер Навоий асарларида сохта, текинхўр қаландарларни қаттиқ танқид қилган бўлса-да, шеърларида ошиқнинг турли ҳолатларини ифодалаш учун қаландар атамасидан фойдаланади.

Қаландар ва қаллош — маъно товланишларига кўра сафо аҳли, тарк аҳли ва фано аҳли назарда тутилади. Навоий ёзади:

Илгида жому кўрар май ичра олам ҳолини;
Ё Раб, ул Жамшид ё майхона қаллошимудур.

(«Бадоеъ ул-васат», 173, 6)

Қоба қавсайн — икки ёй оралиғи, яқин масофадан киноя. Бу ибора Қуръонда зикр қилинади ва меърож кечаси қурб манзилида АЛЛОҲ ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг ўзаро яқинлашувини ёки йўлда Муҳаммад алайҳиссалом ва Жабраил фаришта ораларидаги масофа яқинлигини англатади.

Қолу бало — Ҳақ таоло Одам болаларининг пуштикамарларидан қиёматга қадар дунёга келажак барча зурриётлардан: «Мен сизларнинг Парвардигорингиз эмасманми?» деб сўраганида, улар: «Ҳа, Сен Парвардигоримизсан, бизлар бунга шоҳидмиз», деганларини эсланг» («Аъроф» сураси, 172-оятдан олинган ибора).

Қомат — севикли ёр; муҳаббат манбаи; қалбнинг юқори оламга таважжуҳ қилиши, сиғинишга муносиб назарда тутилади. Зеро, Худодан бошқа сиғинишга муносиб эмас.

Ғ

Ғамза — кўз ишораси, кўз билан ишора қилиш, ноз ва дилбарона ишва билан кўз сузиш, боқиш. Тасаввуфда кўркув ва умид (хавфу ражо); идрок қилинган ишоратлар. Навоий ёзади:

Ул ғамза қон қилурға, ул кўз вафо қилурға,
Бедоду зулм боис, нозу итоб монёъ.

(«Фавойид ул-кибар», 291, 5)

Ғариб — мусофир, кимсасиз, ажойиб, нодир, қизик, камёб. Солиқ асл ватани бўлмиш руҳлар оламидан келганини ва уткинчи дунёда ғурбатда яшаётганини ҳис қилса, ғариб дейилади.

Ҳаблул варид — бўйин томири. Қуръондаги: «Биз инсонга унинг бўйин томиридан ҳам яқинроқмиз» оятига ишора («Қоф» сураси, 16-оят).

Ҳайрат — ҳайрон қолиш, ажабланиш. Қалбда юз очган тажаллий туфайли солиқнинг англаш ва муҳокамадан тўхтайдиган бир ҳолга етишиши. Навоий ёзади:

Кўнгулу кўз санга муштоқу йўлуқсанг, чиройингдин
Ани беҳудлуғ этиб баҳрасиз, аммо мунӣ ҳайрат.

(«Фавойид ул-кибар», 76, 6)

Абу Наср Саррожнинг таърифлашича, ҳайрат таҳаммул, тафаккур ва ҳузурланиш асносида орифларнинг қалбларида юзага келган, уларни фикрлаш ва муҳокама юртишдан четлаштирган «бадиҳат», яъни ёришиш, ойдинлашиш, ойдинликдир. Шиблийдан ҳайрат ҳақида сўраганларида, у: «Ҳайрат икки турлидир: бири — гуноҳ қилиш кўрқувининг шиддатидан туғилган ҳайрат, иккинчиси эса қалблардан ўрин олган таъзим туйғусидан майдонга чиққан ҳайрат», деган экан. Ҳайрат фанофиллоҳ ҳолига кўтарилиш учун восита бўладиган мақомлардан бири ҳамдир.

Ҳал мин мазид — «Яна қўшимча борми?», «Яна зиёдаси борми?» маъноларини билдирадиган Қуръоний ибора. «У Кунда Биз жаҳаннамга: «Тўлиб битдингми?» дермиз, у эса: «Яна қўшимча борми?» дер («Қоф» сураси, 30-оят). Тасаввуфий асарларда бу ибора орқали ёрнинг чексиз нозу истигноси ва фазилатларига ишора қилинади.

Ҳақиқат — қалбнинг доимий суратда АЛЛОҲнинг ҳузурда бўлиши, бир лаҳза бўлса ҳам шубҳага бормаслиги, илоҳий оламда мушоҳада қилинадиган, аммо ифода қилиб бўлмайдиган, кашф ва илҳом йўли билан билинадиган маънавий ҳақиқатлар, маърифат. Тариқат сирри, яъни латоифалар нури зоҳир бўлса, ҳақиқат дейилади.

«Таҳқиқ» — ҳақиқат мартабасига етиш учун бутун қувватини ва тоқатини сарфлаш, «таҳаққуқ» — ҳақиқат мартабасига етишиш. «Ҳақиқати Муҳаммадийя» — ҳақиқатлар ҳақиқатидир. Илк ҳақиқат «АЛЛОҲ биринчи бўлиб, Ҳазрати Муҳаммад (с. а. в.) руҳини ва нурларини яратди, кейин ҳамма нарсани шу руҳ ва нурдан, шу руҳ ва нур учун яратди» шаклидаги ишонч, нури Муҳаммадий ва ақли куллий ақидаси.

Ҳақиқат бир неча маънода қўлланади. Жумладан, Худони таниш ва билиш; мажознинг зидди; банданинг Худо васлига интизорлик ҳолати; Ҳақ жамолини кўрсатиши; нарсалар манбаида илоҳий қудрат ва санъатни мушоҳада этиш ва ҳоказо.

Ҳақиқат шариат ва тариқат босқичларидан кейинги мақом бўлиб, Илоҳий Зот маърифатини ифодалайди. Тасаввуф буни «Шариат — солиқнинг жисми, ҳақиқат — унинг руҳи», деб таърифлайди. Сўфийлар ҳақиқатга етишишни асосий мақсад деб билдилар. Сайру сулук натижасида моддий ва маънавий тўсиқлардан ўтиб, ўз нафсларининг асл жавҳаридан, яратилиш ва дунёга келиш сирларидан огоҳ бўладилар. Баъзи сўфийлар бу мақомни фанодан сўнгги бақо деганлар. Бу тушунчанинг ривожланиши асосида аста-секин «комил инсон» тушунчаси юзага келган.

Тасаввуфий манбаларда ҳақиқат атамасидан ташқари «ҳақиқати жомӣ», «ҳақиқати мутлақ», «ҳақиқатул ҳақоиқ» иборалари ҳам қўлланади.

Имом Муҳаммад Ғаззолий ҳақиқат истовчиларни тўрт гуруҳга: мутакаллимлар, файласуф ва ҳақимлар, исмоилия ва таълимия тарафдорлари ҳамда сўфийларга бўлади. Сўфийлар ҳақида: «Мен учун тамоман равшан бўлдики, Худойи таоло тариқатига қадам қўйганлар фақат сўфийлардир. Уларнинг ҳаёт тарзлари, тариқатлари, феъллари ҳам энг яхшидир, мақбулдир», деб таъриф беради.

Ҳақиқат аҳли башарий сифатлардан илоҳий сифатларга юксалган зотлардир. Қушайрийнинг ёзишича, шариат фикр илми бўлса, ҳақиқат тасаввуф илмидир. Ҳақиқат билан шариат бир танганинг икки томони кабидир. Ҳақиқатсиз шариат мақбул эмас, шариатсиз ҳақиқат эса ботилдир.

Ҳижоб — парда, тўсиқ. Ошиқни маъшуқидан ажратадиган ёки йироқлаштирадиган парда. Навоий ёзади:

Ўзлугининг ҳижобидин кимки ўзин халос этар,
Ўзга қаснки солса кўз, мумкин эмас ҳижоб анга.

(«Наводир уш-шабоб», 10, 7)

Дунё ва охиратга оид тамаъ ва ниятлар инсонни АЛЛОҲдан йироқлаштирувчи ҳижоблардир. Нафс майллари ва шулар туфайли туғиладиган катта-кичик гуноҳлар ҳам Ҳақ ва солиқ орасини тўсиб турувчи ҳижоблар ҳисобланади. «АЛЛОҲ ила қул орасида нурдан ва қоронғуликдан майдонга келган етмиш минг парда бордир», дейди Нажмиддин Кубро. Оддий ҳижоб — парда, моддий олам билан маънавий олам орасидаги нафсоний ва зулмоний пардалар, ҳақиқатни кўришга моне бўладиган ёпқич. Кишининг Ҳақ ва ҳақиқат орасидаги пардаси. Ҳижоб ва парда фақат нафсдир.

Ҳол — меҳнат орқали қўлга киритилмайдиган Ҳақ неъмат. Мақомларга эса меҳнат билан эришилади. Ҳол — сўфийнинг юксак маънодаги маънавий-руҳий ҳолати; кайфият, қувват. Ҳол ўзгарувчандир. Ҳол ўзгаришларини бошидан кечирган солиқ ҳол соҳибидан мақом соҳибига айланади. Ҳол — ошиққа маъшуқнинг лутфи. Ҳол эгаси ишқ туғёнида ҳолдан ҳолга юксалиб боради.

Ҳол солиқнинг хоҳиш-иродасисиз АЛЛОҲдан қалбга етган маънолар, файзлардир. Илми ҳол — шариат, илми ҳол — тариқат. Тасаввуфда солиқнинг ҳоли муҳим аҳамиятга эга бўлгани учун ҳам тасаввуф баъзан илми ҳол деб юритилади. АЛЛОҲнинг розилигини топган тақводор инсонлар «ҳол соҳиби»дирлар. Шунинг учун ҳол соҳиби валий маъносига ҳам қўлланади.

Ҳол соҳиби — маънавий ҳолати яхши бўлган, тасаввуфий ҳолларни кўриб ва яшаб таниган; важд, жазба ва истиғроқ ҳолатида бўлган, сакр ва талвин соҳиби, ҳолига ҳоким инсон.

Хусн — гўзаллик, чирой. Илоҳий хусн. Энг мукаммал камолот ва сифатга эга бўлган Зот, Ҳақ. «АЛЛОҲ гўзалдир ва у гўзалликни севади» (Ҳадиси шариф). Ҳақ зотидаги барча мукаммал камолот; АЛЛОҲ жамоли, маҳбуб дийдори. Навоий ёзади:

Жамол мулкида сен хусн шоҳи, мен мунглуғ,
Шаҳ этса раҳм не тонг, чун эрур гадо ожиз.

(«Бадоеъ ул-васат», 205, 6)

МУНДАРИЖА

ҲАЗАЛЛАР

АЛИФ ҲАРФИНИНГ ОФАТЛАРИНИНГ ИБТИДОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Эй навбаҳори оразинг субҳиға жонпарвар ҳаво	6
Не сунъунгдин ажаб юз минг жаҳон бўлмоқ яна пайдо	7
Эй, қилиб лутфу ато бирла улус коми раво	8
Эй, жамолинг жилваси миръот инсу жон аро	9
Ё Раб, ўлғон чоғда жоним жисми вайрондин жудо	10
Эй гулшани рухсоринг ўлуб даҳрға оро	11
Эй, санга муқтадолиқ ики кавн аро	12
Улки ишқ аҳлини ўлтурмак эрур одат анга	13
Килк эрур жисмимки, тил бўлмиш демакдин лол анга	14
Лаъли лабингки, жоним эрур мубтало анга	15
Ҳажридин ҳар нечаким бўлди кўнгул зор манга	16
Лабларингдин гарчи қон ютмоқ дамо-дамдур манга	17
То сенингдек қотили хунхорае бордур манга	18
Лабинг сори токим назардур манга	19
Жавру зулмунг гарчи ўлмаклик нишонидур манга	20
Қилди юз пора кўнгул бўлғали афғор санга	21
Баҳона қатлимадур ишқдин фасона санга	22
Меҳнат ўқидин қабақдек қолмишам афғон аро	23
Ваҳки, расвомен яна девонаву оқил аро	24
Эй алифдек рост қаддинг ҳасрати жонлар аро	25
Демаки, кирди ўқи қатл вақти қоним аро	26
Сенингдек буте йўқтурур Чин аро	27
Бағир хунобидин заъф ўлди ғолиб хаста жонимға	28
Ўтға солғил сарвни, ул қадди мавзун бўлмаса	29
Хотирим вайронлигин билгай биров ҳижронида	30
Даҳрким, ёр йўқ манго анда	31
Тушта кўрдум ёрни хандон рақибин ўтруда	32
Беҳи рангидек ўлмиш дарди ҳажрингдин манга сиймо	33
Жисми беморимға бор ул наргиси шаҳло боло	34
Тиғи заҳролудидин жисмимда сар-тосар яро	35
Гулу гулзор сенинг боғи жамолингға фидо	36
Мажнун бошини саждадин олмас эди асло	37

Дарди ҳажримга ул икки лаъли хандондур даво	38
Гулбарг уза қилмишсен то сабзаи тар пайдо	39
Қилур ишқ юз минг бало ошкоро	40
Эй, санга қомати дилжӯ раъно	41
Зиҳи лаълинг майидин жонга яғмо	42
Ёр жавлонгаҳидин келди сабо	43
Эй, юзунг гулбаргига ошуфтаву ҳайрон сабо	44

БЕ ҲАРФИНИНГ БАЛОЛАРИНИНГ БИДОЯТИ «БАДОЕЪ» ДИН

Ҳақ ўзин қилди муҳиб, сен ойни маҳбуб, эй ҳабиб	45
Ёр гулгун тўн енгинму юзга айлабтур ҳижоб	46
Ваҳки, ул мугбача, ҳар дамки чекар бодаи ноб	47
Паридек улки эрур ҳўблар аро маҳжуб	48
Лабингдин хаста жонким бўлди бетоб	49
Шаҳд аро оғушта гулбаргедурур ул икки лаб	50
Бўлмайин ҳусн кўнгул топмади ишқ ичра тараб	51
Жамолин айла улус кўзидин ниҳон, ё Раб	52
Эй, жамолинг гулшани ҳўбу висолинг боғи ҳўб	53
Эй, фироқингдин манга ғам рўзию меҳнат насиб	54
Юзунгда қиронинг эрур бас ажойиб	55
Ишқинг ихфосига не янглиғ бўлайин муртакиб	56
Кўйди кўнглум, шуъла ўтлуғ достонидин тушуб	57
Ишқ нобуд этти бизни волаю шайдо қилиб	58
Ваҳ, не бало экинким, ул чиқти самандин ўйнотиб	59
Ул мени сурмакка ҳар дам ханжари ҳижрон чекиб	60
Ишқ ўти ичра ҳар дам кул бўлурмен ўртаниб	61
Ул парий кўнглум қушин сайд этти, зулфин дом этиб	62
Ичсангиз май суйидин, ишрат уйин обод этиб	63
Вафони қилди кўп озурда ул ой, чун жафо айлаб	64
Ун чекармен ишқ аро, бир наргиси жоду кўруб	65
Ўртанурмен, кўнглига андин асар бўлғайму деб	66
Ул парий ишқида йўқким мени девона куюб	67
Хорлар бир гул ғамидинким кўнгулга бутрашиб	68
Кўйсалар Фарҳоду Мажнун ишқдин афсона деб	69
Май қуёшиму ичимда уёқиб	70
Қотил кўзунгки ўлтурур элни боқиб туруб	71

ПЕ ҲАРФИНИНГ ПАРИВАШЛАРИНИНГ ПАРВОЗИ «БАДОЕЪ»ДИН

Нечаким кўнглумда бор ул дилрабонинг ёди кўп	72
Жавр ўқин хокий танимға урма кўп	73

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТОРОЖГАРЛАРИНИНГ ТАМОШОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Тахту жоҳинг кишвари мулки Скандар бўлди тут	74
Тутти кўк ферузатун жомини шингарфий булут	75
Жон фараҳ топти, лабинг жавҳари бўлғач анга қут	76
Ваҳки, лаълинг қилди бағрим таҳ-батаҳ қон оқибат	77
Кўздин учти ул парий, ваҳким, анга етмакка бот	78
Бошим чу гарду кўзум кўр сенсиз ўлмади бот	79
Ғаминг қаттиғлигин қилсам ҳикоят	80
Танимни қилса ғамзанг юз жароҳат	81
Бошиға май чиқибон, бўлди ул ситамгар маст	82
Ё Раб, ул ой хуснининг идрокин элга мубҳам эт	83
Ҳарфи ишқ ўлди азалдин сафҳаи жонимда сабт	84
Ваҳки, чиқди отланиб бир масти лояъқил йигит	85
Ваҳ, қаён борди бузуқ кўнглумни зор этган йигит	86
Олами ишқ ичра дардинг ўтдурур, ҳажринг ҳам ўт	87
Ёр бўлмоқ тонг эмас мен зори расво бирла дўст	88
Чу қилди жилвагар ул шўхи нўшлаб сурат	89
Кўйи гардидин кўзумни аввал, эй ҳамдам, ёрут	90
Баҳор эл гулга мойил, бағрима юз хор ҳар соат	91
Танимға берди жон ул нахл қомат	92
Эй қошинг фитнаву ул наргиси шаҳло офат	93

СЕ ҲАРФИНИНГ САМИН ГАВҲАРЛАРИНИНГ САМАРАСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Агар жаҳонға фалакдин ғаме бўлур ҳодис	94
Менинг мажнунлугумға ишқу савдо гар эрур боис	95
Ваъдаи васлидин этса ул сўзи ширин ҳадис	96

ЖИМ ҲАРФИНИНГ ЖАМИЛАЛАРИНИНГ ЖИЛВАСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Эй жаҳон мулки хирожи санга бир гавҳари тож	107
Телба кўнглум пўясиға анбарин бандинг илож	108
Эй, сочинг ошuftаси юз хайли савдой мизож	109
Эмас лаълинг қатили жонға муҳтож	110

ЧИМ ҲАРФИНИНГ ЧОБУКЛАРИНИНГ ЧЕҲРАКУШОЙЛИФИ «БАДОЕЪ»ДИН

Кўзи қатл этти кўнглум зулфи ичра мубтало бўлғач	111
Турра марғулин очиб рухсори маҳ сиймоға соч	112
Тўлғади сабрим, кўлин зоҳир қилиб дилдор куч	113
Чиқти боғлаб яна ул кофири хунрез қилич	114
Чиқти жон, қошима жонон кирғач	115

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲАРОМИЙЛАРИНИНГ ҲУСН ОРОЙЛИФИ «БАДОЕЪ»ДИН

Зиҳи тақаддумунг Одамға бас ҳадиси саҳиҳ	116
Бу кўҳан дайрда ич шому сабоҳ	117
Эй, хату жонбахш лаълингдин нишон Хизру Масиҳ	118
Бода келтур, чун қуёштин чекти махфий жом субҳ	119
Истамон май бўлса хуршиди жаҳоноро қадаҳ	120
Эй сенинг кўюнг ҳарими туфроғи юз пок руҳ	121

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲЎБЛАРИНИНГ ХИРОМИ «БАДОЕЪ»ДИН

Жафо тариқида андин эрур жаҳонға русух	122
Қотилеким, анга эрмас киши асло густох	123
Дилраболар гар кўнгул олмоқдадурлар асру шўҳ	124
Гарчи ул ширинлаб ичган май эрур бисёр талх	125
Мени ҳавосида девона айлади ул шўҳ	126
Ҳар нечаким санга жафода русух	127
Сочингки, юр чоғида борди ҳар тараф бир шох	128

ДОЛ ҲАРФИНИНГ ДИЛОРОМЛАРИНИНГ ДАВРОНИ «БАДОЕЪ»ДИН

Қани сенинг киби маҳбуби оқибат маҳмуд	119
Хўблар базмида жамъ ўлмоққа бор ул ой мужид	120
Ўзин шаккар деса лаълингга монанд	121
Кўнгулнинг хонумонин берди барбод	122
Ёр васлидин узуб эрдим мени шайдо умид	123
Доми зулфу донаи холидин этса ёр сайд	124
Буки ҳар ёндин кўкартибдур юзумни кожи дард	125
Эй жамолинг қошида лол хирад	126
Ўйла ҳижрон тошларин ёғдурди чархи тезгард	127
Қадинг деб сарвни жон бўлса хурсанд	128
Ишқ ўзлук нафйи айлар, зуҳд ила тақво не суд	129
Гарчи ёр этмади ҳаргиз мени ношодни ёд	130
Рухсори жонибида ул холи анбаролуд	131
Туш-тушумдин душману йўқ дўстдин қатъо умид	132
Ҳам аёғида ўтук, ҳам бошида дастори тунд	133

ЗОЛ ҲАРФИНИНГ ЗАВИЛ ҲАЁТЛАРИНИНГ ЗУФУНУНЛУҒИ «БАДОЕЪ»ДИН

Жунун дафъиға қилдим юзда қон ёштин аён таъвиз	134
Лабинг ҳукми эрур қонимға нофиз	135
Эй, лабинг бодасиға руҳу равон ичра нуфуз	136

РЕ ҲАРФИНИНГ РАЪНОЛАРИНИНГ РУСТАХЕЗИ «БАДОЕЪ»ДИН

Сипеҳр осебидин солим қутулмоғлиқ не имкондур	137
Менки ҳижрон даштиға кирдим қуюндек беқарор	138
Ҳар кишиким, ер юзинда бир сенингдек моҳи бор	139
Буким, кўнгулнинг ул ойсиз не саъб ҳолати бор	140
Бу тийрай қотилки, оти ҳажр тунидур	141
Ул қуёшким, кўнглум ичра ҳажрининг озоридур	142
Ишқдин, ваҳким, манга ҳар лаҳза ҳоле юзланур	143
Заъфлиқ жисмим қачон нозук белингга чирманур	144
Ёрдин ҳижрон чекар ушшоқи зор, эй дўстлар	145

Васлдин, ваҳким, дамо-дам элга жомӣ нӯш баҳр	146
Ваҳки, золим ишқ жонимға яна бедод этар	147
Лабки хандон қилибон қошу кўзин уйнатадур	148
Чиқиб ишқ ўти кўксум чокидин, бошимдин ошибдур	149
Кимки олам боғида бир сарви гулрухсори бор	150
Туррангки, тоби юзда ўтумға василадур	151
Бинафша атри била эл тарабни ёд этадур	152
Ғамзанг ул сайёдким, гулшан аро ороми бор	153
Улки солғай шуъла аъзосига ўтлуғ оҳлар	154
Хатти то бош чекти, кўнглин май била хушҳол этар	155
Шоми ҳижроним аро жисми чу нолим чирмашур	156
Ўлмасам бу кеча, ранжу дарди ғавғоси недур	157
Ҳар қачонким хотиримға ул кўзу қош эврулур	158
Шиканжи туррасидинким гириҳ ёзилмайдур	159
Бу кеча шамъу субҳ ёқо чок қилдилар	160
Ўн сакиз минг олам ошуби агар бошиндадур	161
Неча тортай васл учун мен зори маҳзун интизор	162
Дўстлар, мен телба аҳволиға йиғланг зор-зор	163
Ул не раъно қомату рухсори фаррухфолдур	164
Яна бу оқшом бузуг кўнглум, басе бадҳолдур	165
Тушумға кирди жаннат ичра ҳуру тўбию кавсар	166
Ваҳки, мен бедилға не ул номусулмондин хабар	167
Эй фалак, ҳижрон ғамидин хотирим ношод эрур	168
Оҳим ғамингда гунбади ахзарни куйдурур	169
Кўнглум ўтин зоҳир этсам, барча олам ўртанур	170
Зулфунг очилиб, орази дилжў била ўйнар	171
Тилаб юзунгни кўнгул ҳажрдин фароғ истар	172
Не тонг, агар ўқи вайрон кўнгулга роғибдур	173
Фориғу озода билмас мубталолардин хабар	174
Шоми ҳижрон субҳидек бағримни чок этти сипеҳр	175
Кеча куймак расмини парвона мендин ўрганур	176
Кўзда су, кўнгул аро ўт, не кўрарсен, охир	177
Қасрнинг ҳар кунгури узра бало тошимудур	178
Кеча ҳар кавкаб кўрунғач, ёдима ойим келур	179
Музтариб кўнглум аро ул юз хаёли айланур	180
Май лабингға етса, жонимға ҳарорат еткурур	181
Не ажаб, ҳар ён мени мажнун бошида ёралар	182
Турфа кўрким, фуқратидин юз малол оллимдадур	183

Мену — ғариблиғу ҳажру бенаволиғлар	184
Осилмамиш қулоғингдин юз узра гавҳарлар	185
Холу хаттидинки, ҳар бирнинг бир ўзга ҳоли бор	186
Кофиреким, сен киби рухсори оташноки бор	187
Ҳар гадоеким, жаҳонда бир мувофиқ ёри бор	188
Икки гул вақтидуру икки қуёш давронидур	189
Лўливашимдин айруки, қабримда лоладур	190
Сарв уза гул бутмаса, қад узра рухсори недур	191
Мен киби парвона ишқ ўтида беоромдур	192
Париваше, дедилар, пардаи ҳижобдадур	193
Кулбамға, баски, гардун ғам тоши ёғдурубтур	194
Йўлида кош мени пора-пора қилғайлар	195
Холи ҳижронида кўнглум дарди беандозадур	196
Лолагун тўн ичра, ё Раб, ул ғазоли Чин эрур	197
Борди улким, сендин айрилғай кўнгул то жони бор	198
Оташин гул баргидин хилъатки жононимдадур	199
Ҳаёт боғида то сарву лола бўлғусидур	200
Юзи гулчеҳра соқийнинг тараб ҳукмиға туғродур	201
Кўнгул уйига ғаму ғусса селидин не қусур	202
Висол аҳли, сизу — жоми муроду комронлиғлар	203

ЗЕ ҲАРФИНИНГ ЗЕБОЛАРИНИНГ ЗИЙНАТИ

«БАДОЕЪ»ДИН

Замона боғики, гулбаргидур нишотангез	204
Истаганлар бизни саҳрои балода истангиз	205
Жонима қасд айлару бор уйлаким жоним азиз	206
Гар ўлмасам эди ул ойға ошно ҳаргиз	207
Ўтинг, ишрат аҳлики, биз зорларбиз	208
Маозаллоҳ, сиз, эй ишқу муҳаббат, не балодурсиз	209
Не айб, ишққа бу мўри мубтало ожиз	210
Тўкти қонимни — менинг сори чу очти ёр кўз	211
Ишқ журмиға мени, эй дўстлар, ёзғурмангиз	212
Кўксумни тиғи меҳнат ила ёра айлангиз	213
Киши кўрмайдурур ишқ ичра зоре мен киби ҳаргиз	214
Васл уммидидин бошимға ёрни келтурдунгуз	215
Йўқ ҳадим қўймоққа онинг раҳши туйноғиға юз	216
Кўзу кўнглумға то бўлди аён ул зулф бирлан юз	217

Қачон бўлғай манга васлида имкони тараб ҳаргиз	218
Эмди ғами йўқ, солди чу кўнглум аро минг сўз	219
Эй юзунг боғи насимида ҳавои наврўз	220
Дўстлар, маҳрам деб элга роз ифшо қилмангиз	221
Нозанинлар, бенаволарга тараҳхум айлангиз	222
Мени бир нома бирла дилбарим ёд этмади ҳаргиз	223
Бор анингдекким керак ул кўзу қошу қадду юз	224
Эй муғанний, чун ниҳон розим билурсен — соз туз	225
Бормаким, бир дам ўзумни била олмон сенсиз	226
Йигитлигинда қилур қадни бенаволар кўж	227

СИН ҲАРФИНИНГ СИЙМИНБАРЛАРИНИНГ САВДОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Даврон гулию гулшани хориға арзимас	228
Эй, қуёшдек оламоро ҳуснунга ҳайрон улус	229
Ҳар ниёз этсам аён, жуз ноз ойин айламас	230
Йўқ дамеким, фурқати жонимға бедод айламас	231
Йўқ манга ҳад айламак бошингга эврулмак ҳавас	232
Менга, соғинмаким, ул дилрабо эрур мунис	233
Бир ойни тилаб, хаста кўнгул зорму эрмас	234
Айлаган қадду юзунг боринда сарву гул ҳавас	235
Кимгаким бўлса насиб ул офати жондек анис	236
Қилса бўлғай меҳрни нурунда ёшунган қиёс	237
Мен киму меҳру вафо?! Зулму итоб айласа бас	238
Ўйла бўлмиш нотавон кўнглумга жонон бирла унс	239
Гар манга бор эрса ул дилдори зебо бирла унс	240
Йўқ тамаъ ағёрдин, гар душман эрмас ёр, бас	241
Ғамингдин, эй парий, девона бўлмас	242
Мени мен истаган ўз суҳбатиға аржуманд этмас	243
Лабингдин айру бағир лахт-лахт қонму эмас	244
Олам ичра манга ул ҳури малаксиймо бас	245
Биров анинг лаби жонбахшидин нишон бермас	246

ШИН ҲАРФИНИНГ ШЎХЛАРИНИНГ ШАМОЙИЛИ «БАДОЕЪ»ДИН

Зиҳи отинг била хайли малойик ичра хуруш	247
Келки, ҳижронинг мени маҳзунни бадҳол айламиш	248

Қайси ишрат меваси нахли ҳаётим қилди фош	249
Авжи ҳусн узра юзунг хуршиди фарруҳбол эмиш	250
Шамъ учини олмоғ учун, эй маҳваши фаррош	251
Мен гадоға ҳар неча кўйи сари бормоқдур иш	252
Оҳким, ул шўх эрур ҳам моҳваш, ҳам шоҳваш	253
Базми васл ичра манга тутти қадах ул маҳваш	254
Қадинг ниҳолики боғи ҳаёт тарфини тутмиш	255
Неким қилур, кўрунур ул бути ситамгар хуш	256
Юзу энгида мунча латофат бўлур эрмиш	257
Эй мусаввир, лутф этиб сизгил мени жононға тўш	258
Чекиб жон риштасин чобуксуворимким, каманд этмиш	259
Нечаким қатл била ноз эрур ёрға иш	260
Ул ой гар айни усруклуктин уйқу майлиға ётмиш	261
Эй жамолингнинг хаёли хотири вайронда нақш	262
Шафақ жинсин қуёш зарриштасидин чорқаб қилмиш	263
Менга номехрибон ёр ўзгаларга меҳрибон эрмиш	264
Лабинг бу хастаға невчун такаллум этмади иш	265
Манга бор ул санами раъно хуш	266
Невчун юзида қаҳр ила чин зоҳир айламиш	267
Не ҳам қошлардурурким, ҳасрати қаддимни ё қилмиш	268
Латофатда юзунг ҳам гул эмиш, ҳам гулситон эрмиш	269
Ишқ кўнглунгга солиб дард, ани қон этмиш	270
Септи тун мушкига сийми судадин кофур қиш	271
Ҳуши йўқ кўнглум жунун даштида бир шайдо эмиш	272
Жавзо кунидин доғи ул чехра жамил эрмиш	273
Суратингдур ўйла кўнглум байтул аҳзонида нақш	274
Сарви раъно қаддидин раъно қадинг чолок эмиш	275

СОД ҲАРФИНИНГ САНАМЛАРИНИНГ СИЙТИ «БАДОЕЪ»ДИН

Бир киши ўзни қилур аҳли фано базмида хос	276
Эй кўнгул, зоҳир этиб ишқинг ўти доғиға ҳирс	277
Гар этти ишқини аҳли жаҳон учун тахсис	278
Эй доғи меҳнатингга мени мубталоға ҳирс	279
Эрур ишқинг мени маҳзунға махсус	280

ЗОД ҲАРФИНИНГ ЗАМИРОНБЎЙЛАРИНИНГ ЗИЁСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Файз тақвода чу йўқ билким эрур, эй муртоз	281
Васлиға жон истар ул хури малаксиймо эваз	282
Қилган эрмиш нотавон сарви равонимни мараз	283
Эй, қуёш васфин демактин, моҳи рухсоринг ғараз	284

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТАННОЗЛАРИНИНГ ТАРОВАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

Дайр пири хидматида қилса ҳар хаммор шарт	285
Гул уза анбар ёйилди, зоҳир эткач ёр хат	286
Хат чиқардинг, қилма ҳусну ноз аро эмди ғалат	287
Юзу лаълингдин топар ҳар лаҳза кўнглум инбисот	288

ЗЕ ҲАРФИНИНГ ЗАРИФЛАРИНИНГ ЗУҲУРИ «БАДОЕЪ»ДИН

Ўйла қилдим дафтари ишқингда ҳар дostonни ҳифз	289
Эй, ўлукни тиргузур чоғда суруб дурбор лафз	290
Тонг эмастур, тоби ишқингдин кўнгул гар топса ҳаз	291
Кўнгулки ишқини жон ичра айлади маҳфуз	292

АЙН ҲАРФИНИНГ ИЁРЛАРИНИНГ АЛОМАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

Ҳақдин азизлиқ тиласанг, элдин уз тамаъ	293
Улки, айлармен ғами ҳажринда жон бирлан видoъ	294
Қилур қайғу кўнглумга ул нозанин жамъ	295
Минг жавр ила биравки қилур ишқдин ружуъ	296
Ул парий ҳар дам қилур мажнунларин шод ўзга навъ	297
Ул қуёштин топти бу ақшом бизинг кошона шамъ	298
Истамассен хотири ушшоқи ҳайронингни жамъ	299

ҒАЙН ҲАРФИНИНГ ҒАЗОЛАЛАРИНИНГ ҒАВҒОСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Ул ой равшан қилур кўзларни меҳри ховари янглиғ	300
Келди ёру бўлмас оллинда муяссар фошлиғ	301
Ярақондин манга гар бор эса рухсор сариг	302
Онча ёр алтофидин ҳар кун етар шармандалиғ	303
Бил ани дайрда масти мудом мен янглиғ	304

Шўҳи чароғчи ёқибон ҳуснидин чароғ	305
Кўзунгки, куфр ила юз динға солди вайронлиғ	306
Эй лабинг хосияти чашмаи ҳайвон янглиғ	307

ФЕ ҲАРФИНИНГ ФИТНАЛАРИНИНГ ФУСУНИ «БАДОЕЪ»ДИН

Дашти фаноки мўрча йўқ шерларга саф	308
Ҳажрдин ҳар дам қилур бу хотири афгор хавф	309
Оҳким, кўнглум бузудди топмайин жонон вуқуф	310
Ишқ тобидин ўлубмен мени бемор заиф	311
Қотил кўзунг атрофида мужгон чекибдур ўйла саф	312
Гар танимда зоҳир ўлмиш доғи ҳижрон ҳар тараф	313

ҚОФ ҲАРФИНИНГ ҚИЁМАТЛАРИНИНГ ҚИРОНИ «БАДОЕЪ»ДИН

Чарх дард аҳлиға ҳар дам ёғдурур гарди фиरोқ	314
Ёр келса бас маҳалдурким, ичим қон этти шавқ	315
Ҳар кун ўткан кечадин ошуфта кўнглум зорроқ	316
Эл дарди ёрдин кам ўлур, менда ёр йўқ	317
Ўқларингдинким кўзум ҳам равшан ўлмиш, ҳам очуқ	318
Эй, жамолу нозу ишванг бир-биридин хўброқ	319
Мени айлаптурур бир қотили паймоншикан ошиқ	320
Солур диним уйига кофире ҳар лаҳза вайронлиқ	321
Боғ ичра санга сочти гул оқу қизил яфроқ	322
Бинафшанинг нега бўлмиш димоғи мунча улук	323
Солса партав том уза чиққанда рухсори очуқ	324
Кўнглум бўлур ғаминг туни ҳар лаҳза қайғулук	325
Ҳар кишиким ғайри ишқинг ҳарфи ёзғай бир варақ	326

КОФ ҲАРФИНИНГ КОФИРЛАРИНИНГ КАМОЛИ «БАДОЕЪ»ДИН

Десангки, дашти фано аҳлиға бўлай ҳамтак	327
Бу кеча оҳим эрур давронни барҳам урғудек	328
Фалак зарфи тўла май бўлсаю топсам ани хумдек	329
Тиғи ишқингдин кўнгул ҳар ён оғиздек бўлди чок	330
Оғзиким сўзда Масиҳодек қилур элни тирик	331
Хони васлингдин агар бўлмас муяссар бар емак	332
Баски, кўксам чоки тиккан игнадин бўлди тешук	333
Эй тани хокий хадангингга нишон бўлган кесак	334

Ўт урди жонима, чун очти лаъли оташнок	335
Меники муғбача дайр ичра айлагай усрук	336
Гулшан ичра йўқтур оромим — дилоромим керак	337
Айтмонким, лаъли жонбахшинг эрур жондин чучук	338
Сарвнинг соясида бодаи гулфом керак	339
Пили гавҳаркашдурур ҳар ён саҳоби пилранг	340
Айласа муғбача дайр ичра мени масти маланг	341
Раҳмсиз бўлгай кўнгул куффори Хайбар кўнглидек	342
Дарду меҳнат тошин, эй маҳзун кўнгул, жонимга ўк	343
Субҳи иқболу саодат келди ул фархунда энг	344
Эй, жафо пешангу бедод — ишинг, жавр — фанинг	345
Бировки, кўнди кеча ўзга ерга ёри анинг	346
Ошиқ ўлдум, панд берманг — чорам асбобин тузунг	347
Чун латофат кўзгуси бўлмиш сафо ичра ул энг	348
Кўюндек васл даштидин гар, эй Лайли, мени сурдунг	349
Зиҳи қути ҳаётим ҳажр муҳлик дардида ёдинг	350
Раҳм этиб, эй дўстлар, мажруҳ кўксумни ёринг	351
Ҳажрдин кўзумга оламини қаронғу айладинг	352
Нил тортиб, оразинг оройишин фан айладинг	353
Айрил, эй заъф, эмди моҳи нотаваонимдин менинг	354
Не бийми ҳажрдурурким, ниҳояти йўқ анинг	355
Қилса кўксум чок тиғи заҳрпарварди анинг	356
Не ажаб, сарви сиҳига инмаса бошинг сенинг	357
Юзунг оқ, эй ғамки, ашким рангини ол айладинг	358
Ичмадинг май — то бурунроқ бизни расво қилмадинг	359
Оразинг гулдур, гул узра сунбули тар кокулунг	360
Ишқ ўтидин қисматим дарду балому қилмадинг	361
Не бўлди дардима, эй бевафо, даво қилсанг	362
Оташин рухсора очиб, хонумоним ўртадинг	363
Элга ишқидин ғараз меҳру вафосидур анинг	364
Зулфимки, боғлиқдурур ҳар жонга бир тори анинг	365
Оҳимни сарсар айлабон, ашкимни тўфон айладинг	366
Кўрган эл бедоди ҳижрондин мени ер бирла тенг	367
Менинг фироқиму анинг висоли тун била тонг	368

ЛОМ ҲАРФИНИНГ ЛУЪБАТЛАРИНИНГ ЛАТОЙИФИ «БАДОЕЪ»ДИН

Эй кўнгул, бир навъ ўлубмен аҳли даврондин малул	369
Эй кўнгул, мен тарки ишқ эттим, вале фош этмагил	370

Қосидо, оллинда аҳволи харобимни дегил	371
Эйки, ишқ ошубида ҳолим сўрарсен, сўрмагил	372
Не атову не ўғул, сен шаҳ йигит, мен қори қул	373
Ғаҳ-ғаҳ, эй шўҳ, мени бошинг учун ёд этгил	374
Қошларингдинким эрур қонлиғ кўнгул ичра ҳаёл	375
Дўстлар, ул сарвқад ҳажринда чун бўлдум қатил	376
Ҳажринг кунин бир йилчаву ҳар соатин бир ойча бил	377
Ул гули раъноға номам ҳўб эмас яксон қизил	378
Ёр ҳижронида сарвақтимға еттинг, эй ажал	379
Жонға зулмунгни нечаким кўнглунг истар, онча қил	380
Бу не қомат, бу не рафтору на шаклу на шамойил	381
Эй мусаввир, оразин кўр, меҳри рахшон чекмагил	382
Начукки дард қироғи аёғинг остида дол	383
Ики кўз манзилинг, эй моҳи маҳмил	384
Ёқинг ўт бергали, эй ишқ, ҳаётимға ҳалал	385
Гўё лабу хаттингни тарҳ этканда Наққоши азал	386
Ишқинг ўтидин таним қул бўлди, эй бадмеҳр, бил	387
Ким деди меҳрингни ул маҳвашқа равшан айлагил	388
Эй парий, юз ёралиқ кўнглум сари наззора қил	389
Эй кўнгул, ҳижрон кунидур, тортиб афғон йиғлағил	390
Ҳажр ўқидин, эй кўнгул, ҳар ён қанотлар соз қил	391
Тиғи ҳижронинг била кўнглумни юз парканд бил	392
Ҳулласин ул сарв қилди нахли раънодек яшил	393
Юзига, англамадимким, ниқоб эрур ҳойил	394
Оразингни боғ аро чун кўрди, ҳайрон бўлди гул	395
Оташин гул ғунчасидур ўтлуғу қонлиғ кўнгул	396
Юзини кўрди бадан чокидин хароб кўнгул	397

МИМ ҲАРФИНИНГ МАҲБУБЛАРИНИНГ МАЛОҲАТИ «БАДОЕЪ»ДИН

Борму ул икки ўрулгон гесуйи анбар шамим	398
Неча ҳижрондин бузуғ кўнглумда бўлғай дам-бадам	399
Субҳидам гул ёқти шамъу, лола зоҳир қилди жом	400
Холу хаттинг уза, эй турфа санам	401
Ёрға етқач алам, тутти кўнгул хайлини ғам	402
Ер узра тим-тим қон ёшим гўёки томмиш дам-бадам	403
Тутқали бодаи гулгун қади савсан моҳим	404
Қачон кўрсам ул ойни, куйдурур жонимни афғоним	405

Не ғам, кўргузса кўксум ёрасин чоки гирибоним	406
Саҳар кўрдум юзин — ақшомғача куйди ҳазин жоним	407
Суда кўрмак юзунг душвор эди, эй ҳусноро моҳим	408
Жунундин ўйла туфроғ ўлди жисми ранжпарвардим	409
Эй, юзу қаддинг ошиқи гулу сарви равон ҳам	410
Ишқ ўтидин танда андоқ саъб ўлубтур куймаким	411
Ҳажрингда қону ғуссадур ичмак-емакларим	412
Йиғларимни, эйки, кўп манъ айладинг, йўқтур шаким	413
Киши ҳам эрмас эмиш ишқ сиррига маҳрам	414
Фурқати заъфида қон ёш ичра ётмиш пайкарим	415
Кўнглуму жоним фидо оғзига, гуфториға ҳам	416
Эмас жунундин, агар тоғларда бўлса қарорим	417
Не рафиқеким, давосиз дарди ҳолимни десам	418
Фироқ ўтидин анингдек қизибтурур баданим	419
Ишқ таркин қилдиму чиқти кўнгулдин ёди ҳам	420
Келди тиргузғали заъфим кўруб ул Исодам	421
Ҳажр қоним тўккудекдур, бўйлаким зор ўлмишам	422
Қариган чоғда бир маҳваш йигитга мубтало бўлдум	423
Кўнгул жароҳатиға васлидин даво кўрсам	424
Жонға кўксум чокидин жононни меҳмон айладим	425
Бодадин жон иси касб этти машом	426
Лаҳза-лаҳза кундуз онинг зулмини ёд айларам	427
Дардоки, лаҳза-лаҳза фузундур малолатим	428
Бўлганда ҳажр тунлари беҳушлуғ ишим	429
Куяр ҳажрингда жисми нотаваоним	430
Фироқ даштида туфроқ бўлуб эди бошим	431
Қориған вақтда бир тифлға шайдо бўлдум	432
Эй пари, раҳм этки, кўнглум зор эрур, бечора ҳам	433
Ҳажр ароким, ўзни май бирла фасона айларам	434
Хирқаи зуҳд ўртамак кўнглум шиори айладим	435
Эй, ҳилолингга нигун қад била пайвасталиғим	436
Нома ёздим ёр учун, лекин жавобе топмадим	437
Хилвате топиб, сени жисмим аро жон айласам	438
Кимга қилдим бир вафоким, юз жафосин кўрмадим	439
Сочинг саводиға ҳаргиз назора айламадим	440
Орзу тухмиға бар ҳирмон эканни билмадим	441
Шоми васлингни кўруб, субҳи дилафрўз дедим	442

НУН ҲАРФИНИНГ НОЗАНИНЛАРИНИНГ НОЗИ «БАДОЕЪ»ДИН

Эй, келиб минбаринг уч поя била Сидраға син	443
Бизга ул ой ҳажридин бир йилчадур ҳар тийра тун	444
Ишқ даштин ҳеч ғурбаткаш мусофир кўрмасун	445
Субҳ чун боргунг, келиб кулбамға пинҳон кечқурун	446
Богладим афғонға бел найдек, сени кўрган замон	447
Маҳвашеким чехра давринда қирон этмиш аён	448
Фунчаи хандон уза холингмудур, эй маҳжабин	449
Доғи кўп танники хирқам ёпмиш, эй сийминбадан	450
Лабингда нилгун холингдур, эй жон	451
Хизрваш хат бирла чун ҳуснунг самандин сургасен	452
Ваҳ, неча тортай ул ой дарду ғамин	453
Ғамингда бузди кўнгул хонумонини ҳижрон	454
Қани улким, кўзум кўргай жамоли оламорийин	455
Қизил ёхуд қаро ё кўк тўнунг ҳар бир эрур мавзун	456
Эрур саргашта хоки тан аро мажнун кўнгул ҳар ён	457
Ишқинг ўтиға қуруқ жисмим ўтун	458
Кўйида итлар мени гаҳ тирмабон, гаҳ тишлабон	459
Жилваи қаддинг кўруб, сарви равондин ким десун	460
Буки зулфунг домиға кўнглум қуши урмиш ўзин	461
Манга ҳар нечаким йўқ заҳра дам урмоқ висолингдин	462
Кўнгулки, ҳар сари чок ўлди тиғи ҳижрондин	463
Ҳажр шоми баски сели ашқ оқиздим қайғудин	464
Чархдин жонимғадур юз тиғи қотил ҳар замон	465
Дема гулгундур либосим ашқнинг хунобидин	466
Ҳар қатра қонки томди кўнгул тоза доғидин	467
Сиришким лаъли оташнок хатти мушқборидин	468
Вафо йўлинда, эйким, топмадинг истаб асар мендин	469
Йўқтурур мажлиса айше фурқатинг бедодидин	470
Кўзгу ҳар дам судур ул рухсори оламсўздин	471
Эй мусулмонлар, фиғон ул кофири худкомдин	472
Васл этти ёр ваъда лаби жонфизосидин	473
Яна не чехраға ўт солди майки, ҳайронмен	474
Шаҳру кишвардин илик юб, хонумондин кечкамен	475
Ҳар тарафким борур ағёр ила жонон, талашурмен	476
Оразинг нақшин кўнгул лавҳида тасвир эткамен	477
Базм ичинда андоқ ул маҳваш ҳаёли бирламен	478

Бир юзи ўтлуқ шарори ишқидин маҳрурмен	479
Азимат айлама, эй шўҳи беҳабар, ҳар ён	480
Соқиб, очтинг чу май тутмоққа жами Жам юзин	481
Минг ўтум бор, айлай олмасмен аён мингдин бирин	482
Лабинг майи ҳавасидин мудом йиғлармен	483
Гар деса кўз бирла рухсорин тамошо қилмайин	484
Қил бу ён жавлонки, жонни хоксоринг айлалар	485
Оҳу вовайлоки, олам аҳлининг бадҳолимен	486
Жонга ҳар дам ишқидин юз минг бало кам истамон	487
Ўлтурур кўида ишқ аҳли алолоси учун	488
Масканим ҳижронда бўлса эрди Марви Шоҳжаҳон	489
Йўқ дамеки, ул қуёш ёдида фарёд айламон	490
Кўз била қошинг аро ул холи мушки нобдин	491
Неча ғамим ўтин аҳли замонга еткурайин	492
Ишқ ичра қани мен киби зеру забар ўлган	493
Ой ботти мунфайл бўлбон ул жамолдин	494
Раҳшинги, хиром ичра ўтар кабки даридин	495
Кўйдум ғами ишқимни аён айламакимдин	496
Киши ойирса бир бедилни ёри дилпазирдин	497
Келса бир кун, неча кун келмаслигининг лолмен	498
Ул парий маҳжуб бўлғай деб мени девонадин	499
Неча кўрган сойи ажзим жавр оғоз эткасен	500
Қариган чоғда бир маҳваш йигит шайдоси бўлмишмен	501
Кеча асру музтар эрдим, ваҳки, шайдомен букун	502
Тугун бир-бир демон, юз-юз мусалсал зулфи торидин	503
Кўрса не фикри танзим захмию кўнглум куйганин	504
Кирпикимдур ашқ қони бирла шохи аргувон	505
Ёзарда ишқинг ўтин секрир оҳимдин шарар ҳар ён	506
Ичимдаги ёшурун ғамки, айта олмасмен	507
Кўнгул тошлар қаросин доғларким, қўйди ғам ҳар ён	508
Аҳд қилдим, ишқ лафзин тилга мазкур этмайин	509
Музайян қилма мармар тоши бирла туфроғим бошин	510

ВОВ ҲАРФИНИНГ ВИЛОЯТАФЗОЙЛАРИНИНГ ВАҚОЕИИ «БАДОЕЪ»ДИН

Сужуд этар қуёш оллингда ўйлаким ҳинду	511
Не ажаб, гар қилмасам гул рангу бўйин орзу	512
Юзунга ошуфта қошлар бўлмаса ошиқ нағу	513

Рўзада лабташнаиғдин қилди заъф ул моҳрў	514
Хатинг эрмас, гул узра сабзаи боғи Эрамдур бу	515
Кўп қочар ёр, ани кўп қилсам мени зор орзу	516
Гул сочар ел боғ аро, сарви равоним келдиму	517
Ваҳ, бу не ҳусну, жамолу не латофатдур бу	518
То тушта юзин кўрдуму бўлмиш манга ком уйку	519
Тиғ тортиб чу келур қатлима жонон ўтру	520
Сочинг ранги анбармудур, мушки Чинму	521
Не билгай улки қилур худди узра жилва ялов	522
Жонона тушубтур мени бемордин айру	523
Пок ишқ аҳли нечук васл айлағайлар орзу	524
Дема юзким, Хўтан гулзоридур бу	525

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲУМОЮНВАШЛАРИНИНГ ҲАЛОКАНГЕЗЛИҒЛАРИ «БАДОЕЪ»ДИН

Бу навъ ўлдум жамолинг мусҳафининг сирридин оғаҳ	526
Юзун кўр, қилмағил мужгону хатту холидин нола	527
Яна шуълалиқ кўнгулни ғаминг этти пора-пора	528
Кўнглаким қон ила ҳар доғки бўлмиш тоза	529
Оразинг холи недин қилди мени девона	530
Бут оллида чу сужуд айлагум ичиб бода	531
Баски қон борди аламлар юзланиб ҳар доғима	532
Хатинг саводиға сунъ илги йўнди чун хома	533
Кўнгулни қилди минг қотилча ёра	534
Чоклик кўнглум нишони ғунчаи хандонида	535
Сен қаро пар бошинг узра, кўргузуб мен дуди оҳ	536
Тиғидин захм едим, етқач ул ой қошинда	537
Рангсиз холинг эрур ул орази дилжў уза	538
Ўзгалар боғиндадур наврас ниҳолим бу кеча	539
Яқодек қурб агар топмон сенинг сиймин сақоқингға	540
Тушда етқандек дурурмен сарви ҳуризодима	541
Халқ меҳрига яна, ё Раб, мени зор айлама	542
Томида эрмас кабутар хайли бу журъат била	543
Иситқон, нозанин жисмингки, тердин тушти тоб ичра	544
Узди мендин дўстлуқ ул шўхи сийминтан яна	545
Менки ғам даштида иттим оҳи дардолуд ила	546
Ғунча гул ичра ғаҳе пайдо бўлур гулзорда	547
Заъфдин ингронғоним элнинг фиғони зорича	548

Сарв қад гулрухлар ўтмас хотири ношодима	549
Бас ёмон ҳоле тушубтур, ёрлар, мен зорға	550
Ҳар гулки очибдур май ул орази дилжуда	551
Тийралик хаттинг саводидин лаби хандон уза	552
Не ажаб, ушшоқ аро бўлсам мени зор ўзгача	553
Танимдур ҳалқаи зулфида не янглиғ дард қофинда	554
Кўйида тоше тилармен қўйғали бош остиға	555
Ёр агар базми аро ғамгинларин шод айласа	556
Киши висол туни ёри бирла ётқунча	557
Манга бўлмағай ёр бегона ногаҳ	558
Не суд гулшан аро ичмакинғ ниҳон бода	559
Тонгга солма ваъдаи васлингғни бори бу кеча	560
Сунбули шомиди юз айлади гулрез яна	561
Бода тобидин қизил рағлар узоринғ боғида	562
Дардлар кўнглумга юзлансун, балолар жонима	563
Хаста кўнглум қушини бошинғ учун шод айла	564
Кўнглум итти зор ҳусни онининғ тугёнида	565
Не ҳаддим ёзмоқ битик ул меҳри оламтобға	566
Ҳалокинғмен, чекиб тиғи жафо ўлганни ўлтурма	567
Кеча эл осудадаур, кўнглум бирав қайғусида	568
Эй хуш улким, гоҳи-гоҳи етса ёри қошиға	569
Ёр ҳажридин агар заъф эрди жисму жонима	570
Бир қадаҳ май ичмадим сарви гуландомим била	571
Кўнгулни хайли ғаминғ қилди йўл убури била	572
Биравким, рашк элтурмен кечурмакка хаёл ичра	573
Не бир ёреки, васлим саъйиға помардлиғ қилса	574
Бас тийра эрди субҳидамим шоми ғамғача	575
Бошимға шуълаи ҳижрон туташқандин эмас оғаҳ	576
Йўл эрури юз манзил ортиқ мендин ул қотилғача	577

ЛОМАЛИФНИНГ ЛОЛАРУХЛАРИНИНГ ЛОБАСИ «БАДОЕЪ»ДИН

Кўнглум олғач ул парий мажнуну шайдо қилдило	578
Муниси жон деганим офати жон бўлдило	579

Ё ҲАРФИНИНГ ЯҒМОЙИЛАРИНИНГ ЮЗ КЎРГУЗМАКЛАРИ «БАДОЕЪ»ДИН

Зулму бедод айлаб андоқ бузмамиш даврон мени	580
--	-----

Не май хуштур манга, не гул керакликур, не гулзоре	581
Неча кўйидин чиқарга йўл сари боқиб турай	582
Ўлукка жон берур чун нукта айтур лаъли гўёси	583
Ҳар неча жавр қилса ноз аҳли	584
Боғдин келди насиму гул исин келтурмади	585
Демаки, қатлима ушшоқи нотавон яхши	586
Яна ҳижрон ўти жонимға тушти	587
Қирқиб эрди қошин ул бодапараст худрой	588
Муддаилар бетараҳҳум, ёр бепарво баче	589
Эмас фироқ туни, эй кўнгул, нақора уни	590
Олача ҳошиялиқ тўн кийиб ул рашки пари	591
Онча кўнглумдадурур гулшани ҳижрон тикани	592
Кош бўлса ҳар туган жисмимда жавшан яфроғи	593
Кўз била кўнглумга бўлмиш гўйиё васлинг чоғи	594
Уйқу ҳамсояларимдин кетарур ҳажр туни	595
Ул қуёш оқ уйдаю мен музтарибмен ҳар сари	596
Хаста жоним риштаси кўрганда ҳажр озорини	597
Зиҳи нахли қаддингдин хижил сарви бўстони	598
Сиёсат этти сочинг, мушк чун хато қилди	599
Селларким тўкар кўзум ёши	600
Жон мазраида бўлса, не тонг, дард хирмани	601
Интизоридин ул ойнинг кўзки солдим ҳар сари	602
Не ишқ эдики, адам айлади вужудумни	603
Тилармен ислаб-ислаб ғабғабингни	604
Тушта сарву гулдин ислаб бирни, қучтум бирини	605
Кўксумда наъл бўлди хадангинг нишонаси	606
Саҳар куяр ғами ҳажрингда хаста жисм хаси	607
Ваҳки, ҳажринг ўти жисми нотавоним ўртади	608
Гул не бўлғайким, юзунг ҳажрида кўргаймен ани	609
Йўқки, ёмғурдин мени ҳолимға даврон йиғлағай	610
Гар баҳор эл топса бўстондин гулу райҳон иси	611
Тан қаро туфроғ ўлуб, оҳ ўти охир бўлмади	612
Кеча келгумдур дебон ул сарви гулрў келмади	613
Нозук ҳарир агар танингга ҳойил ўлмағай	614
Чехра ўти бирла кўнглум хонумонин ўртади	615
Оҳким, номехрибоним азми бедод айлади	616
Гар яна бир қатла ўз васлингға еткурсанг мени	617
Чу ул ҳури париваш жилва айлар вақти, ноз эткай	618
Менинг бахтим юзи ғам кожидин ул кун қаро бўлди	619

Бир кун мени ул қотили мажнуншиор ўлтургуси	620
Гар алаимимга чора йўқ, бўлмаса бўлмасун, нетай	621
Ваҳш хайлин дашт аро мен телбаи маҳзун сари	622
Ашк хунобидин ўлмиш кўзларим Уммон киби	623
Бир парипайкар ғами ошуфтаҳол этмиш мени	624
Ҳижрон куни ҳар хастаки жононға йўлуқти	625
Кимки бир кўнгли бузугнинг хотирин шод айлағай	626
Тиғи ҳижронинг кириб кўнглумни ғамнок айлади	627
Чун илик бермаски ўпсам, ул ситамкор илгини	628
Биравки ишқ била қилди муттаҳам бизни	629
Ваҳки, савдодур димоғимда, паришонлиғ доғи	630
Коми лаълингнинг ҳаёлидин кўнгул қозғонмади	631
Не чоғлиғ тошким Фарҳод ушотти	632
Барча базм аҳлиға луббатбоз ишининг ҳайрати	633
Эй хуш улким, бағрима бир лоларухдин доғ эди	634
Дашт аро дерменки Мажнунни ўзумга учратай	635
Ўқунгким жисми урёнимға етти	636
Ҳаво хушдурур, тут қадаҳ, ёр, ахи	637
Келса ёру бўлмаса ҳамраҳ рақиби тийрарой	638
Сўра келмади ёр беморини	639
Поклар кўнглидур ул орази маҳваш сари	640
Бизга етмас эрди бир номехрибон дарду ғами	641
Ёр борған чоғда бормиш бедилин ўлтурғали	642
Улус кўзғалур, гўё ёрим етишти	643
Оҳки, ишқ айлади шайдо мени	644
Гулшан ичра жилваи ноз этса жонон қомати	645
Ваҳки, бир ғойиб ҳаёлидин паришонмен баса	646
Не кун ўлғайки, нигорим келгай	647
Юзи хуршидидин кўзлар қамошти	648
Боғ аро гўё сабо солмиш эди жонон иси	649
Бошни гар ерга қўя олмон, боқиб моҳим сари	650
Бу сабабдин ёрумиш гўё Хуросон кишвари	651
Истамон кўнглумни айларда ҳаёл ул моҳни	652
Заъфлиқдур, дедилар, ул бути маҳсиймони	653
Не дилоромеки, сўрғай дарди ҳолимдин гаҳе	654
Ёйиб оразда мушкин холларни сунбулунг доми	655

МУСТАЗОД

Не вўсмаву не кесмадур ул зулфи сумансой 657

МУХАММАСЛАР

Шарбати «Юҳйил изом» эрни майи нобиндадур 659

Неча, эй ой, мендин айру айлагай даврон сени 660

МУСАДДАС 663

ТАРЖИЪБАНД 667

ҚАСИДА 674

ҚИТЪАЛАР 684

ЧИСТОН (ЛУҒЗ) 704

ТУЮҚЛАР 710

КЎРСАТКИЧЛАР 714

ТАСАВВУФИЙ ИСТИЛОҲЛАР 722

УДК 821.512.133
84 (5ў)1
Н14
ББК 84 (5ў)1

*Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти
Илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.*

Нашрга тайёрловчилар:

Ҳамид Сулаймон, Сайфиддин Рафиддинов

Масъул муҳаррир
Иброҳим Ҳаққул

ISBN 978-9943-03-366-5

© Ғафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий уйи,
2011 й.

Адабий-бадий наир

АЛИШЕР НАВОЙИ

Тўла асарлар тўплами

Ўн жилдлик

Учинчи жилд

ХАЗОЙИН УЛ-МАОНИЙ

Бадоеъ ул-васат

Китоб безаклари ва макетини

Анатолий Бобров ва Шухрат Мирфаёзов тайёрлади

Нашр учун масъуллар: *Лазиз Тангриев, Илҳом Зойиров*

Муҳаррирлар: *Илҳом Зойиров, Ваҳоб Раҳмонов*

Бадий муҳаррир *Акром Баҳромов*

Техник муҳаррир *Татьяна Смирнова*

Саҳифаловчилар: *Улида Валижоновна, Акмал Сулаймонов*

Мусахҳиҳлар: *Доно Тўйчиева, Фотима Ортиқова*

Нашр. лиц. № 154. 14.08.09. Босишга 08.06.2011 й.да рухсат этилди.

Бичими 70 x 100 $\frac{1}{16}$. Таймс гарнитураси. Офсет босма.

61,59 шартли босма тобоғи. 18,2 нашр тобоғи.

Адади 3000 (1-завод 1000) нусха. 66 – 2011 рақамли шартнома.

269 рақамли буюртма. Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг

Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи босмахонасида чоп этилди.

100128. Тошкент. Шайхонтохур кўчаси, 86.

Бизнинг интернет манзил: www.iptdgulom.uz

E-mail: iptdgulom@sarkor.uz

Навоий, Алишер.

Хазойин ул-маоний: тўла асарлар тўплами: 10 жилдлик / А.Навоий; нашрга тайёрловчилар: Ҳ.Сулаймон, С.Рафиддинов; масъул муҳаррир И.Ҳаққул; ЎзР ФА, А.Навоий номидаги тил ва адабиёт ин-ти. — Т.: Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011. — 764 б.

Ж.3 : Бадоеъ ул-васат. — 764 б.

ББК 84 (5ў)1